OOSHS

YAPI KREDİ KÜLTÜR • SANAT

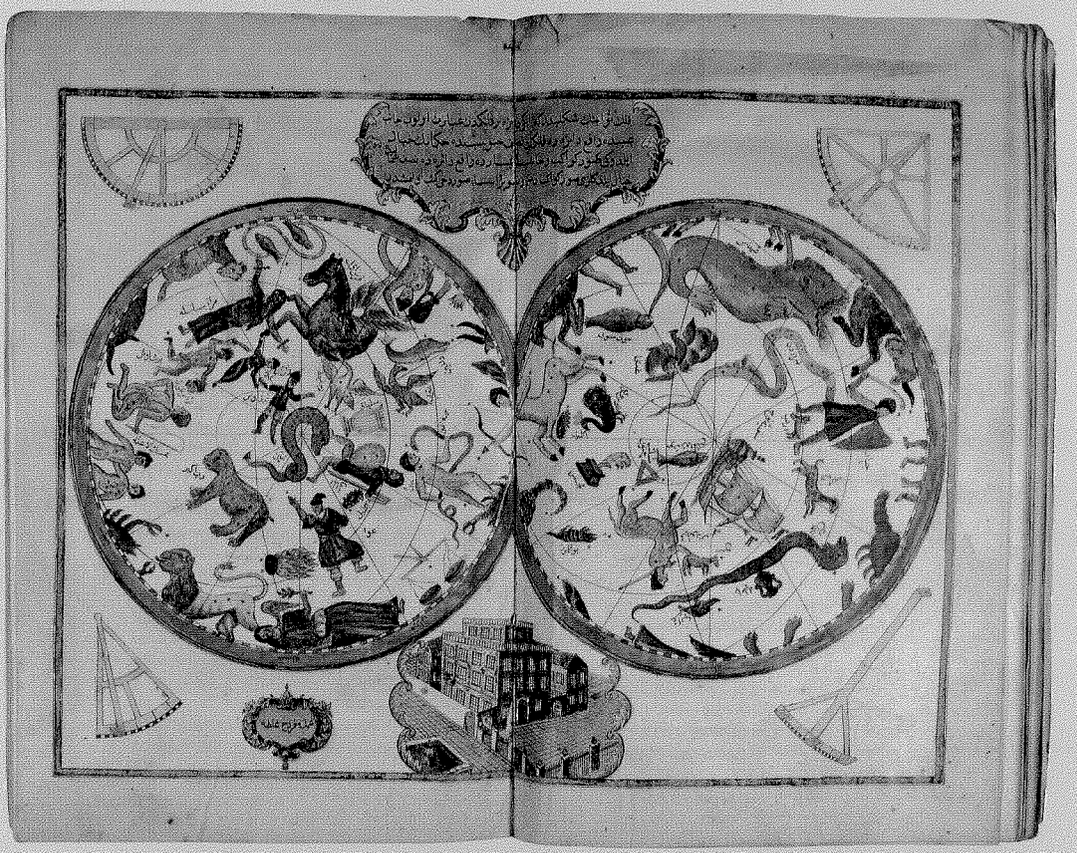

YAZMADAN BASMAYA: MÜTEFERRİKA, MÜHENDİSHANE, ÜSKÜDAR

B 464b

YAZMADAN BASMAYA: MÜTEFERRİKA, MÜHENDİSHANE, ÜSKÜDAR

YAPI KREDİ
KÜLTÜR
MERKEZİ

"Yazmadan Basmaya: Müteferrika, Mühendishane, Üsküdar" adlı sergimiz matbaacılık tarihi ile ilgili hazırlıkları süren bir dizi serginin ilki...

1559 - 1823 yılları arasında matbaa tarihini örneklerle sunan sergi üç bölümden oluşmakta: İlk bölüm, Osmanlı'da matbaanın kullanılmasından önce Avrupa'da Arap harfleriyle basılmış Türkçe baskıları; ikinci bölüm, İbrahim Müteferrika'nın matbaa kurmak için yaptığı çalışmaları, Osmanlı'da ilk basılı örnekleri oluşturan haritaları ve Müteferrika baskısı kitapları; üçüncü bölüm ise, Mühendishane ve Üsküdar matbaalarının seçkin örneklerini içermekte.

Serginin ve kataloğun gerçekeşmesinde koleksiyonlarını bize açarak çok önemli katkılarda bulunan Sayın Turgut Kut'a, yardımlarından ötürü Sayın Hakan Karateke, Sayın Cemal Bayak, Sayın Zafer Toprak, Sayın Nedret İşli, Süleymaniye Kütüphanesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Sadberk Hanım Müzesi Kütüphanesi ve Librarie de Pera'ya sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz.

YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.

"İnsanlığın en büyük buluşu olan baskı sanatı uygarlığın anasıdır."
Ahmed Cevdet Paşa, *Tarih I,* s. 68

Dünya kültür tarihinde baskı sanatının önemli bir yeri vardır. Ahmed Cevdet Paşa'nın dediği gibi "*matbaa medeniyetin anasıdır* (ümm-i medeniyet)". İnsanlığın çağlar boyunca en büyük iletişim aracı olmuş, Avrupa'da Reform hareketine büyük katkılarda bulunmuştur. Nitekim Martin Luther madeni harflerin ve matbaa makinesinin icadını İncil'in dünyanın her tarafına yayılmasına yarayan ilâhi bir lütuf olarak kabul etmiştir.

Beşik Baskı (Incunabula) Dönemi

Asıl adı Johannes Genfleish zur Laden zum Gutenberg (1398 ? -1468 ?) olan ünlü baskı ustası, "Gutenberg" soyadını anasından almıştır. Johannes Gutenberg, Johann Fust ve Peter Schöffer'in birlikte baskıya hazırladıkları 42 satırlık Latince *Kitab-ı Mukaddes*'in basımı, genel bir eğilime göre 1555'te bitti. Hareketli (devingen) harflerle basılan ilk eser budur. Batılı araştırmacıların bazısı kitapta geçen ilk cümleyle "*In principio creavit Deus caelum et terram* (Başlangıçta Tanrı gökleri ve yeri yarattı. Tekvin, I: 1)" matbaa arasında bir paralellik bulurlar. Matbaayı insanlığa tutulan ışık "*dixitque Deus fiat lux et facta est lux* (Tanrı ışık olsun dedi ve ışık oldu. Tekvin, I: 3)" olarak yorumlarlar.

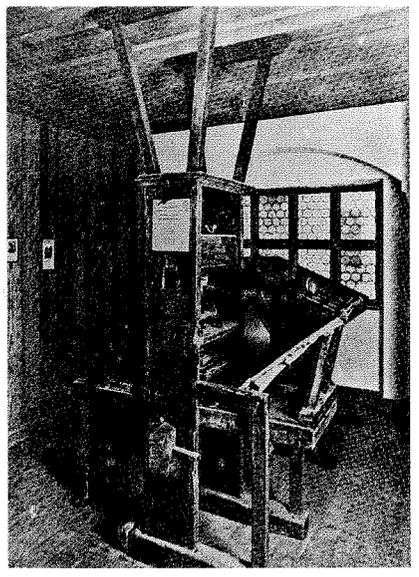
Gutenberg matbaası

Gutenberg İncil'inden önce, bazı tek yaprak halinde takvimler, induljanslar, papa emirnameleri ve ufak kitapçıklar basılmıştır. Bu tür yayınlarda Türklerin adı sıkça geçmektedir. İstanbul'un fethi Avrupa'da matbaayı etkilemiş, bu tür kitapçıkların elden ele dolaşmasını sağlamıştır. Buna bir örnek olarak Gutenberg'e atfolunan *Türkenkalender* (Türk Takvimi) yaklaşık 6 ile 25 Aralık 1454 tarihinde Mainz'da basılmıştır. 12 aya göre düzenlenen takvimin manzum nüshasının 15-28 Ekim bölümünde "*Artık Türklere karşı birlikte hareket etmenin zamanının geldiği*" belirtilir.

Baskı sanatı 15. yüzyılın ikinci yarısında başta İtalya, Hollanda, Flandre, İsviçre, Fransa ve İspanya olmak üzere büyük bir hızla Mainz şehrinden gezici Alman baskı ustaları vasıtasıyla bü-

tün Avrupa'ya yayıldı. 1500 yılına kadar basılan kitapların sayısı 30.000, kimi kaynaklara göre de 35.000'dir. Matbaanın icadı ve Avrupa'da hızla yayılması başlangıçta Osmanlı Devleti'nde ne bir yankı ne de bir ilgi uyandırmadı. Ancak Batılı oryantalistler Türk diliyle de ilgilendiler ve 17. yüzyılda ortaya Türk dilinin gramerleri çıktı. Ayrıca İstanbul, Selanik ve İzmir gibi imparatorluğun büyük şehirlerinde Yahudi, Ermeni ve Rum gayrimüslimler matbaalar açıp kendi dillerinde kitaplar bastılar.

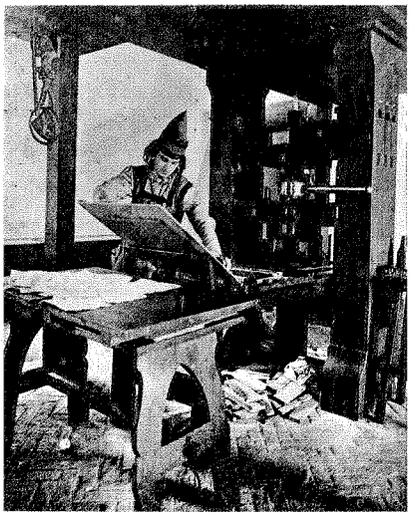

Gutenberg matbaası

Avrupa'da Arap Harfleriyle Türkçe İlk Baskılar

1- Tunuslu Hacı Ahmed'in *Dünya Haritası*: Avrupa'da Arap harfleriyle Türkçe bazı baskılara daha 16. yüzyılda rastlanmaya başlandı. Tunuslu Hacı Ahmed'in 967'de (1559) elma ağacı tahtası üzerine çizdiği kalp (cordiforme) şeklindeki düzlemküre dünya haritasının kenarlarında satırlar halinde Türkçe yazılar bulunur. İlk tahta kalıp baskı (xylography) Türkçe yazı budur. 115 x 111 cm. ebadındaki haritanın üzerinde "*Kemâliyle nakş olunmuş cümle cihân numûnesi*" ibaresi vardır. Harita, 1795'te Onlar Konsili'nin (Consiglio De' Dieci) emriyle matbaacı Pinelli'ye 24 adet bastırılmıştır. Bir örneği Venedik St. Mark Kütüphanesi'ndedir. Haritanın 1559'da yapılan baskısından bir örnek henüz ele geçmemiştir.

2- Arap harfleriyle Türkçe basılmış tek sahifelik metin: Öklides'in *Kitab Tahrîr-Usûl-lî-Öklidis* (Roma, 1594) adlı kitabının arkasındaki III. Murad'ın fermanıdır. Zilhicce 996 (Ekim 1588) tarihli ferman Branton ve Orazio Bandini adlı iki tüccara Doğu'da gümrüksüz kitap satışı iznidir. Bu ferman dışarıda basılan bazı kitapların İstanbul'a getirilip satıldığını, hükümetin de buna karşı bir tavır almadığını, aksine desteklediğini gösteren bir delildir.

3- Latince yazılmış fakat içinde Arap harfleriyle Türkçe örnekler veren ilk gramer kitabı: Hieronymus Megiserus'un *Institutionum linguae Turcicae libri quator...* (Leipzig, 1612) adlı kitabıdır. Dördüncü bölümünde 220 tane Türkçe atasözü vardır.

4- Fransızcası ile birlikte, Arap harfli Türkçe basılmış ilk kitap, 1589-1611 yılları arasında Fransa'nın İstanbul Sefiri Savary de Brèves'in İstanbul'da bir hakkâka yaptırdığı harflerle basılan, 20 Mayıs 1604 tarihinde Osmanlı Devleti ile Fransa arasında yapılan Kapitülasyon metnini içeren *Fransa Padişahı ile Âl-i Osman Padişahı Mâbeyninde Mün'akid Olan 'Ahidnâmedir ki Zikr Olunur'* (Paris, 1615) adlı eserdir.

5- Tamamı Arap harfli Türkçe olan ilk matbu kitap: William Seaman'ın Türkçeye çevirdiği *İncil-i Mukaddes*'tir (Londra, 1666).

İbrahim Müteferrika'dan Önce İstanbul'daki Azınlık Matbaaları

1- Musevi Matbaası: 1492'de İspanya'dan Türkiye'ye göç eden David ve Samuel Nahmias tarafından İstanbul'da kuruldu. İlk olarak 13 Aralık 1493'te Rabbi Jacob ben Asher'in *Arba'ah Turim* (İbrani Kanunnamesi'nin Dört Emri) adlı dini eseri basıldı.

2- Ermeni Matbaası: Sivaslı Apkar Tıbir, bazı dini meseleleri görüşmek için 1562'de başkanlığını yaptığı bir misyonla Papa IV. Pius'un yanına gitti. Bu misyondan bir sonuç alımayınca bir süre Venedik'te kaldı. Burada kitap basmayı öğrendi. 1567'de İstanbul'a döndü. Edinekapı'da Dominiken keşişleri ile Ermenilerin müşterek kullandıkları Surp Nigoğos Kilisesi'nde (bugünkü Kefeli Mescit) matbaasını kurdu. Venedik'ten getirdiği hurufatı kullanarak 1567'de Hotor adlı bir keşişle birlikte *Pokir Keraganutyan gam aypperan* (Basit Ermeni Alfabesi) adlı kitabı yayımladı.

3- Rum Matbaası: Oxford Balliol Koleji'ni bitiren Kefalonyalı Nicodemus Metaxas, Londra'da bir süre basım işleriyle uğraştıktan sonra, İstanbul'a matbaa malzemesiyle birlikte döndü. Beyoğlu'nda İngiliz Sefarethanesi civarında matbaasını kurdu. İlk hazırlıklarını Londra'da yaptığı Krillos'un *Tu makariotatu ke sofotatu imon...* (Faziletlu İskenderiye Patriği Pargalı Georgios Üzerine Risalesi) adlı kitabı 1627'de yayımladı.

İlk Türk Matbaası

İlk Türk matbaası İbrahim Müteferrika tarafından, 1139 Zilkade ortalarında (1727 Temmuz başları) İstanbul'da Yavuzsultanselim semtindeki evinde kuruldu.

İbrahim Müteferrika, matbaa kurma girişimini gerçekleştirmek amacı ile baskı sanatının yararlarını anlatan "*Vesiletü't-tıbâ'a*" adlı layihasını hazırlayıp sadrazam Damat İbrahim Paşa'ya sundu.

Bu layihasında kitap çoğaltmanın hem halk için hem de yüksek zümre için yararlı olduğunu, böylelikle basılan eserlerin İslâm dünyasında yayılma olasılığının artacağını, kitap basılırken düzeltme safhasından geçeceği için öğretenler ve öğrenenlere bir güven vereceğini, yazma eserlerin sudan ve nemden mürekkepleri dağıldığı halde baskı işinde kullanılan mürekkebin kalıcı olması yüzünden daha iyi olduğunu, çoğalan kitabın ucuza mal olacağı için basılı kitabı elde et-

menin kolay olduğunu, basılan kitaplar sayesinde ilim öğrenenlerin sayılarının artacağını, kitap basmanın İslâmiyete bir hizmet olduğunu belirtti. Ayrıca layihasının başında Cengiz, Hulagu dönemlerinde Endülüs'ün Avrupalılar'ın eline geçmesiyle kitapların nasıl tahrip edilip yok edildiğini de kaydederek matbaa kurmak için izin istedi.

Bu isteği tutucu kesim tarafından şiddetle engellenmek tehlikesiyle karşılaşınca, Damat İbrahim Paşa'nın da kendisini desteklediğini bilen İbrahim Müteferrika bu defa bu tür engelleri ortadan kaldırmak için sadrazama bir arz-ı hâl sundu.

Süheyl Ünver'in çizgileriyle
İbrahim Müteferrika

Mühür, imza ve tarihi olmayan bu arz-ı hâlde kitap basabilmek için Sultan III. Ahmed tarafından bir ferman, şeyhülislam tarafından da bir fetva verilmesini istedikten sonra, ilk iş olarak çok önemli bir eser olan Cevheri'nin Vankulu tarafından tercüme edilen lügatini basmak istediğini ve bunun için de örnek olarak bu lügatten birkaç sahifenin basılmış şeklini gönderdiğini söyleyerek matbaa hakkında bilgi verdi.

Tashihlerin nasıl ve kimler tarafından yapılacağını da kaydederek, musahhihlerin adlarını arz-ı hâlin kenarına ekledi. Daha sonra sekiz yıldan beri bu işte gayret sarf ettiğini, bundan böyle artık korunmaya ve yardıma muhtaç olduğunu, iki yıldan beri de Said Efendi'nin kendisine gerek masrafta gerekse işte yardım ettiğini kaydederek hiçbir yerden geliri olmadığını da belirtti. Arz-ı hâlin sonunda da her kitabın basımdan sonra fiyatlarının belirlenip, gerekli işlemin yapılmasını rica etti.

Said Efendi'nin ısrarı ve Damat İbrahim Paşa'nın araya girmesiyle Sultan III. Ahmed'in *fermanı* ve Şeyhülislâm Yenişehirli Abdullah Efendi'nin verdiği *fetva* ile matbaa "Dârü't-tıbâati'l-ma'mure" adıyla açıldı. "Dârü't-tıba'a tabirine, halk arasında, zaman zaman da resmi kayıtlarda "basmahâne", "tab'hâne" ve "kârhâne-i basma" olarak da rastlanmaktadır. Bu ad daha sonraları Dârü't-tıbâ'ati'l-amire, Tab'hâne-i Hümâyun, Tab'hâne-i Amire, Dârü't-tıbâ'ati's-sultâniye, Matbaa-i Amire, Millî Matbaa, Devlet Matbaası gibi değişik biçimlerde de kullanılmıştır.

İbrahim Müteferrika'nın kitap basımı sırasındaki temsili resmi

Ayrıca Mehmed Ali Paşa'nın Bulak'ta kurduğu matbaa "Dârü't-tıbâ'ati'l-âmireti'l-Mısriyye", İstanbul'da "Dârü't-tıbâ'ati'l-kâine fi beyti elçii Devleti'l-Fransaviye", Paris'te "Dârü't-tıba'âti'l Melikiyyeti'l-Ma'mure", Viyana'da "Dârü't-tıbâ'ati'd-Devleti İmparatoriyye" gibi kraliyet matbaalarıyla "Dârü't-tıbâ'at-ı elhac İzzet Efendi" gibi özel bir matbaa da bu adı almıştır.

İlk kitap olarak dizgisine 1727 yılının aralık ayında başlanan *Vankulu Lügati* Evasıt-ı Recep 1141'de (31 Ocak 1729) baskısı bitti. 1141 (1729) yılından İbrahim Müteferrika'nın hastalanma tarihi olan 1156 (1743) yılına kadar geçen on altı yıl içinde aynı matbaada 17 eser basılmıştır.

Patrona İsyanı'nın (1143/1730) patlaması matbaayı etkilememiş, hatta o yıl içinde kitap basılmıştır. Aynı yıl tahta geçen Sultan I. Mahmud, Sultan III. Ahmed'in vermiş olduğu fermanı bu kez yalnız İbrahim Müteferrika adına yenilemiş, Said Efendi de ortaklıktan ayrılmıştır. Matbaa 1147-1153 (1735-1743) yılları arasında faaliyetini durdurmuştur. 1156'da (1743) hastalanan İbrahim Müteferrika'nın hastalığı iki yıl sürmüş 1158'de (1745) hayata gözlerini yummuştur.

1141/1729'dan 1156/1743 tarihine kadar basılan 17 kitap sırasıyla şunlardır:

1- *Vankulu Lügati,* Gurre-i Recep 1141 (31 Ocak 1729)

2- *Tuhfetü'l-Kibâr fî Esfâri'l-Bihâr,* Gurre-i Zilkade 1141 (29 Mayıs 1729)

3- *Târîh-i Seyyâh der Beyân-ı Zuhûr-i Ağvâniyân ve İnhidâm-ı Devlet-i Safeviyân,* Gurre-i Safer 1142 (26 Ağustos 1729)

4- *Târîhü'l-Hindi'l-Garbî el-Müsemma bi Hadîs-i Nev,* Evasıt-ı Ramazan 1142 (30 Mart - 8 Nisan 1730)

5- *Târîh–i Timûr-i Gürkân,* Gurre-i Zilkade 1142 (18 Mayıs 1730)

6- *Târîh-i Mısri'l-Cedîd ve Târîh–i Mısri'l-Kadîm,* Gurre-i Zilhicce 1142 (17 Haziran 1730)

7- *Gülşen-i Hulefâ,* Gurre-i Safer 1143 (16 Ağustos 1730)

8- *Grammaire Turque,* (1730)

9- *Usûlü'l-Hikem fî Nizâmi'l-Ümem,* Evasıt-ı Şaban 1144 (8-17 Şubat 1732)

10- *Fuyûzât-ı Mıknatısiyye,* Gurre-i Ramazan 1144 (27 Şubat 1732)

11- *Cihânnümâ,* 10 Muharrem 1145 (3 Temmuz 1732)

12- *Takvîmü't-Tevârîh,* 1 Gurre-i Muharrem 1147 (14 Haziran 1733)

13- *Târîh-i Nâ'imâ,* cilt I, Evasıt-ı Muharrem 1147 (13-22 Haziran 1734); cilt II, Evasıt-ı Cemaziyelevvel 1147 (9-18 Ekim 1734)

14- *Târîh-i Râşid,* Gurre-i Zilkade 1153 (17 Şubat 1741)

15- *Târîh-i Çelebi-zâde Efendi,* Gurre-i Zilhicce 1153 (17 Şubat 1741)

16- *Ahvâl-i Gazavât der Diyâr-ı Bosna,* Gurre-i Muharrem 1154 (19 Mayıs 1741)

17- *Ferheng-i Şu'ûrî,* Gurre-i Şaban 1155 (1 Ekim 1742)

Târîh-i Na'imâ'nın ikinci cildinin sonundaki kayda göre: No. 8'de görülen Holdermann'ın *Grammaire Turque*'ü, dışında Müteferrika'nın matbaasında, *Vankulu Lügati* 1.000, *Tuhfetü'l-Kibar* 1.000, *Tarih-i Seyyâh* 1.200 adet, bunların dışındakiler 500'er adet basılmıştır.

İbrahim Müteferrika bu 17 kitaptan başka 4 adet de harita basmıştır:

1- 1132/1719 tarihinde hazırladığı *Marmara Haritası*; Muhtemelen Damat İbrahim Paşa'ya sunulan bu ilk harita örneğinin sağ alt köşesindeki "*Benüm devletlü efendim eğer fermanınız olursa daha büyükleri yapılır sene 1132 (1719)*" ibaresinden matbaa kurma çabalarının 1728 yılından çok önce başladığı anlaşılıyor.

2- 1137 (1724-25) tarihli *Karadeniz Haritası.*

3- 1142 (1729) tarihli *Memalik-i İran Haritası.*

4- *İklim-i Mısr Haritası.* Üzerinde herhangi bir tarih bulunmayan bu harita da 1142 (1729) yılında basılmıştır. Bazı kaynaklarda ele geçmediği iddia edilen *Mısır Haritası* aslında 1142'de (1729) basılan *Târîh-i Mısri'l-Cedid*'in bazı nüshalarının arkasında bulunmaktadır.

İbrahim Müteferrika'nın ölümünden 1158 (1745) sonra matbaanın imtiyazı, Sultan I. Mahmud'un 1160 Muharrem (Ocak 1747) tarihli fermanıyla, müştereken işletilmek üzere, kendisinin yetiştirdiği Rumeli Kadısı İbrahim Efendi ile Anadolu kadılarından Ahmed Efendi'ye geçti. Ancak, bilinmeyen nedenlerden ötürü matbaa faaliyet gösteremedi. Bir süre sonra Sultan III. Osman'ın Rebiülahir 1168 (Ocak 1755) tarihli fermanıyla matbaanın imtiyazı yenilenerek tekrar İbrahim Efendi ile Ahmed Efendi'ye verildi ve *Vankulu Lügati*'nın (2 cilt) ikinci baskısı 1169-1170 (1755-1757) yapıldı. Kadı İbrahim Efendi'nin ölümü üzerine matbaa yeni bir duraklama dönemine girdi. Bu durum Halil Hamid Paşa'nın sadaretine kadar sürdü.

Bu sıralarda Fransız sefiri Choiseul-Gouffier'nin girişimleriyle 1785'te Beyoğlu'nda Fransız Elçilik binasında bir matbaa kurulmuş ikisi askerlik biri de gramerle ilgili üç eser basılmıştır.

1- *Usûlü'l-Ma'ârif fî Tertibi'l-Ordu,* 1201 (1786-87)

2- *Usûlü'l-Ma'ârif fî Vech-i Tasnîf-i Sefâin,* 1202 (1787-88)

3- *Elemens de la Langue Turque,* Mart 1790

Bu arada Fransa sefaretinin, matbaanın bütün levazımatını Kadı İbrahim Efendi'nin terekesinden satın almak girişiminde bulunduğu duyuldu. Bunu önlemek için Vak'anüvis Ahmed Vasıf Efendi ile Beylikçi Raşid Efendi, Kadı İbrahim Efendi'nin veresesinden matbaayı satın alıp birlikte işletmek üzere Babıâli'den izin istediler. Bu hususta Sadrazam Halil Hamid Paşa'nın Sultan I. Abdülhamid'e sunduğu takrir ile 1198 (1784) yılında ferman çıktı. Oldukça eskimiş aletler tamir ettirilerek matbaaya yeni bir düzen verildi. Hangi semtte çalışmaya başladığı bilinmeyen matbaa faaliyete geçtikten bir süre sonra Vasıf Efendi'nin musahhih Gelenbevi İsmail Efendi ile arası açıldığı gibi matbaanın gelir payı yüzünden de Raşid Efendi ile anlaşmazlığa düştü. Ortaklıkları Vasıf Efendi'nin İspanya sefaretine atanmasına 15 Ramazan 1201 (1 Temmuz 1787) kadar sürdü. Daha sonra matbaayı tek başına işleten Raşid Efendi bir süre sonra işletmekten vazgeçti ve matbaa süresiz kapandı.

Vasıf Efendi ve Raşid Efendi'nin bastıkları kitaplar:

1- *Tarih-i Sâmi ve Şâkir ve Suphi,* 1198 (1783-84)

2- *Târîh-i 'İzzî,* 1199 (1784-85)

3- *İ'râbü'l-Kâfiye,* 1200 (1785-86)

4- *Fenn-i Harb,* 1207 (1792-93)

5- *Fenn-i Lağım,* 1208 (1793-94)

6- *Fenn-i Muhâsara,* 1209 (1794-95)

İbrahim Müteferrika Matbaası'nda basılan 24 kitabın tümü Jonah ben Jacob Aşkenazi tarafından yapılan 12-16 puntoluk harflerle basılmıştır. Mühendishane ve Üsküdar baskısı kitapların hurufatı da Bogos Arapyan tarafından yapılmıştır.

Mühendishane Matbaası

III. Selim, 1792'de Nizâm-ı Cedid hareketini başlattıktan sonra 1795'te Hasköy'de Mühendishâne-i Berrî-i Hümâyun'u kurdu. Bünyesinde bir matbaanın gerekli olduğu anlaşılınca Raşid Efendi'nin matbaası satın alındı. Raşid Efendi'nin basmahane takımları ve basılmış 316 cilt kitap 27 Şaban 1211'de (25 Şubat 1797) 7.500 kuruşa satın alınıp Mühendishane'ye nakledilerek bir de defteri yapıldı. Matbaa Nazırlığı'na Mühendishane hocalarından Abdurrahman Efendi getirildi. Gerekli yeni malzeme ile yabancı dilde basılacak kitaplar için Fransız hurufatı satın alındı.

Napoléon Bonaparte'ın Temmuz 1798'de Mısır'a saldırması üzerine Osmanlı Devleti ile

Fransa'nın arası açıldı. 2 Eylül 1798'de Fransa ile bütün ilişkiler kesildi. Fransız konsoloslarının ve tebaasının malları ve binaları zapt edildi. İstanbul'daki elçilik binasına da girilerek maslahatgüzar Pierre Jean Ruffin ve diğer elçilik mensupları Yedikule Zindanı'na hapsedildi, elçilik arşivine el konuldu. Buradaki matbaa takımına da tahmini 3.095 kuruş değer biçilerek Hasköy'e gönderildi. Ancak 25 Haziran 1802 tarihli Paris Antlaşması ve Pierre Ruffin'in girişimleriyle mallar ve matbaa takımları geri verildi.

Mühendishane'nin zemin katındaki bir odada faaliyete başlayan matbaada, ilk Fransızca basılan kitap Reisülküttap Mahmud Raif Efendi'nin *Tableau des nouveaux reglemens de l'Empire Ottoman*'dır (1798). Ahmed Asım Efendi'nin Kitâb-ı *Tibyân-ı Nâfi' Tercüme-i Burhân-ı Kâtı'* (23 Rebiülevvel 1214/25 Ağustos 1799) adlı lügati ile yine Fransızca-Türkçe bir gümrük tarifesi olan Antoine Fonton'un *Tarif de douane* (1802) adlı kitabı da bu matbaanın ilk ürünleri arasında yer almıştır.

Üsküdar Matbaası

Mühendishane Matbaası yer darlığı yüzünden 1802'de İstanbul'da Kapalıfırın adlı bir semte taşındıysa da burada bir faaliyet gösteremedi. 11 Muharrem 1218'de (3 Mayıs 1803) Üsküdar'da Harem İskelesi Yokuşu'nun başında Boyacı Hanı'nda yeniden "Dârü't-tıbâ'ati'l-Cedidetü'l-Ma'mure" adıyla açıldı. Açılışa şair Aynî tarafından tarih düşürüldü: "*Musahhih bendesi Aynî dedi tarihi matbû'un/Üçüncü Şeh Selim dâr-ı tıbâ'a eyledi inşâ*". Yeni açılan Üsküdar Matbaası genel yayınlara, Mühendishane Matbaası'nda bırakılan bazı takımlar da bu okulun yayınlarına tahsis edildi. Matbaa Nazırlığı'na yine Abdurrahman Efendi getirildi.

Üsküdar Matbaası da *Risâle-i Birgivî* (1218/1803) ve Türk matbaacılığının yüz akı olan Mahmud Raif Efendi'nin büyük boydaki *Cedid Atlas Tercümesi* (1218/1803) ile Seyyid Mustafa'nın, *Diatribe de l'ingénieur* (1803) adlı eserlerini basarak yayın hayatına girdi.

Kabakçı Mustafa İsyanı'ndan sonra Nizam-ı Cedid hareketi müesseseleriyle birlikte çökmeye başladı. Levent ve Selimiye kışlaları, Üsküdar Matbaası ve başka yerler büyük hasar gördü (17 Rebiülevvel 1222 / 25 Mayıs 1807). Bu arada matbaanın çalışmaları da aksadı. Gizli olarak faaliyet gösteren bazı azınlık matbaaları buranın ustalarını kendi matbaalarına çekmeye başladı. Bunun üzerine Üsküdar'da kurulan matbaanın dışında kitap basımı yasaklandı.

Üsküdar Matbaası'nın Beyazıt'a Taşınması

30 Haziran 1823'te, bugünkü İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nin yerinde metruk bir halde bulunan Kaptan İbrahim Paşa Hamamı 20.000 kuruşa satın alındı. Cebehane-i Amire Nazırı İbrahim Saib Efendi'nin 16 Muharrem 1239 (22 Eylül 1823) tarihli takriri ile matbaanın İstanbul tarafına taşınması teklif edildi. Üsküdar Matbaası 7 Şaban 1239'da (7 Nisan 1824) buraya taşındı. *Tuhfe-i Vehbi*; *Nazmü'l-Cevâhir*; *Tercüme-i Şerh-i Siyeri'l-Kebir*; 1241'de (1825) burada basılan ilk kitaplardandır.

Kaptan İbrahim Paşa Sebili'nin karşı köşesinde bulunan Bursa Mütesellimi Musa Ağa'nın konağı 6 Rebiülevvel 1247'de (15 Ağustos 1831) 100.000 kuruşa satın alınıp gazetehane haline getirildi. Ertesi yıl Takvim-i Vekâyi ve Tabhâne-i Âmire'nin yönetimi Sahaflar Şeyhizade Esad Efendi'ye verilerek takvimhane ve matbaa birleştirildi. Esad Efendi'ye "Takvim-i Vekâyihâne-i Âmire ve Tabhâne-i Mamure Nazırı" unvanı verildi.

Matbaanın Beyazıt'tan Sultanahmet'e Taşınması

Bir süre sonra matbaanın iş hacminin artması üzerine başka bir yer aranmaya başlandı. Topkapı Sarayı surları içinde banknot basmak için buharlı makineleri, çeşitli presleri, ve gerekli aletleriyle tamamlanmamış bir şekilde duran Kavâim-i Nakdiyye Fabrikası uygun görülerek matbaa 1268'de (1852) buraya taşındı. Maarif Nazırı İbrahim Edhem Paşa'nın gayretleriyle bina onarılarak genişletildi. Yönetimi de Müneccim-i Sani Tahir Efendi'ye verildi. Açılış gününde Vakanüvis Ahmed Lütfi Efendi'nin bir kıtası buharlı baskı makinelerinde basılarak açılışa katılanlara dağıtıldı.

II. Meşrutiyet'e kadar matbaanın adı "Matbaa-i Âmire" olarak kaldı; daha sonra "Matbaa-i Milli" ve "Matbaa-i Devlet" şeklini aldı. Cumhuriyet döneminde ise "Devlet Matbaası"na çevrildi. 1939'da devlete ait matbaaların yönetimi Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilerek buraya "Milli Eğitim Basımevi" denildi.

Taşbaskının (Litografya) Ortaya Çıkışı

Alois Senefelder'in (1771-1834), 1796'da icat ettiği ve 1814'te gelişen taşbasmacılığı otuz beş yıl gibi kısa bir süre sonra İstanbul'da uygulanmaya başlandı. Marsilyalı Henry Cayol (1805-1865) ve kuzeni Jacques Cayol İstanbul'a geldiler. Serasker Hüsrev Paşa'nın himayesinde Harbiye Nezareti'nin müştemilatında, yeri kesin olarak tespit edilemeyen bir binada, litografya matbaası kur-

dular. Gerekli malzeme Paris'ten sipariş edildi. Cayol'lerin yanında çalışmak ve bu sanatı öğrenmek üzere elli nefer tahsis edildi. Beş yıl süreyle askerlik ve talimle ilgili kitaplar basıldı. İlk taşbaskısı kitap olarak Mehmed Hüsrev Paşa'nın kaleme aldığı *Nuhbetü't-Talim* 1247'de (1831-32) nefis bir şekilde 79 şekil ile birlikte basıldı.

Hüsrev Paşa'nın görevden alınmasıyla, Cayol'ler, 1836'da Beyoğlu Kulekapısı'na taşınarak II. Mahmud'dan aldıkları bir fermanla kendi özel matbaalarını kurdular. Henry Cayol 27 Rebiülahir 1267 (29 Şubat 1851) de Meclis-i Valâ Riyaseti'ne yazdığı bir istida ile, her dilde kitap basmak ve *Panacer* (Filolog) adlı Ermenice aylık bir mecmua çıkarmak ruhsatını aldı. Ocak 1852'de yalnız bir sayı *Journal Asiatique de Constantinople* adlı dergiyi çıkardılar. Matbaa hurufat dökümü sırasında, 1852 ortalarında, yandı. Cayol'ler matbaalarını 1 Kasım 1855'te Beyoğlu'nda Fransız Sefareti'ne inen sokağın köşesinde yeniden açtılar. Henry Cayol Marsilya'ya giderken, 18 Ağustos 1865'te koleradan öldü. Ölümünden sonra 1869'a kadar kendi adına, Antoine Zellich'in idaresinde, matbaayı ailesi çalıştırdı.

1840'ta kurulan Ceridehane ise yarı resmi bir gazete olan *Ceride-i Havadis*'i basmak için kurulmuştur. Türk matbaacılığında özel bir yeri olan Ebüzziya Matbaası 1299 (1881-82)'da Ebüzziya Tevfik Bey yönetiminde, Galata'da Mahkeme Sokağı'nda yayın hayatına geçmiştir. 1865 yılından sonra İstanbul'da birçok taşbaskı ve düzbaskı yapan yeni matbaaların açıldığı görülür.

T U R G U T K U T

Kaynaklar: S. H. Steinberg, *Five Hundred Years of Printing*, (London, 1974); G. Mori, *Der Türkenkalender*, (Mainz, 1928); H. Prakke, *Deir Zweite Türkenkalender*, (Mainz, 1967); E. Simon, *The Türkenkalender*, (1454); *Attributed to Gutenberg and The Strasburg Lunation Tracts*, (Cambridge, USA, 1988); M. Steinschneider, *Jüdische Typographie*, (Jerusalem, 1938); R. Posner ve I. Ta-Shema, *The Hebrew Book*, (Jerusalem, 1975); A. K. Offenberg, "İstanbul'da basılan ilk kitap" Çev: R. Bali, *Müteferrika*, S. 4, (İstanbul, 1994), s. 3-18 ; K. Zarpanelyan, *Ermeni Matbaacılığı Taribi*, (Venedik, 1895, Ermenice); Teotik, *Ermeni Matbacılığı ve Harfler*, (İstanbul, 1913, Ermenice); P. Tuğlacı, "Osmanlı Türkiyesi'nde Ermeni matbaacılığı ve Ermenilerin Türk matbaacılığına katkısı", *Tarih ve Toplum*, S. 86, (İstanbul, 1991), s.48-56; R. J. Roberts, "The Greek press at Constantinople in 1627", *The Library*, 5. seri, C. XXII, (1967), s. 13-43; E. Layton, "Nikodemos Metaxas the first Greek printer in the Eastern world", *Harvard Library Bulletin*, C. XV/2, (1967), s. 140-168; Y. Erdem, "Avrupa'da Arap harfleriyle basılan Arapça ve Türkçe Kitaplar" *Kebikeç*, S. 2, (1995), s. 173-218; Başbakanlık Arşivi. MC, Maarif, no. 2493/1, 2905, 3425, 4600, 6347 ile MAD no. 7917, s. 14; 7919; G. B. Toderini, *De la littérature des Turcs*. (Paris, 1789); Ahmed Cevdet Paşa, *Tarih*, C. I, (İstanbul, 1309/1891), s. 68-77; A. B. Avezac, "Note sur une mappemonde Turke du XVI. siècle conservée à la Bibliothèque du Saint-Marc à Venise", *Bulletin de la Société de Géographie*, (Aralık, 1865), s. 315-398; V. L. Ménage, "The Map of Hajji Ahmed and its makers", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, C. XXI/2, (1958), s. 291-314; S. Yérasimos, "Le Turc en Occident, Laconnaissance de la langue Turque en Europe: XV-XVII siècles", *Les Cahiers de Fontenay*, C. 65-66 (1992) s. 191-210; İbrahim Peçevi, *Tarih I*, (İstanbul, 1283/1866) s. 107; Ahmed Vasıf, *Tarih*, (İstanbul, 1219/1804) XXVI-XXVII ile s. 132-133; Ahmed Lutfi, *Tarih*, Yay: M. Aktepe, C. X, (İstanbul, 1988), s. 110-112; Aynî, *Divan*, (İstanbul, 1258/1842); L. Pingaud, Choiseul Gouffier, *La France en Orient sous Louis XVI*, (Paris, 1887); F. Babinger, *Stambuler Buchwesen im 18. Jahrhundert*, (Leipzig, 1919); İhsan (Sungu), "Mahmud Raif Efendi ve Eserleri", *Hayat Mecmuası*, S. 16, (1927), s. 9-12; İhsan (Sungu), "İlk Türk matbaasına dair yeni vesikalar", *Hayat Mecmuası*, S. 73, (1928), s. 9-15; S. N. Gerçek, *Türk Matbaacılığı I*, (İstanbul, 1939); A. R. (Altınay), *Hicri Onikinci Asırda İstanbul Hayatı 1100-1200*, (İstanbul, 1939); Feyzi (Kurtoğlu), "Türkiye'de matbaacılığın nasıl başladığını gösteren bir vesika", *Resimli Şark*, S. 42, (1934), s. 14-15; Server İskit, *Türkiye'de Neşriyat Harekelleri Taribine Bir Bakış*, (İstanbul, 1939); H. Dehérain, *La Vie de Pierre Rufin, Orientaliste et diplomate*, 1742-1824, (Paris, 1929); O. Ersoy, *Türkiye'ye Matbaanın Girişi ve İlk Basılan Eserler*, (Ankara, 1959); N. Berkes, "İlk Türk matbaası kurucusunun dini ve fikri kimliği", *Belleten*, S. 104, (1962), s. 715-737; G. Duverdier, "Savary de Brèves et İbrahim Müteferrika: Deux drogmans culturels à l'origine de l'imprimerie Turque", *Bulletin du Bibliophile*, S. 3, (1987), s. 322-359; William J. Watson, "İbrahim Müteferrika and Turkish Incunabula" *Journal of American Oriental Society*, C. 78, (1968), s. 435-441; Jale Baysal, *Müteferrika'dan Birinci Meşrutiyet'e Kadar Osmanlı Türkleri'nin Bastıkları Kitaplar*, (İstanbul, 1968); S. N. Gerçek, *Türk Taş Basmacılığı*, (İstanbul, 1939); G. Zellich, *Notice historique sur la lithographie et sur les origines de son introduction en Turquie*, (Constantinople, 1895); Hayreddin Nedim, *Vesaik-i Tarihiyye ve Siyasiyye*, (İstanbul, 1328/1908), s. 73-74; X. Bianchi, "Bibliographie" *Journal Asiatique*, seri IV, C. XX, (1852), s. 248 249; J. Rohnström, "The Turkish Incunabula", *Turcica et Orientalia*, I, (1988), s. 121-138; K. Beydilli, "İlk mühendislerimizden Seyyid Mustafa ve Nizam-ı Cedid'e dair risalesi", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, S. 13, (1987), s. 387-429; E. Erünsal, *Kütüphanecilik ile İlgili Osmanlıca Metinler ve Belgeler II*, (İstanbul, 1990); T. Kut, "Dârüttıbâa" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. IX, (1994), s. 10-11; T. Kut, "Matbaalar", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C. V, (İstanbul, 1994), s. 308-310.

AVRUPA'DA ARAP HARFLERİYLE TÜRKÇE İLK BASKILAR

TÜRKÇE İLK TAHTA KALIP BASKI

1- TUNUSLU HACI AHMED, *Dünya Haritası*, 967 (1559), 11 x 115 cm. ebadında, altı adet elma ağacı tahtasına çizilmiş kalp şeklinde (cordiform), üzerinde Türkçe yazılar bulunan düzlemküre dünya haritası.

Kemâliyle nakş olunmuş cümle cihan numûnesi

Haritadaki yazılara göre, Tunuslu Hacı Ahmed coğrafya ve başka ilimleri Fas şehri camiinde tahsil etti. Avrupa'da, muhtemelen Venedik'te esir hayatı geçirdi. *Dünya Haritası*'nı esaret yılları sırasında yapmış ve haritadaki açıklamaları Frenk dillerinden Türkçe yazmış ya da yazdırmıştır. Sultan İsmail Ebü'l-Feth'ın (İsmail Ebü'l-Fida) coğrafyaya olan merakından söz ettikten sonra, esarette böyle bilgin bir efendinin hizmetinde bulunduğu için kendisine teşekkür etmektedir. Bu haritayı yaptıktan sonra efendisinin emriyle Türkçeye çevirmiştir. Hacı Ahmed yaptığı haritasını beraberinde ülkesine götürmek ve Müslümanlara faydalı olmak ümidini taşıdığını da ifade eder.

Haritanın 1559'da basılmış örnekleri mevcut değildir. Ancak 1795'te Onlar Kosili'nin (Consigli de' Dieci) arşivinde bir sandık içinde bulunan altı parça tahta kalıp konsilin resmi matbaacısı Pinelli'nin ilgisini çeker. Kalıplardan 24 baskı alır. Bugün elde bulunan örnekler bunlardır. Daha sonra kalıplar konsilin emriyle Venedik St. Mark Kütüphanesi'ne verildi. Yine konsilin isteği üzerine harita üzerinde ilk çalışma Padua Üniversitesi Doğu dilleri profesörü Simone Assemani tarafından dört sayfalık bir kitapçık (*Dichiarazione d'una mappa turchesa incisa in quattio tavole di pero, ritrovate nell' archivio dell' eccelso Consiglio de' Dieci*, Venedik, 1795) şeklinde yayımlandı.

Bir görüşe göre Tunuslu Hacı Ahmed bu haritayı, Nürnbergli Johannes Werner'in 1514'de bastığı kalp şeklindeki haritadan ve Orontius'un 1534 ve 1536'da çizdiği iki dünya haritasından (belki 1536'da çizdiğinden) yararlanarak meydana getirmiştir. Bir başka görüşe göre de Tunuslu Hacı Ahmed'in yaptığı bu harita, Jacobus Franchus'un *Orontius Haritası*'na dayanarak yaptığı başka bir haritadan kaynaklanmış olabilir.

A. Avezac, "Notes sur une mappemonde Turke du XVI e siècle conservée à La Bibliothèque de Saint-Marc à Venise", *Bulletin de La Société de Géographie*, (Aralık, 1865), s. 315-398.

V. L. Mènage. "The map of Hajji Ahmed and it makers", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, XX/2, (1958), s. 291-314.

Tunuslu Hacı Ahmed'in Dünya Haritası'nda geçen metinlerden bir örnek:

"Bismillâhirrahmânirrahîm eyya'l-hükemâi ve'l-'ulemâi-berekâtullâhi 'aleyküm şöylece ma'lûmunuz ola ki bu fakîrü'l-hakîrü'l-zaîf el-muhtâc ilâ rahmeti rabbihi'l-ganî Hâcı Ahmed min şehri Tunus küçükten beri Magrib cânibinde Fas nâm şehrin(d)e olan medresede dânişmend tarîkiyle okuyup hayli müddet ve zamân-ı ba'îd ekser 'ömrümü ikdâm ve ihtimâm üzre 'ilm-i hikmet ve kemâl-i nâmûs hevâs[ın] eyledim ve murâd üzre 'ilm-i ma'rifet tahsîl eylediğimden sonra sahîfe-i devr-i rûzigârdan Frengistân'da esîr oldum. Anda Freng beglerinden yarar ve ehl-i ma'rifet bir kimesne beni satın aldı. Bu takdîrce İslâm tarîki ve şartı muktezâsınca ihlâs üzre 'ibâdetimden hiç bir zamânda hâlî olmadım, gereği gibi müstaksî kıldum ve tahsîl eylediğim 'ilm ecl[in]den bu cânibler[d]e bana envâ-ı 'izzetler ve hürmetler eylediler. Eyle olsa kadîm zamândan Eflâtûn ve Sokrat ve Ebü'l-feth ve mu'azzamel- Lokman nâm feylesofların kitâbların kavlince bu vilâyetlerde işbu musannefât-i şekl-i cihânı resm idüp beyân eylediler ve bu resm içinde eflâkün ve yir yüzü[nün] olan ahvâllerin bi'l-külliyen (?) ber-muktezâ-yı 'ilm ü tertîb yazup bildürdiler tâ kim mütâla'a idenleri eger bass u eger 'ammdur gâyetile fâyide bulalar. Ben dahi bu asıl kemâl ve gereklü musannefât(i) göricek cemî'-i İslâm ehline ve beglerine mu'teber ve lâzım olunmagın kemâ yenbagî üslûb üzre müslimân hat ile Freng dilinden ve hatlarından nakl (ve) tercüme eyledim. Bu bâbda dahi emegimin mukabelesine âz[â]d-nâmesin virmeğe 'ad eylediler. Ammâ vallâhu-l-'azîm ve tallâhu'l-kerîm bu üslûba getirinceye degin çekdiğim zahmetler ve mihnetler dil-ile takrîre kâbil değüldür. El-hamdü'lillâhillezî 'atânâ'l-fehme ve'ş-şefakate lâ-nehummu. Bu mu'teber olan musannefât [ile] cemî'-i müslimânların hayrına sebeb oldum ve bu husûsu için ümîzdür ki fahr ve 'izzet birle Frengistân'dan halâs olavuz. Müstagnî sağ u selîm İslâm vilâyetlerine girü varmasına müyesser kılwire."

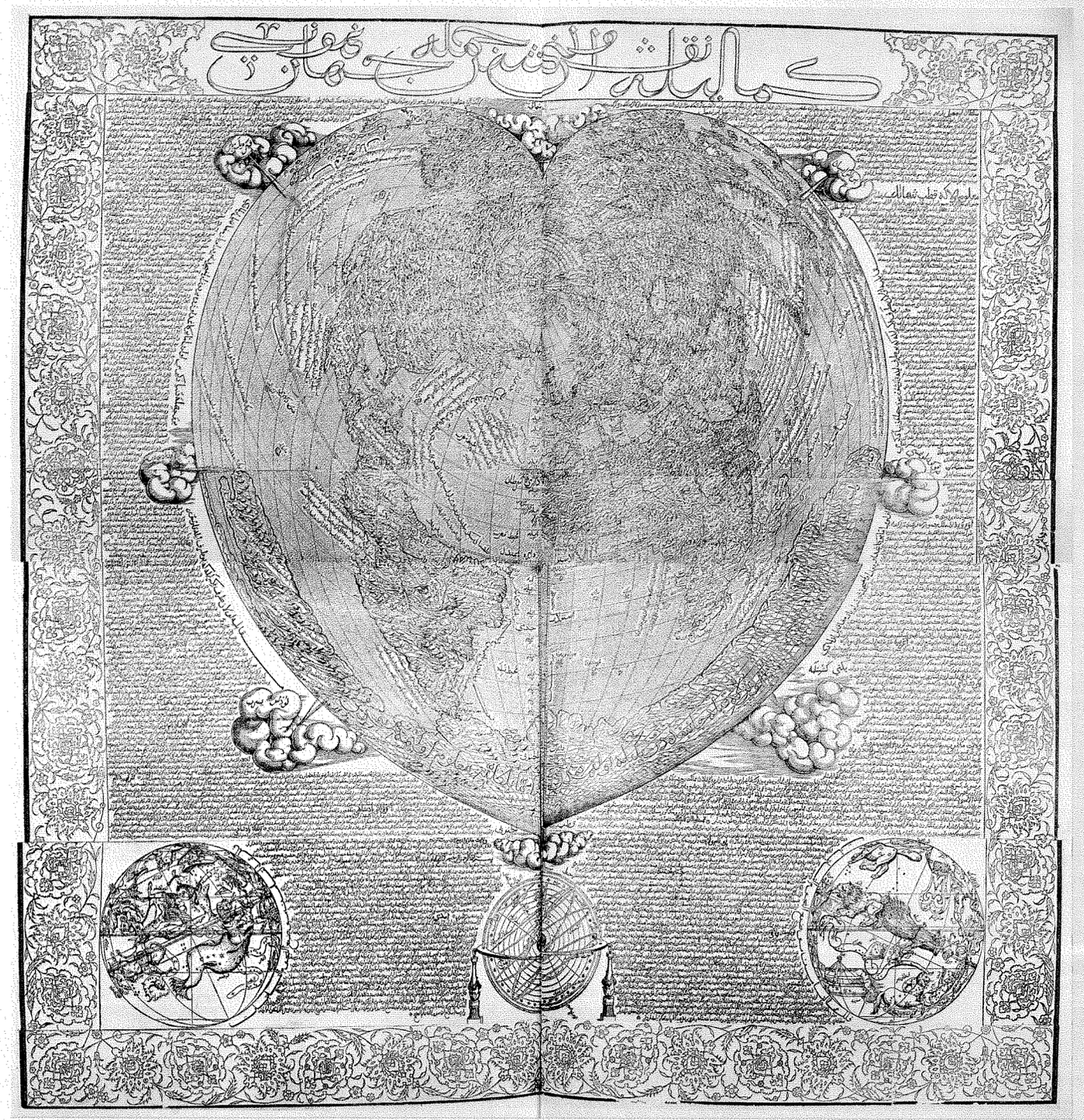

Tunuslu Hacı Ahmed'in yaptığı *Dünya Haritası*

MADENİ HURUFATLA BASILAN İLK TÜRKÇE METİN

2- NÂSİREDDÎN ET-TUSİ, *Kitâb Tahrîr Usûl li Öklides min Te'lif Hoca Nâsireddin at-Tusi,* Romae: In Typograhia Medicea, 1954, 453 sayfa, 1 sayfa şekilli.

Euclides Geometrisi'nin Nâsireddin et-Tusi tarafından yapılan ilk Arapça şerhidir. Kitabın son sayfasında, Sultan III. Murad'ın 1587'de Avrupalı tüccarlara verdiği fermanın sureti vardır. Bu fermandan sonra Türk topraklarına basılı kitap girmiştir.

هذه صورة امر بادشاه اسلام السلطان ابن السلطان
السلطان مرادخان ۞

مفاخر الامراء الكرام مراجع الكبراء الفخام اولوالقدر والاحترام
المختصين بمزيد عناية الملك العلام ممالک محروسه‌ده واقع اولان سنجاق
بكلري وقبودانلر دام عزهم ومفاخر القضاة والحكام معادن الفضايل
والكلام ذكر اولنان يرلرده اولان قاضيلر زيد فضلهم توقيع رفيع همايون
واصل اولجاق معلوم اولاكه ممالک محروسه‌ده تجارت ايدن افرنج
تاجرلرندن دارندكان فرمان همايون برانتون واوراسيوولد باندیني
نام بازرگانلر دركاه معلامه كلوب ولايت فرنكستاندن تجارت ايچون
بعض متاع وعرني وفارسي وتوركي باصمها بعض معتبر كتابلر ورساله‌لر
كتوروب ممالک محروسه‌ده كندوحالرنده بيع وشرا ايدرلر ايكن
بعض كمسنه لر يولده وايزده واسكله ومعبرلرده فضولي يوكلرين يبقوب
دنكلرين بوزوب ايچندن بكندوكلري اقشه وساير امتعه قسمي اخذ
سوز وجزوي بها ايله جبرا الوب وسرده عرني وفارسي كتابلرنيلر ديو
تجارت ايچون كتوردوكلري جمع كتابلرني اللرندن الوب بهاسن
ويرمهوب وكندولرك ووكيللرينك واد ملرينك بيع وتجارتلرينه مانع
اولد قلرين بلدروب من بعد امن وامان اوزره كلوب كيدوب و
حالرنده تجارت اندوكلرنده برفرد دخل المهوب منت وبحانا
متاعلري المهوب ويوكلري بوزلهوب منع اولنمق بابنده حكم همايونم
طلب اتدوكلري اجلدن بهوردم كه حكم شريفله هرقنكزك تحت
حكومتنده داخل اولوب لر ايسه يولده وايزده ومنازل ومراحلده
واسكلرلر ومعبرده كندوحالرنده امن وامان اوزره بيع وشرا وتجارت
ايدرلركن خارجدن برفردي متاعلرينه دخل اتدرمهوب وصاحبنك
رضاسي اولمدين جبرا برنسنه لرين واول مقوله كتابلرين غصب
اتدرمهوب هرنه الورلر ايسه حسن رضالريله بيع ايدنلردن بتمام
دكربها لريله الدروب اخذ سوز ويا اكسوك بها ايله جزويدن وكليدن
برنسنه لرين الدرمهوب من بعد مذكوران بازركانلره ووكيللرينه
واد ملرينه شرع شريفه وعهدنامه همايونه مخالف اصلا وقطعا كمسنه دخل
وتجاوز اتدرمهه سزممنوع اولهوب عناد ومخالفت ايلهنلري اسما
لريله يازوب عرض ايلهه‌سز بوخصوص ايچون تكرار شكايت
اتدرمهه سزشويله بلسز وبعد اليوم بوحكم شريفمي اللرنده ابقا
ايدوب علامت شريفه اعتماد قلاسز ۞ تحريرا في اوايل ذي الحج سنه
ست وتسعين وتسعمايه ۞ محروسه قسطنطينية ۞

II. Sultan III. Murad'ın 1587'de Avrupalı tüccarlara verdiği ferman

Hâzihi Sûret-i Emr-i Pâdişâh-ı İslâm es-Sultân ibn es-Sultân es-Sultan Murâd Hân

Mefâhirü'l-ümerâi'l-kirâm merâciü'l-küberâi'l-fihâm ülü'l-kadri ve'l-ihtirâm el-muhtassu bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-allâm memâlik-i mahrûsamda vâki olan sancak begleri ve kapudanlar-dâme izzühüm- ve mefâhirü'l-kuzât ve'l-hükkâm meâdinü'l-fezâyil ve'l-kelâm zikr olunan yerlerde olan kâdılar-zide fazlühüm- tevkî-i refî-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki memâlik-i mahrûsamda ticâret eden efrenç tâcirlerinden dârendegân-ı fermân-ı hümâyûn Branton ve Orasyu veled-i Bandini nâm bâzirgânlar dergâh-ı muallâma gelüp vilâyet-i Frengistândan ticâret için bazı metâ' ve Arabî ve Farisî ve Türkî basma bazı mu'teber kitâblar ve risâleler getirüp memâlik-i mahrûsamda kendü hâllerinde bey' ü şirâ ederler iken ba'zı kimesneler yolda ve izde ve iskele ve mi'berlerde füzûlî yüklerin yıkup denklerin bozup içinden beğendükleri akmişe vesâyir emtia kısmını akçasuz ve cüz'i behâ ile cebren alup ve sizde Arabî ve Farisî kitâplar neyler diyü ticâret için getirdükleri cemî'- kitâblarını ellerinden alup bahâsın virmeyüp ve kendülerin ve vekîllerinin ve âdemlerinin bey' ü ticâretlerine mâni' oldukların bildürüp minba'd emn ü amân üzere gelüp gidüp kendü hâllerinde ticâret itdüklerinde bir ferd dahl olmayup müft ve meccânen metâ'ları alınmayup ve yükleri bozulmayup men' olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum taleb itdükleri ecilden buyurdum ki hükm-i şerîfümle her kangınızın taht-ı hükûmetinde dâhil olurlar ise yolda ve izde ve menâzil ve merâhilde ve iskeleler ve mi'berde kendü hâllerinde emn ü amân üzere bey' ü şirâ vü ticâret iderlerken hâricden bir ferdi metâ'larına dahl itdürmeyüp ve sâhibinin rızâsı olmadan cebren bir nesnelerin ve ol makûle kitâbların gasb itdürmeyüp her ne alurlar ise hüsn-i rizâlarile bey' idenlerden betamâm değer bahâlariyle aldırup akçasuz veyâ eksük bahâ ile cüz'iden ve küllîden bir nesnelerin aldırmayup minba'd mezkûrân bâzirgânlara ve vekillerine ve âdemlerine şer'-i şerîfe ve ahdnâme-i hümâyûna muhâlif aslâ ve ka'tâ kimesne dahl ve tecâvüz itdürmeyesiz memnû' olmayup inâd ve muhâlefet eyleyenleri esmâlariyle yazup arz eyleyesiz bu husûs için tekrâr şikâyet itdürmeyesiz şöyle bilesiz ve bade'l-yevm bu hükm-i şerîfimi ellerinde ibkâ idüp alâmet-i şerîfe itimâd kılasız. Tahriren fî evâili Zi'l-hicce sene sitte ve tis'îne ve tis'amie. Mahrûsa-i Kostantiniyye

LATİNCE YAZILMIŞ İÇİNDE ARAP HARFLERİYLE TÜRKÇE ÖRNEKLER VEREN İLK GRAMER KİTABI

3- HIERONYMO MEGISER, *Institutionum linguae Turcicae, libri quatuor,* Breslau & Leipzig, 1612.

Dört bölümlük kitabın III. bölümünde telaffuzları göstermek için Türkçe atasözlerinden örnekler vardır.

Institutionum
LINGVÆ
TVRCICÆ,
LIBRI QVATVOR.
Quorum
I. Continet Partem Isagoges Grammaticæ Turcicæ Priorem, de orthographia TurcArabica.
II. verò Isagoges Grammaticæ Turcicæ Partem Posteriorem, de Etymologia Turcorum.
III. complectitur diversa linguæ Turcicæ Exercitia, & duas Proverbiorum Turcicorum Centurias.
IV. Dictionarium est Latino-Turcicum & vicissim Turcico-Latinum.
Authore
HIERONYMO MEGISERO
P. Co. Cæs. Serenissimi Saxoniæ Electoris Historico.
Cum Gratia & Privilegio Cæsareo & Saxonico.
Anno cIↃ.IↃc.XII.

İnstitutionum Linguae Turcicae, ilk sayfa

& pronunciationis Turcicæ.

… olur.
Se te vederà un altra volta sarà la seconda volta.

كلمك ارادت كيتمك اجازت
Gelmek iradet: gitmek igaset.
Venire sponte fit, abire verò cum licentia est.

آتيلن اوق دونمز
Atilan ok dunmes.
La frezza tirata non torna.

آلمه اغاجدن ايراق دوشمز
Alma agatschdan irak duschmes.
Il pomo non casca lontano dall'arbore.

FINIS.

İnstitutionum Linguae Turcicae, Türkçe atasözleri

FRANSIZCA-ARAP HARFLİ METİN

4- Fransa Padişahı ile Al-i Osman Padişahı ma-beyninde mün'akid olan 'ahdnâmedir ki zikr olunur. Articles Dv Traicté Faict En L'Année Mil six cens quatre, entre Henri le Grand Roy de France, & de Nauarre, Et Sultan Amat Empereur des Turcs. Par l'entremise de Messire François Sauary, Seigneur de Breues, Conseiller du Roy en ses Conseil d'Estat & Priuè, lors Ambassadeur pour sa Maiestè à la Porte dudit Empereur. A Paris, De l'Imprimerie des langues Orientales, Arabique, Turquesque, Persique, & c. Par Estienne Paulin, rue oes Carmes, College des Lombards. 1615, 46 sayfa.

Abidnâme, 20 Mayıs 1604 yılında Osmanlı Devleti ile Fransa arasında yapılan Kapitülasyon antlaşmasının metnini oluşturan 42 maddelik bir kitapçıktır.

فرانسه پادشاهی ایله آل عثمان پادشاهی بابینلرنده منعقد

اولان عهد نامه درکه ذکر اولنور

ARTICLES

DV TRAICTE FAICT EN L'ANNEE

Mil fix cens quatre, entre HENRI le Grand

Roy de France, & de Nauarre,

Et Sultan Amat Empereur des Turcs.

Par l'entremiſe de Meſſire François Sauary, Seigneur de Breues, Conſeiller du Roy en ſes Conſeil d'Eſtat & Priuè, lors Ambaſſadeur pour ſa Maieſtè à la Porte dudit Empereur.

A PARIS,

De l'Imprimerie des langues Orientales,

Arabique, Turqueſque, Perſique, &c.

Par Eſtienne Paulin, rue des Carmes, College des

Lombards. MDCXV.

L'Empereur Amat, filz de l'Empereur Mehemet, touſiours victorieux.

نشان شریف عالیشان سامی مکان سلطانی وطغرای

غرّای جهان ستان خاقانی تغد بالعون الربّانی

حکمی اولدر که

Marque de la haulte famille des Monarques Ottomans, auec la beautè, grandeur, & ſplendeur de laquelle tant de païs ſont conquis, & gouuernez.

Abidname'nin ön kapağı

TAMAMI ARAP HARFLİ TÜRKÇE OLARAK BASILAN İLK KİTAP

5- WILLIAM SEAMAN, *Domini Nostri Iesu Christi Testamentum Novum Turcice Redditum, Operâ Gu: Seaman,* İncil-i Mukaddes ya'ni lisân-ı Türkiye tercüme olunan bizim rabbimiz Yesu' Mesihin yeni 'ahd ü vesâyeti, Oxoniae, Excudebat H. Hall Academiae Typographus, 1666, 660 sayfa.

Nisan 1666'da tamamı Türkçe olarak basılan ilk Ahd-i Atik'in masrafları İstanbul'da İngiltere sefareti rahibi Robert Boyle ve Levant Company tarafından karşılanmıştır. Ancak William Seaman'ın İncil'den çevirdiği bir bölüm, *Specimen Turcicum s.S. Scripturae: sive tres Epistolae S. Johannis Apostoli Turcice,* Londini, Typis Jacobi Flesher, 1659'da basılmıştır.

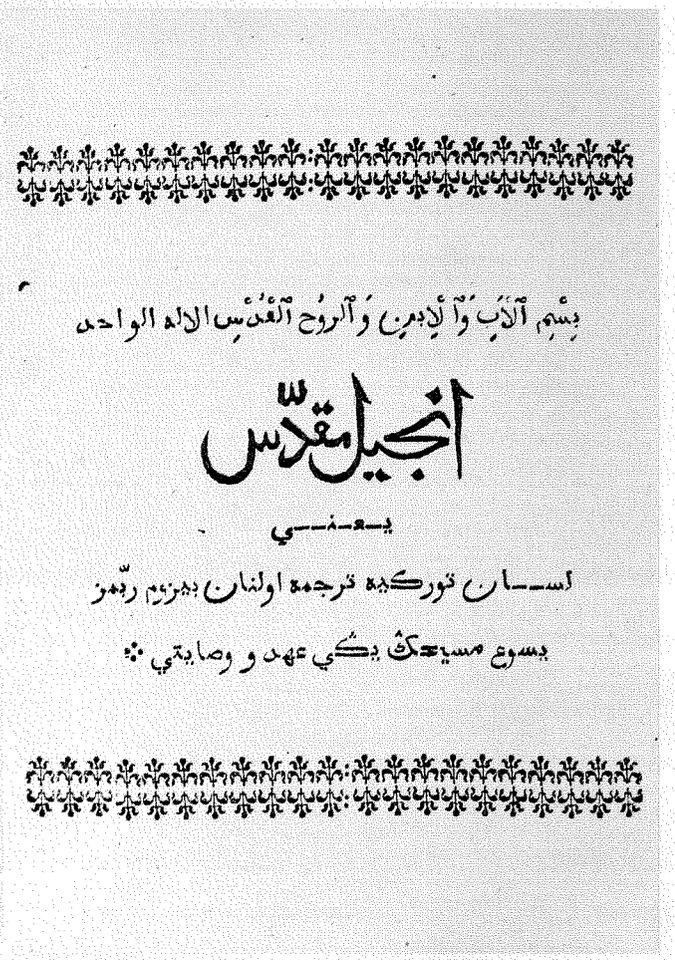

بِسْمِ ٱلْآبِ وَٱلْإِبْنِ وَٱلرُّوحِ ٱلْقُدُسِ الاله الواحد

انجيل مقدّس

يعني

لسان تركيه ترجمه اولنان بيزوم ربّمز

يسوع مسيحك يكي عهد و وصايتي

İncil-i Mukaddes, ilk sayfa

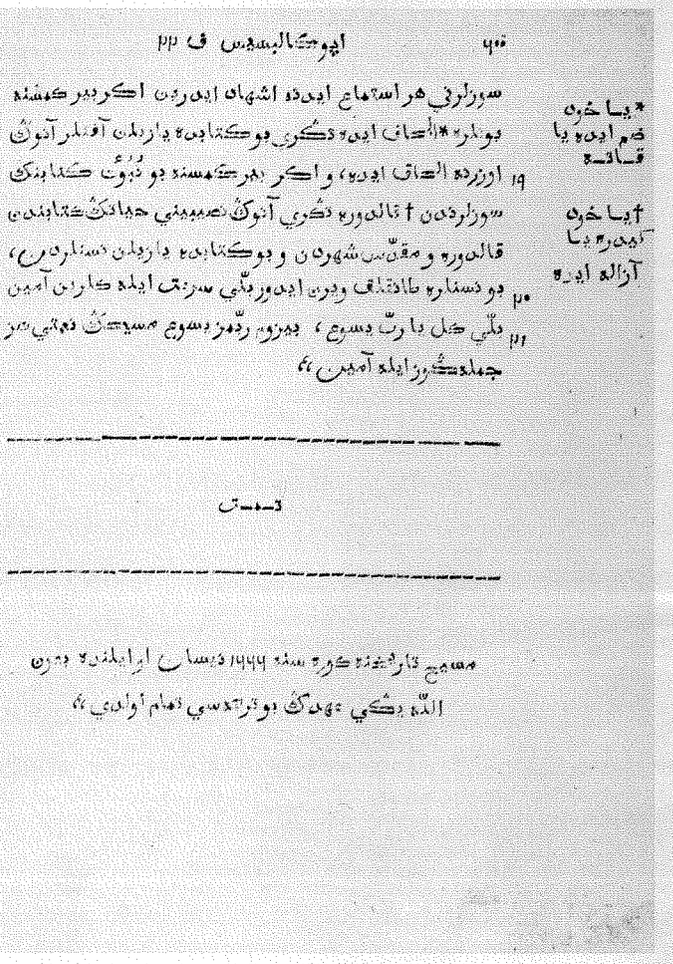

İncil-i Mukaddes, son sayfa

İLK TÜRK MATBAASI: MÜTEFERRİKA

TÜRKİYE'DE BASILAN İLK TAHTA KALIP BASKI

1- MARMARA HARİTASI, Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre, 1132 (1719-20).

19 x 43 cm. ebadında olan harita şimşir kalıp üzerine hakkedilmiştir. Üzerinde kimin tarafından hazırlandığına ilişkin bir kayıt yoktur. Kalıp zamanla bir kaç yerinden çatlamıştır. Türk matbaacılığında ilk kalıp baskı yazı (xylography) haritanın sağ alt köşesinde iki satır halindedir: *"Benim devletlu efendim eğer fermanınız olursa dahi büyükleri yapılır sene 1132"*. Haritanın altında da mıkyası *"Françenin milleridir yirmi mil bir derecedir"* şeklinde belirtilmiştir.

Kalıp herhalde Damad İbrahim Paşa'ya sunulmak üzere 1132 (1719-20) yılında İbrahim Müteferrika tarafından örnek olarak yaptırılmıştır. Bugüne kadar haritanın orijinal baskı nüshasına kütüphane, müze ve arşivlerde rastlanmamıştır. İlk kez İhsan (Sungu)* tarafından tanıtılmış ve kalıbın aslından alınıp 1/4 oranında küçültülmüş bir resmi yayınlanmıştır. Sergide sunduğumuz örnek orjinal kalıbından alınmış bir nüshadır.

*İhsan (Sungu), "İlk Türk matbaasına dair yeni vesikalar", *Hayat*, S. 73, (1928), s. 409-415. Ayrıca Abdurrahman (Akgün) "Türkiyede ilk harita basımı ve ilk asri matbaa", *Haritacılar Mecmuası*, S. 4, (Temmuz, 1934), s. 83-88. Klişenin bir resmini de yayınlamıştır.

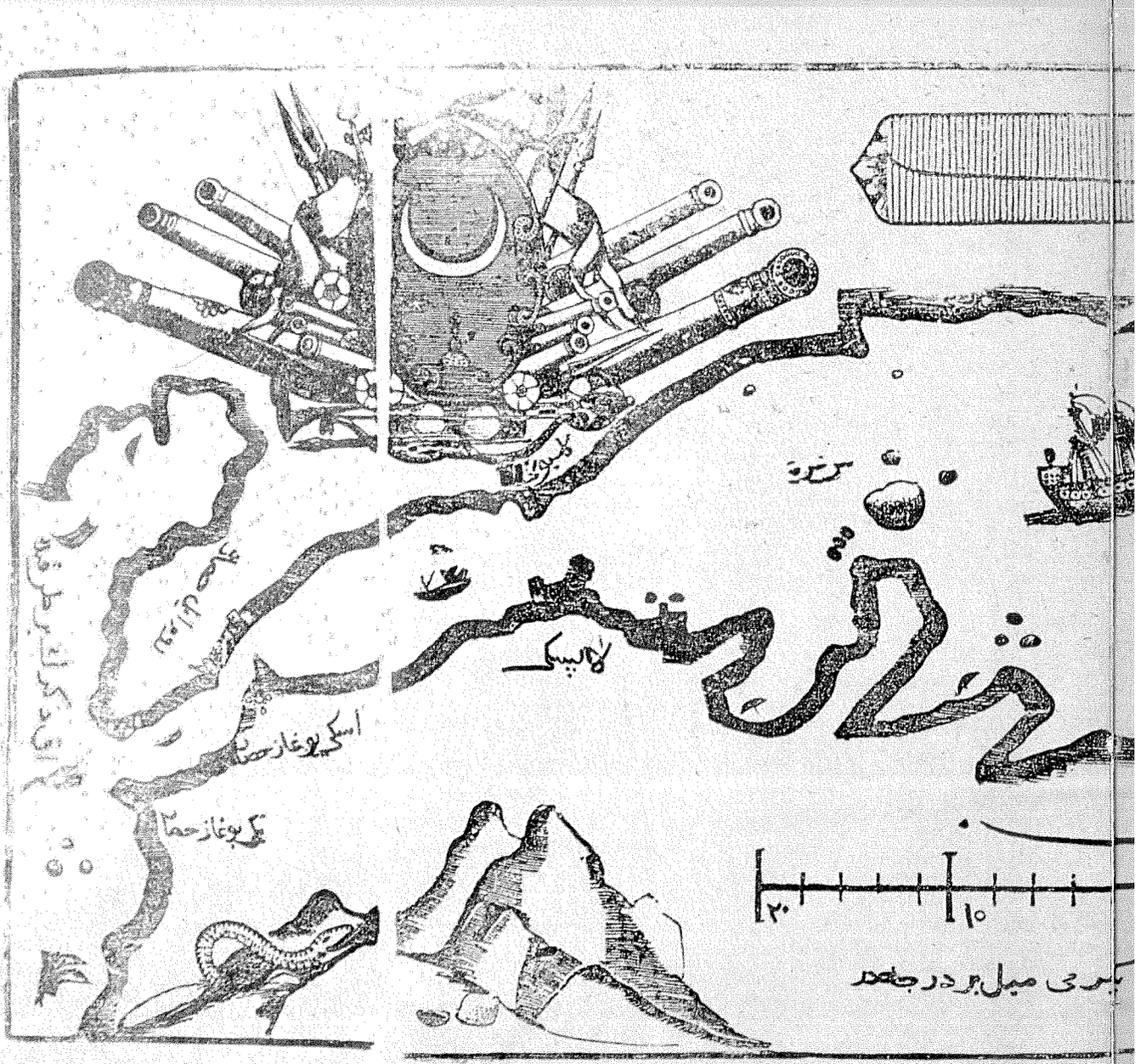

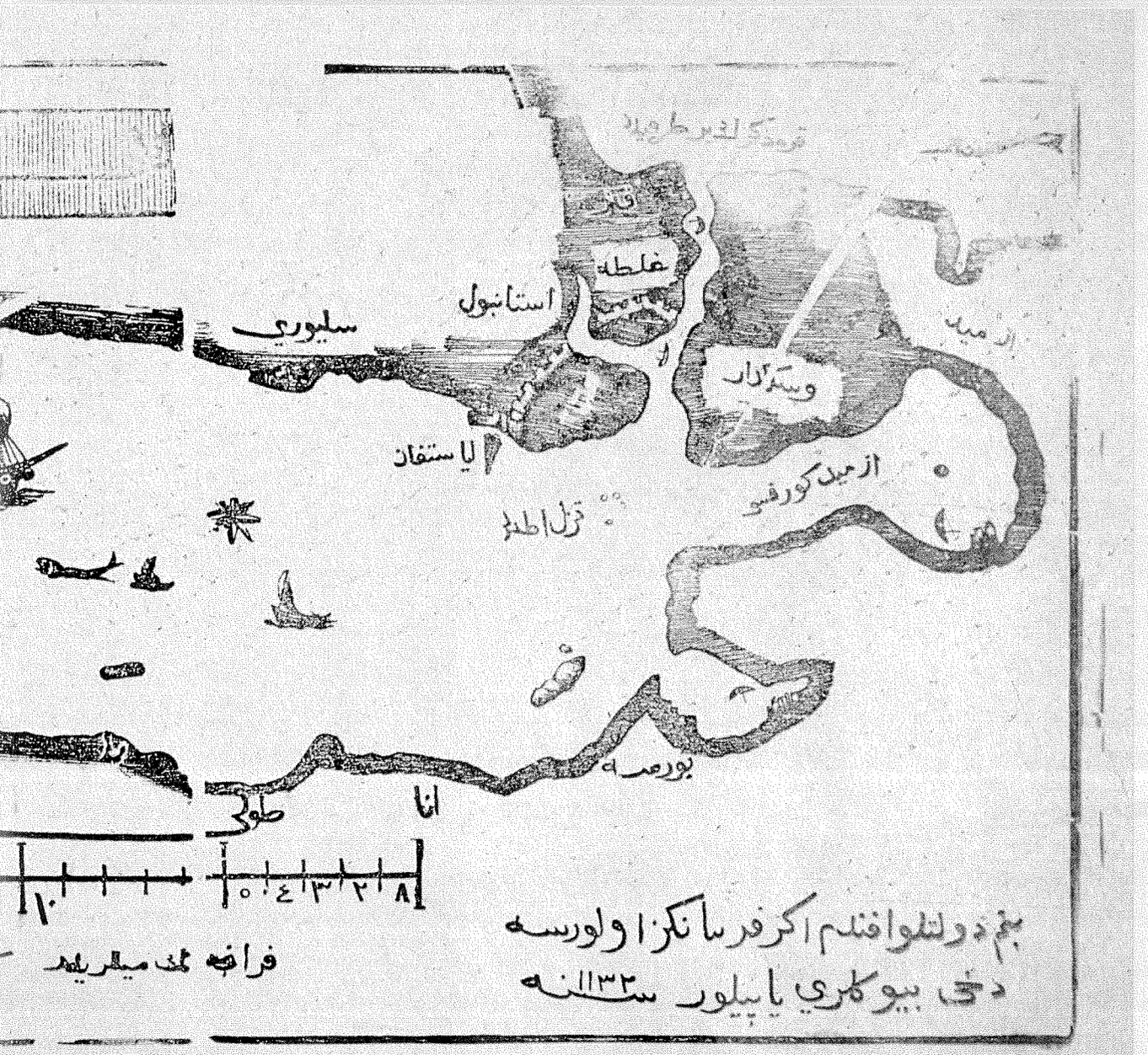

Marmara Haritası

2-KARADENİZ HARİTASI (BAHRİYE-İ BAHR-İ SİYAH), Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre, 1137 (1724-25).

65 x 100 cm. ebadındaki harita dört ayrı bakır kalıp üstüne hakkedilmiştir. Sonradan renklendirilen harita yeşil bez üzerine yapıştırılmıştır.

Haritanın sağ üst köşesindeki kayda göre, 1137'de (1724-25) İstanbul'da basılmıştır.

"Bahriyye-i Bahr-i Siyah. Kemâl-i kudret-i Hudâ-yı müte'âl birle arsagâh-ı âlemde vücud-pezîr-i bî-hadd ü bî-pâyân olan bihâr ve berârî ve memâlik ve aktârı nâ-mütenâhî bi't-tûl ve'l-'arz kabza-i endîşe ve pençe-i fikr-i ma'rifet-pîşeye müsehhar ve makbûz ve mukarrer olmak ulûm-ı riyâziyât ve rüsûmât musahhifâta merbût olmakla işbu serîü'l-fehm ve'l-hutûr kârti-i nevzuhûr ber-muktazâ-yı ilm-i riyâzî tersîm ve tastîh ve derûnında Bahr-i siyâhın hey'et ü şekli mesâfe-i imtidâd ve i'tirâzı ber-fehvâ-yı cedvel tûl ve 'arzı hendesî tasvîr ve terkîm ve 'alâhaddi'l-imkân sevâhilinde vâki memâlik vü bilâd ve kıla' vü mevâki-i enhâr ve cihât-ı metâli'-i riyâh ta'yîn ve işâret kılınub mücerred zümre-i muvahhidîne imdâd ve i'ânet ve bahr–i merkûmda geşt ü güzâr eden ibâdullâha bâ'is-i suhûlet ve vesîle-i selâmet olur mülâhazasiyle siyâk-ı merkûma ifrâğ ve ma'rifet-i fenni zât-ı nuhûset-sıfatlarına tahsîs eden muhâlifîne rağmen devletlû ve inayetlû veliyünniam mürüvetlu efendimiz hazretlerinin himmet-i kîmyâ âsârlariyle bu nev-resid-i şahid-i resm-i resîm nazar-ı hikmet-şinâs-ı âsafide nümûne olmak için tarîk-i basma ile ilbâs-ı nev-libâs kılındı fekad rusimet ve tubi'at hâzihi'l-bahriyye fî seneti seb'a ve selâsîne ve mi'eti ve elf fî beldeti tayyibeti Kostantiniyye"

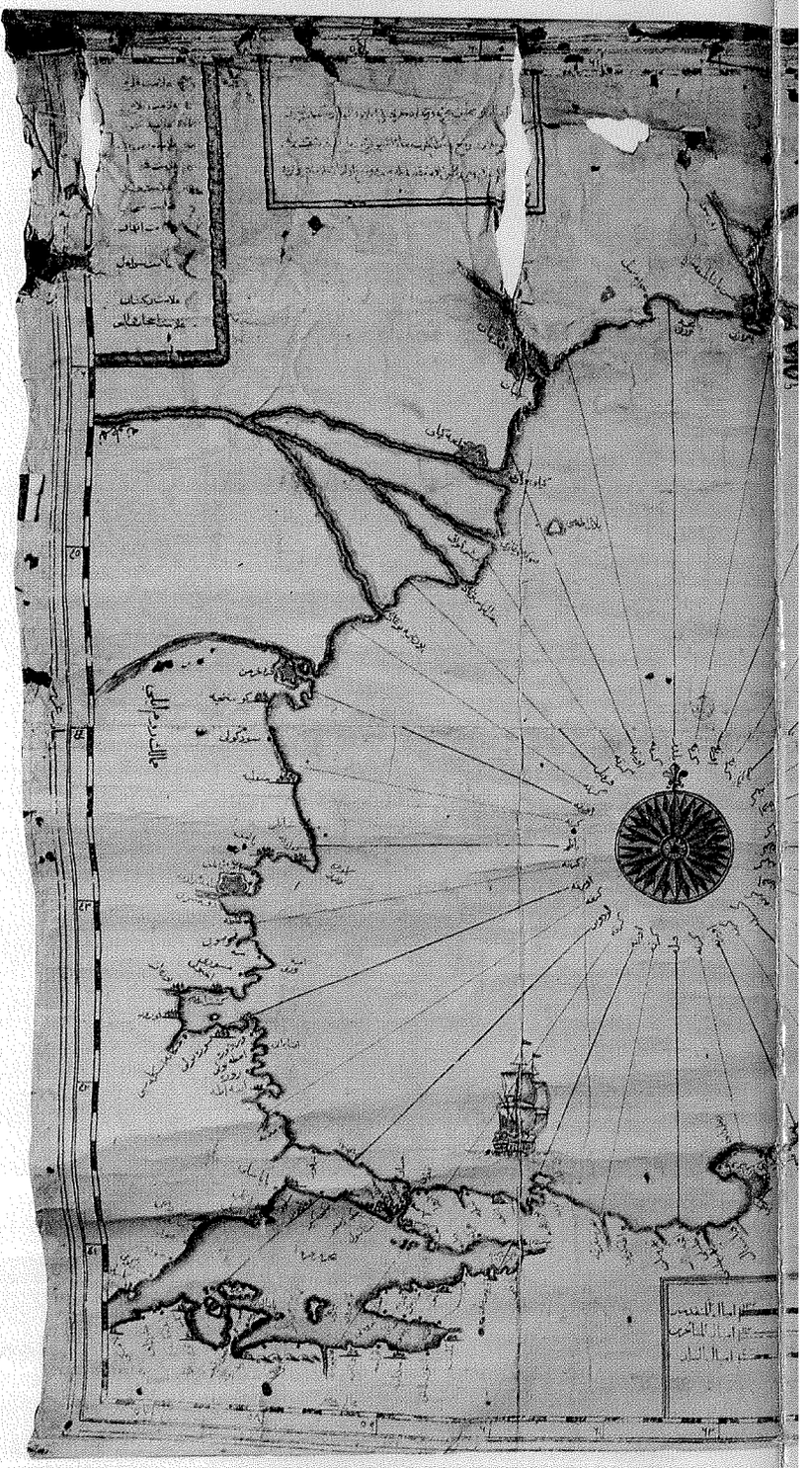

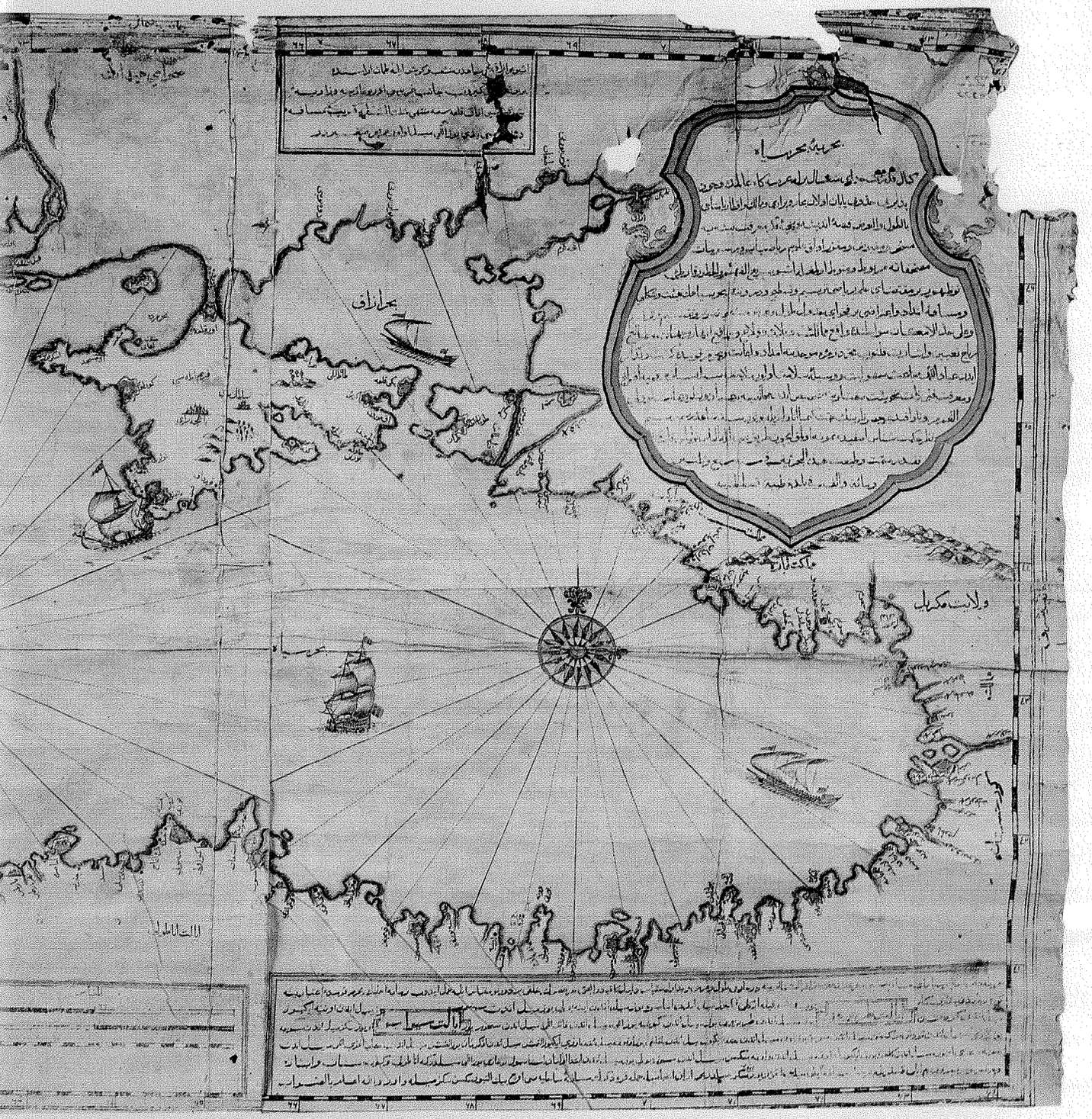

Karadeniz Haritası

3- İRAN HARİTASI (MEMÂLİK-İ İRAN), Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre, 1142 (1729-30).

48 x 58 cm. ebadında olan harita dört bakır kalıp üzerine hakkedilip sonradan renklendirilmiştir. Harita Guillaume Delisle'nin 1724'te Paris'te basılan *İran Haritası*'nın geliştirilmiş bir şeklidir. Üzerinde daha çok kartografik bilgiler vardır.

Sağ üst köşede: *"Fe-kad tubi'at hazihi'l-haritatü alâ eyd'il-memûrîn bi-'ameli bi-dâri't-tıbâ'ati'l-ma'mûre fî sene isna ve erbâin ve mie ve elf fî beldeti't-tayyibeti Kostantiniyye sânehâllâhu 'ani'l-âfât ve'l-beliyye"* yazılıdır.

Haritanın sol alt köşesinde ise: "*Memâlik-i İran. Hafî olmıya ki cibâl-i Bedehşân'dan tenebbü' edüp garp ve şimâle cereyan ile hududu Harezm'de Bahr-i Hazer'e munsab olan nehr-i Ceyhûn'un canib-i şark ve şimâlinde vâki' memâlik-i adîde Turan tesmiye olunduğu gibi nehr-i mezbûrun garb ve cenûbunda vâki' ma'lûmü'l-mikdâr arazi zemîn-i İran tesmiye olunur ve işbu harîtada resm u tasvîri 'umde ve tabrîri maksûd bi'z-zât olan ancak zemîn-i İran'dır. Hududu ittisâlinde dâ'iren mâdâr vâki' memâlikden birer kıt'a mücerred tebyîn-i hududûd ve tevsî'-i harîta için zammolunmuşdur. Ahâli-i İslâm-kesserehümullâhü te'âla ilâ yevmi'l-kıyâm-iklîmi iki kısım kılub hakîkî ve 'örfî demişlerdir. İklim-i hakîkî mahallinde beyân olunduğu üzere zâbıta ma'rifetine tevakkuf edüp bu sûrette zemîn-i İran niçe niçe ekâlimden hissedâr olur. İklim-i 'örfî ise bir had ile mahdûd olmayup mücerred bir mikdâr nevâhî ve arâzî ve bilâd ve kurâyı müştemile vilâyet bazı münasebetle 'örfen iklîm i'tibâr olunup şâhân-ı Safeviyânı dahi zemîn-i İran'dan ve tevâbi'inden 'addedüp istilâ birle bir müddet kabza-i tasarruflarına götürdükleri memâlik bunlardır. Irak-ı Acem Hûzistân Lûristân Farsistân Kirmân Mükrân Sicistân Kandehar Zâbilistân Horasân Mâzenderân Gîlân Azerbeycân Revân Şirvân Dağıstân Gürcistân Cezîre-i Babreyn İran-zemînin hadd-i şarkîsini Sind ve Hind iklîmlerinden sûret ve Tete ve Kâbuldür. Hadd-i şimâlisi Toharistân ve Belh ve nehr-i Ceyhûn ve Bahr-i Hazer ve Dâğıstân'dan ba'zen Kûhü'l-bürzdir. Hadd-i garbîsi Bahr-i Fârs ve Irak-ı Arabdan Basra ve Bağdad badebu Şehr-i Zûr Kürdistân Vân Erzenü'r-Rûm Kars Çıldır ve ba'zı Gürcistândır. Mesâlik ve mesâfât ahvâli mikyâs ma'rifetile ma'lûm olup harîtanın dahi tabü temsîli mebâdî-i mübaşereti fenn-i coğrafyada nümûne için olmakda sâir harîta resminde mu'tâd olan ahvâlden keff-i yed olunub hefevât ve aserâtımız safh-ı cemil-i eshab-ı kirâm ile 'afv buyrulmak temennî olunur. [Min tercümeti'l-hakîr İbrâhim 'an müteferrikân-ı Dergâh-i âli seneti isnâ ve erba'în ve mi'e ve elf]"* yazılıdır.

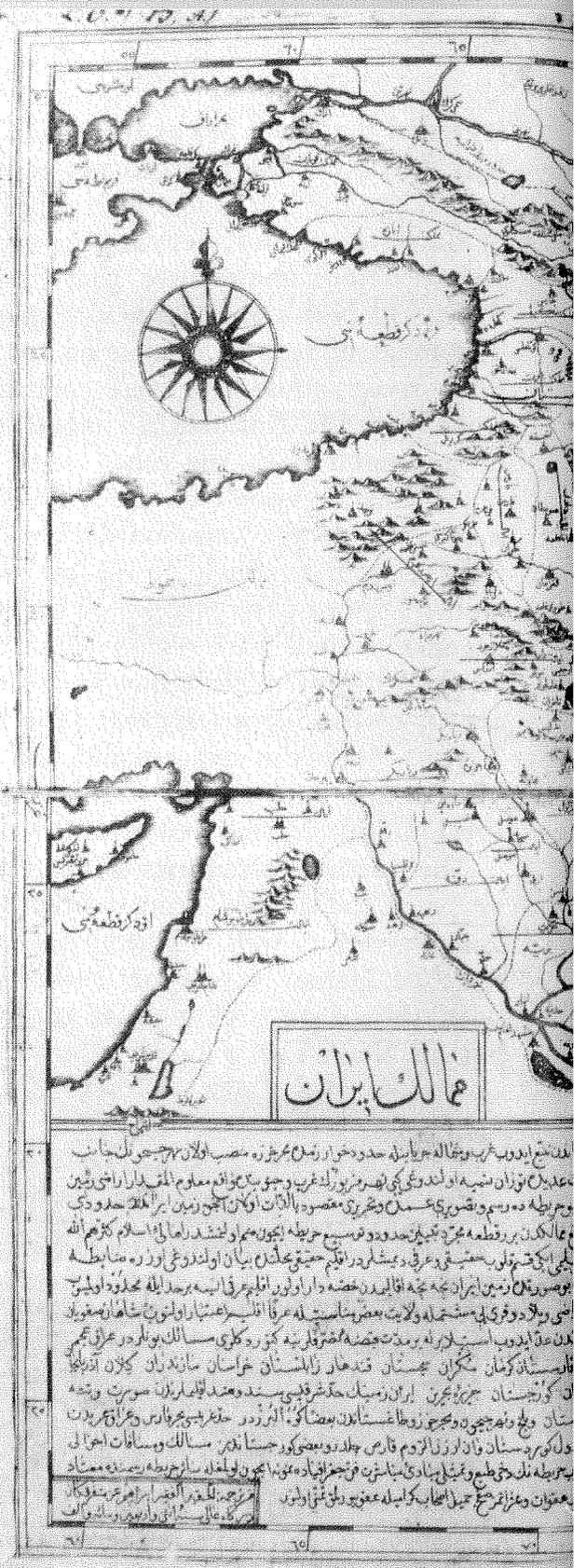

İran Haritası

4- MISIR HARİTASI (İKLİM-İ MISR), Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre, Gurre-i-i Zilhicce 1142 (17 Haziran 1730).

39,5 x 49,5 cm. ebadındaki harita bakır kalıp üzerine hakkedilip siyah-beyaz olarak basılmıştır. Üzerinde hayvan ve gemi resimleri ile dağlar gösterilmiştir. Sağ alt köşede Zatü'l-kürsi'il-sanâ'i bulunan İbrahim Müteferrika'nın bu haritası kaynaklarda uzun yıllar kayıp olarak gösterilmiştir. Harita aslında İbrahim Müteferrika'nın 1730'da bastığı altıncı kitap olan *Tarih-i Mısri'l-Kadim*'de yer almaktadır. Kitabın her nüshasında harita yoktur. Nadiren bazı nüshalarında bulunmaktadır. Haritada herhangi bir tarih ya da hazırlayanın adı yoktur. Haritanın yapımına Jansonius'un *Mısır Haritası* örnek alınmıştır.

İbrahim Müteferikka'nın bastığı Karadeniz, İran ve Mısır haritalarından kaçar nüsha basıldığı henüz bilinmemektedir. C. W. Lüdeke bu üç haritanın 1789'da 130 kuruşa satıldığını yazmaktadır (*Beschreibung des Türkischen Reiches*, III, Leipzig, 1789, s. 61).

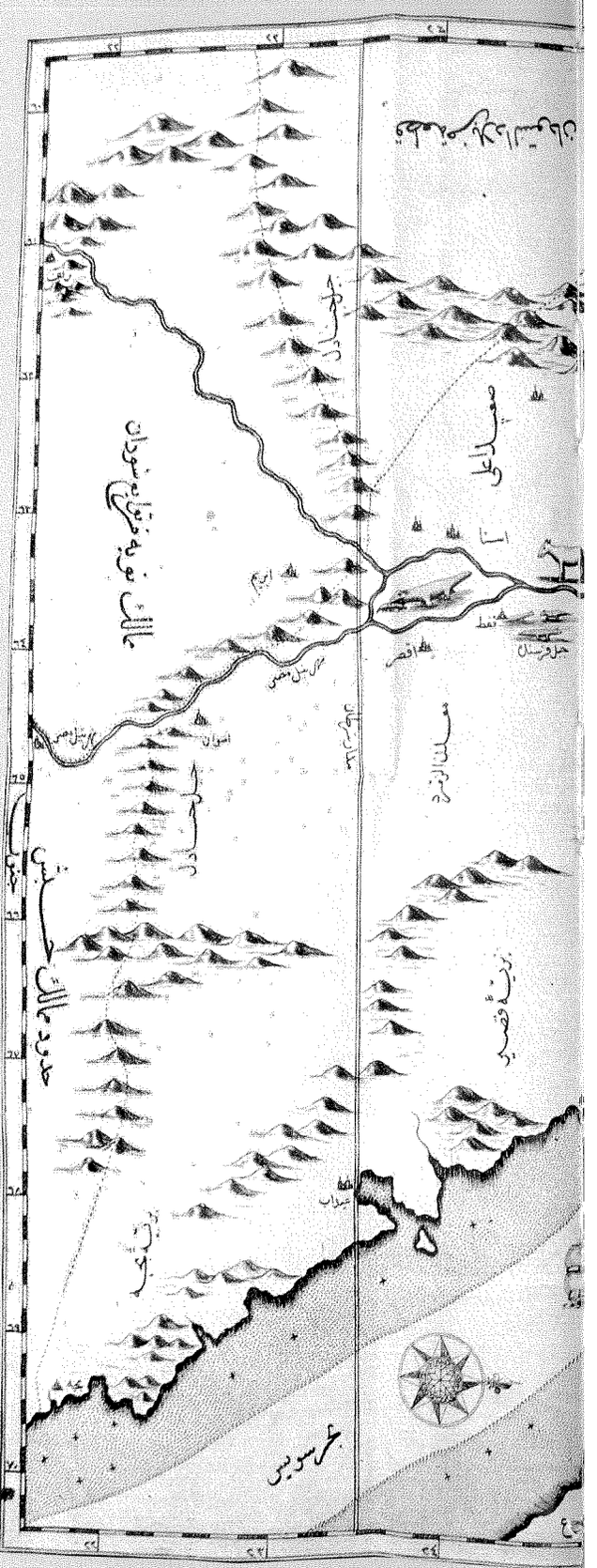

Mısır Haritası

İBRAHİM MÜTEFERRİKA'NIN MATBAA KURMA ÇALIŞMALARI

A- İBRAHİM MÜTEFERRİKA'NIN *ARZ-I HÂLİ*

İzzetlü Kethüda Paşa Hazretleri Husûs-ı merkûm 'ulemâ ve talebe-i 'ulûma nâfı sehlü'l-vusûl bir emr olmakla vezîr-i mükerrem izzetlü rif'atlü Kaptan Paşa hazretleri ve izzetlü Defterdar Efendi ile müzâkere ederek müsâ'ade olunmak üzere iktizâ eden kağıtları tahrîr ve bir nizâma ifrâğ eyliyesiz

Hak sübhânehu te'âlâ devletlü inâyetlü re'fetlü merhametlü veliyyü'n-n'tam vefiyyü'l-kerem efendüm Sultanum hazretlerinin nüsha-i vücûd-ı bihbûd-ı 'âlem-sûdların habt u hatâdan masûn ve yevmen fe-yevmen hayrât-ı cezîle ve îsâr-ı celîlelerin müzdâd ve efzûn eyleye âmin. Arîza-i bende-i şermende-i lütf u keremleri budurki bu diyâr-ı celîletü'l-i'tibârda bunca a'sâr u edvârdan berü îcâd ve ibdâ'ı bir sadr-ı 'âlî-kadrin hayâline gelmeyen kütüb basması içün şeref-yâfte-i sudûr olan fermân-ı 'âlîlerine imtisâlen âlât ve levâzım-ı mühimmâtı görülüp bi-'avnillâhı ta'âlâ itmama resîde oldı. İnşa'allâhu sübhânehu sâdır olan emr-i şerifleri üzre 'ilm-i şerîfin tahsîl ve iktisâbına sâ'î olanların ve temellük-i kütübe kâdir olmayan talebenin rahîs bahâ ile kütüb-i nefîseye zafer-yâb olmalarına bâ'is ü bâdî bir hûb eser olur. Hemân hazret-i Hak ve Feyyâz-ı Mutlak tevfîz-i refîk eyleye ve devletlü efendimin ma'lûm-ı 'ilm-i 'âlem-ârâlarıdır ki egerçi teksîr-i kütüb ve resâyil tahsîl-i 'ulûma vesâyildür. Lâkin böyle bir emr-i 'azîm ve kâr-ı cesîm i'ânet-i Rabbâniyye ve Devlet-i 'Aliyye'nin himmetine ve hâssaten devletlü ve 'inâyetlü 'âlî himmetlü efendimün meded ü i'ânetine menût ve bu kullarına nazar-ı iksîr-âsârları ilkâsına merbûttur. Binâen 'alâ zâlik şimdilik müsâ'ade-i metâlib ve ref'-i metâ'ib içün vesîlemiz kütüb-i lügat-ı 'Arabiyyeden Sıhâh-ı Cevherî tercümesi olan Van Kulı kitâb-ı memdûh ve mu'teber ve nâdirü'l-vâki' bir eser olduğundan ve dükeli dânâ ve hânâ olanlar kitâb-ı mezbûra eşedd-i ihtiyâcla muhtâc olduklarından sâ'ir kütüb-i lügaviyyeden intihâb olunup evvelinden bir kaç sahife tashîh ve tertîbden sonra basılup dakîka-şinâs devletlü efendimin huzûr-ı 'âlîlerine nümûnelik olmak üzre 'arz olundu. Manzûr-ı kimyâ-âsârları buyuruldukda câize-i îcâd u itmâm ve makâile-i ihdâs-ı ma'rifet-i mâlâ-kelâm olan metâlib ve merâmlarımıza müsâ'ade-i âsafâneleri mutazarrı'dır. Merâm-ı evvel. işbu siyâk üzre basma ile husûlüne murâd-ı şerîfleri olursa zamân-ı kalîlde vücûda gelmek ve mesârifinde kulunuz 'usret ve zahmet çekmemek içün nevbet-i ûlâda kitâb-ı merkûmdan yalnız beş yüz cild basılmak üzre emr-i şerîf ihsân buyurula tâ kim bir gün evvel husûle gelüp ba'z-ı mesârıfı zuhûr ide ve ol emr-i şerîf sûreti bi'aynihi sadr-ı kitâbda mestûr ola Merâm-ı sânî. bu fenn-i cedîd ve eser-i müfîd i'mâl-i sınâ'iyyeden olup hırfet-i resm ü kütüb ve vücûb-ı nakdîne sikke-i hasene darbı gibi eşkâl-i hurûf eyleyüp satır be-satır masâtîre vaz' ve tertîb-i kelimât ve tastîr-i sutûr ve mühür-âsâ evrâk üzre hatm ve tab'dan kinâyet ve envâ'ı kitâbetden bir nev' kitâbet olup teksîr ve tashîh-i kütübe bir tarîk-ı mergûb ve menâfi'-i 'ibâda bâdî bir fenn-i mahbûb olmağla rağabât-ı nâs içün emr-i müstahsen idüğini müş'ir halen müftî-i enâm ve şeyh-i meşâyihü'l-islâm sellemehü's-selâm efendi hazretlerinin takrîz birle izn-i şerîfleriyle işâret-i 'aliyyeleri buyurula tâ kim her halde şer'-i mübîne mutâbık ola ve ol işaret dahi sudûr-ı kütübde mestûr ola. Merâm-ı sâlis. bu tarz-ı garîb ve enmûzec-i 'acîb cemî'-i bilâd-ı İslâmiyyede ehl-i İslâma nef'i-âm ve mükessir-i kütüb ve bâ'is-i tahsîl-i 'ulûm olduğı lâ-kelam olup böyle bir eser-i cedîd ve fenn-i müfîdin vücûdına bâ'is ve bâdî olanların dâmen-i kıyâmete dek nâm u şânları hayr ile yâd ve isticlâb-ı du'â-yı hayr-ı cümle-i 'ibâd olmağa vesîle olmağla kitâb-ı mezbûr şevketlü, azametlü, kerâmetlü, zıll-ı İlâh Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hatt-ı hümâyunlarıyla mu'anven olmağa şâyân olup min ba'd kütüb-i luğat ve hikmet ü hey'et ü tıbb u hisâb u teşrîh ve kütüb-i hendese ve mesâlik-i memâlik ü bilâd ve coğrafya basmağa izn-i şerîflerini ve rızâ-yı hümâyûnlarını mutazammın hatt-ı hümâyûn ihsân buyurula, tâ kim dîbâcât-ı kütübe nakl olunup düstûru'l-'amel ve mu'temed ve mu'avvel ola. Merâm-ı râbi'. kitâb-ı merkûm habt u hatâdan 'ârî ve sakat u galatdan berî olmak içün efâzıl ve üdebâ ve lüğat-âşinâlardan kendü rağbetleriyle râğıb ve tâlib ve işbu tertîb olunup nümûnelik ihzâ olunan sahîfeler tashîhine sa'y ve himmetleri sebk iden üç dört fuzalâ bundan böyle bâ-fermân-ı 'âlî kemâl-i tashîhine me'mûr olup ol emr-i şerîf dahi kitâbın evvelinde derc oluna tâ kim bu husûs dahi sıhhat-i kütübde itminâna bâdî ve Devlet-i 'Aliyye'ye her hâlde du'â-yı hayr husûlüne bâ'is ola. Zikr olunan merâmât şân u şevket-i devlete dâir olmağla cümleyi mutazammın bir dîbâce-i belîğa bast u temhîd olunup eşhâs-ı kütübün cümlesinde mestûr ve mevcûd bulunmak içün masâdır-ı kütübe vaz' oluna. (kenarda) Kitâb-ı merkûmun tashîhine râğıb ve mübâşir olanlar fazîletlü İshak Efendi hazretleri ve Sahib Efendi ve Es'ad Efendi ve Kâsımpaşa şeyhi Mûsâ Efendi merâmât-ı mahsûsa-i 'abd-i 'âcizleri sekiz seneden beri bu emr-i bedî' ve husûs-ı düşvârü'l-husûlün zuhûruna sarf-ı makdûr-ı 'acizâne birle sa'y ve ihtimâmda bezl-i mechûd idüp hamden ve sümme hamden'inâyet-i Bârîden refîk-i tevfîk birle eyyâm-ı sa'âdet-encâm-ı evliyâ-yı ni'amîye müsâdefet ve mahzâ kuvvet-i baht-ı rafî'alarıyla husûlü suhûlet buldu. Ancak bundan böyle vücûhla muhtâc-ı is'âf u is'âf ve muztarr-ı i'ânet ve imdâd olduğum ma'lûm-ı 'ilm-i 'âlem-muhâtları olup bu husûsun bir an evvel husûlüyle mazhar-ı du'â-yı 'âlem ü 'ibâdullâhı şâd u hurrem buyurup tevsî'-i kârhâne-i fenn ve te'addüd-i destgâh ve ücret-i 'amele ve sâ'ir mehâmmına vesile olmak içün karîha-i kerîme-i hazret-i veliyy-i ni'amîden bu emr-i 'azîmü't-tedârikin tetmîm ve tekmîline erince nevbet-i ûlâda basılan kütüb husûl-pezîr olunca münâsib buyurulduğu tarîkla kemterîn bendeleri hakkında 'inâyet ve ihtiyâc u iştiğâlden sıyânet ve her halde imdâd ve i'ânet-i âsafânelerine eşedd-i ihtiyâcla muhtâc olduğumdan müsâ'ade-i 'aliyyeleri mebzûl buyurulmak tazarru' ve niyâz olunur Fenn-i merkûm kârhânesinde muktezî edevât ve âlât ve mühimmât-ı san'atde mâhir ve san'at-i basmada 'ârif ve cümle-i bisât-ımühimmeye mâlik Yona veled-i [Yâkûb] nâm Yahûdi hizmetde bulunup bundan böyle dahi bu kâr-ı cesîmde istihdâmı lâzım ve mühim olmağla 'inâyet u 'atûfet-i mebzûl buyurulup ecnâs ve emsâli beyninde imtiyâz ve iftihar içün yedine mu'âfiyet ve evlâdıyla mu'âf ve müsellem olmak üzre berât-ı şerîf-i 'âlî-şân sadaka ve ihsân buyurulmak temennî ve niyâz olunur. Vech-i muharrer üzre meramât-ı mezkûrât-ı bendelerine müsâ'ade-i 'aliyyeleri mebzûl buyurulmak şâyeste görülür ise bu emr-i müfîde bir gün evvel mübâşeret ve itmamına 'azîmet olunup 'avn u 'inâyet-i Hak ile ve himmet-i bî-hemtâ-yı evliyâ-yı ni'amî birle nesh u ta'lîk ve sâ'ir murâd-ı şerîfleri olan hutût-ı envâ'ı zamân-ı kalîlde hüsn ü zînetde dahi derece-i a'lâya getürülüp kütüb-i nefîse ve pâkize kesreti husûlüyle istihlâb-ı du'â-yı hayr-ı cümle 'ibâd himmet buyurulmuş olur. Bende-i 'âciz işbu fenn-i bedî'ü't-tavrın tahsîline ve bu tarîk ile evliyâ-yı ni'am efendimizin zemân-ı sa'âdet-masîrlerinde zuhûrı şâyeste nef'i 'ammeye şâmil bir hidmet-i mebrûrede bulunmak arzusuyla bunca müddet bezl-i kudret ve sarf-ı miknet-i 'âcizânede iken tâb u tüvân münkatı' ve 'âciz ve

nede iken tâb u tüvân münkatı' ve 'âciz ve dermânde kalup âhir istimdâd ve isti'ânete muztar olduğumdan iki seneden beri Yirmisekiz Efendi-zâde Sa'îd Ağa kulları 'amelde ve masârifde şimdiye gelince imdâd ve i'ânet ve hâlâ bu emr-i düşvârın bi-'avnihi ta'âlâ itmâm ve tekmîlinde müşâreket üzre olup lâkin onun dahi min ba'd i'ânete iktidârları kalmayup bu kullarının ise gerek taraf-ı mîrîden ve gerek gayriden bir dürlü irâdum olmayup bu eser-i cemîlin itmâmı emri mutlak himmet-i bî-hemtâ-yı evliyâ-yı ni'amîye menût olmağla karîha-i sabîhalarından bu 'abd-i 'âcizlerine ednâ hizmet ihsân buyurmalarıyla ve vücûh-ı sâ'ire birle kerem ü 'inâyetleriyle imdâd ve i'ânet-i âsafânelerine muhtâc ve muztar olduğum ma'lûm-ı devletleri olmağla bâkî emr-i fermân-ı müsellem yerâ'a kerem ü ihsânlarıdur. Bundan ma'âda 'avn-i Hak'la kütüb-i mezkûre itmâma resîde olup huzûr-ı hazret-i âsaf-ı a'lem ü a'refe 'arz olundukda emr-i şerîf ve re'y-i münîfleriyle sühûlet-i 'ibâdullah içün bir ma'kûl ve mu'tedil kıymet takdîr olunup ziyâde ve noksân bahâ ile bey' u şirâ olunmak üzre emr-i âlî-şân sâdır ve bu cümle 'ibâdullaha bu gûne dahi kerem buyurulmuş olur.

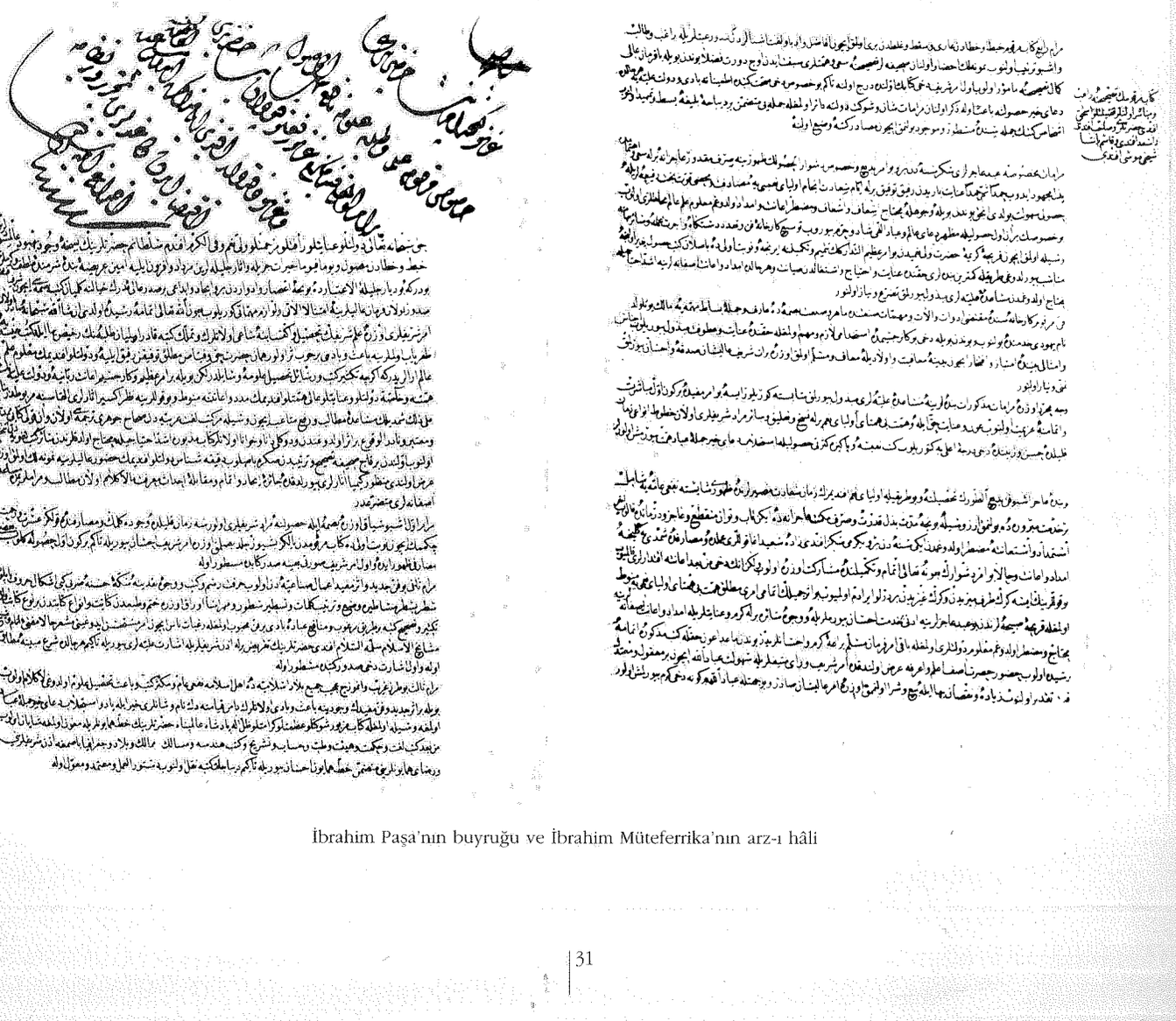

İbrahim Paşa'nın buyruğu ve İbrahim Müteferrika'nın arz-ı hâli

B- SÛRET-İ FETVÂ-YI ŞERİFE

Basma san'atında mahâret iddi'â eden Zeyd lugat ve mantık ve hikmet ve hey'et ve bunların emsâli 'ulûm-i 'âliyyede te'lîf olunan kitapların hurûf ve kelimâtının sûretlerini birer kâlıba nakş idüb evrâk üzerine basma ile ol kitâpların misillerini tahsîl iderim dise Zeyd'in bu vechile 'amel-i kitâbete mübâşeretine şer'an ruhsat var mıdır beyân buyurula el-Cevâb Allâhü a'lem
Basma san'atında mahâreti olan kimesne bir musahhah kitâbın hurûf ve kelimâtını bir kâlıba sahîhan nakş idüp evrâka basmağla zamân-ı kalîlde bilâ-meşakkat nüsah-ı kesîre hâsıla olup kesret-i kütüb rahîs bahâ ile temellüke bâ'is olur bu vechile fâ'ide-i 'azîmeyi müştemil olmağla ol kimesneye müsâ'ade olunup birkaç 'âlim kimesneler sûreti nakş olacak kitâbı tashîh içün ta'yîn buyurulur ise gâyet müstahsene olan 'umûrdan olur.
Ketebehu Abdullâh el-fakîr ufiye anhu

SÛRET-İ HATT-I HÜMÂYÛN
Sûret-i Emr-i Şerîf. Mûcebince 'amel oluna

Kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân mektûbî-i sadr-ı a'zamî hulefâsından Sa'îd ve Dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından İbrâhîmzîde mecduhumâ-tevkî'-i refî'-i hümâyûnum vâsıl olıcak ma'lûm ola ki çün ravâbıt-ı devâm-ı kıyâm-ı kavânîn-i dîn ü devlet ve zavâbıt-ı kıvâm-ı nizâm-ı mülk ü millet ve zabt ü rabtı tevârîh ü ahbâr ve hıfz ü hırâset-i ma'ârif ü âsâr sebt ü tahrîri kütüb ü sahâ'if ve kayd ü tahrîr-i devâvîn ü letâyif ile müyesser ve işa'et-i enva'-i 'ulûm ve utâret-i âsâr-ı fünûn teksîr-i kütüb ile mukadder idüği müsellem ve mukarrer olmağla tulû'-ı şems-i dîn-i Muhammedî ve zuhûr-ı tebâşîr-i subh-ı millet-i Ahmedî- salla'llâhu te'âlâ aleyhi ve sellemden berü 'ulemâ-i dîn-i mübîn ve fuzelâ-i muhakkıkîn kesserehum Allahu te'alâ 'ilâ yevmi'd-dîn zabt ü himâyet-i 'âyât-ı Kur'âniyye ve hıfz ü sıyânet-i Ahâdîs-i Nebeviyye ve sâ'ir ma'ârif-i yakîniyye içün tedvîn-i sahâ'if ve tastir-i kütüb-i 'ulûm ü ma'ârif eyleyip ve kezâlik lugât-i Arabiyye ve Fârisiyye ve ma'ârif-i âliyye ve hikemiyye ve sâ'ir fünûn-ı cüziyye ve kavâ'id-i külliyye zabt ü ifâde ve ta'allüm ü istifâdesi dahi ketb ü tahrîr ü tedvîn ü tastîr ile husûl-pezir olmağla neyl-i ucûr-ı dünyeviyye ve uhreviyye ve ihrâz-ı sa'âdet-i ebediyye içün te'lîf-i kütüb-i 'ilmiyye ve tedvîn-i suhuf-ı ma'ârif-i cüziyyeden dahi hâlî olmayıp lâkin mürûr-ı eyyâm ve ihtilâfât-ı edvâr ü a'vâm ile Cengiz-i fitne-engîz ve Hülâgû-yı bî- temîz hurûclarında ve memâlik-i Endülüse fecere-i Efrenc istilâsında ve sâ'ir vâki' olan hurûb u kıtâl ü harîk esnâlarında ekser musannefât arza-i ziyâ' ve telef olmağla elyevm memâlik-i İslâmiyyede Kamûs ve Cevherî ve Lisânü'l-Arab ve Vankuli ve kütüb-i tevârîh ve nusah-ı 'ulûm-ı âliyyeden cild ve hacmi kebîr olan nusah-ı lâzime nâdir ve zümre-i küttâb ve müstensihîn dahi kusûr-ı himmet ve rehâvetlerinden nâşi yazmağa rağbet etmeyip ve yazdıkları nusah dahi habt ü hatâdan hâlî olmamağla nedret-i kütüb ve sakâmet-i nusah talebe-i ulûm ve ragabe-i ma'ârif ü fünûnun usret ü meşakkatlerine bâ'is ü bâdî olup ve i'mâl-i sanâ'iyyeden basma san'atı vucûbı denânîre sikke-i hasene darbı ve rûy-i sahifeye nigîn-i yemîn tab'ı ki bir nev' kitâbetten ibâret ve fenn-i basmada husûle gelen kütübün ibâreti 'ıyân ve bir cild kitâb yazılmak zahmetiyle basma fenninde niçe bin cild kütüb-i sahîha husûle geleceği nümâyân olup kalîlü'l meşakka ve kesîrü'l-menfa'a bir san'at-ı mergûbe olduğu mefhûmunu hâvî bir risâle-i belîga te'lîf ü inşâ ve menâfi'-i kesîresin ta'dîd ü ihsâ ve fenn-i mezkûrda sizin mahâretiniz olmağla levâzım ve masârifin iştirâken görüp tedârik etmeniz ile eyyâm-ı sa'âdet- ıktırânımda bu san'at-ı garîbenin verâ-yı hafâdan mınassa-i zuhûrda cilveger olmasıyla âmme-i ehl-i İslâmın ilâ yevmi'l-kıyâm isticlâb ve tevârîh ve tıbb ve fünûn-ı hikemiyye ve hey'et ve ana tâbi' coğrafya ve memâlik ü mesâlik kitâbları basılmak bâbında izn ü ruhsat-ı pâdişahânemi iltimâs eylemenüz ile risâle-i mezkûre a'lemü'l-ulemâi'l-mütebahhirîn afdalü'l-fuzalâyi'l-müteverri'în bahr-ı zâhâr-ı 'ulûm-ı şettâ ve yenbû'-i enhâr-i mesâil ü fetvâ ve lâbis-i libâs-ı vera' ve takvâ hâlâ şeyhü'l-islâm ve müfti'l-enâm Mevlânâ Abdullâh edama'llahu te'âlâ fazâ'ilehuya irsâl ve basma san'atında mahâret iddi'â eden Zeyd lugat ve mantık ve hikmet ve hey'et ve bunların emsâli 'ulûm-ı âliyyede te'lîf olunan kitâbların hurûf ü kelimâtının sûretlerini birer kâlıba nakş edip evrâk üzerine basmağla ol kitâbların misillerini tahsîl ederim dese Zeyd bu vechile amel-i kitâbete mübâşeretine şer'en ruhsat var mıdır diyü istiftâ olundukta basma san'atında mahâreti olan kimesne bir musahhah kitâbın hurûf u kelimâtını bir kâlıba sahîhen nakş edip evrâka basmağla zamân-ı kalîlde bilâmeşakkat nusah-ı kesîre hâsıla olub kesret-i kütüb rahîs bahâ ile temellüke bâ'is olur bu vechile fâ'ide-i 'azîmeyi müştemil olmağla ol kimesneye müsâ'ade olunup birkaç 'âlim kimesneler sûreti nakş olacak kitâbı tashîh içün ta'yîn buyurulur ise gâyet müstahsene olan umûrdan olur diyü iftâ eylediğinden ma'âda zahr-ı risâlede kalem-i hikmet- tev'emi ile hâzihi mecelletün bel dürrün ve hüve fî bahribi müstefridün fî silkibi müfredun ravzun zehhâriyyün-nebâti ve bahrun ve lâkinnehu 'azbun fırâtun fâda ve nehrun fe-tebeccese minhu 'uyûnu'l-eseri hariyyun bi-en yekûne maskatan li-envâ'i yerâ'ati'l-kabûli ve mevki'an li-envâ'i tekârîzi'l-fuhûli fe-li'llâhi dir münşi'ibi haysu beyne mâ beyne ve ahsenu'l-beyân ve hel cezâ'u'l-ihsâni ille'l--ihsân kelimâtü dürriyyü'l-lema'âtiyla takrîz etmekle mevlâna müşârileyhin fetvâ-yı şerîfeleri mûcebince müsâ'ade-i hümâyûnum erzânî kılınıp ve sûreti nakş olacak lugat ve mantık ve hikmet ve heyet ve bunların emsâli ulûm-ı âliyyeden te'lîf olunan kitâblardan sûreti nakş olacak kitâbı tashîh içün 'ulemâ'-i muhakkıkîn ve fuzelâ'-i müdekkıkînden ulûm-ı şer'iyye ve fünûn-ı âliyyede mahâret-i kâmileleri olan akzâ kuzâti'l-müslimîn sâbıkâ İstanbul kâdîsı Mevlânâ İshak ve sâbıkâ Selânik kâdîsı Mevlâna Sâhib ve sâbıkâ Galata kâdîsı Mevlânâ Es'ad ve zîdet fezâ'iluhumâ ve meşâyih-i kirâmdan kıdvetü'l-'ulemai'l-muhakkikîn Kasımpaşa Mevlevîhânesi şeyhi Mevlânâ Mûsâ- zîde ilmuhume'mûr ve tayîn olunmuşlardır.

İmdi zikrolunan kütüb-i lugat ve mantık ve hikmet ve hey'et ve bunların emsâli 'ulûm-ı âliyyede te'lif olunan kitaplardan sureti nakşolunacak kitâbı Mevlânâ-i mümâileyhime tashîh ettirdikten sonra vech-i meşrûh üzere san'at-ı merkûmeyi ma'iyyet ile amel ü icrâ ve bu vechile kütüb-i mezkûrenin teksîrine cidd-i evfa eyleyip velâkin san'at-ı merkûme ile husûle gelen kütüb sahîha olmak üzere ziyâde ihtimâm ve habt ü hatâ bulunmaktan be-gâyet ıttıkâ eyleyesiz şöyle bilesiz alâmet-i şerife i'timâd kılasız. Tahriren fî evâsıtı Zilkade sene tıs'a selasîne ve mi'ete ve elf bi-makâmi'l-mahrûseti Kostantiniyye.

Sûret-i Fetvâ-yı Şerife, Sultan III. Ahmed'in matbaanın kurulmasına izin veren Hatt-ı Hümâyûnu

MATBAANIN FAYDALARI HAKKINDA İBRAHİM MÜTEFERRİKA'NIN YAZDIĞI LAYİHA

Vesîletü't-tıbâ'a'da basma sanatının faydaları şöyle anlatılmıştır:

Fâide-i ûlâ:
Bu fenn-i bedî' ve san'at-ı ecvedü'l-menâfi' ile kütüb-i İslâmiyyeden âmmenin muhtâcun ileyhâsı ve cümle-i ulûm u fünûnun me'hazı ve menba'ı efsah ü'l-beyan olan lisân-ı Arab'ın ilm ü ma'rifetine medâr olmak içün kütüb-i lugatın teksîr u tashîhine himmet ve kütüb-i tevârîh ve hey'et ve hikmet ve mesâlik-i memâlik ve bilâd-ı cografya kitâbları kesretine azîmet olunsa tahsîl-i menâfi-i âzîme-i 'âmme-i havâss u 'avâma mübâşeret olunmuş olurdu.

Fâide-i sâniye:
İbtidâ-i zuhûr-ı dîn u devlet-i İslâmiyyeden bu ana gelince takviye-i dîn u devlet ve nizâm u intizâm-ı mehâmm-ı ümmet-i hayr ül-beşer içün bu niçe müctehidîn ve musannifîn -i kirâmın kemâl-i sa'y u ictihaâd ile cem' ve telîf ve tedvîn kıldıkları kütüb-i nefiseyi teksîr u tashîh sebebiyle hemân müceddeden telîf etmek gibi tecdîd u ihyâ ve tamâmen rûy-i zemînde mevcûd ahâlî-i İslâm'a şuy'û ve intişâr birle tamâmen âlemi ilm ile zinde ve âsâr-ı müctehidîn ve musannifîn-i kirâmı tecdîd u ihyâya bir vâsıta olur.

Fâide-i sâlise:
Fenn-i basmada husûle gelen kütübün terkîb u 'ibâreti 'iyân u nümâyân ve hüsn-i hatt olmağla imkân derkâr olduğundan gayri bi'lkülliye habt u hatâdan 'ârî ve sakt u sakametten berî sahîh ü'l-ibârât, ceyyid ü'l-kelimât, hüsn ü't-tertîb, müstakîm ü't-terkîb olup talebe-i ulûm olanlar nazar ve mütala'ada hatâdan emîn ve habt u galata şugl ile tazyî-i evkâtdan sâlim ve muallim ve müteallime sıhhat-ı ibâretde i'timâd hâsıl olup tahsîl-i sıhhat içün ta'ab-ı mukâbele ve ta'addüd-i nüsaha muhtâc olmayup kesb-i ulûmda vücûhla bâis-i suhûlet olur. Husûsan aklâm ile tahrîr olunan kütübün midâd u mürekkebi bile atılacak rutubet isâbetiyle zâyi' olup mahv-ı rüsûm eder, ammâ basma tarîkıyle istimâl olunan midâd u mürekkeb kemâl-i mertebe sâbit ve pâyidâr olup rutûbet-i mâiyye ile kat'an rüsûm ve nukûşu muhtell olmamağla tareyân-ı fenâdan emîn u sâlim olur.

Fâide-i râbi'a:
Fenn-i basma bir kâr-ı pür-revâc u kesîr ü'n-nef've'n-netâc olup bir cild kitâb yazılmak zahmetiyle fenn-i basmada niçe bin cild sahîh ü'l-'ibârat kütüb husûle gelüp eşhâs-ı kütüb kesîr ve kıymet u behâsı kalîl olmak sebebiyle talebe-i ulûmdan ganî vü fakîr temellük-i kütübe zafer-yâb ve zuafâ ve acezeye iktisab-ı ulûm-ı şerîfe ve tahsîl-i fünûn-ı mergûbeye iktidâr-ı tâmm hâsıl olur ve niçe müstaid zât-ı şerîf kütüb-ı pâkîzeye mâlik olmak sebebiyle müddet-i kalîlede kemâlata resîde olur.

Fâide-i hâmise:
Basma tarîkında fihrist-i kütüb mücmel ve mufassal iki vecihle i'tibâr olunup, mücmeli ünvân-ı kütübe mufassalı hâtime -i kitâba tahrîr olunur. İbtidâ tertîb-i revâbıt-ı sutûr u erkâm-ı hindiyye ile a'dâd-ı evrâk kemâ huve hakkuhu yerlü yerinde vaz' olunduktan sonra ünvan-ı kitâba tahrîr olunan fihrist icmâli vesâytetiyle derûn-ı kütübe derc olunan fusûl u ebvâba suhûlet birle vusûl müyesser olur ki mürâcaat iktizâ eden fusûl ve ebvâba nazar içün fihrist-i icmâlîye bakılup aded-i rakamı-yle faslı matlûba nazar olunur, sâniyen kitâbda münderic kelimât-ı müşkile ve fevâid-i mühimme taleb olundukda ale'l-fevr bulunmak içün hurûf-ı hecâ üzre fihrist-i mufassal tertîb olunup kitâbın âhirinde vaz' olunur. Bu fihrist vesâtetiyle marifeti murâd olunan müfredâtın mahalline dahi fi'l-hâl vusûl müyesser olur.

Fâide-i sâdise:
Behâ-yı kütüb rahîs olup her ferde temellükü âsân olmağla taşrada vâki bilâd ve kurâ halkına dahi neşr u şuyû' birle cehlin izâlesine vesîle olur.

Fâide-i sâbi'a:
Basma tarîkıyla teksîr olunan kütüb sebebiyle Âsitâne-i saâdet-âşiyâneye muzâf olan sâir memâlik-i mahrûsada vâki bilâd ve emsârda dahi taraf taraf kütüb-i nefise-i ulûm-ı şerîfe ve kütüb-i fünûn-ı mergûbe kesîr olmağla onlarda dahi niçe memlû kütübhâneler peydâ olup ol bilâdda sâkin talebe-i ulûm dahi tahsîl-i ilme sâ'î olmağla etrâf-ı memâlik dahi kütüb-i adîde ile ma'mûr u âbâdân olur.

Fâide-i sâmine:
Egerâçi düvel-i sâire-i İslâmiyye'de farîza-i cihâd ihyâ olunmakdan hâlî olmayup mücâhedeleri sâbitdir ve lâkin Devlet-i aliyye-i Osmâniyye gibi (edamallâhu ilâ yevm i'l-kıy[a]met) tobı sâika-kirdâr ve hamîre-i âteş-bâr ve tüfeng-i rahne-kâr ve sâir i'mâl-i fünûn-ı harbiyyede mâhir Efrenc tâifesi gibi hasm-ı girânbârları olmayup emr-i cihâdda padişahân-ı âl-i Osmân (eyyidehumullâhe teala ilâ yevm i'l-kıyâm) sertâc-ı cümle-i padişahân ve mükemmel namûs-ı 'âmme-i ehl-i İslâm'ı zinde ve ihyâ buyurmak dahi mâ bihi'l-iftihârları olmağla sâye-i saâdet-vâyelerinde teksîr-i kütübe vesile olan basma tarîkına rağbet-ı aliyyeleri taalluk etmek dahi şâyândır.

Fâide-i tâsia:
Bi'lcümle mülûk-ı Nasarâ lisân-ı Arab ve Farsî ve Türkî ile tedvîn olunan kütübün kıymetleri girân idüğünü bilüp kütüb-i merkûme kendülerinde basılmak husûsuna râgıb ve bu emr-i zîşânla mübâhat ve iftihâra müştâklar olup ve kendülerinde Kanûn ve şifa ve Nüzhetü'l-müştâk ve Öklidis ve sâir niçe kütüb basıldığı muhakkak ve elsine-i selâse üzre tertîb olunan sâir kütübü basma tarikıyla tahsile ihtimamları derkârdır ve lâkin hattın hüsn-ü kubhunu ve rüsûm-ı hurûfu fehm ve terkîb-i ibâretde imlâ-şinâs, habt u hatâyı temyîz eder kimesneleri olmayup yedlerinde bulunan kütübün ekseri Magrib hattı ve taklîdleri dahi ona müşâbih olmağla hüsn ü ziynetden ârî ve galat ve hatâ üzre câri olmağla miyân-i İslâmiyânda çenden i'tibâr ve henüz rağbet ve revâc bulmamışdır. Ve lâkin sa'y ve ihtimâmları muktezâsınca şâyed ki erbâbını tahsîl edüp bu murâdlarına temşiyet vermek sadedinde olmalarıyla bilâd-ı İslâmiyyede kütüb bây' u şirâsıyla niçe emvaâl cerr u cem' edeler. Pes ahâlî-i İslâm her husûsda ehl-i şirk ü küfre sebkat etdikleri gibi bu husûsda dahi onları sebk etmek lâzıme-i zimmet-i himmet olmağla bu eseri itmâma mübâderet ve mübâşeret emr-i müstahsen olduğu sâbit oldu.

Fâide-i âşire:
İşbu fenn-i müfîd itmâmı bundan akdem mürûr eden eyyâmda miyân-ı vükelâ-yı devlet-i aliyyede bi'd-defeât müzâkere ve mükâleme ve fikr ü mülâhaza olunup bâhiru'l-menfa'a bir sanat-ı ceyyide idüğüne cümleye ilm ü ıtlâ' ve yakîn u itmi'nân hâsıl olup, hattâ fuzelâdan ba'zıları bu emrin itmâmına ta'yîn ve me'mûriyetiyle husûlü murâd olunmuş egerçi fenn-i merkûm zâtında emr-i mergûb ve lâkin kesîrü'l-gâile, düşvâr ü'l-husûl olduğundan nâşî esbâbı tedârikinde ve erbâbı ahsîlinde müsâade-i baht derkâr olmayup hokka-i ser-be-mühr-i meram âvîze-i tâk-ı tâ'vik olmuş idi.

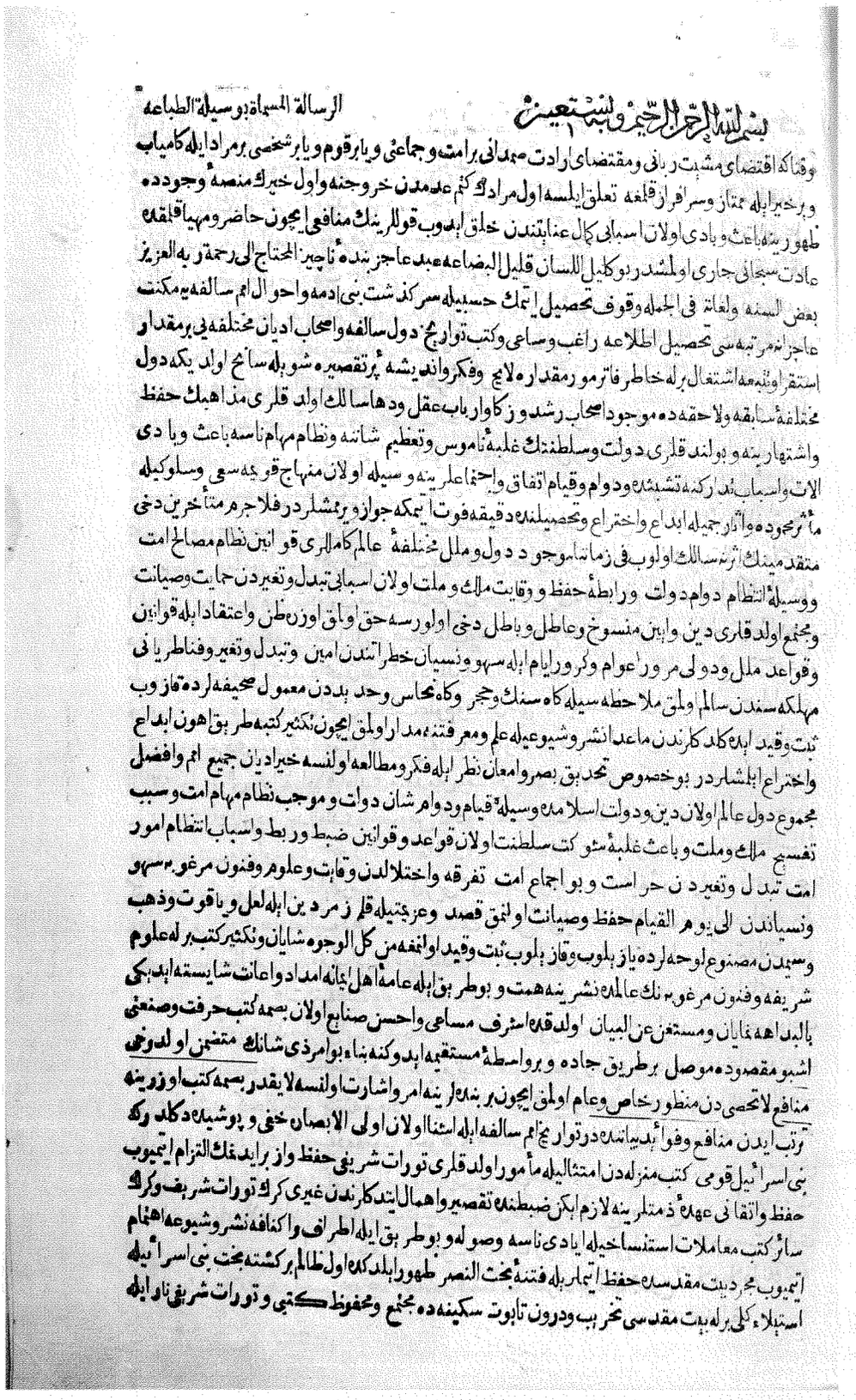

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين — الرسالة المسماة بوسيلة الطباعة

İbrahim Müteferrika'nın yazdığı layihanın ilk sayfası

İBRAHİM MÜTEFERRİKA'NIN BASTIĞI KİTAPLAR

1- EBU NASR İSMA'İL BİN HAMMAD EL-CEVHERİ, *Tercüme-i Sihâh-ı Cevherî* (*Vankulu Lügati*), 2 cilt. Arapça'dan çeviren: Mehmed b. Mustafa el-Vanî. Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre. Gurre-i Receb 1141 (31 Ocak 1729). 18 yaprak + 666 sayfa; 757 sayfa (yanlış dizgi olarak 756 sayfa). 33 x 22,5 cm. Basılı alan: 26 x 15 cm. Mihrabiyesiz, çerçeveli, reddadeli, 33 satır, filigranlı Avrupa kâğıdı. 1.000 adet basılmıştır.

Medreselerde okuyan öğrencilerin kolayca alabilmeleri için bu iki ciltlik Arapça-Türkçe lügat 35 kuruşa satılmıştır.

1b-2a İbrahim Müteferrika'nın dibâcesi.
2b-3a Suret-i Hatt-ı Hümâyûn ve Suret-i Fetvâ-yı Şerife.
3b-5a Et-Tekârîz 'ale'r-risâleti'l- müsemmâti bi-vesîleti't-tıbâ'a Şeyhülislâm Yenişehirli Abdullah Efendi, Sabık Rumeli Kazaskeri Damad-zâde, Sabık Rumeli Kazaskeri Mirza-zâde, Sabık Rumeli Kazaskeri Abdullah Efendi, Sabık Rumeli Kazaskeri Feyzullah Efendi, Rumeli Kazaskeri Mehmed Efendi, Sabık Anadolu Kazaskeri Salih Efendi, Sabık Anadolu Kazaskeri Dürrî Efendi, Anadolu Kazaskeri Mustafa Efendi, Sabık İstanbul Kadısı Salim Efendi, Sabık İstanbul Kadısı İshak Efendi, Halen İmamı-ı Şehriyari ve Sabık İstanbul Kadısı Abdurrahman Efendi, Sabık İstanbul Kadısı Şeyh-zâde Mehmed Efendi, Halen Nakibü'l-eşraf Zeynelabidin Efendi, Halen İstanbul Kadısı Zülâli Efendi ve Sabık İstanbul Kadısı İshak-zâde Efendi takriz yazmışlardır.
5b Boş.
6a-8a Risâle el-müsemma bi vesileti't tıba'a.
8b Menâkıb-ı İmâm Cevherî.
9a Menâkıb-ı Vankulu.
9b Boş.
10a-11b Fihris-i mua'ddil (yanlış-doğru cetveli).
12a-14a Fihris-i mua'ddil-i cild-i sânî.
14b-15a Boş.
15b Esna-yı mukabelede cild-i evvelde (ve cild-i sânide) vuku bulan noksan mahalline vaz' ve kayd olunmak için sahaif ve sutur ile işbi mahalle zabt olunmuştur.
16a-17b Miftâh-ı mâ'fil-kitâb ve Fihris-i cild-i evvel ve burada bulunan iki beyit: *Ağu altuna dahi satılursa bu kitâb/ Müşterisi sâdu mend (ü) bâyi'i mağbundur/ 'Âkil olan ihtiyâr eyler mi bu hüsrânı kim/ Aldığı zer verdiği anın dür-i meknûndur.*
18a-18b Fihris-i cild-i sânî.

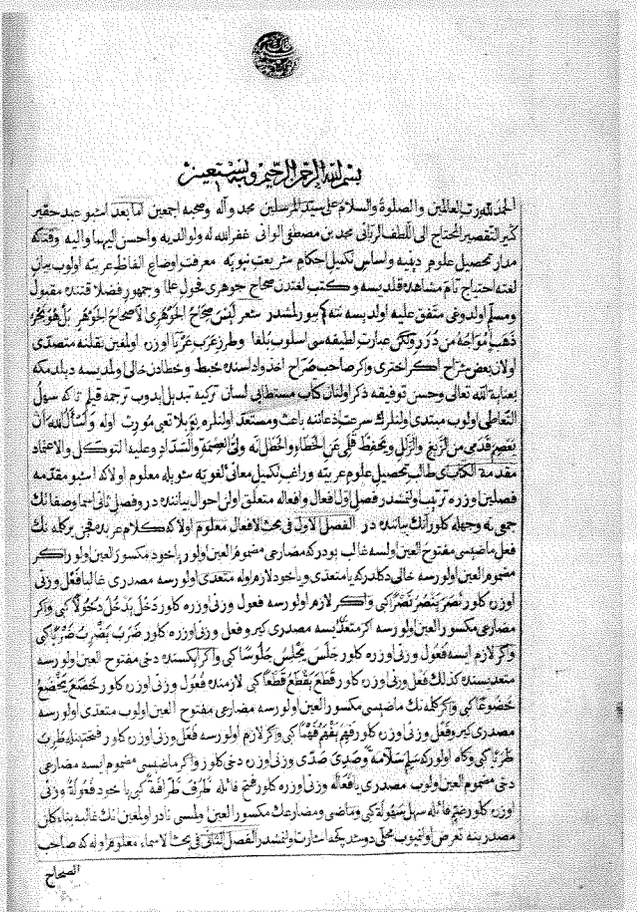

Vankulu Lügati, cilt I, ilk sayfa

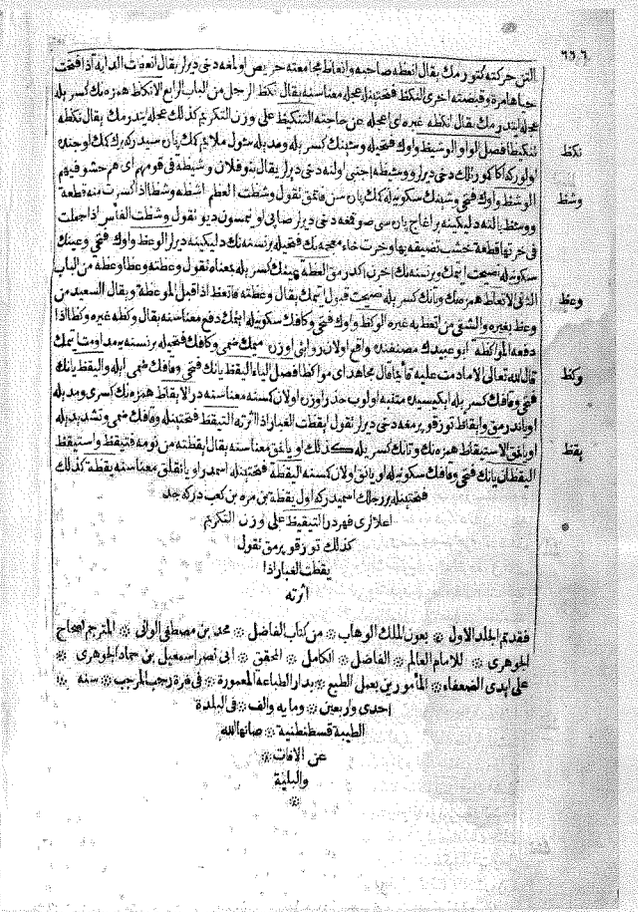

Vankulu Lügati, cilt I, son sayfa

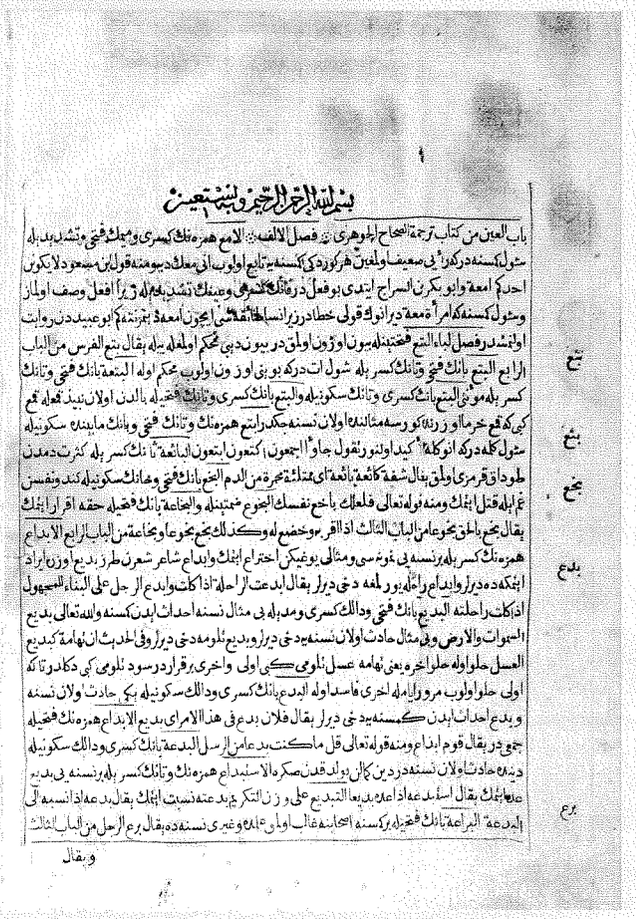

Vankulu Lügati, cilt II, ilk sayfa

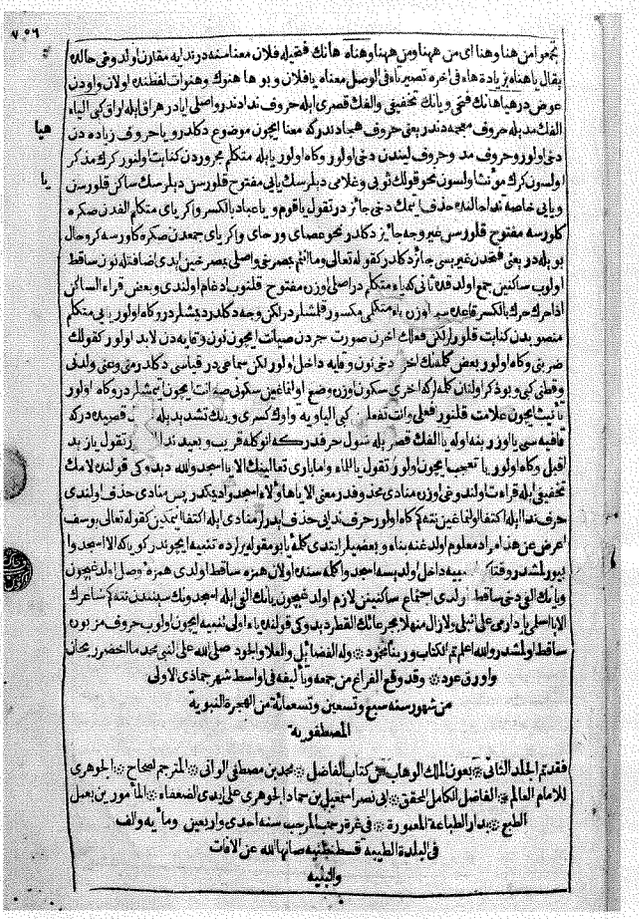

Vankulu Lügati, cilt II, son sayfa

2- TUHFETÜ'L-KİBÂR FÎ ESFÂRİ'L-BİHÂR, Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre. Gurre-i Zilkade 1141 (29 Mayıs 1729). 8 + 75 + 2 yaprak, 3 harita ve 1 şekil. 26 x 18 cm. Basılı alan: 19,5 x 12,5 cm. Mihrabiyesiz, çerçeveli, reddadeli, 25 satır, filigranlı Avrupa kâğıdı. 1.000 adet basılmıştır.

Safer 1067/Kasım 1656'da yazılan eser, Osmanlı deniz tarihi ile ilgilidir.

1b-2b Dibâce ve İbrahim Müteferrika'nın Sultan III. Ahmed'e ithaf yazısı.
3a-3b Takriz-i Şeyhülislâm Yenişehirli Abdullah Efendi, Takriz-i Sun'i-zâde Efendi, Sadr-ı Rûm Takriz-i Şa'ban Efendi, Sadr-ı Rûm-ı Sabık Takriz-i İsmeti Efendi, Sadr-ı Anadolu.
4a-5b Fihris-i Tarih-i Tuhfetü'l-Kibâr.
6a Boş.
6b-7a Zeyl-i der beyân-ı mıkyâs.
7b-8a Boş.
1b-75a Tuhfetü'l-Kibâr.
1b-2b Fihris-i mua'ddil.

HATİRALAR:
1- Türâb ve mâdan ibâret olan kürre-i arzın şeklidir (çift sayfa).
2- Akdeniz (çift sayfa).
3- Ege Denizi (çift sayfa).
4- Adriyatik Denizi (çift sayfa).
5- Şekl-i pusula (çift sayfa).

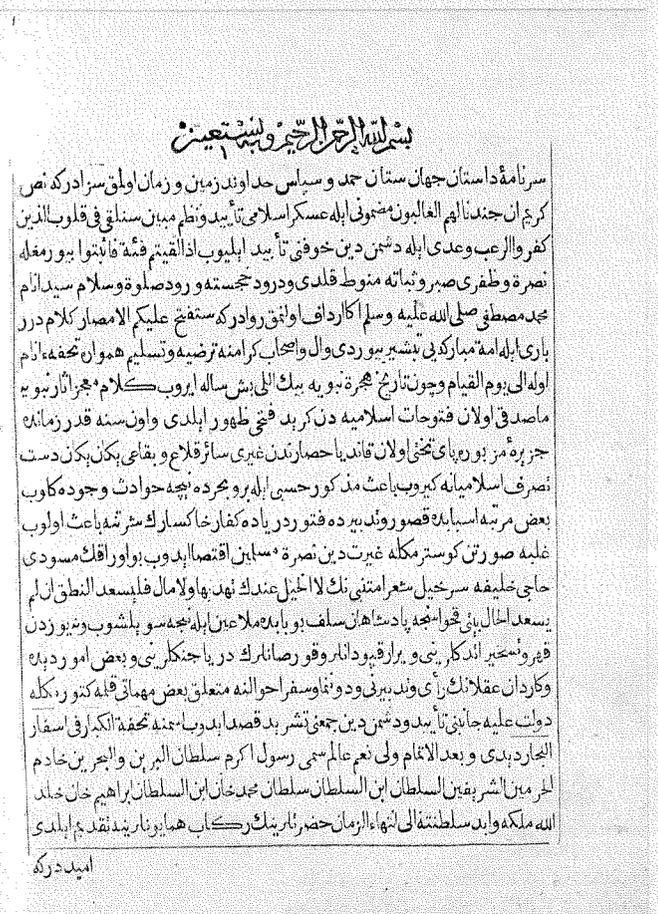

Tuhfet'ül-Kibâr, ilk sayfa

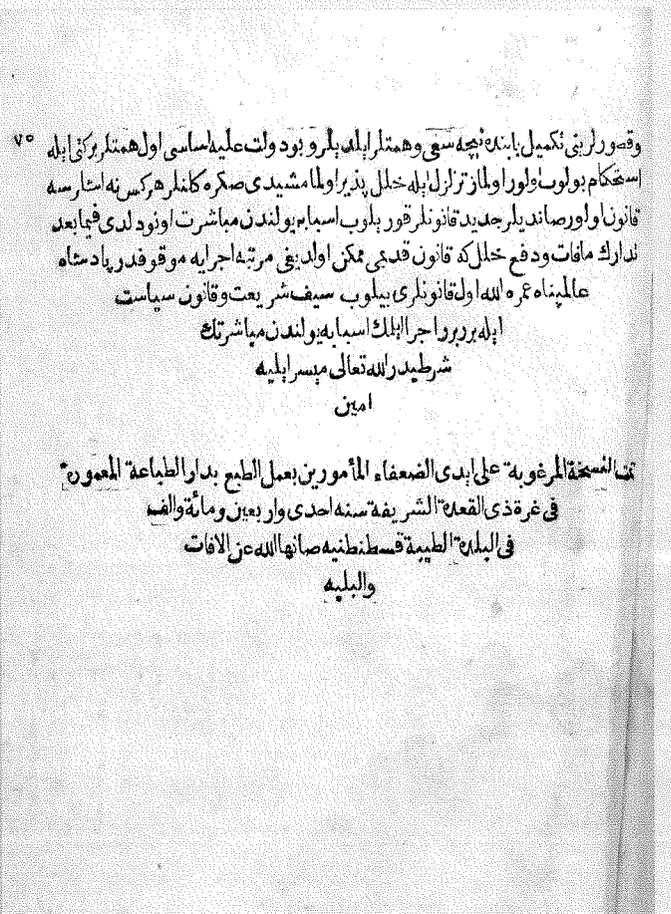

Tuhfet'ül-Kibâr, son sayfa

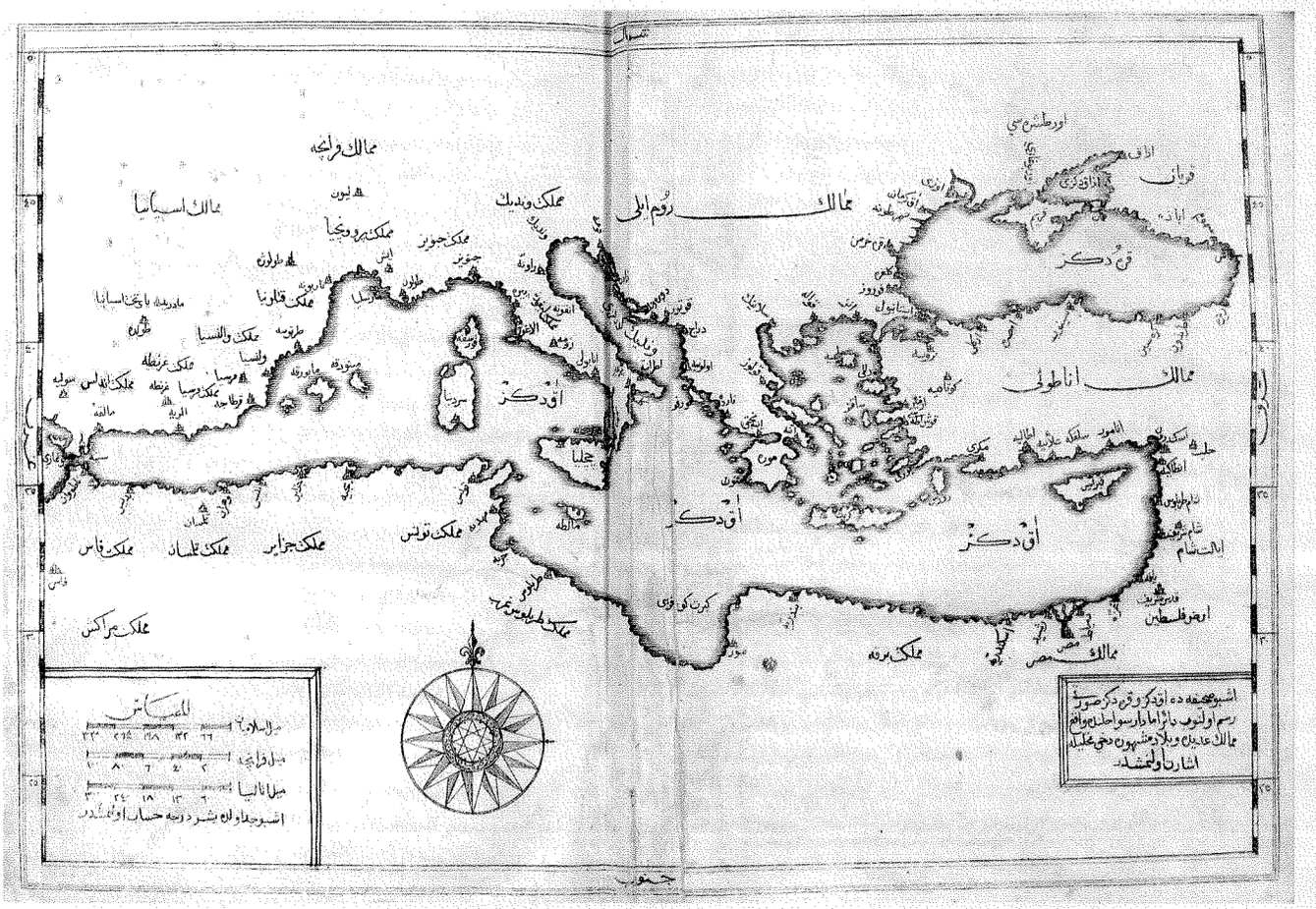

Tuhfet'ül-Kibâr, Akdeniz

3- JUDASZ TADEUSZ KRUSINSKI, *Târih-i Seyyâh der Beyân-ı Zuhûr-ı Ağvâniyân ve Sebeb-i İnhidâm-ı Binâ'i Devlet-i Şâhân-ı Safeviyân*. Latince'den çeviren: İbrahim Müteferrika. Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre. Gurre-i Safer 1142 (26 Ağustos 1729). 7 + 97 yaprak. 22 x 15,5 cm. Basılı alan: 16 x 10 cm. Mihrabiyesiz, çerçevesiz, reddadeli, satır, filigranlı Avrupa kâğıdı. 1.200 adet basılmıştır.

Polonyalı Cizvit rahibi Krusinski'nin bu eseri, Afganlılar'ın istilâları, İranlılar'ın savaşları, Safeviler'in ülkelerinin tahrip edilmesi hakkındadır.

1b-3a İbrahim Müteferrika'nın dibâcesi (önsözü).
3b Suret-i Emr-i Şerîf ve Suret-i 'Arz-ı hâl.
4a-7b Fihris-i kitâb.
8a İbrahim Müteferrika'nın notu.
8b-97b Târih-i Seyyâh...

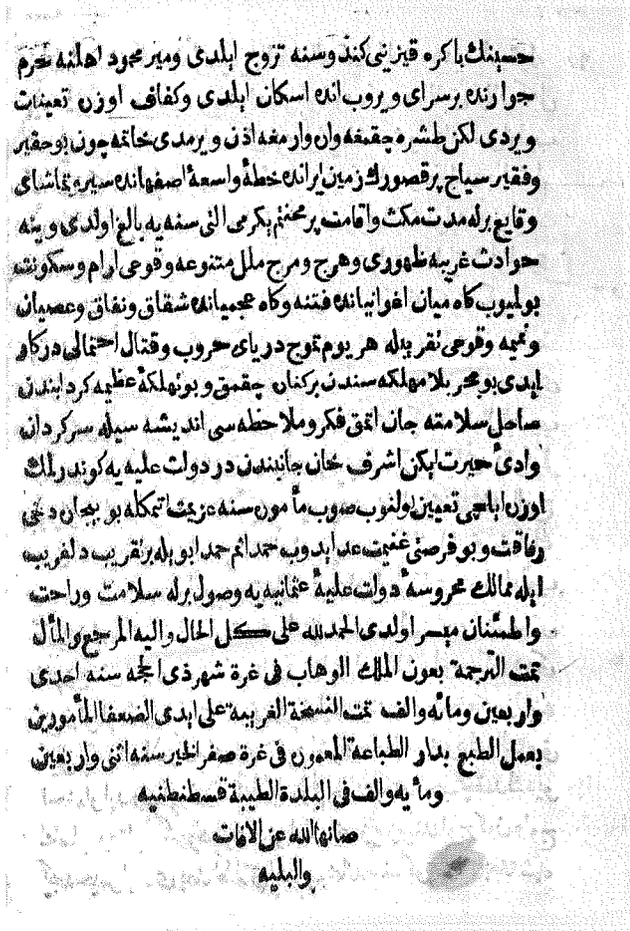

Târih-i Seyyah, son sayfa

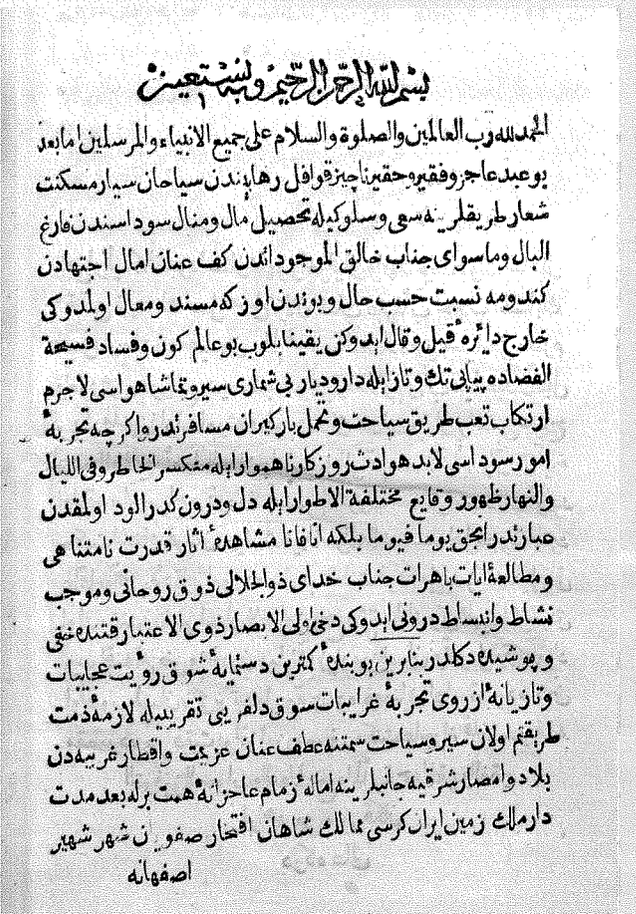

Târih-i Seyyah, ilk sayfa

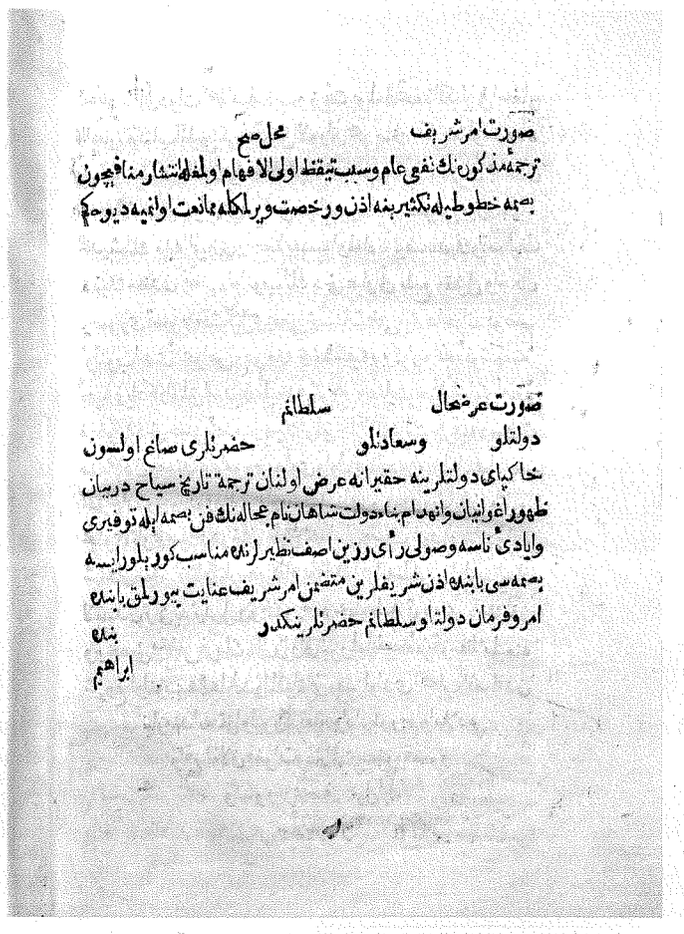

صورت امر شریف محل صح

ترجمه مذکورنك نفعی عام وسبب تیقظ اولی الافهام اولمغله انتشار منافیچون
بصمه خطوطیله تکثیرینه اذن ورخصت ویرلمکله ممانعت اولنمیه دیو حکم

صورت عرضحال سلطانم

دولتلو وسعادتلو حضرتلری صاغ اولسون
خاکپای دولتلرینه حقیرانه عرض اولنان ترجمهٔ تاریخ سیاح دربیان
ظهور اغوانیان وانهدام بناء دولت شاهان نام عجاله نك فن بصمه ایله توفیری
وایادی ناسه وصولی رأی رزین اصف نظیرلرنده مناسب کوریلور ایسه
بصمه سی بابنده اذن شریفلرین متضمن امر شریف عنایت بیورلمق بابنده
امر وفرمان دولتلو سلطانم حضرتلرینکدر
بنده
ابراهیم

Sûret-i Emr-i Şerîf (üst),
Sûret-i Arz-ı Hâl (alt)

Târîh-i Seyyâh'ın basılması için verilen Emr-i Şerif
SÛRET-İ EMR-İ ŞERÎF
Tercüme-i mezkûrenin nef'-i 'âm ve sebeb-i tayakkuz-ı ülü'l-efhâm olmağla intişar-i menâfiçün basma hutût ile teksirine izn ve ruhsat verilmekle mümâne'at olunmaya diyü hükm.

Târîh-i Seyyâh'ın basılması için Müteferrika'nın verdiği dilekçe
SÛRET-İ 'ARZ-I HÂL
Devletlü ve sa'âdetlü Sultânım hazretleri sağ olsun hâkpây-ı devletlerine hakirâne 'arz olunan Tercüme-i Târîh-i Seyyâh der-beyân-ı zuhûr-ı agvâniyân ve inhidâm-ı binâ-i devlet-i şâhân nâm ucâlenin fenn-i basma ile tevfîri ve eyâdi-i nâsa vusûlü re'y-i rèzîn-i âsaf-nazîlerinde münâsib görülür ise basması bâbında izn-i şerîflerin mutazammın emr-i şerîf inâyet buyurulmak bâbında emr ü fermân devletlü sultânım hazretlerinindir.
BENDE İBRAHİM

4- TARİHÜ'L-HİNDİ'-GARBÎ EL-MÜSEMMÂ Bİ HADÎSİ NEV, Kostantaniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre. Evâsıt-ı Ramazan 1142 (1730 Mart ortaları). 3 + 91 yaprak, 13 tahta kalıp baskı gravür, 1 cetvel, 3 harita. 21 x 15 cm. Basılı alan: 16 x 10 cm. Mihrabiyesiz, çerçevesiz, reddadeli, 21 satır, filigranlı Avrupa kâğıdı. 500 adet basılmıştır.

Türkiye'de basılan ilk resimli kitaptır. İbrahim Müteferrika bastığı ilk üç kitabın son sayfalarında (kolofonlarda) kendi adını vermezken burada ilk kez *alâ yedi'l hakîr ve'l-fakîr İbrahim min mütefferkagân-ı Dergâh-ı 'Âlî el-me'mur bi-'ameli't tab'* diyerek kitabı kendi eliyle bastığını belirtmektedir. Amerika veya Garbi Hindistan tarihini konu alan kitapta yazarın adı geçmemektedir. Kimi kaynaklar Muhammed b. Hasan el Mes'ûdî'yi eserin yazarı olarak göstermektedir. Bu ilk resimli kitabın yazarı, gravürlerinin kaynakları ve tahlili Thomas D. Goodrich (*The Ottoman Turks and the New World. A Study of Tarih-i Hind-i Garbi and Sixteenth-Century Ottoman Americana*. Wiesbaden, 1990) tarafından ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

2b-3b Dibâce.
1b-91b Tarihü'l-Hindi'l-Garbi.

HARİTALAR:
1- Cedvel-i akâlim (çift sayfa).
2- Nısf-ı küre (çift sayfa).
3- Suretü'l-âlem (çift sayfa).
4- Arazi-i kadime ve cedide (çift sayfa).

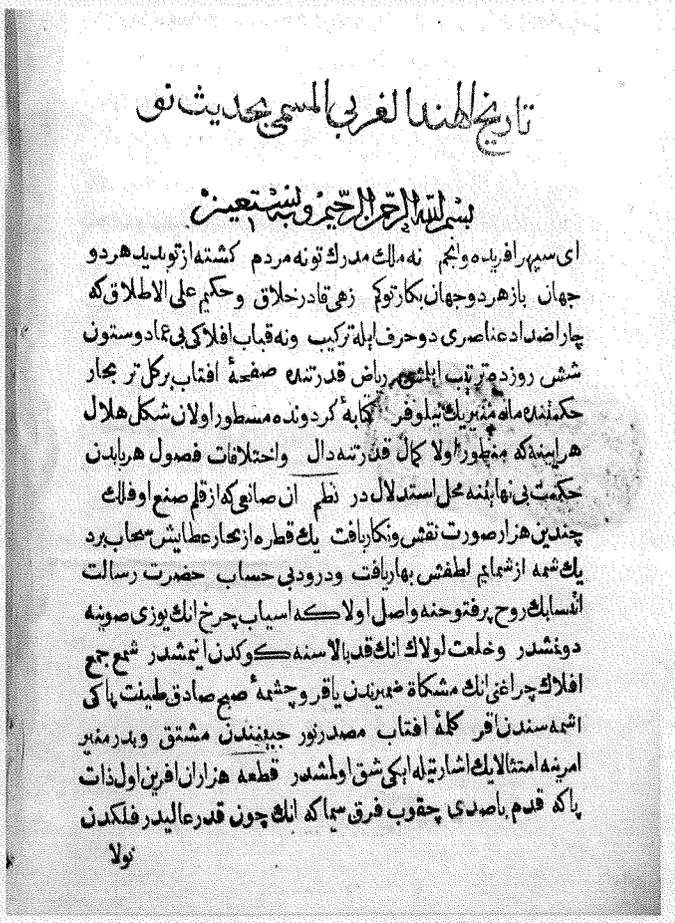
تاريخ الهند الغربي المسمى بحديث نو

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

ای سپهر افریده وانجم نه ملك مدرك تو نه مردم كشته از تو بدید هر دو
جهان باز هر دو جهان بكار تو كم زهی قادر خلاق وحكیم علی الاطلاق كه
چار اضداد عناصری دو حرف ایله تركیب ونه قباب افلاكی بی عماد وستون
شش روزده ترتیب ایلمش ریاض قدرتنده صفحهٔ افتاب بر كل تر بحار
حكمتنده ماه منیر یك نیلوفر كتابهٔ كردونده مسطور اولان شكل هلال
هر ایینه كه منظور اولا كمال قدرتنه دال واختلافات فصول هر بابدن
حكمت بی نهایتنه محل استدلال در نظم ان صانعی كه از قلم صنع او فلك
چندین هزار صورت نقش ونكار یافت یك قطره از بحار عطایش سحاب برد
یك شمه از شمایم لطفش بهار یافت ودرود بی حساب حضرت رسالت
انتسابك روح پرفتوحنه واصل اولا كه اسباب چرخ انك یوزی صوینه
دونمشدر وخلعت لولاك انك قد بالاسنه كوكدن اینمشدر شمع جمع
افلاك چراغنی انك مشكاة ضمیرندن یاقر وچشمهٔ صبح صادق طینت پاكی
اشمه سندن اقر كلمهٔ افتاب مصدر نور جبینندن مشتق وبدر منیر
امرینه امتثالا یك اشارتیله ایكی شق اولمشدر قطعه هزاران افرین اول ذات
پاكه قدم باصدی چقوب فرق سیما كه انك چون قدر عالیدر فلكدن
نولا

Tarihü'l-Hindi'-Garbi, ilk sayfa

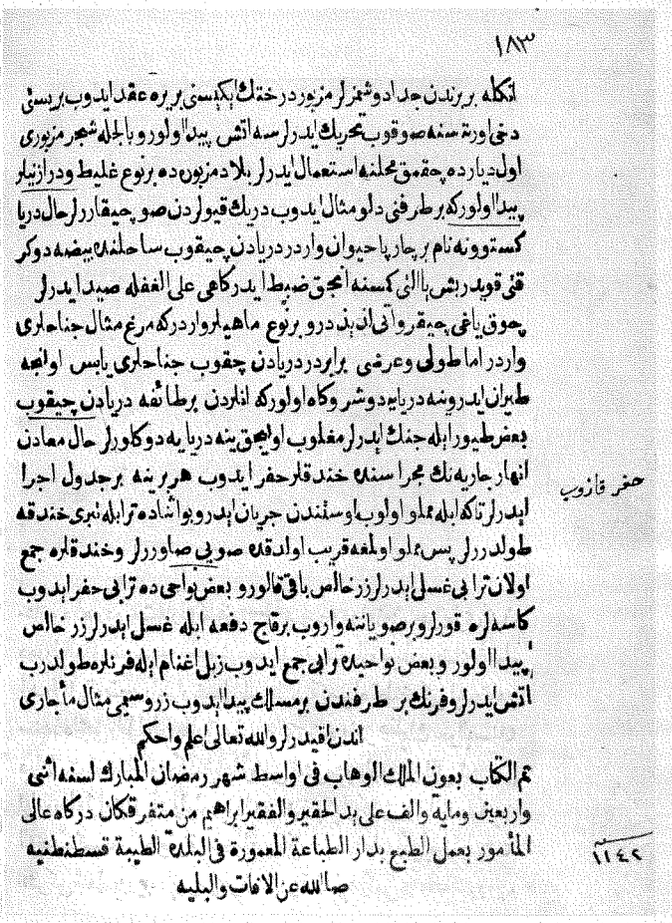
١٨٣

انكله بر برندن جدا دوشمزلر مزبور درختك ایكیسنی بر یره عقد ایدوب بریسنی
دخی اورته سنه صوقوب تحریك ایدرلر سه اتش پیدا اولور وبالجمله شجر مزبوری
اول دیارده چقمق محلنه استعمال ایدرلر بلاد مزبورده بر نوع غلیظ ودراز نیلر
پیدا اولور كه بر طرفنی دلو مثال ایدوب دریك قیولردن صو چیقاررلر حال دریا
كستوونه نام بر چارپا حیوان واردر دریادن چیقوب ساحلنده بیضه دوكر
قتی قویدر بش یا التی كسنه انجق ضبط ایدر كاهی علی الغفله صید ایدرلر
چوق یاغی چیقر واتی لذیذدر وبر نوع ماهیلر واردر كه مرغ مثال جناحلری
واردر اما طولی وعرضی برابردر دریادن چقوب جناحلری یابس اولنجه
طیران ایدر وینه دریایه دوشر وكاه اولور كه انلردن بر طائفه دریادن چیقوب
بعض طیور ایله جنك ایدرلر مغلوب اولیجق ینه دریایه دوكلورلر حال معادن
انهار جاریه نك مجراسنده خندقلر حفر ایدوب هر برینه بر جدول اجرا
ایدرلر تا كه ایله مملو اولوب اوستندن جریان ایدر وبو اثناده تر ایله تبری خندقه
طولدررلر پس مملو اولمغه قریب اولدقده صویی صاوررلر وخندقلره جمع
اولان ترابی غسل ایدرلر زر خالص باقی قالور وبعض نواحی ده ترابی حفر ایدوب
كاسه لره قورلر وبر صویانه واروب برقاچ دفعه ایله غسل ایدرلر زر خالص
پیدا اولور وبعض نواحیده ترابی جمع ایدوب زبل اغنام ایله فرنلره طولدرب
اتش ایدرلر وفرنك بر طرفندن بر مسلك پیدا ایدوب زر وسیمی مثال ماء جاری
اندن اقیدرلر والله تعالی اعلم واحكم

تم الكتاب بعون الملك الوهاب فی اواسط شهر رمضان المبارك لسنه اثنی
واربعین ومایة والف علی ید الحقیر والفقیر ابراهیم من متفرقكان دركاه عالی
المأمور بعمل الطبع بدار الطباعة المعمورة فی البلدة الطیبة قسطنطنیه
صا الله عن الافات والبلیه

حفر قازوب

١١٤٢

Tarihü'l-Hindi'-Garbi, son sayfa

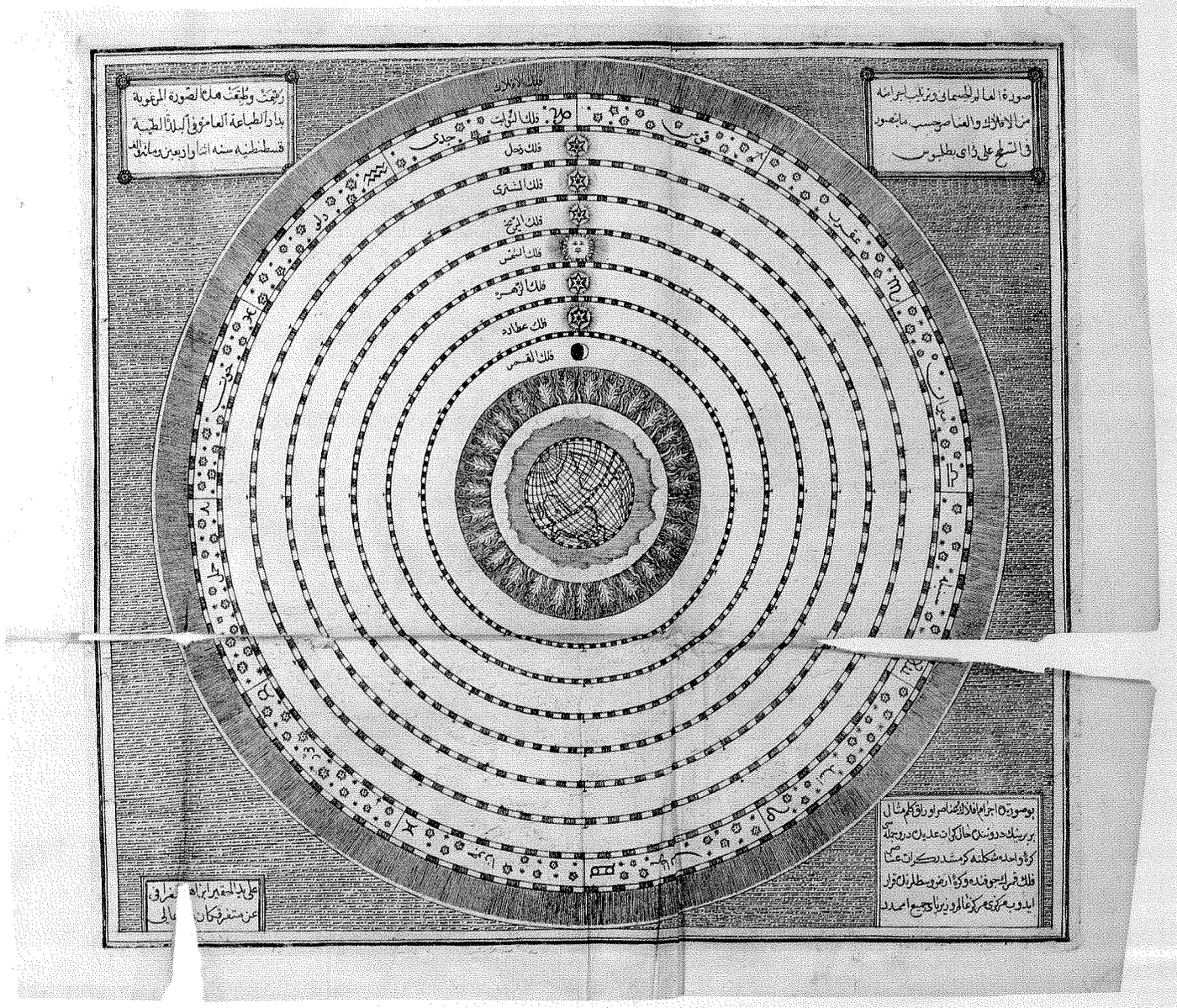

Tarihü'l-Hindi'-Garbi, suretü'l-âlem

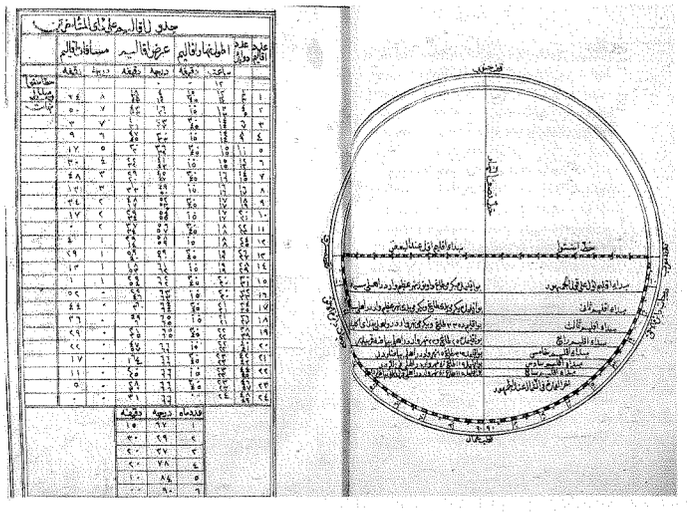

Tarihü'l-Hindi'-Garbi, Cedvel-i akalim

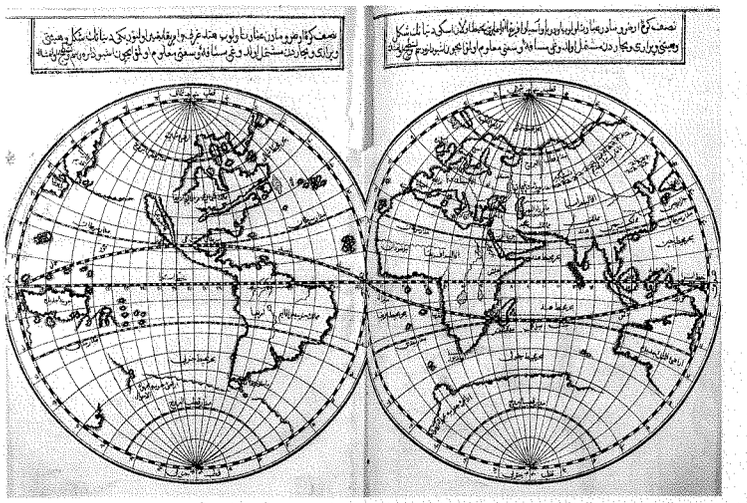

Tarihü'l-Hindi'-Garbi, Nısf-ı küre

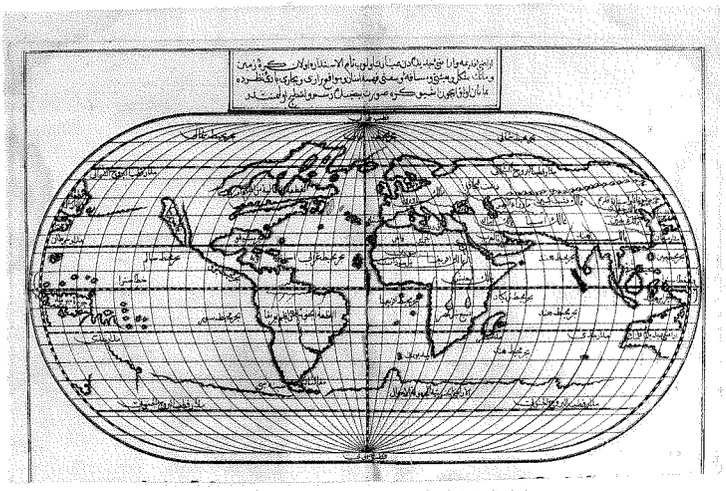

Tarihü'l-Hindi'-Garbi, Arazi-i kadime ve cedide

5- AHMED B. MUHAMMED B. ABDULLAH İBN 'ARABŞÂH, *Târîh-i Tîmûr Gürkan li Nazmî-zâde*. Arapça'dan çeviren: Nazmî-zâde Murtaza b. Ali. Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre. Gurre-i Zilkade 1142 (18 Mayıs 1730). 6 + 129 yaprak. 22 x 16,5 cm. Basılı alan: 16 x 10 cm. Mihrabiyesiz, çerçevesiz, reddadeli, 21 satır, filigranlı Avrupa kâğıdı. 500 adet basılmıştır.

Eser, İbn 'Arabşâh'ın, *'Acâ'ib'ül-Makdûr fî Nevâ'ibi't-Tîmûr* adlı kitabının kısaltılmış çevirisidir. İki bölümden oluşan kitabın birinci bölümünde Timur'un, ikinci bölümünde de torunu Sultan Kali'nin hayat hikâyeleri anlatılmaktadır.

1b-4a İbrahim Müteferrika'nın dibâcesi (önsözü).
4b-6b Fihris-i kitâb.
1b-129a Târîh-i Tîmûr.

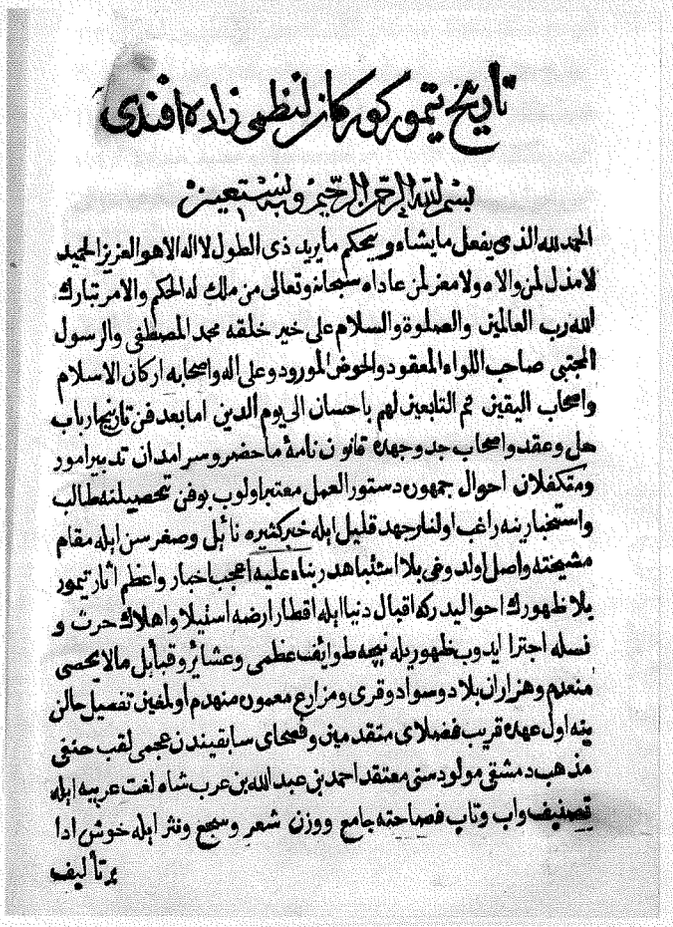

تاريخ تيمور كوركان لنظمى زاده افندى

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

الحمد لله الذى يفعل مايشاء ويحكم مايريد ذى الطول لا اله الا هو العزيز الحميد لا مذل لمن والاه ولا معز لمن عاداه سبحانه وتعالى من ملك له الحكم والامر تبارك الله رب العالمين والصلوة والسلام على خير خلقه محمد المصطفى والرسول المجتبى صاحب اللواء المعقود والحوض المورود وعلى اله واصحابه اركان الاسلام واصحاب اليقين ثم التابعين لهم باحسان الى يوم الدين اما بعد فن تاريخ ارباب حل وعقد واصحاب جد وجهد قانون نامهٔ ماحضر وسرامدان تدبير امور ومتكفلان احوال جمهور دستور العمل معتبر اولوب بوفن تحصيلنه طالب واستخبارينه راغب اولنار جهد قليل ايله خير كثيره نائل وصفر سن ايله مقام مشيخته واصل اولدوغى بلا استثبا هد ربناء عليه اعجب اخبار واعظم آثار تيمور يلا ظهوركا احواليدركه اقبال دنيا ايله اقطار ارضه اسيلا واهلاك حرث و نسله اجترا ايدوب ظهوريله نيچه طوايف عظمى وعشاير وقبايل مالا يحصى منعدم وهزاران بلاد وسواد وقرى ومزارع معمور منهدم اولمغين تفصيل حالن ينه اول عهده قريب فضلاى متقدمين وفصحاى سابقيندن عجمى لقب حنفى مذهب دمشقى مولد دستى معتقد احمد بن عبد الله بن عرب شاه لغت عربيه ايله تصنيف واب وتاب فصاحته جامع ووزن شعر وسجع ونثر ايله خوش ادا يرتأليف

Târîh-i Timur, ilk sayfa

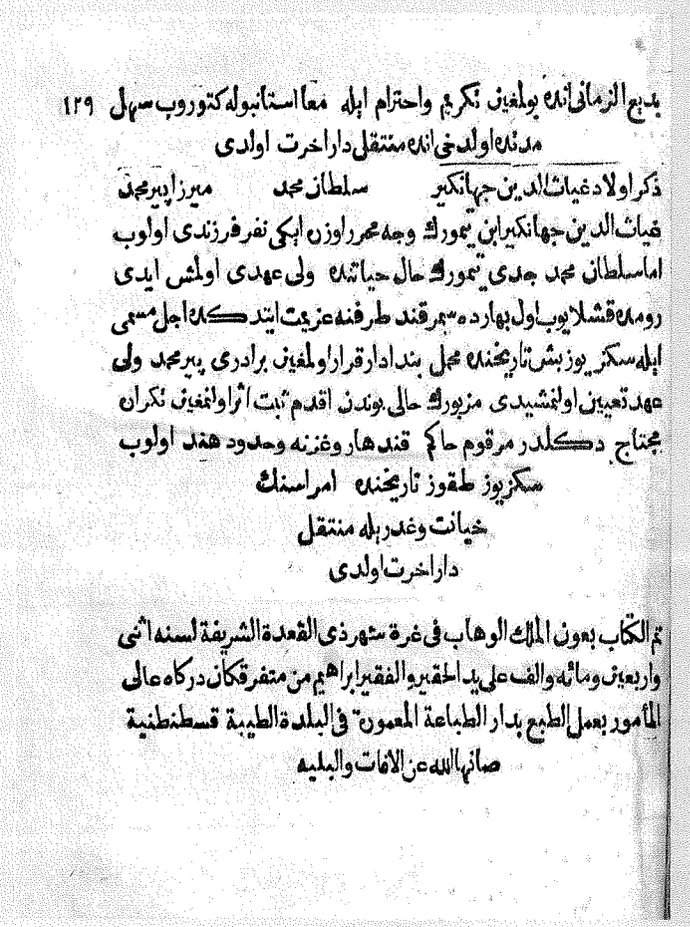

بديع الزمانى انده يولغين تكريم واحترام ايله معا استانبوله كتوروب سهل ١٢٩
مدنده اولدخى انده منتقل داراخرت اولدى

ذكر اولاد غياث الدين جهانكير سلطان محمد ميرزا پير محمد

غياث الدين جهانكير ابن تيمورك وجه محرراوزره ابكى نفر فرزندى اولوب اما سلطان محمد جدى تيمورك حال حياتنده ولى عهدى اولمش ايدى رومده قشلايوب اول بهارده سمرقند طرفنه عزيمت ايدركن اجل مسمى ايله سكريوز بش تاريخنده محل بنداد قرار اولمغين برادرى پير محمد ولى عهد تعيين اولنمشيدى مزبورك حالى بوندن اقدم ثبت اثر اولنمغين تكران محتاج دكلدر مرقوم حاكم قندهار وغزنه وحدود هند اولوب

سكريوز طقوز تاريخنده امراسنك
خيانت وغدريله منتقل
داراخرت اولدى

تم الكتاب بعون الملك الوهاب فى غرة شهر ذى القعدة الشريفة لسنه اثنى واربعين ومائه والف على يد الحقير الفقير ابراهيم من متفرقكان دركاه عالى المأمور بعمل الطبع بدار الطباعة المعمورة فى البلدة الطيبة قسطنطنية صانها الله عن الافات والبليه

Târîh-i Timur, son sayfa

6- SÜHEYLÎ, *Târîh-i Mısri'l-Cedîd ve Mısri'l-Kadîm*. 2 cilt (bir arada). Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre. Gurre-i Zilhicce 1142 (17 Haziran 1730). 4 + 65, 51 yaprak ve 1 bakır kalıp baskı Mısır haritası. 21 x 14,5 cm. Basılı alan: 16 x 10 cm. Mihrabiyesiz, çerçevesiz, reddadeli, 21 satır, filigranlı Avrupa kâğıdı. 500 adet basılmıştır.

Eser, dünyanın yaratılışından 1628 yılına kadar Mısır tarihini anlatır.

1b-4a
4b Boş.
1b-65b Târîh-i Mısri'l-Cedîd.
1b-51b Târîh-i Mısri'l-Kadîm.

تاریخ مصر الجدید لسهیلی افندی

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین

استمع القول بقلب سلیم
سپاس بی قیاس وبی منتهای قوی الاساس اول مدرک درک خفای
اسرار لاتدرکه الابصار وهو یدرک الابصار مبدع صنایع بدایع نامحصور وبی
انقضا الله الذی رفع السموات بغیر عمد ترونها مالک الملک بی انباز دانای علوم
عالم راز خالق مخلوقات عالم ایجاد وتکوین رازق موجودات سموات وارضین
الشمس والقمر والنجوم مسخرات بامره الا له الخلق والامر تبارک الله
رب العالمین بیت خدای خرد بخش روزی رسان پناه فقیران کس بی کسان
حضرتلرینه شایسته وحلیق عقول تاریخ دانان دانا کمال ذاتنی ادراکده
عاجز وقاصر وهوش دراک اهل ادراک اسرار هویتنی درکده مدهوش
ومقصردر نعت جلال احدیت ووصف کمال صمدیت بر موجب کلام
بی همتا تؤتی الملک من تشاء وتنزع الملک ممن تشا مزاحم ومشارکدن
مبرادر خواقین عظیم الشان واساطین سلاطین جهان مقام عبودیتده عبد
افقر وشاهان سرکشان جلیل العنوان تراب استاننده خاک بر سر بلکه ذره دن
احقر وکمتردر همه مجرم وفیض لطفش عمیم همه محدث وذات پاکش قدیم نعت
رسول کزین ودرود کثیر الورود وتحیات نامحدود اول مکحل چشم مازاغ
ومهبط وما علی الرسول الا البلاغ مکحل نرکسش از کحل مازاغ منور طلعتش
ازباغ

Târih-i Mısri'l-Cedid, ilk sayfa

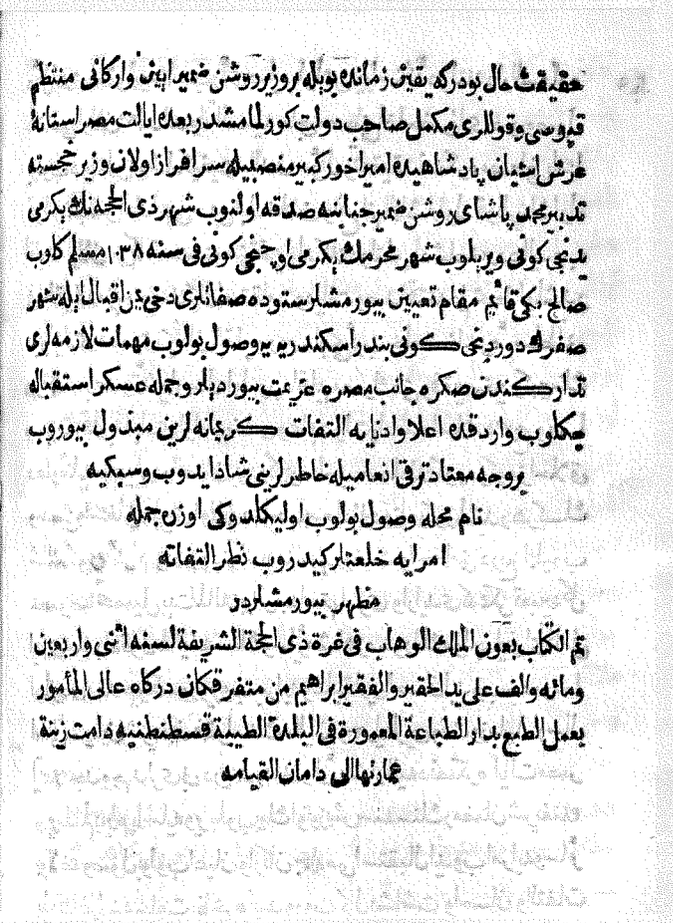

حقیقت حال بودرکه یقین زمانده بویله بروزیر روشن ضمیر ایین وارکانی منتظم
قپوسی وقوللری مکمل صاحب دولت کورلمامشدر بعده ایالت مصر استانه
عرش اشیان پادشاهیده امیراخور کبیر منصبیله سرافراز اولان وزیر خجسته
تدبیر محمد پاشای روشن ضمیر جنابنه صدقه اولنوب شهر ذی الحجه نک یکرمی
یدنجی کونی ویریلوب شهر محرمک یکرمی اوچنجی کونی فی سنه ۱۰۳۸ مسلم کلوب
صالح بکی قائم مقام تعیین بیورمشلر ستوده صفاتلری دخی یمن اقبال ایله شهر
صفرک دوردنجی کونی بندر اسکندریه یه وصول بولوب مهمات لازمه لری
تدارکندن صکره جانب مصره عزیمت بیوردیلر وجمله عسکر استقباله
چکلوب واردقده اعلا وادنایه التفات کریمانه لرین مبذول بیوروب
بروجه معتاد ترقی انعامیله خاطرلرینی شاد ایدوب وسبکیه
نام محله وصول بولوب اولیکلدوکی اوزره جمله
امرایه خلعتلر کیدروب نظر التفاته
مظهر بیورمشلردر
تم الکتاب بعون الملک الوهاب فی غرة ذی الحجة الشریفة لسنه اثنی واربعین
ومائه والف علی ید الحقیر والفقیر ابراهیم من متفرقکان درکاه عالی المأمور
بعمل الطبع بدار الطباعة المعمورة فی البلدة الطیبة قسطنطنیه دامت زینة
عمارتها الی دامان القیامه

Târih-i Mısri'l-Cedid, son sayfa

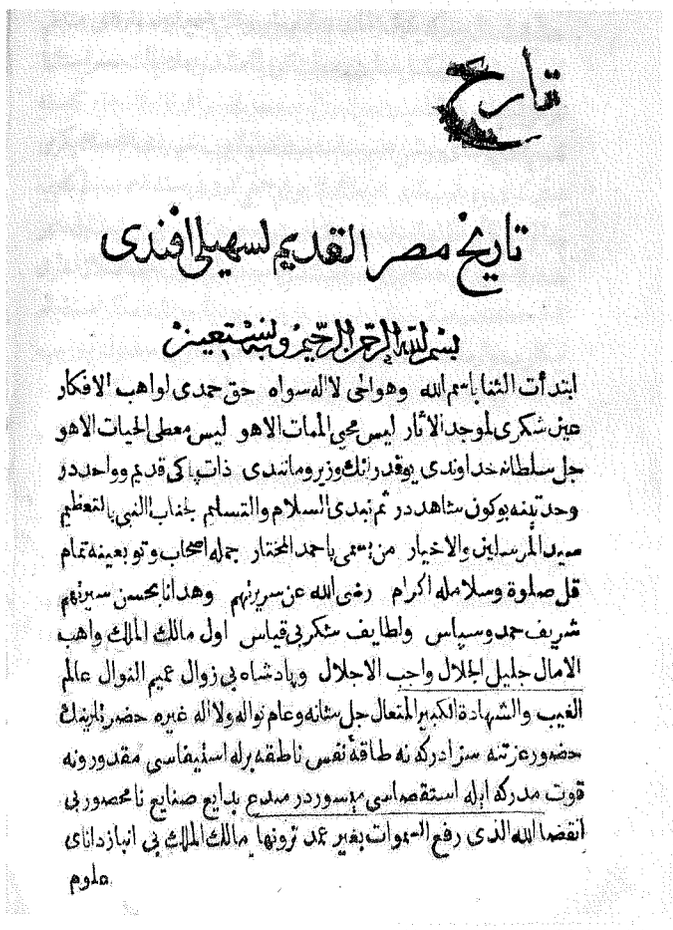

تاريخ

تاريخ مصر القديم لسهيلي افندي

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

ابتدأت الثنا باسم الله وهو الحي لا اله سواه حق حمدي لواهب الافكار
عين شكري لموجد الآثار ليس محيي الممات الا هو ليس معطي الحيات الا هو
جل سلطانه خداوندي يوقدر انك وزير وماننده ذات پاكي قديم وواحددر
وحدتينه بوكون شاهددر ثم نبدي السلام والتسليم لجناب النبي بالتعظيم
سيد المرسلين والاخيار من يسمى باحمد المختار جمله اصحاب وتوبعينه تمام
قل صلوة وسلامله اكرام رضي الله عن سريرتهم وهدانا بحسن سيرتهم
شريف حمد وسپاس ولطايف شكر بي قياس اول مالك الملك واهب
الامال جليل الجلال واجب الاجلال وپادشاه بي زوال عميم النوال عالم
الغيب والشهادة الكبير المتعال جل شانه وعام نواله ولا اله غيره حضرتلرينك
حضور عزتنه سزادركه نه طاقة نفس ناطقه برله استيفاسي مقدور ونه
قوت مدركه ايله استقصاسي ميسوردر مبدع بدايع صنايع نامحصور بي
انقضا الله الذي رفع السموات بغير عمد ترونها مالك الملك بي انبازداناي
علوم

Târih-i Mısri'l-Kadim, ilk sayfa

محترمين وجده معمورده آثار وخيراتنه نهايت يوقدر اوتوز ييل عدل وداد
اوزره سلطنت ايدوب فوت اولدقده يرينه اوغلي ملك الناصر ابو السعادات
محمد جلوس ايدوب طقوز يوز برسالنده وفات ايدوب يرينه ابو النصر قانصو
جلوس ايدوب ايكي ييلدن صكره فوت اولوب يرينه ملك العادل طومانياي
جلوس ايلدوكي كون نصف نهارده امرا هجوم ايدوب قتل ايلديلر يرينه
ملك اشرف جانبلاط جلوس ايلدي التي ايدن صكره خلع اولندي يرينه
قانصو غوري جلوس ايلدي طقوز يوز التي سنه سنده واون بش ييل بي
مزاحم كامرانلق اوزره سلطنت ايدركن كمال غرورندن سلاطين روم ايله بابا
اوغل مرتبه سنده معامله ايدركن اول مقام دخي ايريلوب ماينلرنده اولان محبت
عداوته مبدل اولوب عاقبت سلطان سليم خان قهار ايله حلب قربنده مرج
دابق نام محلده بولوشوب ومردانه دوروشوب اول جنك وپيكارده غورينك
غره حياتي سلخ مماته مبدل اولوب اول جنكده خاك هلاكه دوشمشدر
قصه سي اشاغي ده بيان اولنمشدر مطالعه اولنه كه اول
وقتدن بوانه كلنجه نقدار بكلربكي مصره
حاكم اولمشدر معلوم
اولور
تم الكتاب بعون الملك الوهاب في غرة ذي الحجة الشريفة لسنة اثني واربعين
ومائة والف على يد الحقير والفقير ابراهيم من متفرقكان دركاه عالي المأمور
بعمل الطبع بدار الطباعة المعمورة في البلدة الطيبة قسطنطنيه دامت
عمارتها الى دامان القيامه

Târih-i Mısri'l-Kadim, son sayfa

7- NAZMİ-ZÂDE MURTAZA B. ALİ, *Gülşen-i Hulefâ*. Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre. Gurre-i Safer 1143 (16 Ağustos 1770). 5 + 130 yaprak. 31 x 20 cm. Basılı alan: 22 x 12 cm. Mihrabiyesiz, çerçevesiz, reddadeli, 29 satır, filigranlı Avrupa kâğıdı. 500 adet basılmıştır.

Kitapta, Bağdat Valisi Ömer Paşa'nın isteği üzerine, kuruluşundan 1718 yılına kadar Bağdat şehrinin tarihi anlatılmaktadır

1b-3b İbrahim Müteferrika'nın dibâcesi (önsözü).
4a-5a Fihris-i kitâb.
1a-130a Gülşen-i Hulefâ.

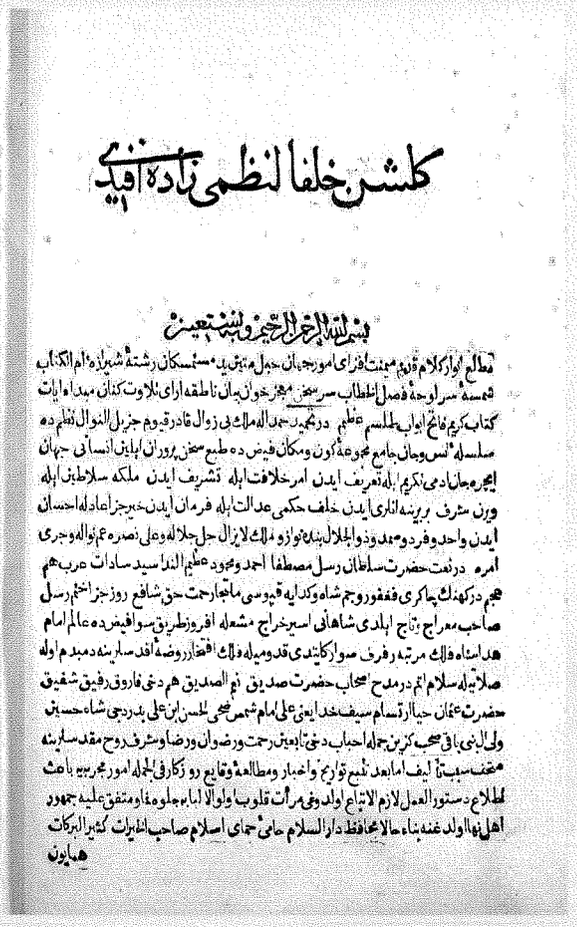

گلشن خلفا نظمی زاده افندی

بسم الله الرحمن الرحیم ونستعین

Gülşen-i Hulefâ, ilk sayfa

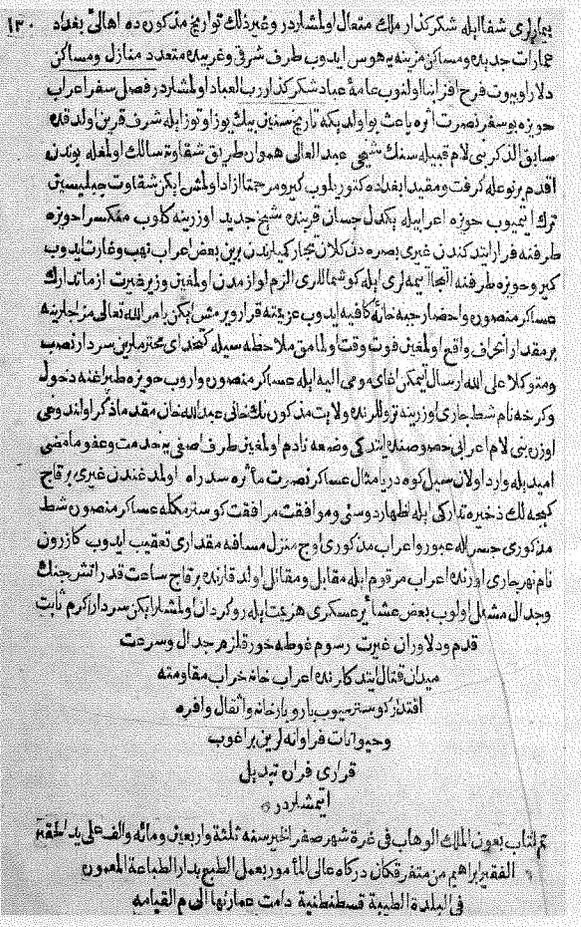

Gülşen-i Hulefâ, son sayfa

8- JEAN-BAPTİSTE DANIEL HOLDERMANN, *Grammaire Turque ou Methode Courte & Facile pour Apprendre la Langue Turque. Avec un Recueil des Noms, des Verbes & des Manieres de parler les plus necessaires a sçavoir avec plusieurs Dialogues familiers*. A Constantinople, 1730. 9 yaprak + 194 sayfa + 3 yaprak; 1 çift sayfa alfabe örnekleri ve adları. 21 x 16 cm. Basılı alan: 17 x 11 cm. 1.000 adet basılmıştır.

İbrahim Müteferrika'nın İstanbul'da döktürdüğü Latin harfleriyle basılan ilk kitap.

İbrahim Müteferrika'nın kendi bastığı kitapların listesinde bu kitabın adı geçmez. Yazarın adı geçmemesine rağmen, kitabı Alman Cizvit rahibi olan Holdermann'ın Meninski'nin ünlü gramerine dayanarak hazırlandığı bilinmektedir. Gramer, yabancı tacir ve din adamlarına Türkçe öğretmek için hazırlanmıştır. Basıldıktan sonra Paris'teki Cizvit okulu öğrencilerine dağıtılmak için 200 kitap gönderilmiştir.

1a Ön kapak.
2a-3a Cardinal de Fleury'e ithaf.
4a-4b Yanlış-doğru cetveli.
5a-5b Önsöz.
6a-9b Giriş.
194 s. Gramer.
1a-3b İçindekiler.

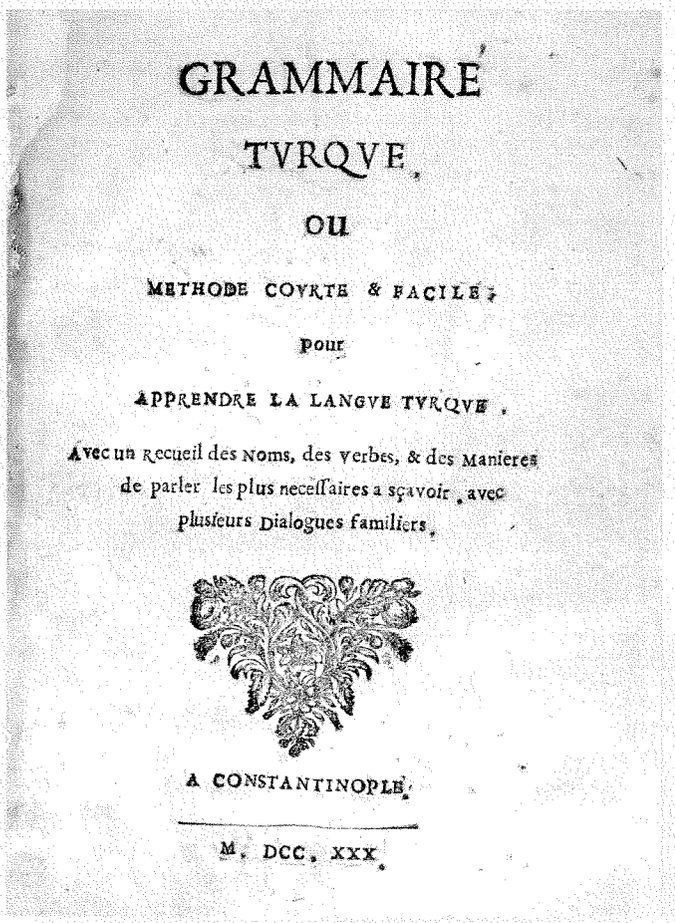

GRAMMAIRE
TVRQVE,
OU
METHODE COVRTE & FACILE,
pour
APPRENDRE LA LANGVE TVRQVE,
Avec un Recueil des Noms, des Verbes, & des Manieres
de parler les plus neceſſaires a ſçavoir, avec
plusieurs Dialogues familiers,
A CONSTANTINOPLE,
M. DCC. XXX.

Grammaire Turque, ilk sayfa

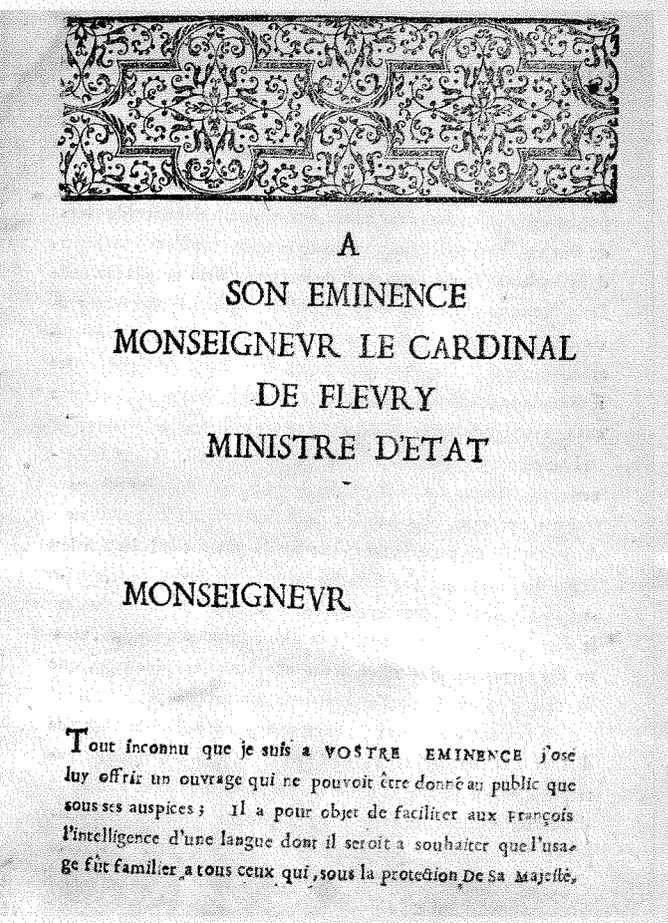

A
SON EMINENCE
MONSEIGNEVR LE CARDINAL
DE FLEVRY
MINISTRE D'ETAT

MONSEIGNEVR

Tout inconnu que je ſuis a VOSTRE EMINENCE j'oſe luy offrir un ouvrage qui ne pouvoit être donné au public que ſous ſes auſpices; Il a pour objet de faciliter aux François l'intelligence d'une langue dont il ſeroit a ſouhaiter que l'uſage fût familier a tous ceux qui, ſous la protection De Sa Majeſté,

Grammaire Turque, Cardinal de Fleury'e ithaf

TABLE ALPHABETIQVE

La valeur	Sulus ثلث	Reïhani ريحانى	Jakuti ياقوتى	Neshi نسخى	Tealik تعليق	Divani ديوانى	kyrma قرمه	اسما حروف	La figure. Le nom des lettres
a	ا	ا	ا	ا	ا	ا	ا	الف	elif
b	ب	ب	ب	ب	ب	ب	ب	با	ba
p	پ	پ	پ	پ	پ	پ	پ	پای عجمی	bai adgemi
t	ت	ت	ت	ت	ت	ت	ت	تا	ta
s	ث	ث	ث	ث	ث	ث	ث	ثا	sa
dg	ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج	جیم	dgim
toh	چ	چ	چ	چ	چ	چ	چ	چیم عجمی	tchim adgemi
h	ح	ح	ح	ح	ح	ح	ح	حا	ha
qh	خ	خ	خ	خ	خ	خ	خ	خا	qhy
d	د	د	د	د	د	د	د	دال	dal
z	ذ	ذ	ذ	ذ	ذ	ذ	ذ	ذال	zal
r	ر	ر	ر	ر	ر	ر	ر	را	ra
z	ز	ز	ز	ز	ز	ز	ز	زا	za
j	ژ	ژ	ژ	ژ	ژ	ژ	ژ	ژای عجمی	jé adgemi
s	س	س	س	س	س	س	س	سین	sin
ch	ش	ش	ش	ش	ش	ش	ش	شین	chin
ss	ص	ص	ص	ص	ص	ص	ص	صاد	sad
dh	ض	ض	ض	ض	ض	ض	ض	ضاد	dhad

La valeur	Sulus ثلث	Reïhani ريحانى	Jakuti ياقوتى	Neshi نسخى	Tealik تعليق	Divani ديوانى	kyrma قرمه	اسما حروف	La figure. Le nom des lettres
th	ط	ط	ط	ط	ط	ط	ط	طا	thy
zh	ظ	ظ	ظ	ظ	ظ	ظ	ظ	ظا	zhy
aï	ع	ع	ع	ع	ع	ع	ع	عين	aïn
gh	غ	غ	غ	ع	غ	ع	ع	غين	ghaïn
f	ف	ف	ف	ف	ف	ف	ف	فا	fa
k	ق	ق	ق	ق	ق	ق	ق	قاف	kaf
ki	ک	ک	ک	ک	ک	ک	ک	كاف	kiaf
n sin.	ڭ	ڭ	ڭ	ڭ	ڭ	ڭ	ڭ	صاغر نون	saghyr noun
gu	گ	گ	گ	گ	گ	گ	گ	كاف عجمى	giaf adgemi
l	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	لام	lam
m	م	م	م	م	م	م	م	ميم	mim
n	ن	ن	ن	ن	ن	ن	ن	نون	noun
w	و	و	و	و	و	و	و	واو	waw
h	ه	ه	ه	ه	ه	ه	ه	ها	hé
i	ي	ي	ي	ي	ي	ي	ي	يا	ié

Les Turcs ont encore plusieurs autres sortes d'ecriture, qu
nous avons omis ici pour etre plus court.

Grammaire Turque, alfabe

9- İBRAHİM MÜTEFERRİKA, *Usûlü'l-Hikem fi Nizâmi'l-Ümem*. Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre. Evâsıt-ı Şaban 1144 (1732 Şubat ortaları). 48 yaprak. 20 x 13 cm. Mihrabiyeli, çerçevesiz, reddadeli, 19 satır, filigranlı Avrupa kâğıdı. 500 adet basılmıştır.

Bu kitap ile ilk defa mihrabiye kullanıma girmiştir.

İbrahim Müteferrika bu eserinde, Osmanlı yönetim sisteminde yeniden yapılanmanın gerekliliğini ve uygulama yöntemlerini bilimsel bir şekilde anlatmaktadır. Kitap Baron Réviczki tarafından (*Traité de la tactique,* Vienne, 1769) Fransızcaya çevrildi.

اصول الحكم في نظام الامم

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

حمد وثنا وشكر بى انتها اول مالك الملك والملكوت
صاحب الكبرياء والجبروت تقدس وتعالى دركاهنه
شايانددركه تدبير نظام عالم وتنظيم امور بنى آدم انك ارادت
عليه سنه منوط وتعديل وتسويهٔ احوال امم مشيت
ازليه سنه موقوف ومربوطدر ودرود بى پايان اول پيغمبر
آخر زمان دولتپناه اهل ايمان جنابنه شايسته دركه
قانون سياست شرع مبينى اصلاح مزاج دولته سند كافى
طب نبويسى اولان سنن سنيه سى تصحيح قواى قواعد دين
وملته دواى وافيدر وترضيه و تعظيم آل واصحاب نصفت
نصابه لايقدركه مسلك حميت اتصافلرينه سلوك تقويم كاركاه
ملكه دستور ابدى وآثار ميمنت احتوالرينه تمسك تمشيت

Usûlü'l-Hikem fi Nizâmi'l-Ümem, ilk sayfa

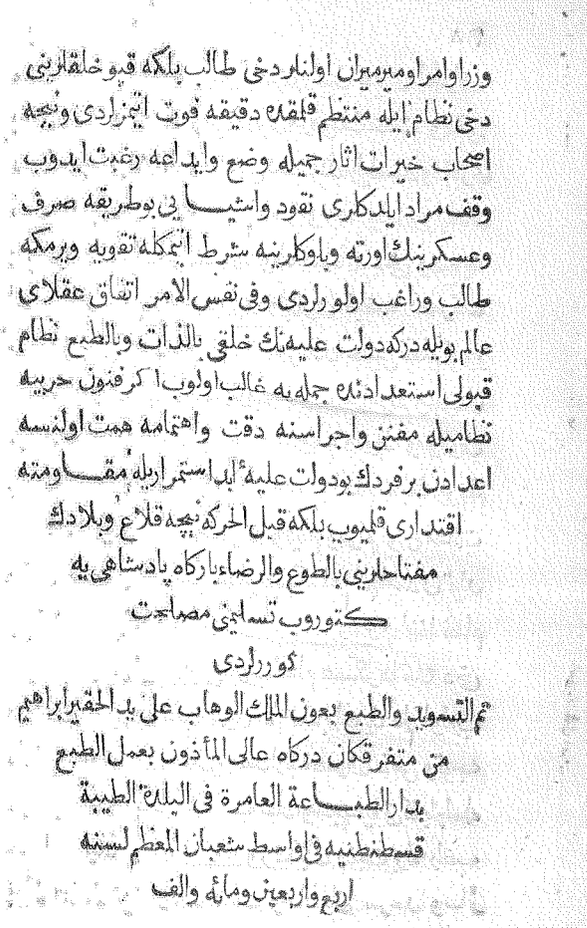
وزرا وامرا وميرميران اولنلر دخى طالب بلكه قپو خلقلرينى
دخى نظام ايله منتظم قلمقده دقيقه فوت ايتمزلردى ونيجه
اصحاب خيرات آثار جميله وضع وايداعه رغبت ايدوب
وقف مراد ايلدكلرى نقود واشيايى بو طريقه صرف
وعسكرينك اورته وباوكلرينه شرط ايتمكله تقويه ويرمكه
طالب وراغب اولورلردى وفى نفس الامر اتفاق عقلاى
عالم بويله دركه دولت عليه نك خلقى بالذات وبالطبع نظام
قبولى استعدادنده جمله يه غالب اولوب اكر فنون حربيه
نظاميله مفنن واجراسنه دقت واهتمامه همت اولنسه
اعدادن برفردك بو دولت عليهٔ ابد استمراريله مقاومته
اقتدارى قلميوب بلكه قبل الحركه نيجه قلاع وبلادك
مفتاحلرينى بالطوع والرضاء باركاه پادشاهى يه
كتوروب تسليمنى مصلحت
كوررلردى
تم التسويد والطبع بعون الملك الوهاب على يد الحقير ابراهيم
من متفرقكان دركاه عالى المأذون بعمل الطبع
بدار الطباعة العامرة فى البلدة الطيبة
قسطنطنيه فى اواسط شعبان المعظم لسنه
اربع واربعين ومائه والف

Usûlü'l-Hikem fi Nizâmi'l-Ümem, son sayfa

10- İBRAHİM MÜTEFERRİKA, *Füzyûzât-ı Mıknâtısiyye.* Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre. Gurre-i Ramazan 1144 (27 Şubat 1732). 23 yaprak, bakır kalıp baskı, 2 çift sayfa pusula gravürü. 19,5 x 12,5 cm. Basılı alan: 14 x 8 cm. Mihrabiyeli, çerçevesiz, reddadeli, 19 satır, filigranlı Avrupa kâğıdı. 500 adet basılmıştır.

İbrahim Müteferrika, pusulanın icadı ve kullanımı hakkında bilgiler veren bu kitabını Latince kitaplardan derlemiştir. Ayrıca 1721 yılında Leipzig'de basılıp kendi eline ancak on bir yıl sonra geçen yazarın ve kitabın adını vermediği bir eserden de bahseder. Kitap hakkında ayrıntılı bir çalışma, Şahap Demirel ("İbrahim Müteferrika'nın Füyûzât-ı Mıknatisiyye adlı kitabı", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Atatürk'ün 100. Doğum Yılına Armağan,* 1982, s. 265-330) tarafından hazırlanmıştır

فيوضات مقناطيسيه

بعد تقديم البسملة والحمدلة والتصلية والترضية
وولاء الدعاء لسلطاننا المعظم خليفة الله على بريته
وتعميم الثناء لوكلائه ووزرائه وانصار واعوانه
وجميع خلقه اولى الالباب معارف انسايه خفى اوليه كه
جناب خداى متعال لم يزل ولا يزال حضرتلرينك
ايات باهرهٔ نامحصوره والطاف عميمهٔ مالانهايه لرندن مجرد
منافع عباد ايچون احسان وعنايت بيورماش ثم عظامدن
برى سنك مقناطيسدركه اهالئ اسلامه قبله نما
ودريای بی پايانه توغل ايدن ارباب كشفيه رهبر ورهنما
اولوب جمهور حكماى پيشين وپسين كمال سعى ودقت
يله برسنك پاره سنك حقيقتى اوزره كتهنى فهم وادراكده

وكيفيت

Füzyûzât-ı Mıknâtısiyye, ilk sayfa

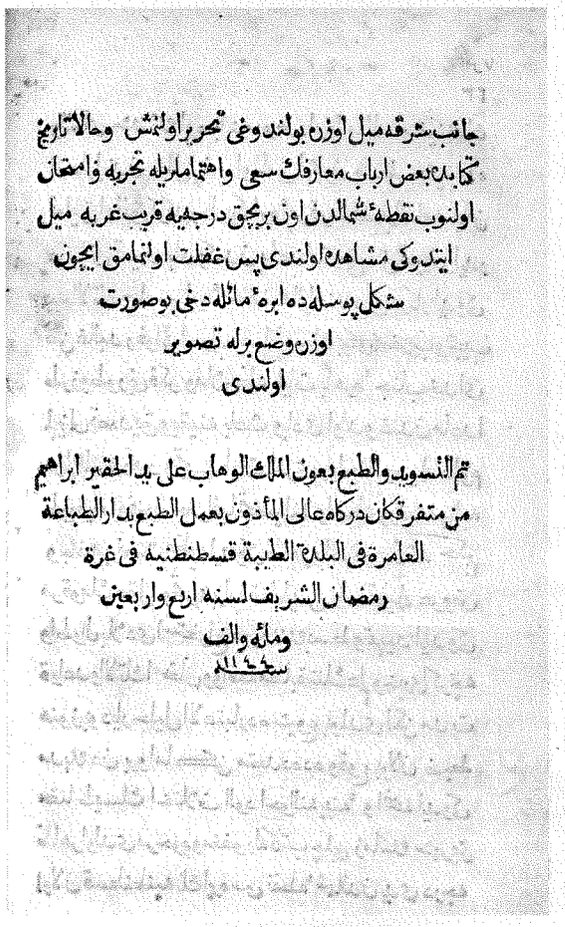

جانب شرقه ميل اوزره بولندوغى تحرير اولنمش وحالا تاريخ
تكابن بعض ارباب معارفك سعى واهتمامريله تجربه وامتحان
اولنوب نقطهٔ شمالدن اون برنجى درجهيه قريب غربه ميل
ايتدوكى مشاهده اولندى پس غفلت اولنمامق ايچون
شكل يوسله ده ابرهٔ مائله دخى بوصورته
اوزره وضع يرله تصوير
اولندى

تم التسويد والطبع بعون الملك الوهاب على يد الحقير ابراهيم
من متفرقكان دركاه عالى المأذون بعمل الطبع بدار الطباعة
العامرة فى البلدة الطيبة قسطنطنيه فى غرة
رمضان الشريف لسنه اربع واربعين
ومائه والف
سنة ١١٤٤

Füzyûzât-ı Mıknâtısiyye, son sayfa

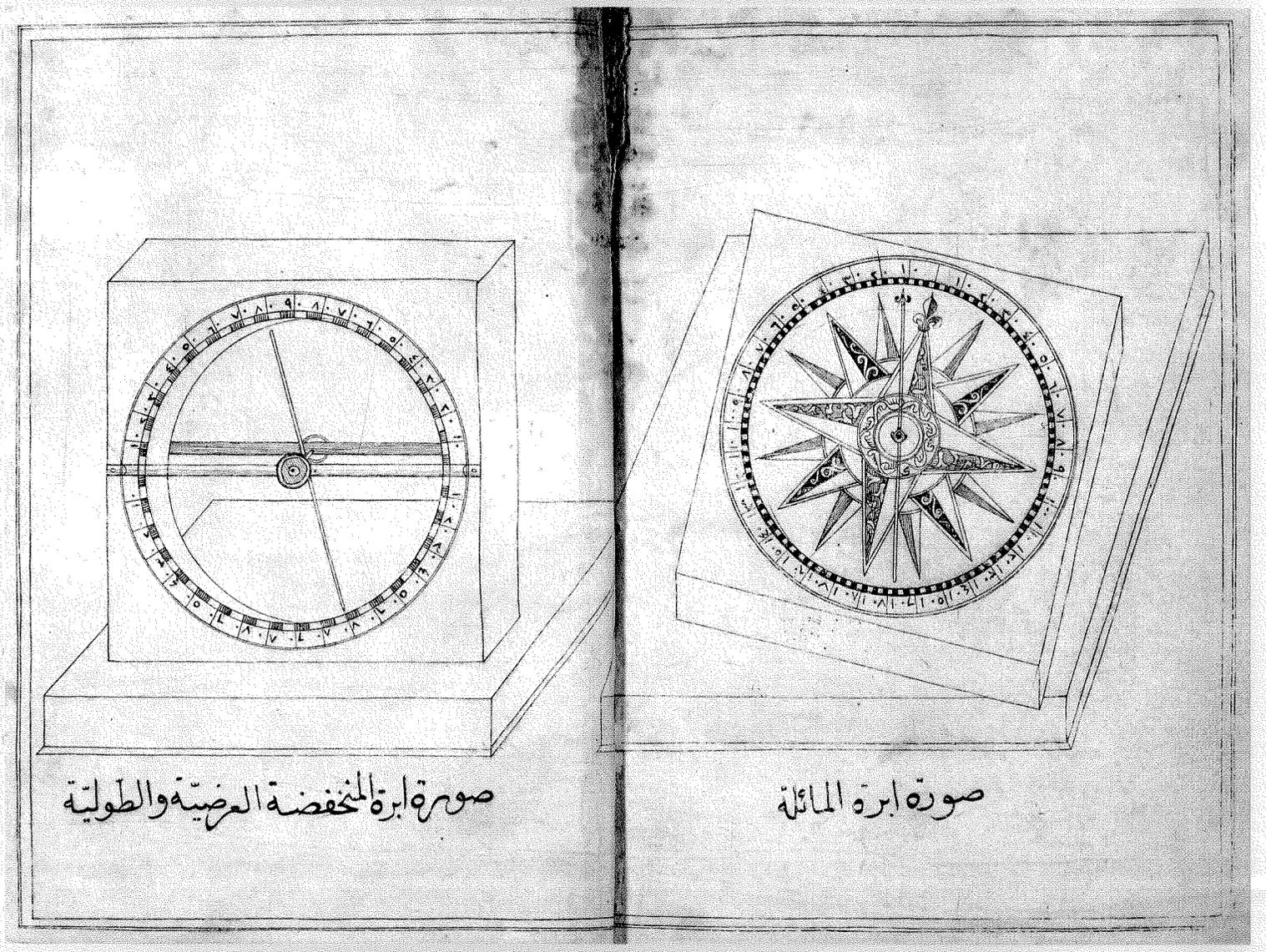

Füzyûzât-ı Mıknâtısiyye, şekl-i pusula

11- MUSTAFA B. ABDULLAH (KÂTİB ÇELEBİ), *Kitâb-ı Cihânnümâ li Kâtip Çelebi*. Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre. 10 Muharrem 1145 (3 Temmuz 1732). 14 yaprak + 698 sayfa, bakır kalıp baskı, 13 şekil (9'u tek, 4'ü çift sayfa), 27 harita (13'ü tek, 14'ü çift sayfa). 31 x 18 cm. Basılı alan: 24 x 12,5 cm. Mihrabiyeli, çerçevesiz, reddadeli, 31 satır, filigranlı Avrupa kâğıdı.

Kitabın değişik nüshalarında şekil ve haritaların sayısı 36-40 arasında değişmektedir. Şekil ve haritaların sonradan renklendirilmiş olan nüshaları da vardır.

Kâtip Çelebi, *Cihannüma*'yı iki tertip üzere düzenlemiştir. İkinci tertipte G. Mercato, A. Ortelius ve P. Cluverius gibi batılı yazarların eserlerinden yararlanarak başka bir plana göre çalışma yapmışsa da birincisi gibi bunu da bitirememiştir. Kâtip Çelebi'nin ölümünden (1657) sonra Ebu Bekir b. Behram, Kâtip Çelebi'nin bıraktığı yerden devam ettirmiştir (basılı nüsha s. 4424'te başlar).

İbrahim Müteferrika ise *Cihânnümâ*'yı biri Asya diğeri Avrupa olmak üzere iki cilt halinde basmayı düşündüyse de gerçekleştirmemiş. Ancak Asya'yı içeren bölümü basabilmiştir. Baskıya temel olarak özellikle Kâtip Çelebi'nin elinden çıkan nüshayı aldığını söylemekle beraber Kâtip Çelebi nüshasındaki derkenarlara yer vermemiştir. Kâtip Çelebi tarafından başlanmış olan sırayı takip ederek ve lâhika olarak metin içinde bastığı gibi ayrıca "Tezyîlü't-Tâbi" başlığı altında, özellikle giriş kısmında, kitaba önemli ilâveler yapmıştır. *Cihânümâ*, Osmanlılar'ın coğrafya alanında devir açacak kadar büyük bir önem taşır. Coğrafyada Doğu görüşünden Batı görüşüne geçişte bir dönüm noktasıdır.

1b-3a İbrahim Müteferrika'nın giriş yazısı.
3b Boş.
4a-14b Fihris-i icmâlî.

Kitâb-ı Cihânnümâ, ilk sayfa

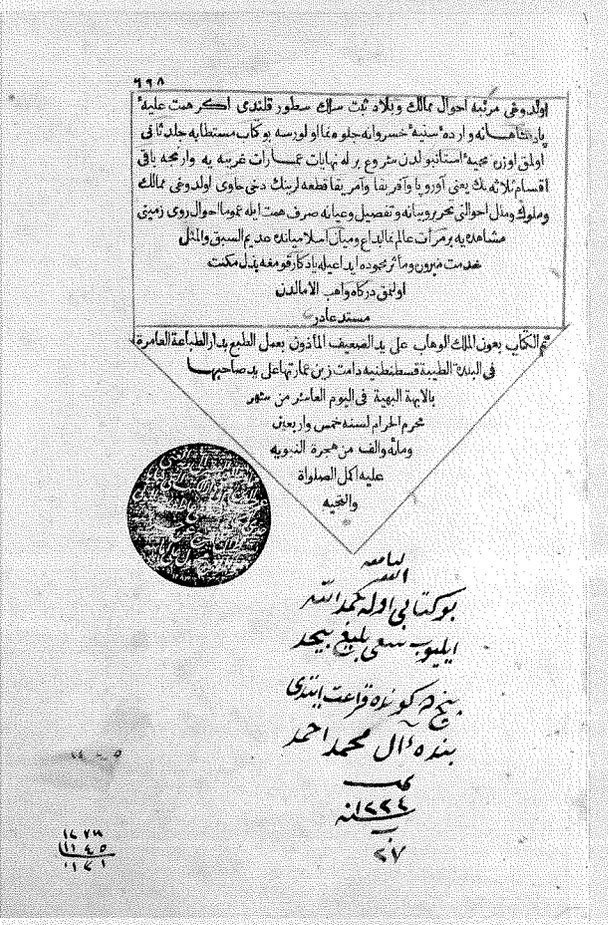

Kitâb-ı Cihânnümâ, son sayfa

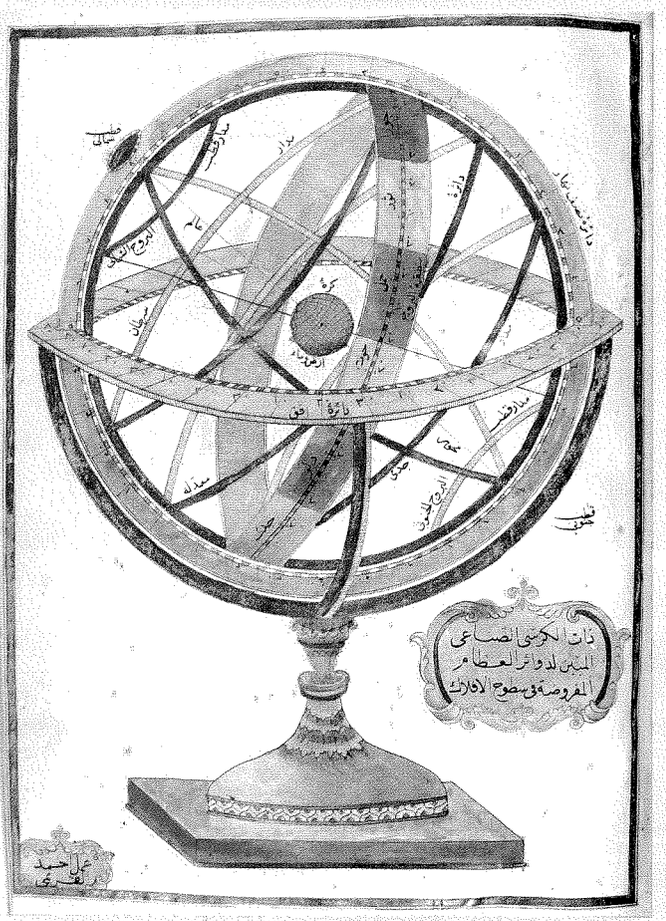

Kitâb-ı Cihânnümâ, Zatü'l Kürsî

Cihânnümâ Şekil ve Haritalar:

1- Zatü-l-Kürsî (şekil, tek sayfa), çizen: Kırımlı Ahmed.
2- Eşkâlü'l-Hendesiye (şekil, tek sayfa), çizen: Adı yok.
3- Hüsûf ve Küsûf (şekil, tek sayfa), çizen: Kırımlı Ahmed.
4- Felekü'l-Burûç (şekil, tek sayfa), çizen: Adı yok.
5- Heyeti'l-Âlem (şekil, tek sayfa), çizen: İbrahim Müteferrika.
6- Felek-i Sevâbite (şekil, tek sayfa), çizen: Galatalı Mığırdıç.
7- Eşkâl-i Eflâk (şekil, tek sayfa), çizen: Kırımlı Ahmed.
8- Tertibü'l-Eflâk (şekil, tek sayfa), çizen: Adı yok.
9- Inkısâmü'l-Küre (şekil, tek sayfa), çizen: Adı yok.
10-Mütekaddiminin Zu'muna (şekil, tek sayfa), çizen: Kırımlı Ahmed.
11-Cedvel-i Akâlim (şekil, tek sayfa), çizen: Kırımlı Ahmed.
12-Eşkâl-i Devâir-i Rüzgâr (şekil, tek sayfa), çizen: Galatalı Mığırdıç.
13- Suret-i İbretü'l-mâile (şekil, tek sayfa), çizen: Adı yok.
14- Nısf-ı Küre-i Arz (harita, çift sayfa), çizen: Kırımlı Ahmed.
15-Akdeniz ve Karadeniz (harita, çift sayfa), çizen: Adı yok.
16-Venedik Körfezi (harita, çift sayfa), çizen: Adı yok.
17-Akdeniz Adaları (harita, çift sayfa), çizen: Adı yok.
18-Küre-i Musattaha (harita, çift sayfa), çizen: Adı yok.
19-Ekâlim-i Avrupa (harita, çift sayfa), çizen: Adı yok.
20-Resm-i Afrika (harita, tek sayfa), çizen: Adı yok.
21-İklim-i Asya (harita, tek sayfa), çizen: Adı yok.
22-Şekl-i Amerika (harita, tek sayfa), çizen: Adı yok.
23-Küre-i Mübeyyine (harita, tek sayfa), çizen: Adı yok.
24-Cezâir-i Japonya (harita, tek sayfa), çizen: Adı yok.
25- Resm-i Gineya (harita, tek sayfa), çizen: Kırımlı Ahmed.
26- Şekl-i Cezâir-i Çin ve Hind (harita, tek sayfa), çizen: Adı yok.
27-Eşkâl-i Cezâir-i Çin ve Hind (harita, çift sayfa), çizen: Galatalı Mığırdıç.
28-Cezâir-i Mülûke (harita, tek sayfa), çizen: Kırımlı Ahmed.
29-Şekli Cezâir ve Sumatra (harita, tek sayfa), çizen: Adı yok.
30-Asya-yı Şarkî Adaları (harita, tek sayfa), çizen: Adı yok.
31-Çin ve Çin Denizi (harita, tek sayfa), çizen: Adı yok.
32-Şekl-i Memâlik-i Deşt-i Kebîr (harita, çift sayfa), çizen: Galatalı Mığırdıç.
33-Hindin ve Tevâbii Yerlerin Şekilleri (harita, çift sayfa), çizen: Galatalı Mığırdıç.
34-Şâhân-ı Safeviyân (harita, çift sayfa), çizen: Kırımlı Ahmed.
35-Mâverâü'n-Nehir (harita, çift sayfa), çizen: Galatalı Mığırdıç.
36-Rûmiye Gölü (harita, tek sayfa), çizen: Adı yok.
37-Kafkasya (harita, çift sayfa), çizen: Kırımlı Ahmed.
38-Cezire-i Arab (harita, çift sayfa), çizen: Kırımlı Ahmed.
39-Eyâlet-i İçel (harita, çift sayfa), çizen: Galatalı Mığırdıç ve Tophaneli İbrahim.
40-Halic-i Kostantiniyye (harita, çift sayfa), çizen: Adı yok.

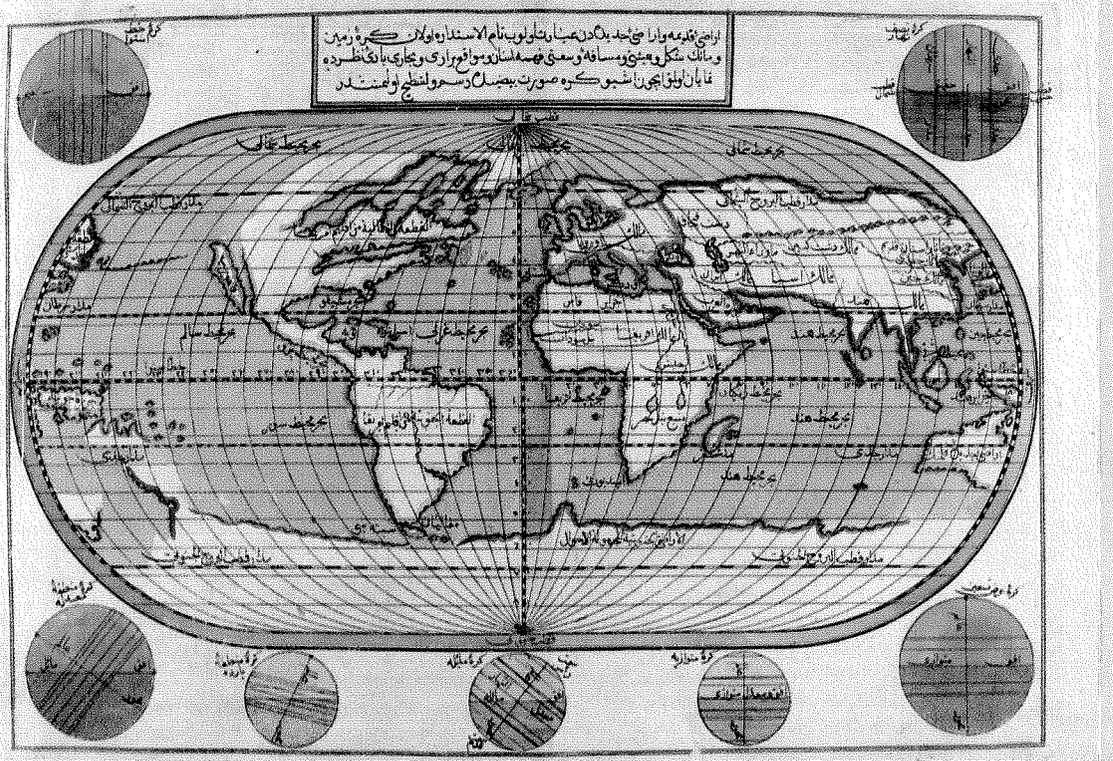

Kitâb-ı Cihânnümâ, Tertibü'l Eflâk

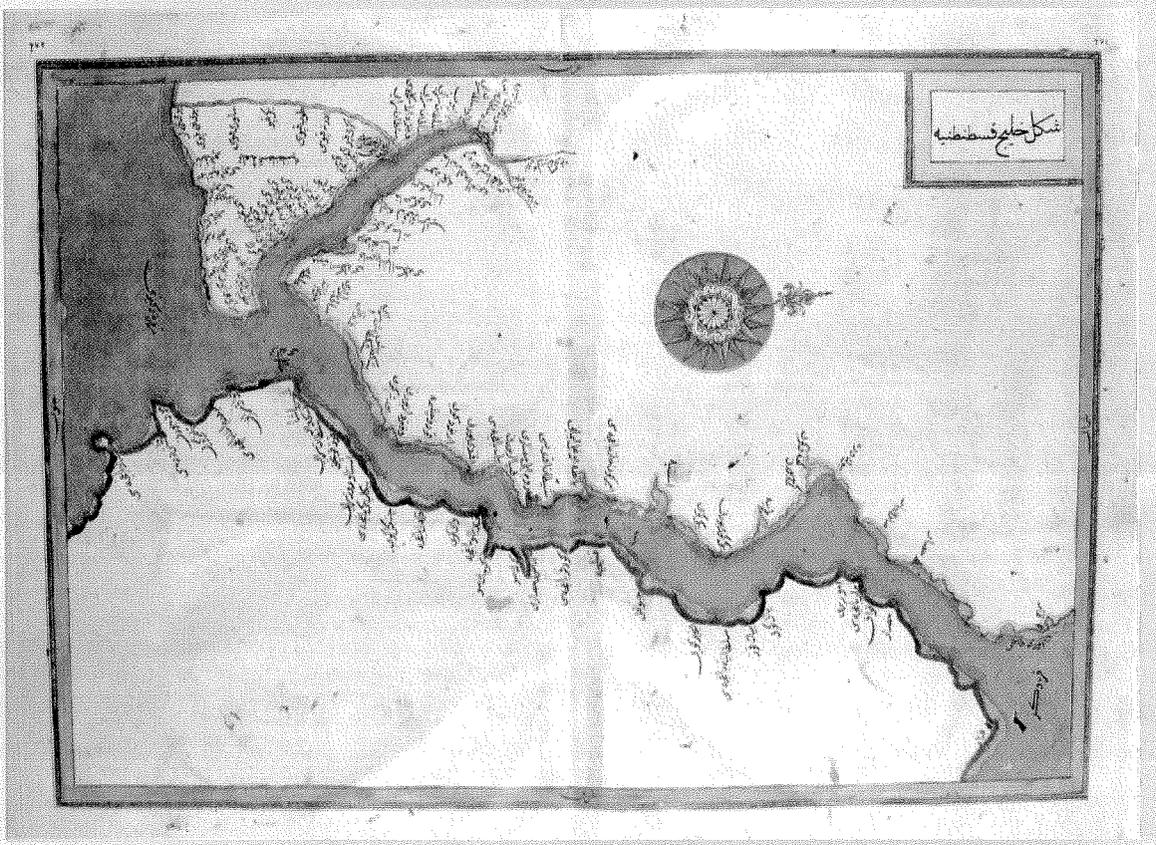

Kitâb-ı Cihânnümâ, Haliç

12- MUSTAFA B. ABDULLAH (KÂTİB ÇELEBİ), *Takvîmü't-Tevârîh*. Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre. Gurre-i Muharrem 1146 (14 Haziran 1733). 6 yaprak + 247 sayfa, 26,5 x 16,5 cm. Basılı alan: 20,5 x 10 cm. Mihrabiyeli, çerçevesiz, reddadeli, 27 satır, filigranlı Avrupa kâğıdı. 500 adet basılmıştır.

Kâtip Çelebi'nin bu eserinde Âdem Peygamber'den 1158 (1648) yılına kadar geçen olaylar anlatılır. Esere türlü zeyiller yapılmıştır. Bunlardan ilk ikisi Emir Buharî şeyhi Mehmet Şeyhî Efendi'nin 1144 (1731-32) yılına kadar getirdiği zeyl ile İbrahim Müteferrika'nın 1146 (1733-34) yılına kadar gelen zeylidir ki bu da elimizdeki baskıdır.

1a-2b Menâkıb-ı Kâtib Çelebi.
3b-5a Dibâce.
5b-6a Fihris-i kitâb.
247 s. Takvîmü't-Tevârîh.

Takvîmü't-Tevârîh, ilk sayfa

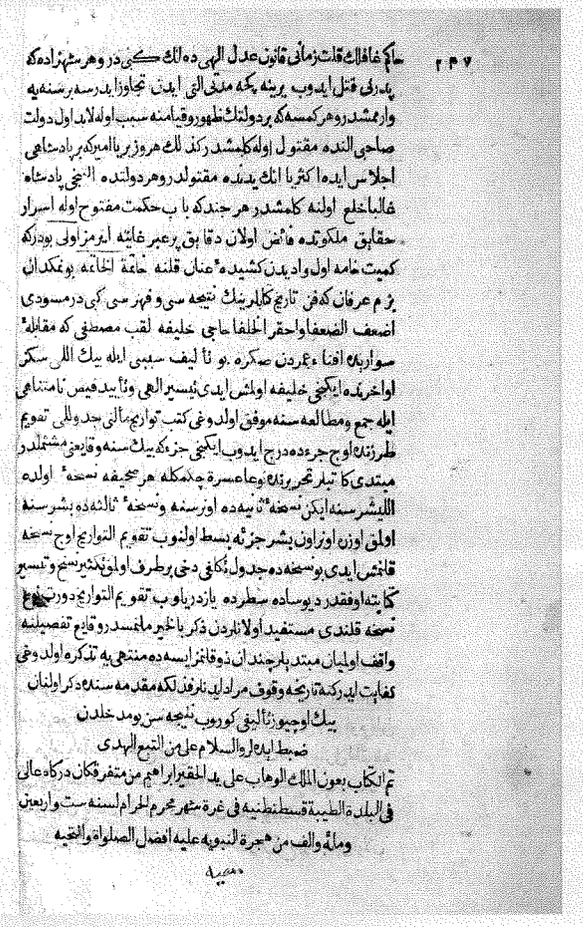

Takvîmü't-Tevârîh, son sayfa

13- MUSTAFA NA'İMA, *Târîh-i Na'îmâ. Ravzatü'l-Hüseyn fî Hulâsati Ahbâri'l-Hâfikayn*, 2 cilt. Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre. Evasıtı Muharrem 1147 - Evâsıt-ı C. Evvel 1147 (1734 Haziran ortaları - 1734 Eylül). 12 yaprak + 701 sayfa; 3 + 711 sayfa + 15 yaprak. 33,5 x 20 cm. Basılı alan: 25 x 12 cm. Mihrabiyeli, çerçevesiz, reddadeli, 33 satır, filigranlı Avrupa kâğıdı. 500 adet basılmıştır.

İlk devlet tarihçisi sayılabilen Na'îma, eserinde 1547-1703 olaylarını anlatır.

Cilt I
1b-2a Dibâce.
2b-6b el-Kelâm fî ahvâli'd-düvel'il-İslâmiyye ve ahvâli'l-mülûk ve' s-selâtîni'l-'Osmâniyye.
7a-12a Fihris-i cild-i evvel.
701 s. Târîh-i Na'îmâ.

Cilt II
1a-3b Fihris-i cild-i sânî.
711 s. Târîh-i Na'îmâ.
1a-15a Vak'a-i Feyzullah Efendi
(15a'da Müteferrika'nın bastığı kitapların baskı sayılarını gösteren bir liste vardır).

Tarih-i Na'îma, cilt I, ilk sayfa

Tarih-i Na'îma, cilt I, son sayfa

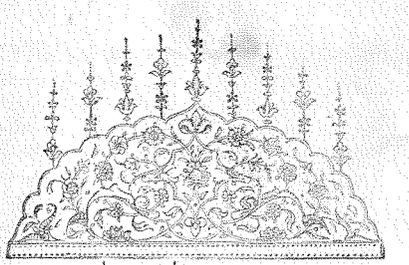

الجلد الثاني من تاريخ نعيما

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

اولا وآخرا حمد وسپاس وظاهرا وباطنا شكر بی قياس اول مبدع بدايع مصنوعات واول
محدث حوادث موجودات جل شانه وعم نواله حضرتنه اولسون كه بر موجب تقابل اسما
وصفات ومقتضای كريمهٔ ورفعنا بعضكم فوق بعض درجات اصناف مخلوقاتی ماهيات
مختلفه واستعدادات غير مؤتلفه يه مظهر ايتمكله كيمی شاه كيمی درويش وكيمی شادان كيمی
دلريش كيمی دانا وعاقل كيمی نادان وجاهل وكيمی آگاه وكامل كيمی گمراه وغافل قلوب
بو مغايرت ايله احوال كائناته ثبات ويروب دائرهٔ جمعيت مخلوقاتی بو مباينت ايله منتظمة
الحركات ايلدی وتحيات بيحد وتسليمات لايعد اول خاتم النبيين وسيد الاولين والآخرين
حضرتلرينك ذات اقدس وروح مقدسلرينه اولسونكه مكمل ظاهر وباطن اولان دين
مبين وناسخ اديان پيشين اولان شرع مطهر ورصين ايله عامهٔ عالميانه مبعوث اولوب اوضح
دلالات واعظم معجزات اولان قرآن عظيم وفرقان حكيم ايله جملهٔ عبادی طريق نجاته
ارشاد ايلدی ودخی دعائم بنيان دين وقوائم اركان شرع مبين اولان آل واصحاب وعشيرت
واحبابلرينه اولسونكه تقويت امر دين وتمشيت احكام سيد المرسلينه بذل جان ايله دامن
درميان اولديلر امابعد وقتا كه بو حديقهٔ انيقهٔ عجايب ورياض پرخياض غرايب دولت
عليهٔ مخلدة الافلاك ازهار بدايع تواريخ واخبار ايله سرافراز ورلال سلسال سلسبيل مثال
روايات ودرايات مناقب آثار سلاطين آل عثمان مجدة الخصال ايله زيب زينت بولوب صحايف
كتاب عبرت نصاب كلك نو پيدا وخامهٔ حكمت احتوای فن طبع وتمثيل ايله رسم وتسطير
اولنه رق ترتيب عبارت بو محله رسيده اولدی مطالعه سنه رغبت ايدن ارباب رشد
واستقصايه نقل حجم نسخه باعث فتور وكلال اولمامق ايچون فاصله ويرياوب جلد اوله ختام
ويرلدی ورياض مرقومه قطعه سنك ساحهٔ سيماسنی يعنی جلد ثانينك سرلوحهٔ عنوانی
تبركا ونيمنلهال فرخنده فال نام نامیٔ سلطان كامياب جوان بخت پادشاه كيوان جناب آسمان

Tarih-i Na'îma, cilt II, ilk sayfa

تم الجلد الثاني من تاريخ نعيما بعون الملك المتعال على يد الحقير المحتاج الى رحمة ربه القدير ابراهيم
الطابع من متفرقكان دركاه عالی فی البلدة الطيبة قسطنطنيه دامت زين عمارتها
على يد صاحبها بالابهة البهية فی اواسط شهر جمادی الاولى لسنة سبع
واربعين ومائة والف من هجرة النبوية على صاحبها
اكمل الصلوة والتحيه

Tarih-i Na'îma, cilt II, son sayfa

14- MEHMED RÂŞİD, *Târîh-i Râşid*, 3 cilt. Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre. Gurre-i Zilhicce (17 Şubat 1741). 15 + 277 yaprak; 9 + 193 yaprak; 2 + 114 yaprak. 31 x 20 cm. Mihrabiyeli, çerçevesiz, reddadeler her yaprağın son kelimesi, 33 satır, filigranlı Avrupa kâğıdı.

Eser, 1703-1722 yılları arası tarihi olaylarını kapsar.

Cilt I
- 1b Ahd-i Hümâyûn.
- 2b-3b Ünvânü'l-dibâce.
- 4a-15b Fihris-i cild-i evvel.
- 1b-277a Târîh-i Râşid.

Cilt II
- 1b İthaf.
- 2a-9b Fihris-cild-i sâni.
- 1b-193a Târîh-i Râşid.

Cilt III
- 1a-2b Fihris-i cild-i sâni.
- 1b-114b Târîh-i Râşid.

Târîh-i Râşid, cilt I, ilk sayfa

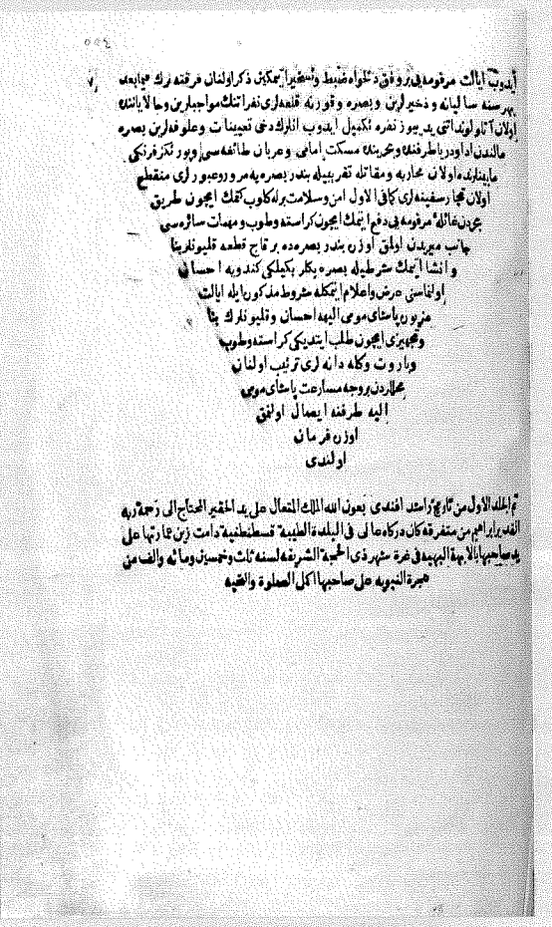

Târîh-i Râşid, cilt I, son sayfa

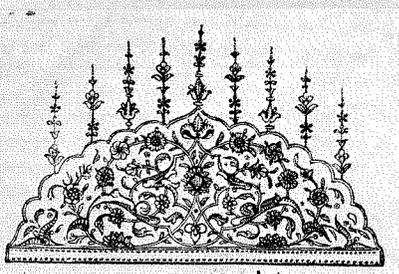

الجلد الثانی من تاریخ راشد افندی

بسم الله الرحمن الرحیم

ای خامه مهر مساز سر مصالحت اول بر مدحتگر کارخانه منقبت اول بر کی صندلی مصطبه معنایه بر شهنامه سرای مجلس سلطنت اول بر محی نفس علیك احسن القصص منوالی اوزن دیباج بافی دیباجهٔ تحقیق اولوب محرم اسرار محرر مسرای اخبار وجهینه اخبار کارخانه اعصار اولان براعهٔ فردوسی براعهٔ بیان عنبره دایهٔ القطوف اثار دن اجتنای ثمرهٔ خبرت ورك وریشه سی ان هذه تذکرة سقایه سبیل طری الساق نشو و نما اولان دوحهٔ ذات الاکام اخبار دن اقتطاف نو باوه عبرت ایدن مصطبه نشینان اتماط و اعتباره کرسی بیع بایه انا مل اوزن منقبت خوان تحقیق و ایقان و دست برهنزن صفحه تقریر اولدیغی حکایات موثوقة الروایات بسط مقدمه بر ان فی ذلك لعبرة لاولی الالباب بر ایله حث و ترغیب و جهیله دستی غواص استقرا ایله مغاص بن نایاب حوادث دن برارورده آبیده النقاطی اولان فرائد احوال و اثاری سلك اللآل عبارات رایقه دانا فر بیه ترتیب و تشیید ایلدکدن صکره مربع نشین صندلی بیان اولوب بورسه دستان سرای یلدای نیسان او لورکه بارباك نکاهان مزایای عرفان و رازاکهان خبایای ایقان نظر اینه اعز مآرب زینه و لدر جرایب ثمینه اولان صناعات جزیله علوم جلیله یه بیان موضوع تشنیف اذان اصحاب طلب ایچون موضوع اولوب علت غائیه لك اخر صورت ظاهره ایله کارخانه منصهٔ وجوده اقدم عالی سائره اولماسندن باعث ترتیب مقدمات استکمال انجق ملاحظهٔ تتابع اولدیغی استدلال اولنور از جمله فن تاریخ که موضوع کتاب مطاوی وجهت و حدت دیباجه مخاوی بی نظیر عجایب اثار و تمتع غرایب اخبار اولوب اثر پرداز ان مصنع الذکر یبقی و عمر المرء ینقرض بر کار بان

Târîh-i Râşid, cilt II, ilk sayfa

اثر لینه مظهر اولوب بین الامثال تحصیل امتیاز ایدن عبد الله الفقیر حضر تلری مدت معتاده سنی تکمیل ایتدکدن صکره صدر اناطولی دن منزل اولنوب آستانهٔ سعادته وارایله اولدیغندن صکره روم ایلی بایه سی احسانیله رتبهٔ جلیلهٔ افتائیه بحسب الطریق استعداد اوزره تشبیدی مهم اولدیغی اوزره دعوتلری ایچون سابقاً سیاقتلك مبایعه جیسی اولان یوسنوی محمد آغا منزل ایله استانبوله ارسال اولنوب مأمور اولدیغی اوزن استانبوله وصولی کیفیتی مولانای مشارالیه حضرتلرینی جیقاروب ماه جمادی الاخره نك دردنجی کونی حضصه منزلنه خط رحال استبجال ایلدکلرینی دو لتلو قائم مقام پاشا حضرتلرینك رسیدهٔ سمع انتظارلری اولدقده سرداو اکرم وصدر اعظم مجد پاشا حضرتلری اردوی همایون ایله سرای مبدأ ننده آرام اوزره اولدقلری حسیله صدر اعظم ایله معاً حضور همایونه وارنوب خلعت فنوی البالس و شیخ الاسلام سابقلك تحلیه اولندقجق منزللرینه اجلاس اولنیجه دلك توقف و آرام ایچون دفتردارافندینك مباشرتیله سرای همایونه قریب تکیه قیوسی نام محله اختصاراً و زیر برتدارك اولنوب جاوش باشی ابو بکر اغا معتاداً وزن شیخ الاسلام سابقی منزللرندن قالدیروب صولاق چشمه سی قرینه واقع اسکندر کونه کوتوردکی نصکره شیخ الاسلام جد پدر عبد الله افندی حضرتلری کاوب ذکراولندیغی اوزن تکیه قیوسی قرینه اعداد و احضاراولنان محله نزول لرینه نصکره مقتضای وقت وحاله مراعات وصدر اعظم مجد پاشا الیه کوردیرین اولکیجه دولتلو قائم مقام پاشا حضرتلرینه ملاقات ایله برابر بنه سی کونی کماه مرقومك بشنجی سبت کونی ایدی ساعت ایکیده ایکن دعوت ایله صدر اعظم مجد پاشا حضرتلرینك سرای مبدأ ننده منصوب اولان اوتاقلرینه واندن معیت اوزره حضور همایونه وارایوب خلعت بیضای فنوایی الکسانیاد یلرعه صدر اعظم حضرتلری اتا قلرینه عودت بیورد قلرنده معتاداً وزن طرف آصفیدن دخی برسور کوزلك البالس بعده ذلك دو لتلو داماد پاشا حضرتلرینی زیارت خلالنده شیخ الاسلام معزولك اولدیغی منزل مجددا طرف میریدن فرش ایادکاری صدر فتوای اولنلره مخصوص اولان خانه یه اجلاس ایادیلرك تحریر وقایع یومیه لری اولدقده مابعدی جلد ثالث نامیله تبرکاً و لتلوصدر اعظم دامادمکرم ابراهیم پاشا یسر الله ما یرومه ایشاء حضرتلرینك وزارتلرندن بدأ اولنغله ضبط عنان تحریر و یوتا رمحمد نصکره بازارمنصهٔ ظهوراولان وقایع جلد ثالثدن ترقیم و تسطیر اولنشدر

تم الجلد الثانی من تاریخ راشد افندی یعون الملك المتعال علی ید الحقیر المحتاج الی رحمة ربه القدیر ابراهیم منیف رقمه کان ذکره عالی فی البلدة الطیبة قسطنطنیة دامت زین عماره تها علی ید صاحبها بالاهبة الیهیه فی غرة شهر ذی الحجة الشریفه لسنة ثلث وخمسین ومائه والف من هجرة النبویه علی صاحبها اکمل الصلوة والتحیه

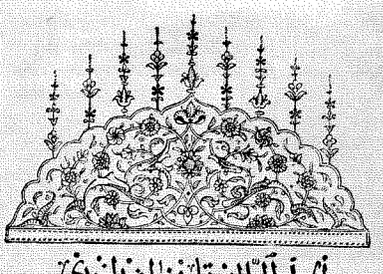

الجلد الثالث من تاریخ راشد افندی

بسم الله الرحمن الرحیم

وقتا که اثر براعهٔ ناصره البراعه اولان تاریخ دولت علیه تمامیه ینك جلد اولنه عمل وجه التفصیل محرر و مسطور اولدیغی اوزره بو عبد فقیر بحرره و تابعه معین و ماموره مقدماً مزدحمت مرقومه اولان نعم افندینك مناخ جازهٔ قلم دلکشی خرابی اولان بیك تمیش برسنه سنه سنه ضبط واقعات امریه مکلف بذل مقدور اولوب لله الحمد و المنه یوم عظیم لازم التنسیقه آمر جمع و تالیفی اولان وزرای عظام و امرای کرام حضرت منهشاه و معظم ناظم مناظم بلاد و عباد رافع معالم معدلت و داعی مآثر جلائل مآثر مهر و ن محی رسوم اهل پروری محرری امور داد کستری رغبت افزای ارباب فضل و کمال عطا بخشای اصحاب لیاقت و استیهال فلاطون زمان عقل و رشاد و سطوری آوان رشد و سداد خیر خواه دولت سلطان ایام نسق بخش جمله امور و مهام مظهر توفیق و تائیدات مصدر خیر و حسنات خدیو جید المآثر مشیر سعید العواقب محب اجرای احکام مقتضیه شرع و دین مکب احیای امور مرضیه اهل تمکین اعقل اصحاب تدابیر صائب الرای ارباب اراء ثاقبه مسدد سواعد عدل و انصاف مجدد قواعد جود و الطاف آصف بلند مسند صفدر دانای امجد مسند آرای و کالت کبری رونق بخش ای صدارت عظمی دولتلو سعادتلو عنایتلو ابراهیم پاشا یسر الله ما یرومه مایشا حضرتلرینك اشهام دستیاری همت و اهتمام و مدد کاری اراده و التزاماری برکاتیله حسب الاستطاعه ترقیم و تسویده دولت علیه تمامیه ایدها الله الی یوم القیامتك ذکر مآثر و محاسن احوالی تخلید و تایید اولدیغی یومدن اقدم وقایع نویسان دولت علیه دن کال حیرت نقر یله نام

Târîh-i Râşid, cilt III, ilk sayfa

صلح بصلاحده استانبول ما بینده تحریك ایلدکده آیت اقبال یورولدقده متحرکتله عظمتلو مه ایتالو متهنشاه اقبالیناه افندیمزك درون سرای همایونده مجدد اینا و انشا الله نام مرده علی شرفی احیا بیورد قلری کتابخانهٔ همایون ده ختم سعادت اختر لرینك روجه مشایعت و استقبالك شهر هر یلدقده کوهرلری وزیر عدیم النظیر مشارالیه حضرتلرینه متهزاده میامع شرفی جوار لرنده متابیورد قلری دار الحدیث و ینه اول آصف مشیر و صدر رسطو تدبیر حضرتلرینك مطلع آفتاب وجود پر جودلری اولان مشقره قصاسی و حوالیسنده احیا بیورد قلری اوقاف شریفه لرینك وضع قطعه و قیمهٔ معمول بها لری انشاسی خدمت مشرف نصاییله مخصوص امثالی واترابی اولدیغندن کیسه دانیو انعامیله سوابق عواطف تذنیب و سرلوحهٔ وقایع تذهیب بیورولدی یوانشا لرده عرض اولنان قصاید و تواریخ منظومه خصوصنده کرم بیورلان عطایای متنوعه دن ماعدا متهنشاه دلطیف دستکاه افندیمز حضرتلرینك انشای و تاریخ مفصلا یه فی سبق ایدن النون نشان اورده قاریه یایبلان تاریخ فقیر انه مزمقابله سنده مخصوص مهر خزانه ایله بیورلر کیسه انجه احسان و مبایهٔ امثالنه دست امتیاز مه اعطای منشور جان بیورلدی بونلردن ماعدا ترایدن ده مال و تکمل وقایع تمام ملحوظ لحاظهٔ التفات صدر یلدق اقبال اولدیغی استانبول قسمت عسکریه سی و ایاصوفیه مدرسه سیله کلیات حصول امال بیورلوب بکرمی طقوز آی قسام و حسب القدره مهمسازمصالح ارامل و ایتام اولدیغندن صکره بحسب الطریق سابقا نیمه مدرسه سنه حرکتله معهود باحرمتی الشریفین مقتشلکی کبی خدمت متینه ایله دوشن امثاله الباس خلعت امتیاز و الی آی مرورنده حلب الشهبا قضاسی ایله اکرام و اعزاز بیورد یار و قدر عواطف معهوده و صوارف همدوده دن ماعدا حلب قضاسی تشکرانه دامن مکرم آصفانه لرك تقبیل و قبل عالیلرندن احراز انواع عز و تبجیل ایتدیکده تحریر و قایع دولت علیه کی پیاه جلیله یه رتاج حلب قضاسی نظراعتدادمای عدیل اولدیغی معلوم ذات کرم و نبیل اری اولدیغندن عواطف موعوده و لواحق مرصوده ایله سرور و ابتهاجی تضعیف بیورلدیکی و هنکام وداعه دوشن ابتهاجه مسور کورك الیاسیله بین الامثال تکریم و تبجیل بیورد یار انشاء الله تعالی یلدن یه دکی حقده آماده منزله تقریر اولان هزار لطف عمیم و کرم و فیر غالبه سوابق عطایا و عواطف اولدیغی مشهور و هنا حاجتی اولمیان قفویه بیورلمکله مینت فرمایه مدعا غیبت مقادیر اهل دانش و عرفان و عطایانك اعصارا بقیه یه کون صدیقه ان اولدیغی مسلم صغیر و کبیر اولمشدر همان خداوند کارساز حضرتلری یولنه پرداد شاه عظمت پناه و قدر کاه دام عفوه و یعون الله حضرتلرینك ایام فرمه و متوکت و عظمتلرینی الی انقراض الدوران مدود و زیر سلیمه عنایت و ایه عاطفت عسکر و اله لرنده یولنه و وزیر خیر خواه یلدقلری ماه ذات فلاطون مثللرنی مدی الزمان دولت خدمت شهریاری ایله مکرم و مسعود ایاموب ظل ظلیل رأفت و عنایتلرنده عباد الملك آلان مغتنم اولدقلری راحت و امنیتی بر دوام و بو عبد فقیر کی مجبه بیچاره کل بی سروسامانی مکارم مبذو له لرینه دری مسرور و مشد کاه ایلیه آمین

تم التاریخ بعون الملك المتعال علی ید الحقیر المحتاج الی رحمة ربه القدیر ابراهیم منیف رقمه کان ذکره عالی فی البلدة الطیبة قسطنطنیة دامت زین عماره تها علی ید صاحبها بالاهبة الیهیه فی غرة شهر ذی الحجة الشریفه لسنة ثلث وخمسین ومائه والف من هجرة النبویه علی صاحبها اکمل الصلوة والتحیه

Târîh-i Râşid, cilt III, son sayfa

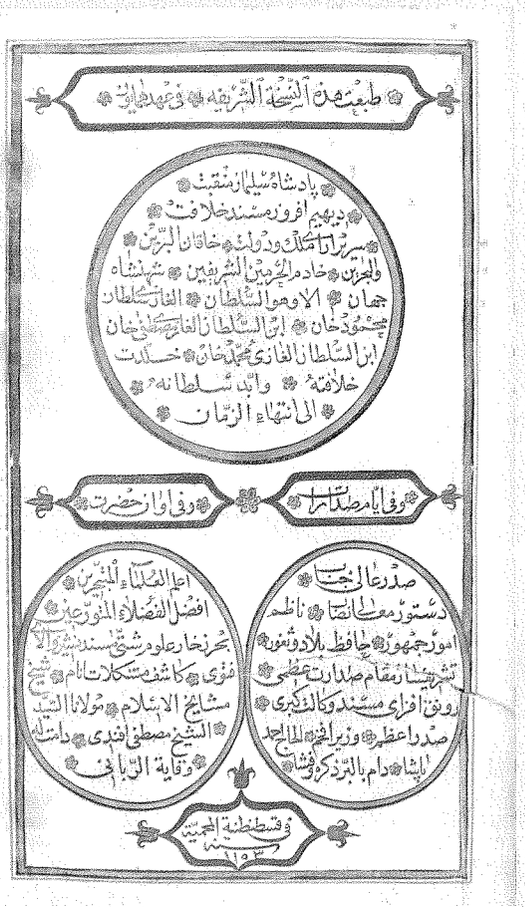

Târîh-i Râşid, Ahd-i Hümâyûn

Ahd-i Hümâyûn

Tubi'at hâzihi'n-nüshatü'ş-şerîfe fî 'ahdi hümâyûnı Pâdişâh-ı Süleymân-menkıbet dîhîm-efrûz-ı mesned-i hilâfet serîr-ârâ-yı mülk ü devlet hâkânu'l-berreyn ve'l-bahreyn hâdimü'l-Haremeyni'ş-Şerîfeyn Şehin-şâh-ı cihân elâ ve hüve's-sultâni'l-gâzî sultân Mahmûd Hân İbnü's-sultâni'l-gâzî Mustafâ Hân İbnü's-sultâni'l-gâzî Mehmed Hân hullidet hilâfetuhu ve ubbidet sultânuhu ilâ intihâi'z-zamân ve fî evâni hazreti a'lemü'l-ulemâ'i'l-mütebahhirîn efdalu'l-fudalâ'i'l-müteverri'în bahr-ı zahhâr-ı 'ulûm-ı şettâ mesned-nişîn-i vâlâ-yı fetvâ kâşif-i müşkilât-ı enâm şeyh-i meşâyihü'l-İslâm Mevlânâ es-seyyid eş-şeyh Mustafâ Efendi dâmet lebu vikâyetü'r-Rabbânî ve fî eyyâmi sadârâti Sadr-ı âlî-cenâb düstûr-ı me'âlînisâb nâzım-ı umûr-ı cumhûr hâfız-ı bilâd u sügûr teşrîf-sâz-ı makâm-ı sadâret-i uzmâ revnak-efzâ-yı mesned-i vekâlet-i kübrâ sadr-ı a'zam vezîr-i efham el-hâc Ahmed Paşa dâme bi'l-birri zikruhu ve feşâ

Fî Kostantiniyyeti'l-mahmiyyeti sene 1153

15- KÜÇÜKÇELEBİ-ZÂDE İSMÂ'İL ÂSIM, *Târîh-i Çelebi-zâde.* Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre. Gurre-i Zilhicce 1153 (17 Şubat 1741). 5 + 158 varak, 28 x 18,5 cm. Basılı alan: 25 x 12,5 cm. Mihrabiyeli, çerçevesiz, reddadeler her yaprağın son kelimesi, 33 satır, filigranlı Avrupa kâğıdı.

Eser 1722-1729 yılları arası olayları kapsar.

1a-5b Fihris-i kitâb.
1b-158b Târîh-i Çelebi-zâde.

Târîh-i Çelebi-zâde, ilk sayfa

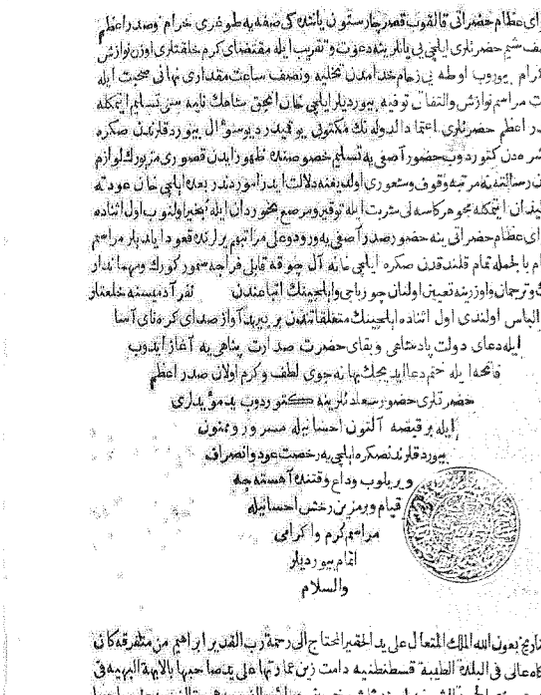

Târîh-i Çelebi-zâde, son sayfa

16- ÖMER BOSNAVÎ, *Ahvâl-i Gazavât der Diyâr-ı Bosna.* Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre. Gurre-i Muharrem 1154 (19 Mart 1741). 62 yaprak. 20 x 14,5 cm. Basılı alan: 15 x 8 cm. Mihrabiyeli, çerçevesiz, reddadeler her yaprağın son kelimesi, 21 satır, filigranlı Avrupa kâğıdı.

İbrahim Müteferrika'nın kendi eliyle bastığı son kitaptır.

Eserde, I. Mahmud devrinde, Bosna'da 1736-1739 yıllarında Osmanlı-Avusturya arasında meydana gelen savaşlar anlatılır.

احوال غزوات در دیار بوسنه

بسم الله الرحمن الرحیم

چون ارادت علیهٔ ازلیه * زمرهٔ مؤمنین و موحدینه
مبذول عنایات بی غایت غیر ممنونه سنی جمله یه اعلان
واعیان * وسرور کائنات * مفخر موجودات * رسول
خدا * محمد المصطفی * علیه من الصلوات والتحایات
اکملهانك * آثار معجزاة باهرة البرهانلرینی * کالشمس المنیر
فی وسط النهار آشکار قلمغه * وعامهٔ عالمیانك مشهودی
اولمغه تعلق ایلدی * نص کریم * کم من فئة قلیلة غلبت
فئة کثیرة باذن الله * ماصدقی اوزره * عروس فوز وظفر *
جانب اسلامیانده جلوه کر منصهٔ ظهور * وهزیمت
وشرمساری * طرف اعادیده وقوع بولوب * خانمان خیانت
بنیاد عزیمتلری نار غضب قهار ایله خاکستر اولوب شرذمهٔ

Ahvâl-i Gazavât, ilk sayfa

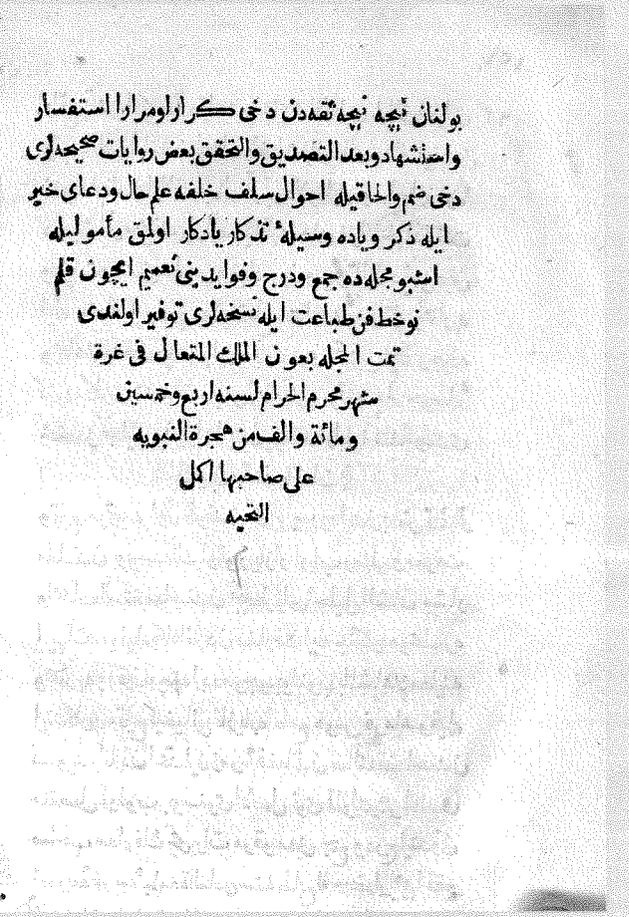

بولنان نیجه نیجه ثقه دن دخی کرارلو مرارا استفسار
واستشهاد وبعد التصدیق والتحقق بعض روایات صحیحه لری
دخی ضم والحاقیله احوال سلف خلفه علم حال ودعای خیر
ایله ذکر ویاده وسیلهٔ تذکار یادکار اولمق مأمولیله
اشبو مجله ده جمع ودرج وفوایدینی تعمیم ایچون قلم
نوخط فن طباعت ایله نسخه لری توفیر اولندی
تمت المجله بعون الملك المتعال فی غرة
شهر محرم الحرام لسنه اربع وخمسین
ومائة والف من هجرة النبویه
علی صاحبها اکمل
التحیه

Ahvâl-i Gazavât, son sayfa

17- HASAN ŞU'ÛRÎ, *Lisânü'l-'Acem*, 2 cilt. Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre. Gurre-i Şaban 1155 (1 Ekim 1741). 2 + 454 yaprak; 2 + 451 yaprak. 32 x 20 cm. Basılı alan: 25 x 13,5 cm. Mihrabiyeli, çerçevesiz, reddadeler her yaprağı a yüzünün son kelimesi, 33 satır, filigranlı Avrupa kâğıdı.

Farsça-Türkçe lügat.

Cilt I

1a İthaf.
2a-2b Miftâh ve fihrist- icmâli.
1b-454b Lisânü'l-'Acem.

Cilt II

1a İthaf.
2a Fihris-i cild-i sâni.
1b-451a Lisânü'l-'Acem.

Lisânü'l-'Acem, cilt I, ilk sayfa

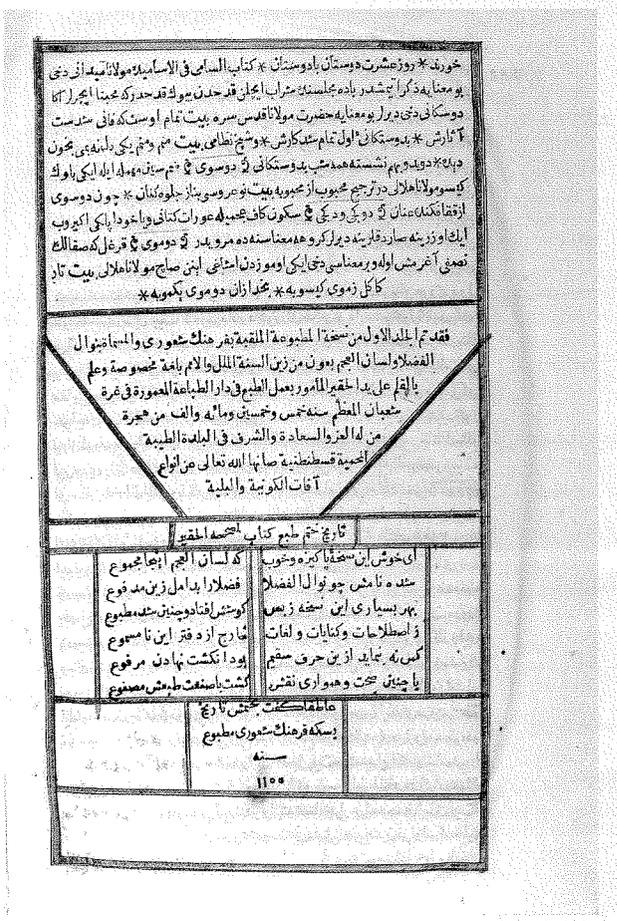

Lisânü'l-'Acem, cilt I, son sayfa

Lisânü'l-'Acem, cilt II, ilk sayfa

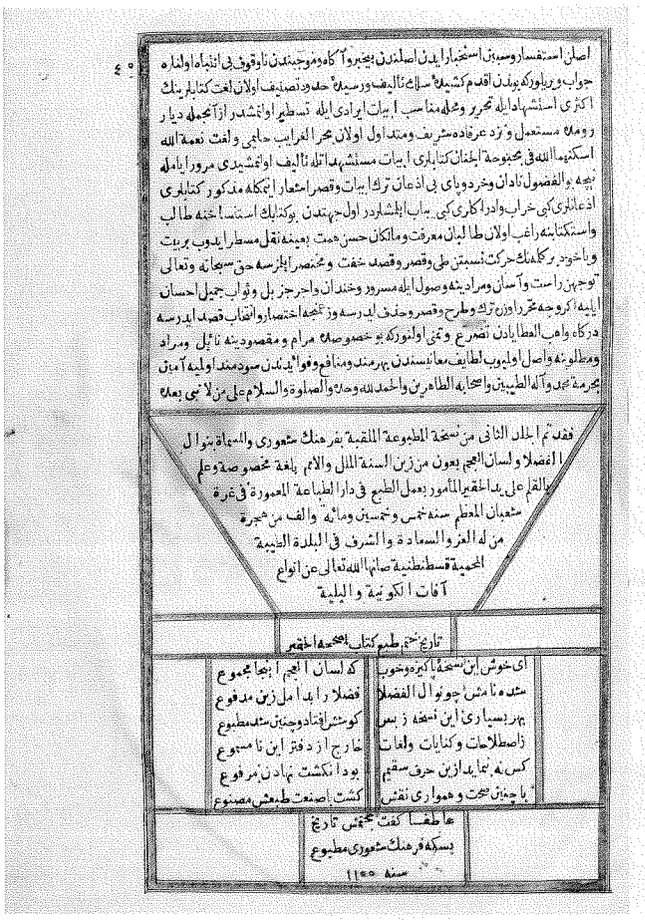

Lisânü'l-'Acem, cilt II, son sayfa

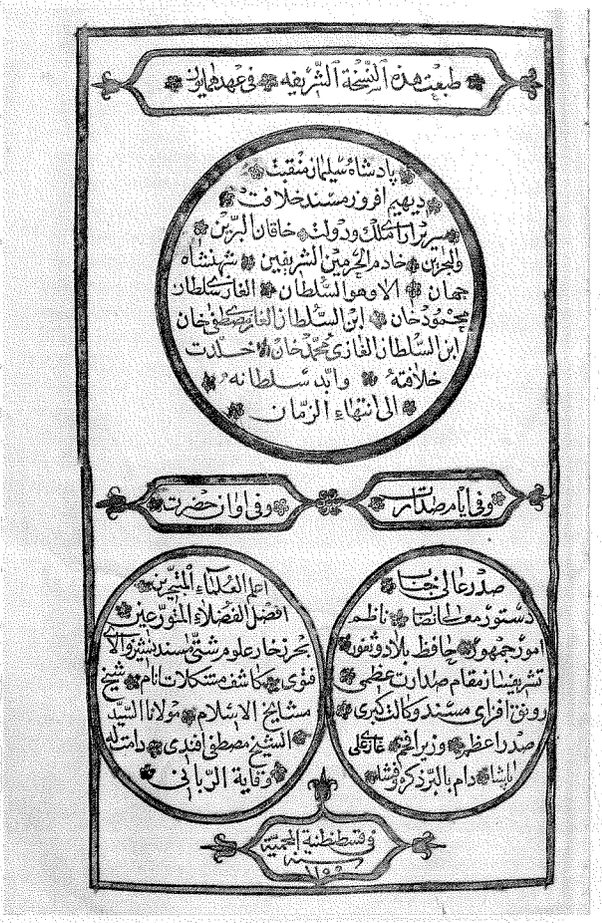

Lisânü'l-'Acem, Ahd-ı Hümâyûn

Ahd-i Hümâyûn

Tubi'at hâzihi'n-nüshatü'ş-şerîfe fî 'ahdi hümâyûnı Pâdişâh-ı Süleymân-menkıbet dîhîm-efrûz-ı mesned-i hilâfet serîr-ârâ-yı mülk ü devlet hâkânu'l-berreyn ve'l-bahreyn hâdimü'l-Haremeyni'ş-Şerîfeyn Şehin-şâh-ı cihân elâ ve hüve's-sultâni'l-gâzî sultân Mahmûd Hân İbnü's-sultâni'l-gâzî Mustafâ Hân İbnü's-sultâni'l-gâzî Mehmed Hân hullidet hilâfetuhu ve ubbidet sultânuhu ilâ intihâi'z-zamân ve fî evâni hazreti a'lemü'l-'ulemâ'i'l-mütebahhirîn efdalu'l-fudâlâ'i'l-müteverri'în bahr-ı zahhâr-ı 'ulûm-ı şettâ mesned-nişîn-i vâlâ-yı fetvâ kâşif-i müşkilât-ı enâm şeyh-i meşâyihü'l-İslâm Mevlânâ es-seyyid eş-şeyh Mustafâ Efendi dâmet lehu vikâyetü'r-Rabbânî ve fî eyyâmi sadâreti Sadr-ı âlî-cenâb düstûr-ı me'âlînisâb nâzım-ı umûr-ı cumhûr hâfız-ı bilâd u sügûr teşrîf-sâz-ı makâm-ı sadâret-i uzmâ revnak-efzâ-yı mesned-i vekâlet-i kübrâ sadr-ı a'zam vezîr-i efham Gâzî Alî Paşa dâme bi'l-birri zikruhu ve feşâ

Fî Kostantiniyyeti'l-mahmiyyeti sene 1155

18- EBU NASR İSMA'İL BİN HAMMAD EL-CEVHERİ, *Tercüme-i Sihâh-ı Cevherî* (*Vankulu Lügati*), 2 cilt. Arapça'dan çeviren: Mehmed b. Mustafa el-Vanî. 2. baskı. Kostantiniyye: Dârü't-tıbâ'ati'l-ma'mûre. Şa'bân 1169- Gurre-i R. Ahir 1170 (Mayıs 1756-24 Aralık 1756). 4 + 372 yaprak; 430 yaprak. 32,5 x 21 cm. Basılı alan: 25,5 x 14 cm. Mihrabiyeli, çerçevesi, reddadeler her yaprağın a yüzünün son kelimesi, 33 satır, filigranlı Avrupa kâğıdı.

Cilt I

1b Ahd-i Hümâyûn.
2a-2b Suret-i Emr-i Şerîf.
3a-4b Miftâh-ı mafi'ü-l-kitâb ve fihris-i cild-i evvel.
1b-372b Lügat-ı Vankulu.

Cilt II

1a,2a Fihris-i cild-i sâni.
1b-430a Lügat-ı Vankulu.

الجلد الاول من لغت وانزقولى

بسم الله الرحمن الرحيم

Vankulu Lügati, cilt I, ilk sayfa

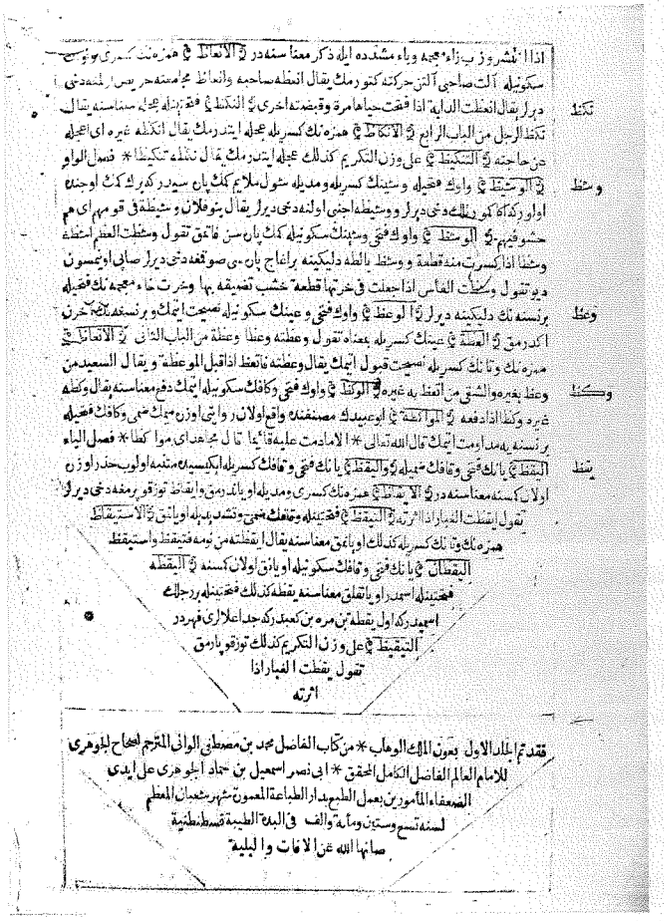

Vankulu Lügati, cilt I, son sayfa

الجلد الثاني من لغات انقولي

بسم الله الرحمن الرحيم

باب العين من كتاب ترجمة الصحاح الجوهري * فصل الالف ج الامع ج همزه نك كسري وميك فتحي وتشديد يله شول كسنه دركه راي ضعيف اولمغين مركوزدوكي كسنه يه تابع اولوب اني معك ديه ومنه قول ابن مسعود لايكون احدكم امعة وابو بكر تن السراج ايتدي يوفعل درفانك كسري وعيمك تشديد يله زرا فعل وصف اولماز وشول كسنه كه امرأة امعة ديرانوك قولي خطاد ذرا نساطا ئفه سي ايجون امعه دينمز نته ج ابو عبيد دن روايت اولنمشدر * فصل الباء ج البتع ج فتحه يله يون اوزون اولمغدر يون ديمكدر يون محكم اولمغله يله بقال بتع الفرس من الباب الرابع ج البتع ج بانك فتحي وتانك كسر يله شول آتدركه يوني اوزون اولوب محكم اوله ج البتعة ج بانك فتحي وتانك كسر يله موثي ج البتع ج بانك كسري وتانك سكونيله ج والبتع ج بانك كسري وتانك فتحيله بالدن اولان تيبنه تم كي كه قم خرما او زرنه كوردسه مثا لدنر اولان نسنه جكدركه ج البتع ج همزه نك وتانك فتحي وبانك مابعده سكونيله شول كله دركه لتوكلنا كيد اولنور تقول جاؤا اجمعون اكتعون ابتعون ج البهائمة ج ثانك كسريله كثرت دمدن طولواني قرمزي اولمق يقال شفة كائعة بائعة اى ممتلئة محمرة من الدم ج البتع ج بانك فتحي وخاك سكونيله كذا في ديوانه نفسمن غم ايله تمثيل ايتمك ومنه قوله تعالى * فلعلك باخع نفسك ج البتوع ج همزه نك والبتعة ج بانك فتحيله حقه افرار ايتمك يقال بخع لحق بخوعا من الباب الثالث اذا اقربه وخضع له بكذا لك بخع بخوعا ايه بحاثة من الباب الرابع ج الابتاع ج همزه نك كسريله بر نسنه بي نويله مي ومثالي يه شيكن اختراع ايتمك وبايله بشاعر شعرين طرز بايدوم اوزن ايراد ايتمكه ده ير لر وايدوم راحله يورلمغه دخي ديرلر

Vankulu Lügati, cilt II, ilk sayfa

ويذكر رئيس منادى حذف اولندى حرف ندا ايله اكثفا اولمغين نته ج كاه اولور حرف ندا بي حذف ايدر لر منادى ايله اكتفا ايتمكدن كقوله تعالى * يوسف اعرض عن هذا مراد معلوم اولدوغندن باء وبعضلر ايتدى كلمة يا يو مقولده ير ايله تنبيه ايجون ذكر ياكه الا امجد وابهر لمشدر وقتاكه يا تنبيه داخل اولديسه امجد واكمل سنه اولان همزه ساقط اولدى همزه وصل اولدوغيجون وبانك الفي دخي ساقط اولدى اجتماع ساكنين لازم اولدوغيجون يانك الفي ايله امجد ونك صيغندن نته ج مناسبتك الا يا اسلمي يادارمي على البلى ولازال منهلا بجرعائك القطر ديدوكي قولنده يا اولى تنبيه ايجون اولوب حروف مزيون ساقط اولمشدر

والله اعلم تم الكتاب وبه نستعين * وله الفضائل والعلاء والجود صلى الله
على النبي محمد ما اخضر ريحان واورق عود * وقد وقع الفراغ
من جمعه وتاليفه في اواسط شهر جمادى الاولى من
شهور سنه سبع وتسعين وتسعمائة
من الهجرة النبوية
المصطفوية

ع

فقد تم الجلد الثاني * بعون الملك الوهاب من كتاب الفاصل * محمد بن مصطفى الوانى * المترجم الصحاح الجوهري للامام العالم * الفاضل الكامل المحقق * ابي نصر اسمعيل بن حماد الجوهري على ايدى الصبعة المامورين * بعمل الطبع * بدار الطباعة المعمورة * في غرة شهر ربيع الآخر في سنه سبعين ومائة والف في البلدة الطيبة قسطنطنيه صانها الله عن الآفات والبلية *

Vankulu Lügati, cilt II, son sayfa

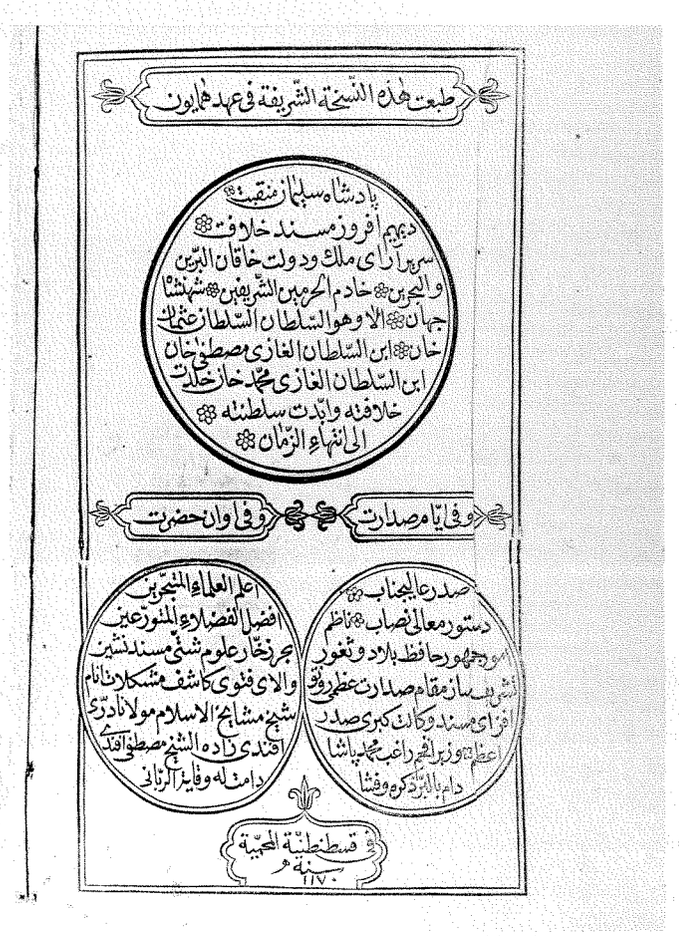

Vankulu Lügati, cilt I, Ahd-i Hümâyûn

Ahd-i Hümâyûn

Tubi'at hâzihi'n-nüshatü'ş-şerîfe fî 'ahdi hümâyûnı Pâdişâh-ı Süleymân-menkıbet dîhîm-efrûz-ı mesned-i hilâfet serîr-ârâ-yı mülk ü devlet hâkânu'l-berreyn ve'l-bahreyn hâdimü'l-Haremeyni'ş-Şerîfeyn Şehin-şâh-ı cihân elâ ve hüve's-sultânü's-sultân Osmân Hân İbnü's-sultâni'l-gâzî Mustafâ Hân İbnü's-sultâni'l-gâzî Mehmed Hân hullidet hilâfetuhu ve ubbidet saltanatuhu ilâ intihâi'z-zamân ve fî evâni hazreti a'lemü'l-'ulemâ'i'l-mütebahhirîn efdalu'l-fudâlâ'i'l-müteverri'în bahr-ı zahhâr-ı 'ulûm-ı şettâ mesned-nişîn-i vâlâ-yı fet vâ kâşif-i müşkilât-ı enâm şeyh-i meşâyihü'l-İslâm Mevlânâ Dürrî Efendi-zâde eş-şeyh Mustafâ Efendi dâmet lehu vikâyetü'r-Rabbânî ve fî eyyâmi sadâreti Sadr-ı âlî-cenâb düstûr-ı me'âlînisâb nâzım-ı umûr-ı cumhûr hâfız-ı bilâd u sügûr teşrîf-sâz-ı makâm-ı sadâret-i uzmâ revnak-efzâ-yı mesned-i vekâlet-i kübrâ sadr-ı a'zam vezîr-i efham Râgıb Mehmed Paşa dâme bi'l-birri zikruhu ve feşâ

Fî Kostantiniyyeti'l-mahmiyyeti sene 1170

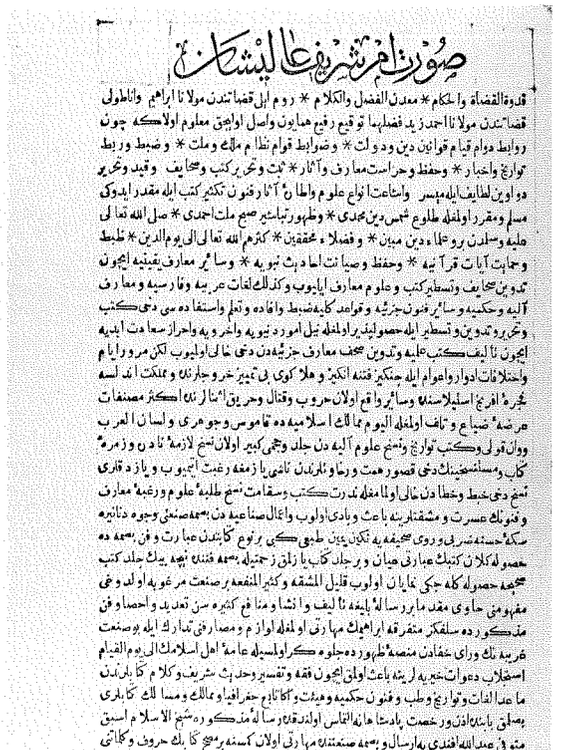

Vankulu Lügati, cilt I, Sûret-i Emr-i Şerîf

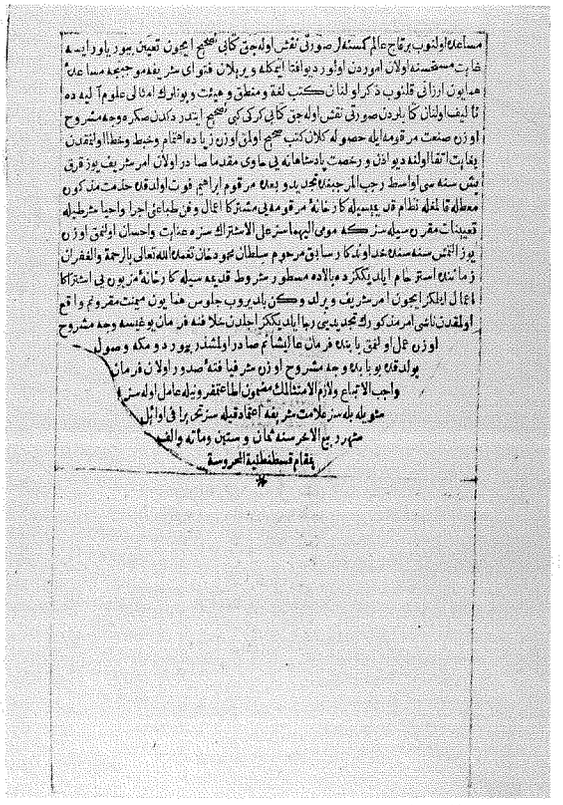

Vankulu Lügati, cilt I, Sûret-i Emr-i Şerîf

Sûret-i Emr-i Şerîf-i 'âlî-şân

Kudvetu'l-kuzât ve'l-bukkâm, ma'denü'l-fazl ve'l-kelâm, Rûmeli kuzâtından Mevlânâ İbrâhîm ve Anadolu kuzâtından Mevlânâ Ahmed zîde fazluhümâ tevkî-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki çün revâbıt-ı devâm-ı kıyâm-ı kavânîn-i dîn ü devlet ve zavâbıt-ı kwâm-ı nizâm-ı mülk ü millet ve zabt u rabt-ı tevârîh u ahbâr ve hıfz u hırâset-i ma'ârif ü âsâr sebt ü tahrîr-i kütüb ü sahâyif ve kayd u tahrîr-i devâvîn-i letâyif ile müyesser ve işâ'at-i envâ'-ı 'ulûm ve itâre-i âsâr-ı fünûn teksîr-i kütüb ile mukadder idüğü müsellem ve mukarrer olmağla tulû'-ı şems-i dîn-i Muhammedî ve zuhûr-ı tebâşîr-i subh-ı millet-i Ahmedî sallallahu ta'âlâ 'aleyhi ve sellemden berü 'ulemâ-i dîn-i mübîn ve fuzalâ-i muhakkıkîn kesserehumallâhu ta'âlâ ilâ yevmi'd-dîn zabt u himâyet-i âyât-ı Kur'âniyye ve hıfz u sıyânet-i ahâdîs-i nebeviyye ve sâyir ma'ârif-i yakîniyye içün tedvîn-i sahâyif ve tastîr-i kütüb üve'ulûm-ı ma'ârif eyleyüp ve kezâlik lügât-ı 'Arabiyye ve Fârisiyye ve ma'ârif-i âliyye ve hikemiyye ve sâ'ir fünûn-ı cüz'iyye ve kavâ'id-i külliyye zabt ve ifâde ve te'allüm ve istifâdesi dahi kütüb ve tahrîr u tedvîn ve tastîr ile husûl-pezîr olmağla neyl-i umûr-ı dünyeviyye ve uhreviyye ve ihrâz-ı se'âdet-i ebediyye içün te'lîf-i kütüb-i 'ilmiyye ve tedvîn-i suhuf-ı ma'ârif-i cüz'iyyeden dahi hâlî olmayup lâkin mürûr-ı eyyâm ve ihtilâfât-ı edvâr u a'vâm ile Cengîz-i fitne-engîz ve Hülâgû-yı bî-temyîz hurûclarında ve memleket-i Endülüste fecere-i Efrenc istilâsında ve sâ'ir vâkî' olan hurûb ve kıtâl ve harîk esnâlarında ekser-i musannefât 'arza-i ziyâ' ve telef olmağla el-yevm memâlik-i İslâmiyyede Kamûs ve Cevherî ve Lisânü'l-'Arab ve Van Kulu ve kütüb-i tevârîh ve nüsab-ı 'ulûm-ı âliyyeden cild ve hacmi kebîr olan nüsab-ı lâzime-i nâdire ve zümre-i küttâb ve müstensihînin dahi kusûr-ı himmet ve rehavetlerinden nâşî yazmağa rağbet etmeyüp ve yazdıkları nüsab dahi habt u hatâdan hâlî olmamağla nedret-i kütüb ve sakâmet-i nüsab talebe-i 'ulûm ve ragabe-i ma'ârif ü fünûnun 'usret ve meşakkatlerine bâ'is ü bâdî olup ve i'mâl-i sınâ'iyyeden basma san'atı vücûb-ı denânîre sikke-i basene darbı ve rûy-ı sahîfeye nigîn-i yemîn tab'ı gibi bir nev' kitâbetden 'ibâret ve fenn-i basmada husûle gelen kütübün 'ibâreti 'iyân ve bir cild kitâb yazılmak zahmetiyle basma fenninde niçe bin cild kütüb-i sahîha husûle geleceği nümâyân olup kalîlu'l-meşakka ve kesîrü'l-menfa'a bir san'at-ı mergûbe olduğu mefhûmunı hâvî mukaddemâ bir risale-i belîga te'lîf ü inşâ ve menâfi'-i kesîresin ta'dîd ve ihsâ ve fenn-i mezkûrda selefiniz Müteferrika İbrâhim'in mahâreti olmağla levâzım ve masârifini tedârik ile bu san'at-ı garîbenin verâ-yı hafâdan minassa-i zuhûrda cilve-ger olmasıyla 'âmme-i ehl-i İslâmın ilâ yevmi'l-kıyâm isticlâb-ı da'avât-ı hayriyyelerine bâ'is olmak içün fıkh, tefsîr ve hadîs-i şerîf ve kelâm kitâblarından ma'âdâ lügât ve tevârîh ve tıb ve fünûn-ı hikemiyye ve hey'et ve ana tâbi' coğrafya ve memâlik ve mesâlik kitâbları basılmak bâbında izin ve ruhsat-ı pâdişâhâne iltimâs olundukda risâle-i mezkûre şeyhü'l-islâm-ı esbak müteveffâ 'Abdullah Efendi'ye irsâl ve basma san'atında mahâreti olan kimesne bir musahhah kitabın burûfi ve kelimâtını birer kalıba sahîhan nakş idüp evrâka basmağla zamân-ı kalîlde bilâ-meşakka nüsab-ı kesîre hâsıla olup kesret-i kütüb rahîs bahâ ile temellüke bâ'is olur bu vechile fâ'ide-i 'azîmeyi müştemil olmağla ol kimesneye müsâ'ade olunup bir kaç âlim kimesneler sûreti nakş olacak kitâbı tashîh içün ta'yîn buyurulur ise gâyet müstahsene olan umûrdan olur diyü iftâ itmekle verilen fetvâ-yı şerîfe mûcebince müsâ'ade-i hümâyûn erzânî kılınup zikr olunan kütüb-i lugat ve mantık ve hey'et ve bunların emsâli 'ulûm-ı âliyyede te'lîf olunan kitâblardan sûreti nakş olacak kitabı gereği gibi tashîh ettirdikten sonra vech-i meşrûh üzre san'at-ı merkûme ile husûle gelen kütüb sahîh olmak üzre ziyâde ihtimâm ve habt u hatâ olunmakdan be-gâyet ittikâ oluna diyü izn ü ruhsat-ı pâdişâhâneyi hâvî mukeddemâ sâdır olan emr-i şerîf yüz kırk beş senesi evâsıt-ı Recebü'l-müreccebinde tecdîd ve ba'debu merkûm İbrâhîm fevt oldukda hizmet-i mezkûre mu'attala kalmağla nizâm-ı kadîmesiyle kârhâne-i merkûmeyi müştereken i'mâl ve fenn-i tıbâ'ati icrâ ve ibyâ şartıyla ta'yînât-ı mukarreresiyle siz ki mûmâ ileyhimâsız 'ale'l-iştirâk size 'inâyet ve ihsân olunmak üzre yüz altmış senesinde hudâvendigâr-ı sâbık merhûm sultân Mahmûd Hân tegammedahullahu ta'âlâ bi'r-rahmeti ve'l-ğufrân zemânında istirhâm eylediğinizde bâlâda mestûr şurût-ı kadîmesiyle kârhâne-i mezbûreyi iştirâken i'mâl eylemeniz içün emr-i şerîf virüldüğin bildirüp cülûs-ı hümâyûn-ı meymenet-makrûnum vâki' olmakdan nâşî emr-i mezkûrun tecdîdini ricâ eyledüğiniz ecilden bilâfına fermân yoğise vech-i meşrûh üzre 'amel olunmak bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki vusûl buldukda bu bâbda vech-i meşrûh üzre şeref-yâfte-i sudûr olan fermân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımu'l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ'at-makrûnıyla 'âmil olasız şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız tahrîren fî evâ'il-i şehr-i Rebî'ü'l-âhir sene semâne ve sittîne ve mi'ete ve elf be-makâm-ı Kostantıniyyetü'l-mahrûseti

Evâil-i R. Ahir 1168

19- MUSTAFA SAMİ-HÜSEYİN ŞAKİR-MEHMED SUPHİ, *Târîh-i Samî ve Şâkîr ve Suphî*. Kostantiniyye, 1198 (1784). 8 + 238 yaprak. 30,5 x 19 cm. Basılı alan: 25,5 x 14,5 cm. Mihrabiyeli, çerçevesiz, reddadeler her yaprağın a yüzünün son kelimesi, 33 satır, filigranlı Avrupa kâğıdı.

1730-1743 yıllarının tarihi olaylarını kapsar.

1a	Ahd-i Hümâyûn.
1b-2a	Zikr-i tecdîd-i san'at-ı tab'. (Vasıf Efendi'nin matbaa hakkındaki önsözü).
2b	Boş.
3a-8a	Fihris-i Târîh-i Sami ve Şakir ve Suphi.
1b-71b	Târîh-i Sami ve Şakir .
72a-73a	Boş.
73b-238b	Târîh-i Suphi.

Târîh-i Samî ve Şâkîr ve Suphî, birinci kısım, ilk sayfa

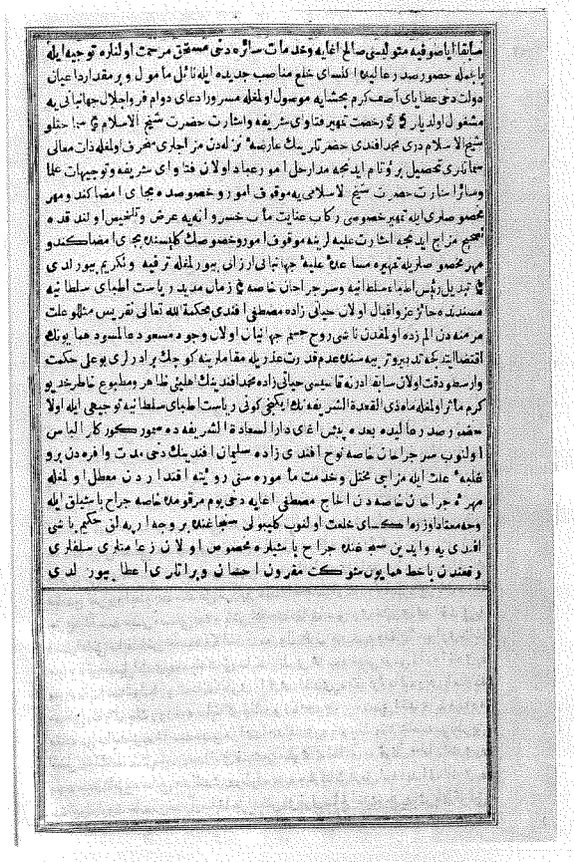

Târîh-i Samî ve Şâkîr ve Suphî, birinci kısım, son sayfa

بسم الله الرحمن الرحيم

مقتبسان دانش ایقانه محل اشکال و جای ارتیاب بال اولمیه که سابقهٔ عنایت بی نهایهٔ ازلیه
ومشیت عدیم العلة بی غایت لم یزلیه رفع ظلام شرک عناد ودفع مظالم ارباب شقا وفساد ایچون
هر قرن سعادت اقترانده خواص عباد کرم معتادندن بر بندهٔ میمنت نهادی ﴿ انا مکنا له فی الارض
وآتیناه من کل شیء سببا ﴾ شان جلیل العنوانیله دیباجه طراز سرنامهٔ اقبال وسعادت ﴿ وانزلنا
الحدید فیه باس شدید ﴾ اولان شمشیر جهانگیر خون آشام ایله پیرامن کلزار ملک وملتدن قطع
ایادی ظلم واعتساف اهل ضلالت ایتمک عادت بهیه وقاعدهٔ سنیه‌دن اولدیغی متفق علیه اصحاب
آرا اولوب وبوخاصهٔ لطیفه الحالة هذه امور کارگاه سلطنت صاحبقرانی یه پیرایه بخش حسن
نظام واورنگ سپهر درنگ دولت عثمانیه‌یه زینت افزای شوکت واحتشام اولان مطلع انوار الهی
طرازندهٔ اورنگ پادشاهی فرازندهٔ چتر ظل الهی ﴿ نظم ﴾ شهنشاه عالم شه کامران ﴿ سکندر سریر
وسلیمان مکان ﴾ جهان پرواز نور ذاتش گرفت ﴿ سپهر افسر خاک پایش گرفت ﴿ نثر ﴾ گل گلشن طراز
ریاض اقبال وفروغ کوکب دری ماه جلال ﴿ بیت ﴾ لمعهٔ آفتاب بخت سعید ﴿ روشنا بخش
جبههٔ ناهید ﴿ مردم چشم جان وروی جهان پرتو آفتاب امن وامان زیور افزای سلطنت رانی
سریر آرای رزم صاحبقرانی جوهر مردی ومروت داری بهجت گلستان لطف وعدالت کاری
﴿ نظم ﴾ همایون اختری از برج شاهی ﴿ باوز بندهٔ تخت پادشاهی ﴿ گل تازه زاغ دولت بخت ﴿ که می زیبد
باوهم تاج هم تخت ﴿ مروج الشریعة الغرا مزین الملة البیضا اعظم سلاطین عظام آل عثمان

Târîh-i Samî ve Şâkîr ve Suphî, ilk sayfa

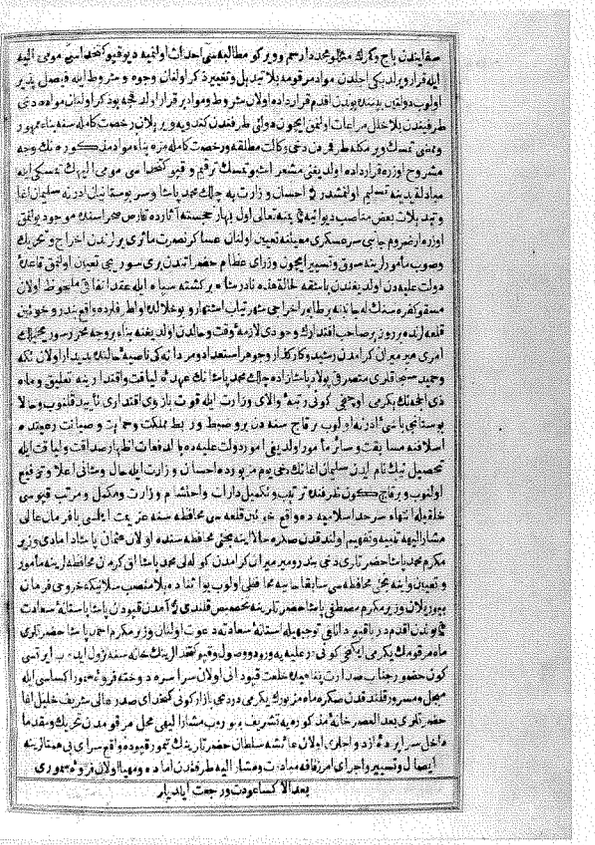

سفاینندن باج وگمرک مثلو محدد ارسم وویرکو مطالبه‌سی احداث اولنمیه دیو قپو کتخداسی مومی الیه
ایله قرار ویرلدیکی اجلدن مواد مرقومه بلا تبدیل وتغییر ذکر اولنان وجوه وشروط ایله فیصل پذیر
اولوب دولتین بینلرنده بوندن اقدم قرارداده اولان شروط ومواد بر قرار اولدقجه بو ذکر اولنان مواده دخی
طرفیندن بلا خلل مراعات اولنمق ایچون دولتی طرفندن کندویه ویریلان رخصت کامله سنه بناء ممهور
وممضی تمسک ویرمکله طرفمزدن دخی وکالت مطلقه ورخصت کامله مزه بناء مواد مذکوره‌نک وجه
مشروح اوزره قرارداده اولدیغی مشعر اشبو تمسک ترقیم وقپو کتخداسی مومی الیهک تمسکی ایله
مبادلهٔ یدینه تسلیم اولنمشدر ﴿ احسان وزارت به چلک محمد پاشا وسربوستانیان ادرنه سلیمان اغا
وتبدیلات بعض مناصب دیوانیه ﴿ بمنه تعالی اول بهار خجسته آثارده قارص صحراسنده موجود بولنمق
اوزره ارضروم جانبی سرعسکری معیتنه تعیین اولنان عساکر نصرت مآثری یرلرندن اخراج وتحریک
وصوب مأمورلرینه سوق وتسییر ایچون وزرای عظام حضراتندن بری سوریجی تعیین اولنمق قاعدهٔ
دولت علیه‌دن اولدیغندن باشقه حالة هذه نادرشاه برکشته سپاه ایله عقد اتفاقی ملحوظ اولان
مسقو کفره سنک له جانبنه بر طابور اخراجی شهرتیاب اشتهار وبو خلالده اوطرفلرده واقع بندر وخوئین
قلعه‌لرنده بر روز بر صاحب اقتدارک وجودی لازمهٔ وقت وحالدن اولدیغنه بناء بر وجه محرر سوریجیلک
امری میرمیران کرامدن رشید وکارگذار وجوهر استعداد ومردانه‌کی ناصیهٔ حالنده پدیدار اولان تکه
وحمید سنجاقلری متصرفی پولاد پاشازاده چلک محمد پاشانک عهدهٔ لیاقت واقتدارینه تعلیق وماه
ذی الحجه‌نک یکرمی اوچنجی کونی رتبهٔ والای وزارت ایله قوت بازوی اقتداری تأیید قلنوب وحالا
بوستانجی باشی ادرنه اولوب برقاچ سنه‌دن برو ضبط وربط مملکت وحمایت وصیانت رعیتده
اسلافنه مسابقت وسائر مأمور اولدیغی امور دولت علیه‌ده بالدفعات اظهار صداقت ولیاقت ایله
تحصیل نیک نام ایدن سلیمان اغانک دخی یوم مزبورده احسان وزارت ایله حال وشانی اعلا وترفیع
اولنوب وبرقاچ کون ظرفنده ترتیب وتکمیل دارات واحتشام وزارت ومکمل ومرتب قپوسی
خلقیله انتهاء سرحد اسلامیه‌ده واقع خوئین قلعه‌سی محافظه‌سنه عزیمت ایلسی بافرمان عالی
مشار الیهه تنبیه وتفهیم اولندقدن صکره حالا اینه بختی محافظه‌سنده اولان عثمان پاشا دامادی وزیر
مکرم محمد پاشا حضرتلری دخی بندر ومیرمیران کرامدن کوله‌لی محمد پاشا اق کرمان محافظه‌لرینه مأمور
وتعیین واینه بختی محافظه‌سی سابقا حالیه محافظی اولوب بو اثناده بلا منصب سلانیکه خروجی فرمان
بیوریلان وزیر مکرم مصطفی پاشا حضرتلرینه تخصیص قلندی ﴿ آمدن قپودان پاشا باستانهٔ سعادت
﴿ بوندن اقدم دریا قپودانلغی توجیهیله استانهٔ سعادته دعوت اولنان وزیر مکرم احمد پاشا حضرتلری
ماه مرقومک یکرمی ایکنجی کونی در علیه‌یه ورود ووصول وقپو کتخدالرینک خانه‌سنه نزول ایدوب ایرتسی
کون حضور جناب صدارت پناهیده خلعت قپودانی اولان سراسره دوخته فروهٔ سمور اکساسی ایله
مبجل ومسرور قلندقدن صکره ماه مزبورک یکرمی دردنجی بازار کونی کتخدای صدر عالی شریف خلیل اغا
حضرتلری بعد العصر خانهٔ مذکوره‌یه تشریف بیوروب مشار الیهی محل مرقومدن تحریک ومقدما
داخل سراپردهٔ ازدواجلری اولان عائشه سلطان حضرتلرینک تیمور قپوده واقع سرای بی همتالرینه
ایصال وتسییر واجرای امر زفافه مبادرت ومشار الیه طرفندن آماده ومهیا اولان فروهٔ سموری
بعد الاکساء عودت ورجعت ایلدیلر

Târîh-i Samî ve Şâkîr ve Suphî, son sayfa

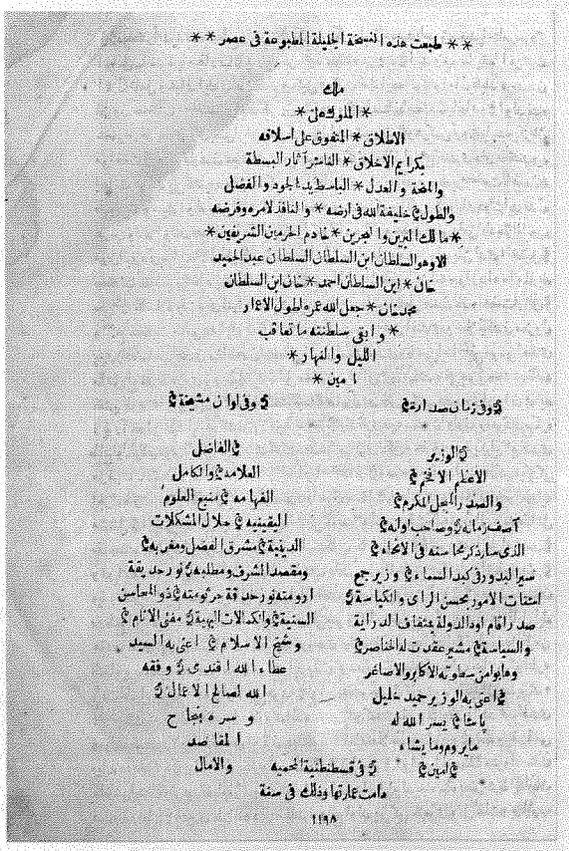

* * طبعت هذه النسخة الجليلة المطبوعة فى عصر * *

ملك
* الملوك على *
الاطلاق * المتفوق على اسلافه
بكرايم الاخلاق * الناشر آثار البسطة
والمنحة والعدل * الباسط يد الجود والفضل
والطول ﴿ خليفة الله فى ارضه * والنافذ لامره وفرضه
* مالك البرين والبحرين * خادم الحرمين الشريفين *
الا وهو السلطان ابن السلطان السلطان عبد الحميد
خان * ابن السلطان احمد * خان ابن السلطان
محمد خان * جعل الله عمره اطول الاعمار
* وابقى سلطنته ما تعاقب
الليل والنهار *
امين *

﴿ وفى زمان صدارة ﴾ ﴿ وفى اوان مشيخة ﴾

﴿ الوزير
الاعظم الافخم ﴿
والصدر المبجل المكرم ﴿
آصف زمانه ﴿ وصاحب اوانه ﴿
الذى سار ذكر محاسنه فى الانحاء ﴿
سير البدور فى كبد السماء ﴿ وزير جمع
اشتات الامور بحسن الراى والكياسة ﴿
صدر اقام اود الدولة بمثقاف الدراية
والسياسة ﴿ مشير عقدت له الخناصر ﴿
وهابوا من سطوته الاكابر والاصاغر
﴿ اعنى به الوزير حميد خليل
پاشا ﴿ يسر الله له
ما يروم وما يشاء
﴿ امين ﴿

﴿ الفاضل
العلامة ﴿ والكامل
الفهامة ﴿ منبع العلوم
اليقينية ﴿ حلال المشكلات
الدينية ﴿ مشرق الفضل ومغربه ﴿
ومقصد الشرف ومطلبه ﴿ نور حديقة
ارومته نور حدقة جرثومته ﴿ ذو المحاسن
السنية ﴿ والكمالات البهية ﴿ مفتى الانام ﴿
وشيخ الاسلام ﴿ اعنى به السيد
عطاء الله افندى ﴿ وفقه
الله لصالح الاعمال ﴿
وسره بنجاح
المقاصد
والامال

﴿ فى قسطنطنية المحمية
دامت عمارتها وذلك فى سنة
١١٩٨

Târîh-i Samî ve Şâkîr ve Suphî, Ahd-i Hümâyûn

Târih-i İzzî, Ahmed Vasıf Efendi'nin matbaa hakkında önsözü

Zikr-i İade-i Fenn-i Tıbâat

Fünûn-ı celîleden fenn-i tıbâat-ı kütüb ki devlet-i aliyye-i Osmâniyye'de filasl müteferrika gediklülerinden merhûm ve mağfûrun leh İbrâhîm Efendi ibtirâ' ve icad ve ba'de vefatihi şâkirdi Kâdî İbrâhîm Efendi merhûm fenn-i mezkûrun i'mâline bir müddet sarf-ı liyâkat ve istidad edip, ba'dehu Hudavendigâr-ı cennet-mekân firdevs-âşiyân merhûm sultân Mustafa Han hazretlerinin evâsıt-ı saltanatlarında zuhûr-ı şevâgıl-ı seferiyye takribiyle fenn-i mezkûr metrûk olup, ahd-i karîbe dek nesyan mensiyyen derecesinde idüğü ve bilâhare bu âcizân-ı kesîrü'n-noksan yani mektubî-i sadr-ı âlî Mehmed Raşid ve vekayi-nüvîs Ahmed Vasıf bir yere gelip 'âmmeye nef'i şâmil ve tertîbinde niçe kütüb hâsıl olan böyle bir fenn-i celîlin bu mertebe mensî ve metrûk kalması bir vecihle revâ-dâde olmadığını mülâhaza ve mücerred zikr bi'lhayra vesîle olmak içün bir eser ibkası irâdesiyle sûret-i sühulet-i iâdesini beynimizde müzâkere ederek âlât ve edevât ve erbâb-ı lâzımesi ne vecihle tedârik olunduğu ve idâresi hutût-ı hümâyûn-ı hazret-i cihandâriyle müveşşehan başka başka berevât-ı şerîfe ile uhdelerimize ne sûretle ihale kılındığı bundan mukaddem tab' ve tekmîl olunan Subhî Târîhlerinin zahrlarında mufassalan mestûr olmağla bu mahalde tafsîli münasib görülmedi. Târîh-i mezkûr taraflarımızdan nezâret ve ikdâm ve mukabeleci tâyîn olunan eşrâf-ı kudâtdan kıdvetü'l-ulemâ-il-muhakkikîn Mustafâ Efendi ve ulemâ ve üdebâdan umdet ü'l-fuzelâ i'l-müdakkıkîn Âdem Efendi câniblerinden kemal-i dikkat ve ihtimâm olunarak bi-lutfillahi tealâ hitâmpezîr olduğundan târîh-i mezkûrun zeyli olan şu İzzî Târîhi tıbâ'atına bed' u mübaşeret olunup 'avn u 'inâyet-i Bâri ile bu dahi itmâm olındı. Sanâyi'-i beşeriyyeden olmak mülâbesesiyle habt ü hatâdan bi'l-külliye sâlim olması küncâyiş- pezîr-i havsala-i imkân olmamagla mütâla'asıyla telezzüz eden zevât-ı kirâm ve ihvân-ı ma'ârif-iltizâm hazerâtından ricâmız budur ki ba'zı hurûf ve nukatda hatâ müşâhede ederler ise afu setr buyuralar ve bu hakîrânı hayr ile yâd eyleyeler ve's-selâm.

20- SÜLEYMAN İZZİ, *Târîh-i İzzî*. Kostantiniyye, 1199 (1785). 9 + 288 yaprak. 31 x 20 cm. Basılı alan: 24,5 x 14 cm. Mihrabiyesiz, çerçevesiz, reddadeler her yaprağın a yüzünün son kelimesi, 33 satır, filigranlı Avrupa kâğıdı.

Eser, 1744-1753 yıllarının tarihi olaylarını kapsar.

1b Ahd-i Hümâyûn.
2a Zikr-i iâde-i fenn-i tıba'at. (Ahmed Vasıf Efendi'nin önsözü).
2b-9b Fihris-i Târîh-i İzzî.
1b-146a İzzi Tarihi'nin birinci bölümü.
146b-288a İzzi Tarihi'nin ikinci bölümü.

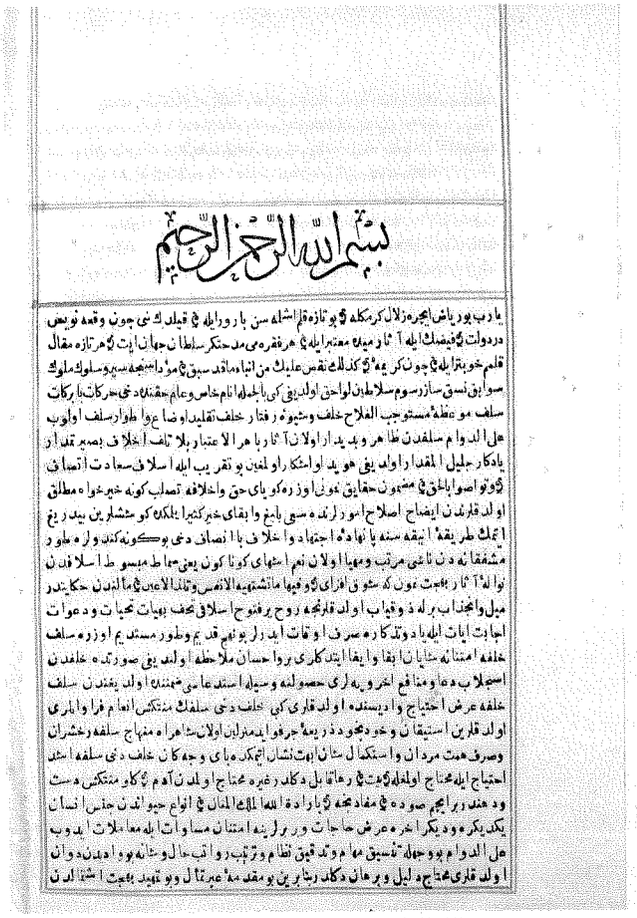

بسم الله الرحمن الرحيم

Târîh-i İzzî, ilk sayfa

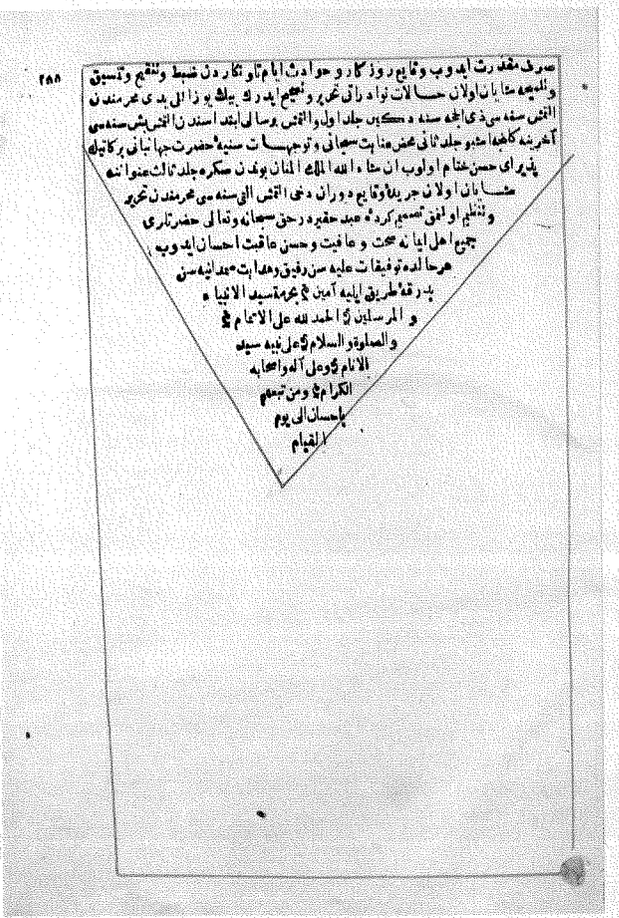

Târîh-i İzzî, son sayfa

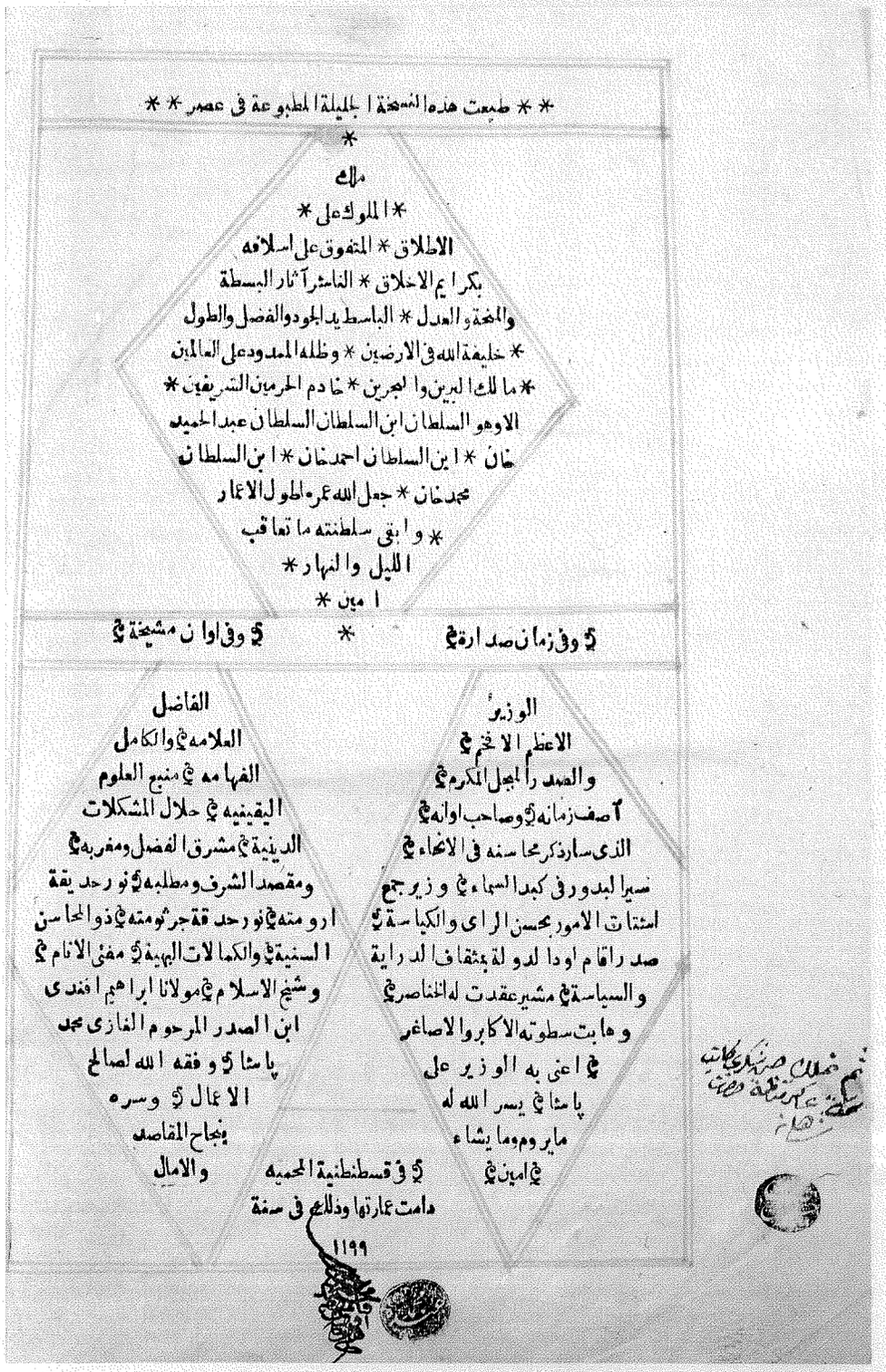
* * طبعت هذه النسخة الجليلة المطبوعة في عصر * *
*
ملك
* الملوك على *
الاطلاق * المتفوق على اسلافه
بكرايم الاخلاق * الناشر آثار البسطة
والمنحة والعدل * الباسط يد الجود والفضل والطول
* خليفة الله في الارضين * وظله الممدود على العالمين
* مالك البرين والبحرين * خادم الحرمين الشريفين *
الاوهو السلطان ابن السلطان السلطان عبد الحميد
خان * ابن السلطان احمد خان * ابن السلطان
محمد خان * جعل الله عمره طول الاعمار
* وابقى سلطنته ما تعاقب
الليل والنهار *
امين *
في وفي زمان صدارة في * في وفي اوان مشيخة في
الوزير
الاعظم الافخم في
والصدر المبجل المكرم في
أصف زمانه في وصاحب اوانه في
الذي سار ذكر محاسنه في الانحاء في
سيرا لبدور في كبد السماء في وزير جمع
استتبات الامور بحسن الراي والكياسة في
صدر راقام اود الدولة بثقاف الدراية
والسياسة في مشير عقدت له الخناصر في
وهابت سطوته الاكابر والاصاغر
في اعني به الوزير على
پاشا في يسر الله له
ما يروم وما يشاء
في امين في
الفاضل
العلامة في والكامل
الفهامة في منبع العلوم
اليقينية في حلال المشكلات
الدينية في مشرق الفضل ومغربه في
ومقصد الشرف ومطلبه في نور حديقة
اروعته في نور حدقة جرثومته في ذو المحاسن
السنية في والكمالات البهية في مفتي الانام في
وشيخ الاسلام في مولانا ابراهيم افندي
ابن الصدر المرحوم الغازي محمد
پاشا في وفقه الله لصالح
الاعمال في وسره
بنجاح المقاصد
والامال
في قسطنطنية المحمية
دامت عمارتها وذلك في سنة
١١٩٩

Târih-i İzzî, Ahd-i Hümayûn

21- GÜZELHİSARLI ZEYNÎ-ZÂDE HÜSEYİN, *İ'râbü'l-Kâfiye.* Kostantiniyye, 1200 (1786). 7 yaprak + 748 sayfa. Mihrabiyeli, çerçevesiz, reddadeler her yaprağı a yüzündeki son kelime, 21 satır, filigranlı Avrupa kâğıdı. 1.000 adet basılmıştır.

İ'râbü'l Kafiye, İbn Hâcib'in yeterli anlamına gelen *Kâfiye* adlı Arapça gramer kitabına Zeynî-zâde'nin *Kâfiye*'deki kelimelerin nahiv (sözdizimi) kurallarına göre düzenlemesi eklenerek basılmıştır. Arapça'dır. Eserin tam adı *el-Fevâidü'l-Şafiye 'Alâ i'Rabi'l-Kâfiye* şeklindedir.

1b-2a Ahd-i Hümâyûn.
2b-4a Zikr-i fazîlet-i fenn-i tıbâ'ât ü temsîl ve sebeb,i tab'-ı in kitâb-ı celâl (Raşid Efendi'nin matbaa ve kitap hakkında önsözü).
4b--5b Takriz-i Akkirmâni Efendi.
6a-7a Fihrist-i kitâb.
748 s. İ'râbü'l-Kâfiye.

İ'râbü'l-Kâfiye, ilk sayfa

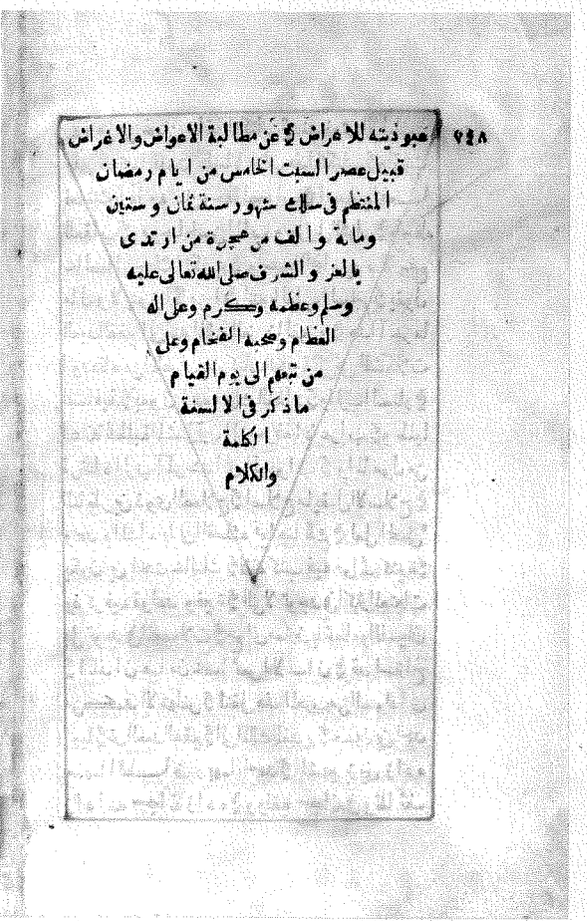

İ'râbü'l-Kâfiye, son sayfa

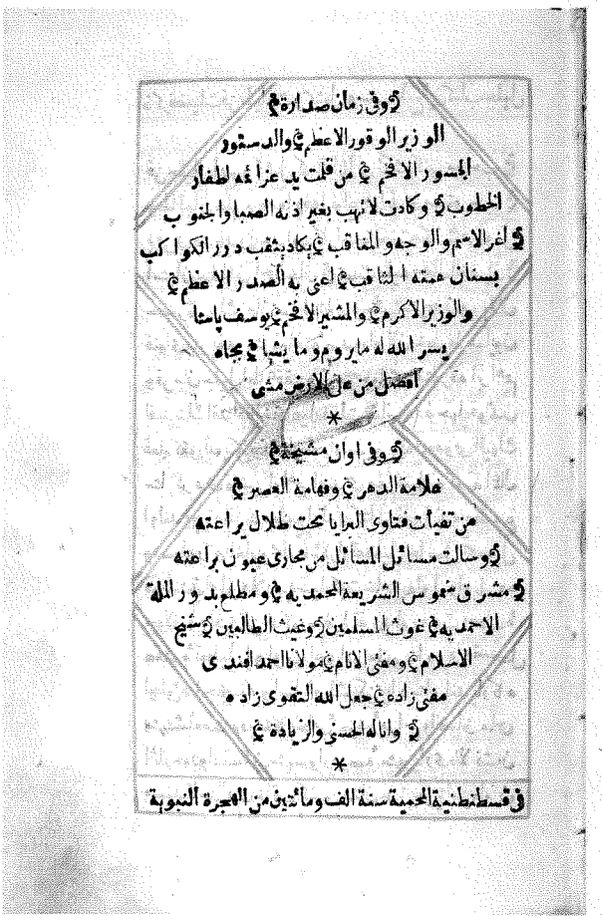

في قسطنطنية المحمية سنة الف ومائتين من الهجرة النبوية

İ'râbü'l-Kâfiye, Ahd-i Hümâyûn

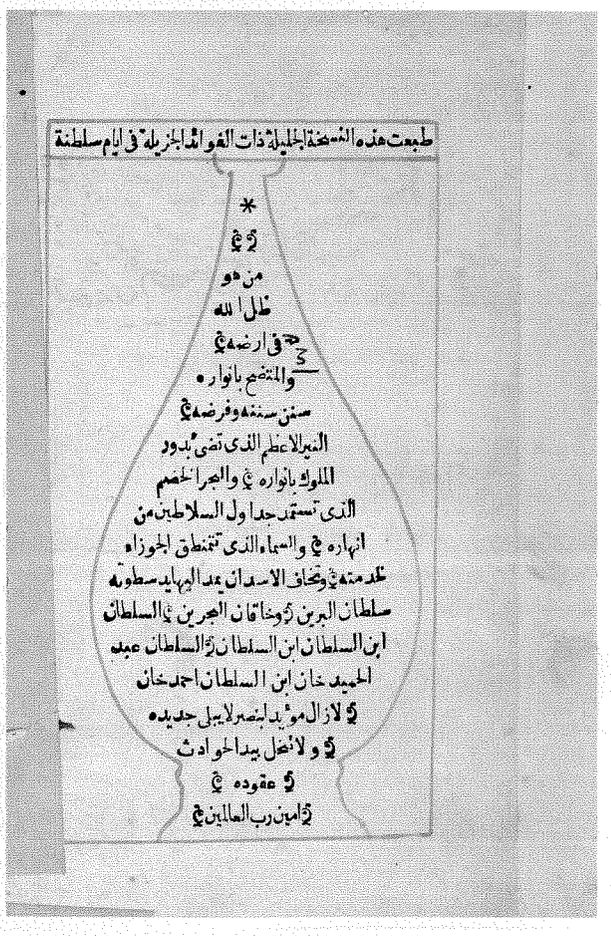

طبعت هذه النسخة الجليلة ذات الفوائد الجزيلة في ايام سلطنة

من هو

ظل الله

والمتضح بانواره

سنن سننه وفرضه

النير الاعظم الذي تضيء بدور

الملوك بانواره والبحر الخضم

الذي تستمد جداول السلاطين من

انهاره والسماء الذي تتمنطق الجوزاء

خدمته وتحاف الاسدان يمد اليها يد سطوته

سلطان البرين وخاقان البحرين السلطان

ابن السلطان ابن السلطان السلطان عبد

الحميد خان ابن السلطان احمد خان

لازال مؤيدا لنصر لا يبلى جديده

ولا تنفل بيد الحوادث

عقوده

امين رب العالمين

İ'râbü'l-Kâfiye, Ahd-i Hümâyûn

22- *Fenn-i Harb*. Fransızca'dan çeviren: Konstantin İpsilanti. İstanbul: Raşid Efendi Matbaası. 1207 (1792-93). 4 + 40 varak. Mihrabiyeli, çerçevesiz, reddadeler her yaprağın a yüzünün son kelimesi, 35 satır, filigranlı kalın Avrupa kâğıdı. 300 adet basılmıştır.

Kitapta yazarın adı ve hangi yılda basıldığına ilişkin bir kayıt yoktur. Raşid Efendi'nin önsözünde (2a) kitabın yazarı, "Avrupa ricâlinin ashâb-ı maa'ârifinden Voban nam müellif-i meşhûrunun fünûn-ı harbiyye..." şeklinde geçmekteyse de eserin bazı nüshalarında "Voban" adı kazınmış bazılarında da kalemle Sultan III. Selim'in imla şekliyle yeniden "Goban" yazılmıştır. Fihristin başındaysa "Avrupa ashâb-ı ma'ârifinden birinin fenn-i harba dair risalesi fihristidir" yazar. Kitabın önsözünde (2a) "fenn-i ceng ü heycâ ve san'at-ı peyğâr u neğa ve müteferriât-ı beyânında te'lif-kerdesi olan kitâb..." şeklinde geçmektedir. *Fenn-i Harb*'a belki de Sébastien Le Prestre de Vauban'ın, *Fenn-i Lağım* ve *Fenn-i Muhâsara* ile ilgili kitabına yine yazarı tesbit edilemeyen biri tarafından "par un officier de distinction" (=seçkin bir subay tarafından) eklenen harb sanatı hakkındaki kitaptan çevrilmiştir. Bu önemli kitap Mareşal Vauban'ın, *De l'attaque et de la défense des places, par M. de Vauban,... Tome second, contenant un Trait pratique des mines, par mesme, et un autre, de la guerre en général, par un officier de distinction*. A La Haye, chez P. De Hondt, 2 cilt 1737-1742. adlı eseridir. Mareşal Vauban'ın kitapları toplu olarak (éditions complètes) ve ayrı olarak (éditions isolées) da basılmıştır. Ayrıca Bernard Forest de Belidor bazı kitaplarının editörlüğünü de yapmıştır. Bu nedenle *Fenn-i Harb* bazı kaynaklarda Belidor'un elinden çıkmış gibi gösterilir. Kostantin İpsilanti'nin Türkçe çevirisinin elyazması Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndedir (H. 615).

1b Ahd-i Hümâyûn.
2a-2b Raşid Efendi'nin matbaa hakkındaki giriş yazısı.
3a-3b Fihris-i kitâb.
4a-4b Boş.
1b-40a Fenn-i Harb.

Fenn-i Harb, ilk sayfa

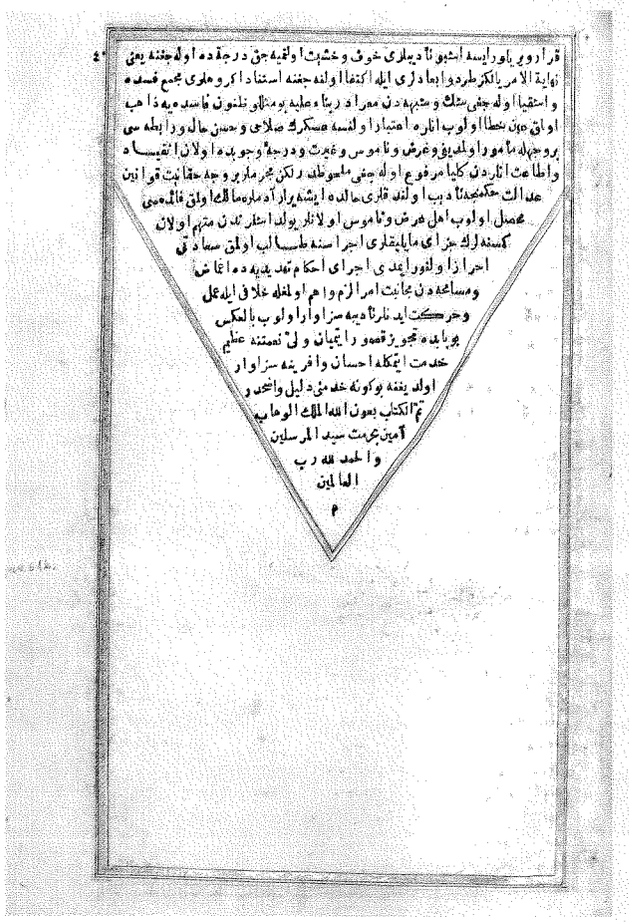

Fenn-i Harb, son sayfa

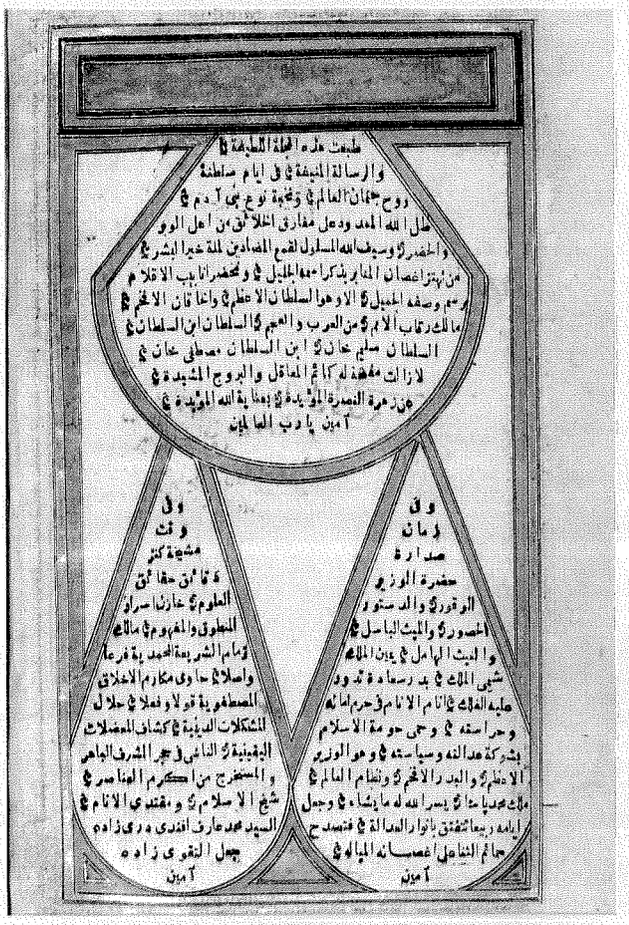

Fenn-i Harb, Ahd-i Hümâyûn

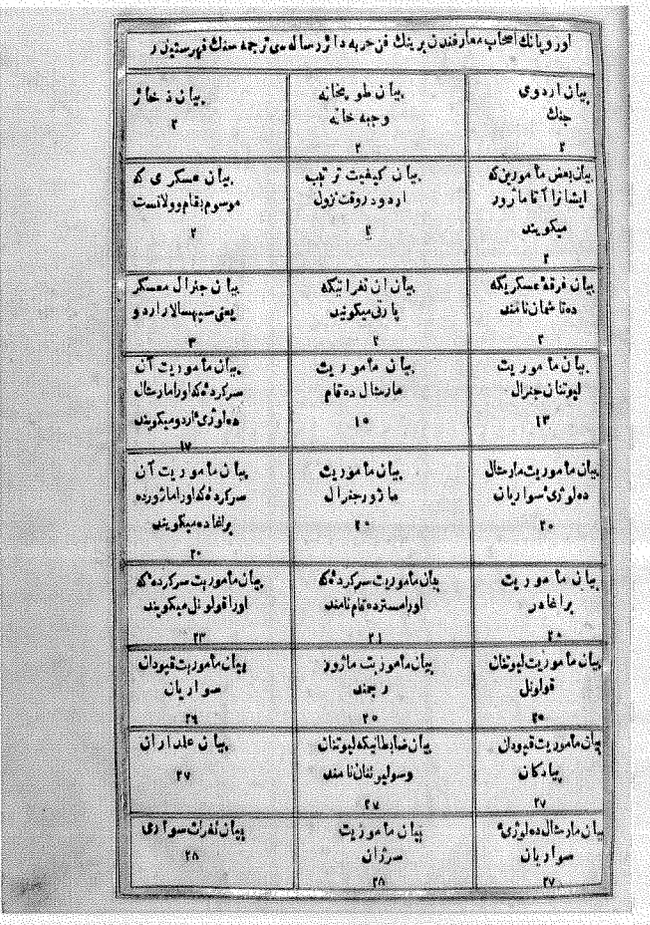

اوردیاك اصحاب معارفندن پرینك فن حربه دائر رساله سی ترجمه سنك فهرستیدر

بیان اردوی جنك ۱	بیان طوبخانه وجبه خانه ۲	بیان ذخایر ۳
بیان بعض مأمورین که ایشارا آتا مأمور میکویند ۴	بیان کیفیت ترتیب اردو در وقت نزول ۵	بیان عسکری که موسوم بقاپوقولانست ۶
بیان فرقهٔ عسکریکه ده قاپوجان نامند ۷	بیان ان نفراتیکه پاوتی میکویند ۸	بیان جنرال معسکر یعنی سپهسالار اردو ۹
بیان مأموریت لیوتنان جنرال ۱۳	بیان مأموریت عارشال ده قام ۱۰	بیان مأموریت آن سرکرده ئکه اوزاما رشال ده اوڑی دیرو میکویند ۱۱
بیان مأموریت مارشال ده لوڑی سواریان ۱۲	بیان مأموریت مأمور جنرال ۱۳	بیان مأموریت آن سرکرده ئکه اورا مأمور کرده پرلغاده میکویند ۱۴
بیان مأموریت براغادر ۱۵	بیان مأموریت سرکرده ئکه اورا مسترده تقام نامند ۱۶	بیان مأموریت سرکرده ئکه اورا قولوتل میکویند ۱۷
بیان مأموریت لیوتنان قولونل ۱۸	بیان مأموریت مأمور رجمنت ۱۹	بیان مأموریت قیودان سواریان ۲۰
بیان مأموریت قیودان پیادکان ۲۱	بیان ضابطانیکه لیوتنان وسولیوتنان نامند ۲۲	بیان علم اران ۲۳
بیان مارشال ده لوڑی سواریان ۲۴	بیان مأموریت سرڑان ۲۵	بیان نفرات سواری ۲۶

Fenn-i Harb, fihrist

23- SÉBASTIEN LE PRESTRE DE VAUBAN, *Fenn-i Lağım.* Fransızcadan çeviren: Konstantin İpsilanti. İstanbul: Raşid Efendi Matbaası. 1208 (1793). 7 + 24 yaprak, 11 bakır kalıp baskı şekil ve resim. Mihrabiyeli, çerçevesi, reddadeler her yaprağın a yüzünün son kelimesi. 35 satır, filigranlı kalın Avrupa kâğıdı. 300 adet basılmıştır.

Eserin tercümesi evâsıt-ı C. Evvel 1208 (Aralık 1793 ortaları) bitmiştir. kitaptaki resim ve şekiller Kapril ve İstefen adlı Ermeni ustaların elinden çıkmıştır (bkz. şekil 9). Askeri istihkâmla ilgili olan eser Mareşal Vauban'ın yukarıda adını ayrıntılı olarak verdiğimiz kitabından ya da *Traité des mines.* (Paris, 1726) adlı kitabından çevrilmiş olabilir. Kostantin İpsilanti'nin Türkçe çevirisinin elyazması Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndedir (H. 616).

1b Ahd-i Hümâyun (Fenn-i Harb ile aynı).
2a-2b Raşid Efendi'nin matbaa ve kitap hakkındaki önsözü.
3a-3b Fihris-i kitâb.
4a-4b Boş.
1b-3a Önsöz.
1a-24a Fenn-i Lağım.

Fenn-i Lağım, ilk sayfa

لیرا	وقیه	درهم	لیرا	وقیه	درهم
۱۰۰۰۰	۳۸۰۰	۰	۲۰۰۰۰	۷۶۰۰	۰

Fenn-i Lağım, son sayfa

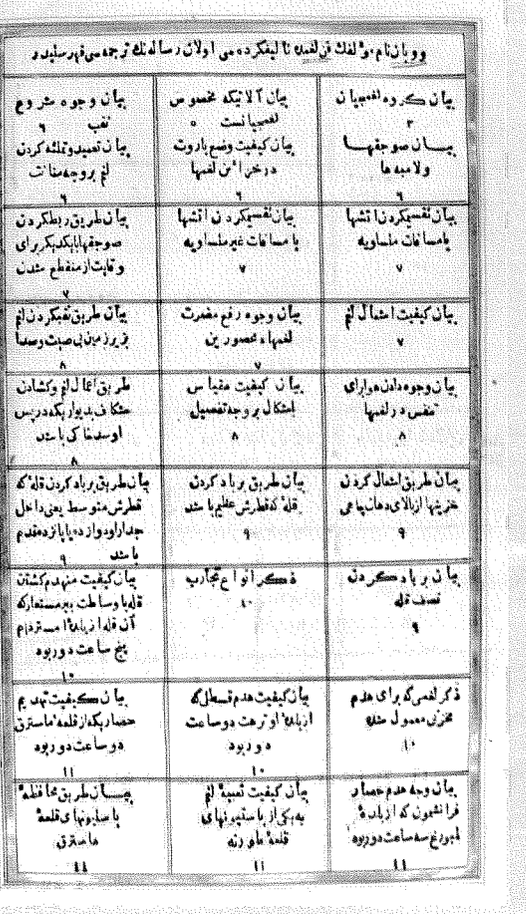

ووبان نام مؤلفك فن لغمده تأليفكرده سى اولان رساله نك ترجمه سى فهرستيدر

بيان كروه لغمجيان ٣	بيان آلاتيكه مخصوص لغمجيانست ٥	بيان وجوه شروع نقب ٦
بيان صوجقها ولامبه ها ٦	بيان كيفيت وضع باروت در خزائن لغمها ٦	بيان تعميد وتملئه كردن لغم بروجه متانت ٦
بيان تقسيم كردن آتشها بامسافات متساويه ٧	بيان تقسيم كردن آتشها با مسافات غير متساويه ٧	بيان طريق ربط كردن صوجقها بايكديكر براى وقايت از منقطع شدن ٧
بيان كيفيت اشتعال لغم ٧	بيان وجوه رفع مضرت لغمهاء محصورين ٧	بيان طريق نقب كردن لغم بزير زمين بى صيت وصدا ٨
بيان وجوه دادن هوا براى تنفس در لغمها ٨	بيان كيفيت مقياس اشكال بروجه تفصيل ٨	طريق اعمال لغم وكشادن شكاف بديوار يكه در پس اوسد خاكى باشد ٨
بيان طريق اشتعال كردن خزينها از بالاى دهان چاهى ٩	بيان طريق برباد كردن قلهٔ كه قطرش عظيم باشد ٩	بيان طريق برباد كردن قلهٔ كه قطرش متوسط يعنى داخل جدار او دوازده يا پانزده قدم باشد ٩
بيان برباد كردن نصف قله ٩	ذكر انواع تجارب ١٠	بيان كيفيت منهدم كشتن قله با وساطت بير مستعار كه آن قله از بلدهٔ امستردام پنج ساعت دور بود ١٠
ذكر لغمى كه براى هدم مخزنى معمول شده ١٠	بيان كيفيت هدم قسطل كه از بلدهٔ اوترهت دو ساعت دور بود ١٠	بيان كيفيت تهديم حصاريكه از قلعهٔ ماسترق دو ساعت دور بود ١١
بيان وجه هدم حصار فرانشمون كه از بلدهٔ لمبورغ سه ساعت دور بود ١١	بيان كيفيت تعبيهٔ لغم به يكى از باستيونهاى قلعهٔ طورنه ١١	بيان طريق محافظهٔ باستيونهاى قلعهٔ ماسترق ١١

Fenn-i Lağım, fihrist

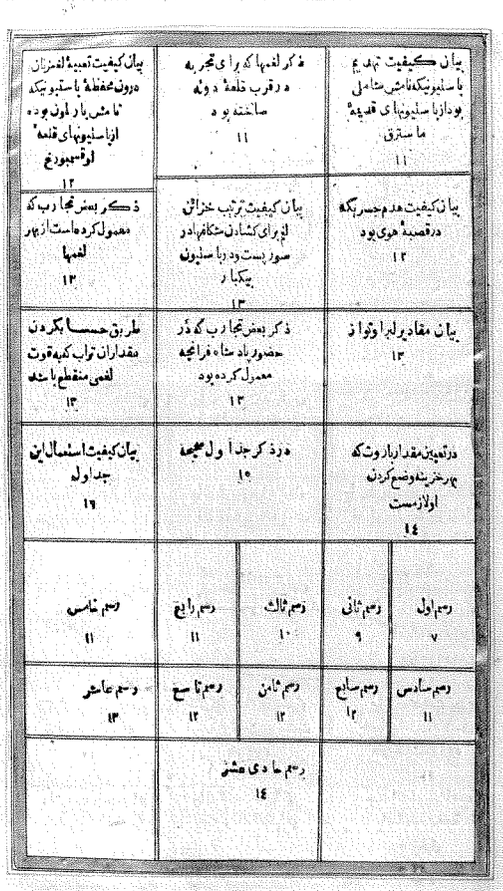

بيان كيفيت تهديم باستيونيكه نامش شاملى بود از باستيونهاى قديمهٔ ماسترق ١١	ذكر لغمها كه براى تجربه در قرب قلعهٔ دوئه ساخته بود ١١	بيان كيفيت تعبيهٔ لغم زنان درون محفظهٔ باستيونيكه نامش بارلمون بوده از باستيونهاى قلعهٔ لوقسمبورغ ١٢
بيان كيفيت هدم جسريكه در قصبهٔ هوى بود ١٢	بيان كيفيت ترتيب خزائن لغم براى كشادن شكافها در سور پست ودر باستيون بيكبار ١٣	ذكر بعض تجارب كه معمول كرده است از بهر لغمها ١٣
بيان مقادير لبراوتواز ١٣	ذكر بعض تجارب كه در حضور پادشاه فرانچه معمول كرده بود ١٣	طريق حساب كردن مقداران تراب كه به قوت لغمى منقطع باشد ١٣
در تعيين مقدار باروت كه بهر خزينه وضع كردن اولازمست ١٤	در ذكر جداول صحيحه ١٥	بيان كيفيت استعمال اين جداول ١٦

رسم اول ٧	رسم ثانى ٩	رسم ثالث ١٠	رسم رابع ١١	رسم خامس ١١
رسم سادس ١١	رسم سابع ١٢	رسم ثامن ١٢	رسم تاسع ١٢	رسم عاشر ١٣
		رسم حادى عشر ١٤		

Fenn-i Lağım, fihrist

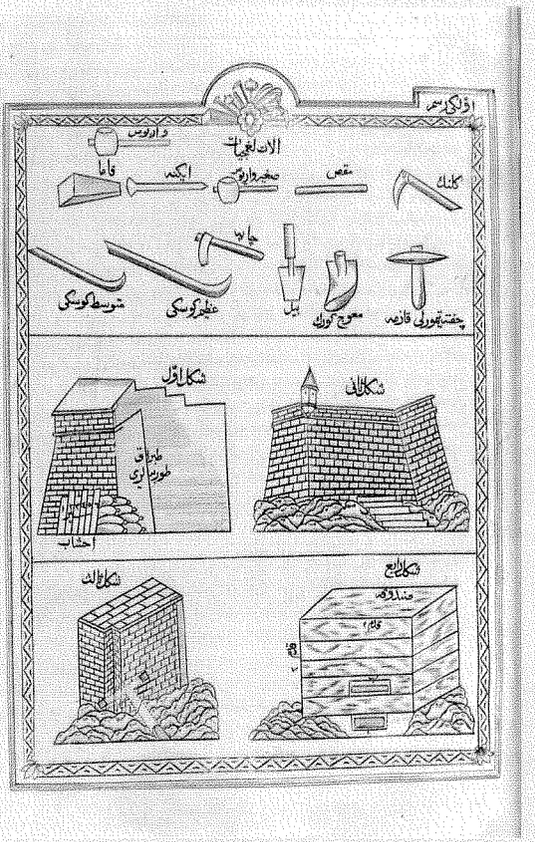

Fenn-i Lağım, şekil 1

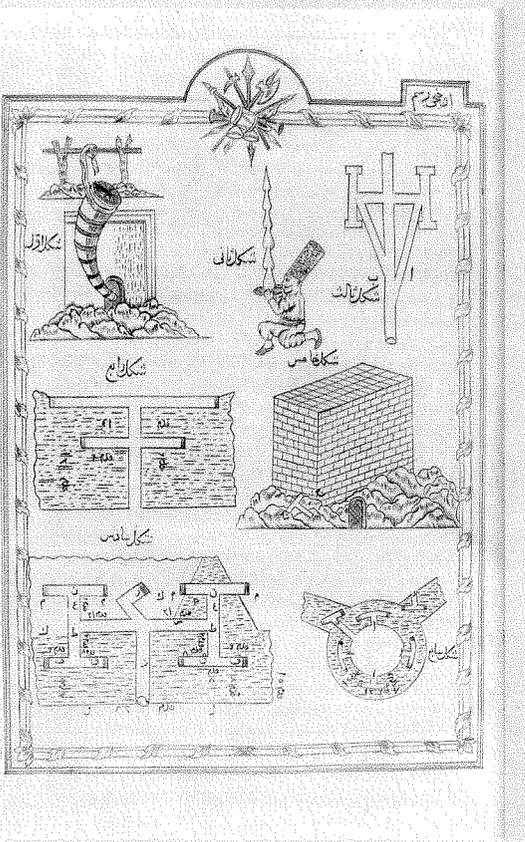

Fenn-i Lağım, şekil 3

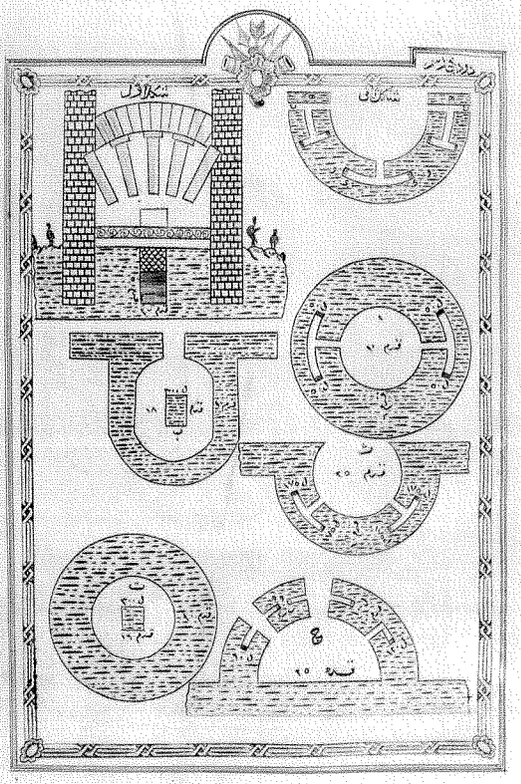

Fenn-i Lağım, şekil 4

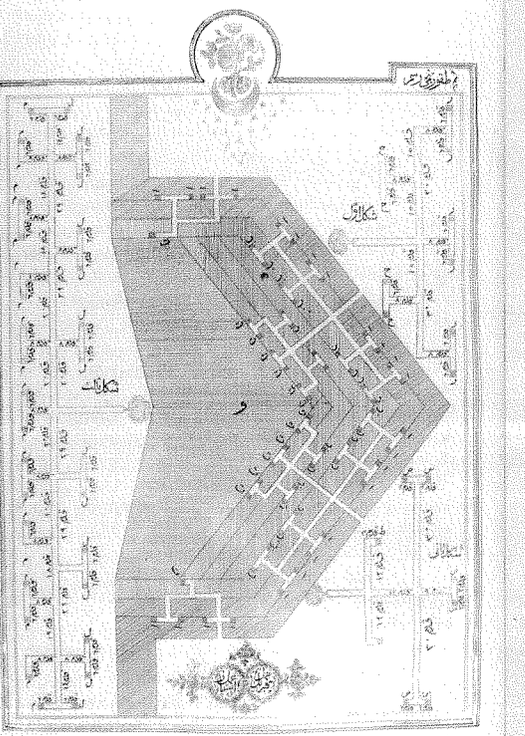

Fenn-i Lağım, şekil 9

24- SÉBASTIEN LE PRESTRE DE VAUBAN, *Fenn-i Muhasara.* Darben ve def'an muhâsara ve muhare-i kıla' ve husûn. Fransızcadan çeviren: Konstantin İpsilanti. İstanbul: Raşid Efendi Matbaası. 1209 (1794). 4 + 75 yaprak, bakır kalıp baskı 33 resim, şekil ve plan (bunlardan 14, 18 ve 19 numaralılar iki kısım olduğundan toplam 36 adettir). 34 x 21,5 cm. Basılı alan: 26 x 13,5 cm. Mihrabiyeli, çerçevesiz, reddadeler sayfanın sonundaki son kelime, 35 satır, filigranlı kalın Avrupa kâğıdı. 327 adet basılmıştır.

Eser, askeri taktik, kalelerin savaş sırasında kuşatılması ve korunması hakkındadır. Kitabın tercümesi Receb 1206'da (Şubat 1792) tamamlanmıştır. Resim ve şekillerin birincisi 1208 (1793-94) tarihini, sonuncusu, Kapril ve İstefan adlı Ermeni ustaların yaptığı resim, 1209 (1794) tarihini taşır. Kostantin İpsilanti tercümesinin elyazması Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndedir (H. 614). Kitap, Mareşal Vauban'ın *Fenn-i Lağım* adlı eserinden ya da başka baskısından çevrilmiş olabilir.

1b Ahd-i Hümâyûn.
2a-2b Raşid Efendi'nin önsözü.
3a-4a Fihris-i kitâb.
4b Fihris-i rusumât (resimlerin listesi).
1b-75a Fenn-i Muhâsara.

Fenn-i Muhasara, ilk sayfa

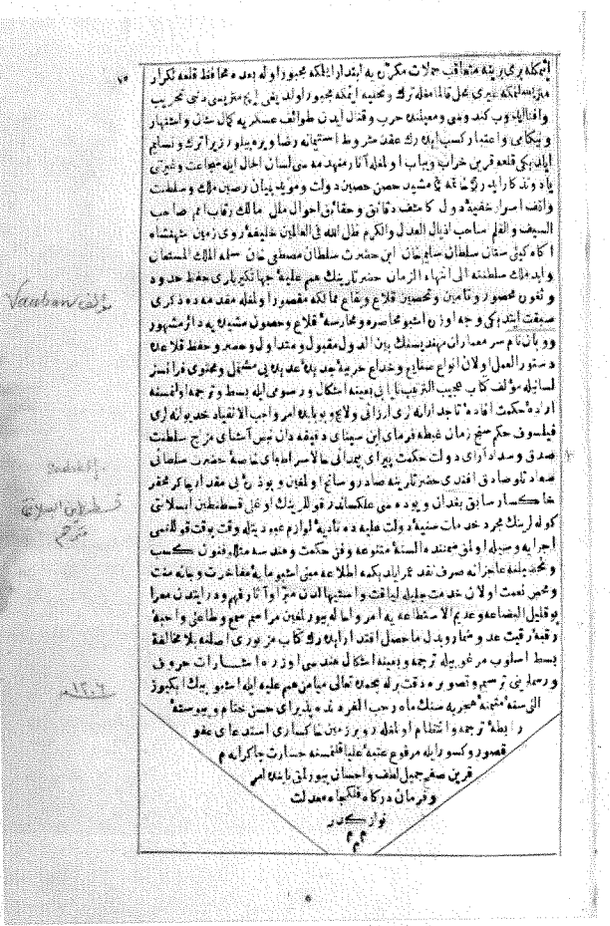

Fenn-i Muhasara, son sayfa

ودیباں نام مؤلفك فن لغده ثالیفکرده سی اولان رساله نك ترجمه سی فهرستیدر

فصل اول تلاح عامعره سنه عزیت ایتمزدن مقدم رؤیت وتمشیتی مقتضی خصوصاتك بیاننده ۲	فصل ثانی ادوات حربیه محرراری بیاننده ۴	فصل ثالث قلعه عامعره سنه توجهله شروع اولندیغی بیاننده ۳
فصل رابع برتاج ماده سیه عامعلی رماده اولی کوپری انشاسی بیاننده ۵	ماده ثانیه متریس وخندق قلرك ترتیبنه تامل ودقت اولنه چق حالات بیاننده ۵	لکن بوعلده ذکری آتی قریبا تك بیان تعمیراته مسهولت ضمنده الی آخره ۶
رسم مسدم اول رسم مسدم ثانی رسم مسدم ثالث رسم مسدم رابع رسم مسدم خامس رسم مسدم سادس ۶	ماده ثالثه متریس وخندق قلرك کیفیت انشاسی بیاننده ۶	ماده رابعه واوج وخروج ایچون متریس وخندق خطوط طنده انشاراتساع قیولر وکوجیندلر بیاننده ۷
ماده خامسه قلعه دروندن مسعده ظهینك تاسکهای عیونی مصرتندن معدون الی آخره ۷	ماده ساسه قلعه عامعره سنه لازم بعض تعارکات بیاننده ۸	ماده سابعه طوبخانه وجبهخانه تجهیزی بیاننده ۸
ماده ثامنه ذکر اولنان ایکی ترکلی سپرلرك انشاسی طرزی بیاننده ۸	ماده تاسعه اقتضا ایدن سائر آلات متنوعه بیاننده ۹	فصل خامس ایکی ماده یی متضمن اولوب ماده اولی عامعره سنه عزیمت الی آخره ۹
ماده ثانیه نسب واوفق عمارلرك معمول عمارلری تعیینی بیاننده ۱۱	فصل سادس بحران یولرینك آچلمسنه وجهله شروع اولندیغی بیاننده ۱۴	فصل سابع بحران یولی اعتدن قلعه خندق خارجنده واقع سکردم الی آخره ۱۶
فصل ثامن سفر تدریجی بیاننده ۱۷	فصل تاسع ایکی ماده یی متضمن اولوب ماده اولی میارزکاه قیمیر اولنان خطوط متوازیه بیاننده ۱۸	ماده ثانیه کوپرلك میارزکاه لرك بیاننده ۲۰

Fenn-i Muhasara, fihrist

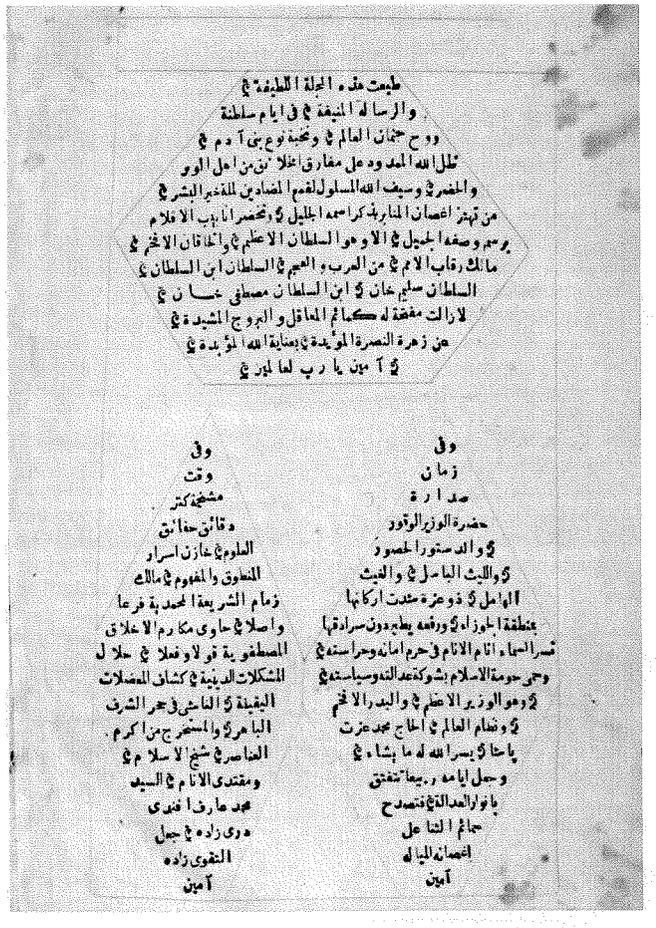

طبعت هذه الحلة المنيفة
والرسالة المنيفة
روح جنان العالم
ظل الله الممدود
والخضر
من تهتز اغصان المنابر
برسم وصفه الجليل
مالك رقاب الامم
السلطان سليم خان
لازالت مفخمة
عن زهرة النصرة المؤيدة
آمين يا رب العالمين

وفى
زمان
صدارة
حضرة الوزير الوقور
والد ستور الحصور
والليث الباسل
الهمام
بمنطقة الجوزاء
نسر السماء
وحمى حومة الاسلام
وهو الوزير الاعظم
ونظام العالم
ياحنا
وحل ايامه
باتوا العدا
جمائم
اغصانه المياه
آمين

وفى
وقت
مشيخة
دقائق حقائق
العلوم
المنطوق والمفهوم
زمام الشريعة المحمدية
واصلا
المصطفوية قولا وفعلا
المشكلات الدينية
البيضة
الباهر
العناصر
ومقتدى الانام
محمد عارف افندى
درى زاده
التقوى زاده
آمين

Fenn-i Muhasara, Ahd-i Hümâyûn

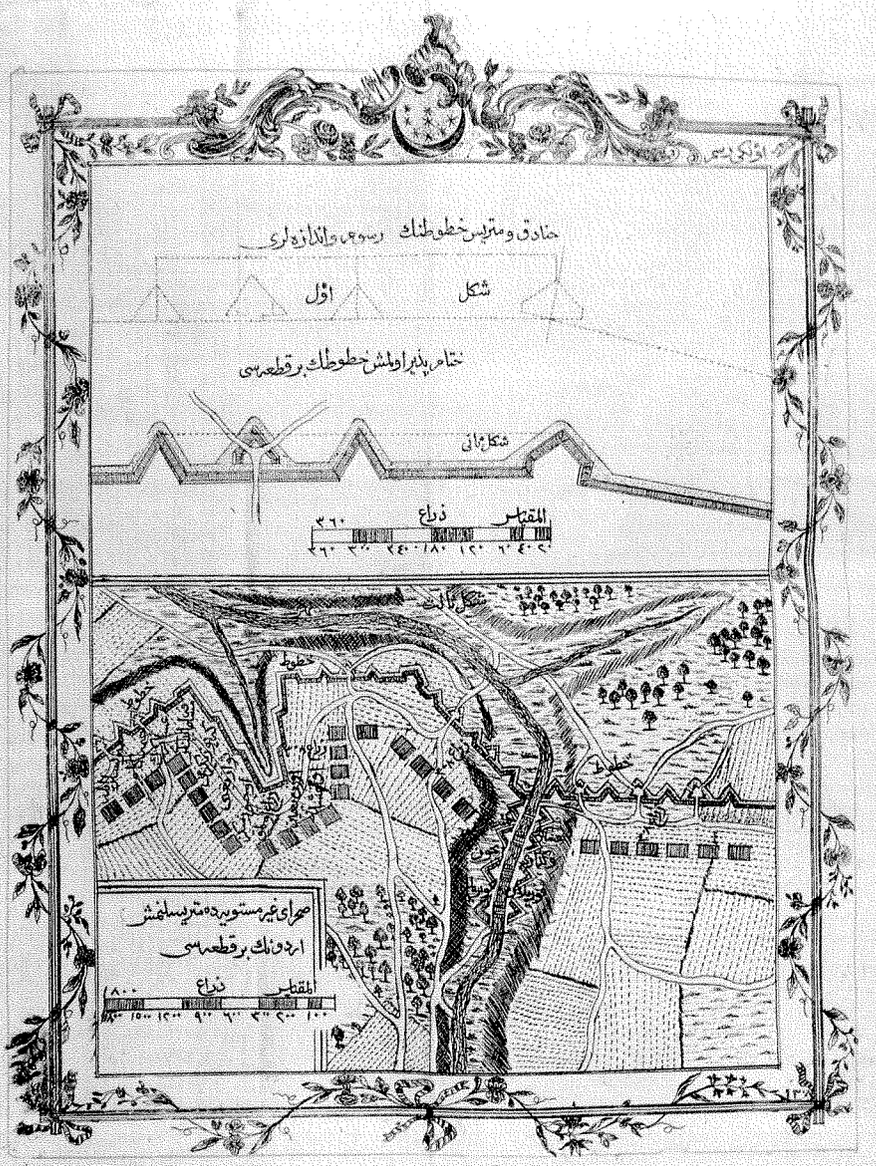

Fenn-i Muhasara, resim 1

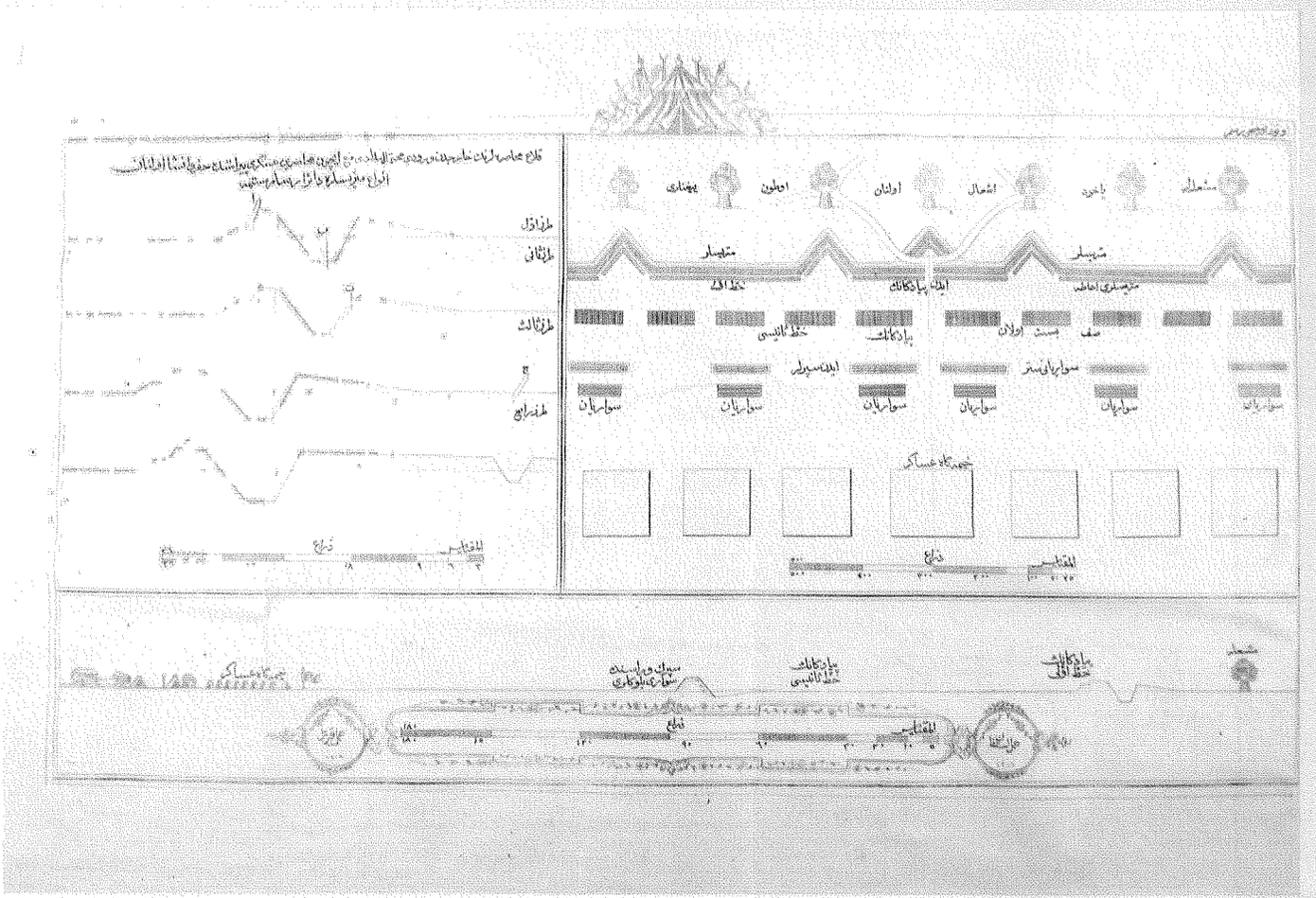

Fenn-i Muhasara, resim 33

در خاصلوی
١٢١٦

1- MEHMED HAFİD, AŞİR EFENDİZÂDE, *Mehâhü'l-Miyâh*. İstanbul, 1212, 15 yaprak.

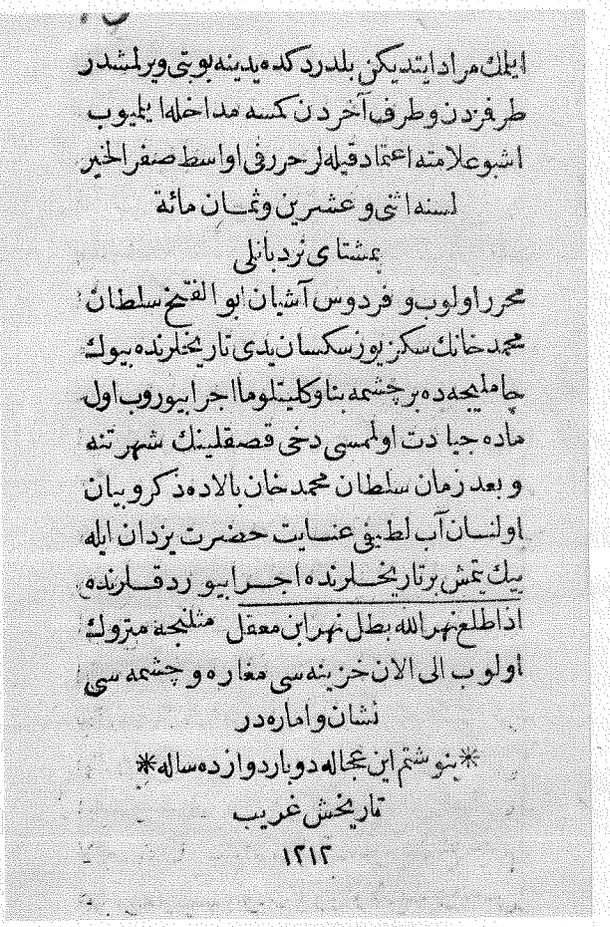

ایلك مرادایتدیکن بلدرد کده یدینه بوتی ویرلشدر
طرفردن وطرف آخردن کسه مداخله ایلیوب
اشبو علامته اعتماد قیله رحررفی اواسط صفر الخیر
لسنه اثنی و عشرین وثمان مائة
بمشتای نردبانلی
محرر اولوب و فردوس آشیان ابو الفتح سلطان
محمد خانك سکز یوز سکسان یدی تاریخلرنده بیوك
چاملیجه ده برچشمه بناوکلیتلوما اجرا بیوروب اول
ماده جیادت اولمسی دخی قصقلینك شهرتنه
و بعد زمان سلطان محمد خان بالاده ذکر و بیان
اولنان آب لطیفی عنایت حضرت یزدان ایله
بیك یمش برتاریخلرنده اجرا بیو ردقلرنده
اذا طلع نهر الله بطل نهر ابن معقل مثلنجه مترولك
اولوب الی الان خزینه سی مغاره و چشمه سی
نشان و اماره در
بنوشتم این مجاله دوبار دوازده ساله
تاریخش غریب
۱۲۱۲

Mehâhü'l-Miyâh, son sayfa

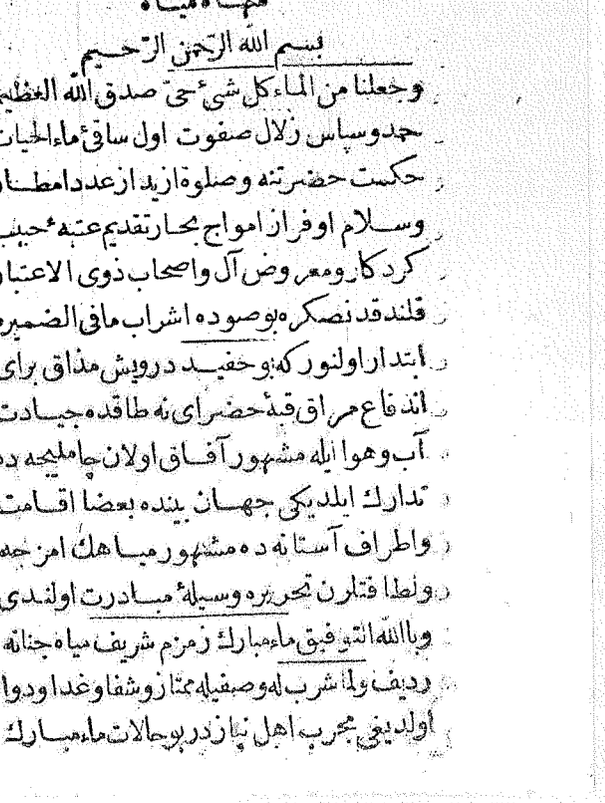

مهاه میاه
بسم الله الرحمن الرحیم
وجعلنا من الماء کل شیء حی صدق الله العظیم
حمد و سپاس زلال صفوت اول ساقی ماء الحیات
حکمت حضرتنه و صلوة ازید از عدد امطار
و سلام اوفر از امواج بحار تقدیم عتبه حبیب
کردکار و معروض آل و اصحاب ذوی الاعتبار
قلندقد نصکره بو صوده اشراب مافی الضمیره
ابتدا اولنور که بو حقیر درویش مذاق برای
اندفاع مراق قدحضرای نه طاقده جیادت
آب و هوا ایله مشهور آفاق اولان چاملیجه ده
تدارك ایلدیکی جهان بینده بعضا اقامت
واطراف آستانه ده مشهور میاهك امزجه
و لطافتلرن تحریره وسیلهٔ مبادرت اولندی
و بالله التوفیق ماء مبارك زمزم شریف میاه جنانه
ردیف و لذا شرب له و صفیله ممتاز و شفا و غذا و دوا
اولدیغی مجرب اهل نیاز در بو حالات ماء مبارك

Mehâhü'l-Miyâh, ilk sayfa

2- *Humbara Cedveli*. Basım yeri ve tarihi belirtilmemiş, 273 sayfa. Ancak Selh-i Şa'ban 1212 (16 Şubat 1798) tarihli bir arşiv kaydına göre Mühendishane'de basılmıştır. Değişik mihrabiyeli farklı bir baskısı da vardır.

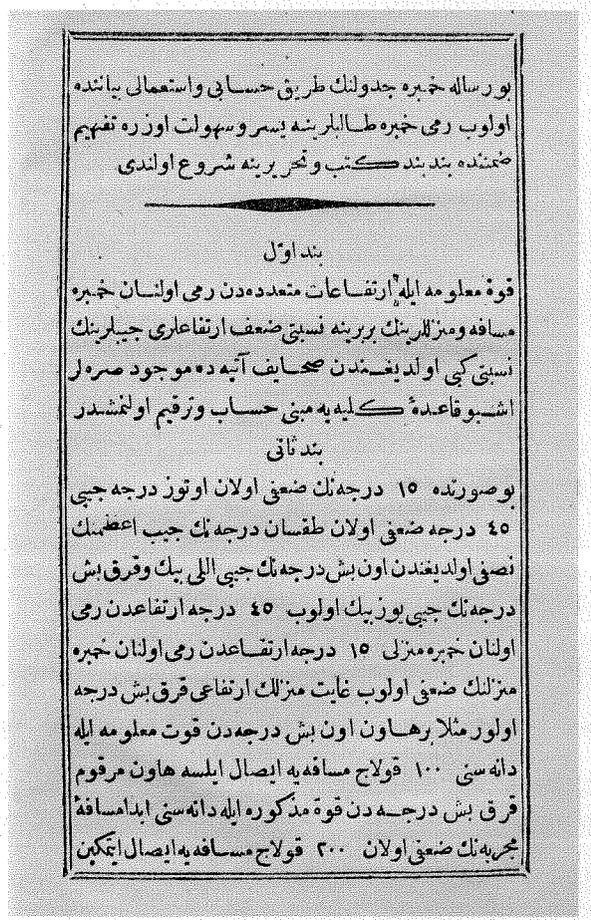

بو رساله خبره جدولنك طريق حسابى واستعمالى بيانيده
اولوب رمى خبره طابلرينه يسر وسهولت اوزره تفهيم
ضمنده بند بند كتب وتحريرينه شروع اولندى

بند اوّل

قوة معلومه ايله ارتفاعات متعدده دن رمى اولنان خبره
مسافه ومنزللرينك بريرينه نسبتى ضعف ارتفاعلرى جيبلرينك
نسبتى كبى اولديغندن صحايف آتيه ده موجود صره لر
اشبو قاعدهٔ كليه يه مبنى حساب وترقيم اولنمشدر

بند ثانى

بو صورتده ١٥ درجه‌نك ضعفى اولان اوتوز درجه جيبى
٤٥ درجه ضعفى اولان طقسان درجه‌نك جيب اعظمك
نصفى اولديغندن اون بش درجه‌نك جيبى اللى بيك وقرق بش
درجه‌نك جيبى يوز بيك اولوب ٤٥ درجه ارتفاعدن رمى
اولنان خبره منزلى ١٥ درجه ارتفاعدن رمى اولنان خبره
منزلنك ضعفى اولوب غايت منزلك ارتفاعى قرق بش درجه
اولور مثلا رهاون اون بش درجه‌دن قوت معلومه ايله
دانه سنى ١٠٠ قولاج مسافه يه ايصال ايلسه هاون مرقوم
قرق بش درجه دن قوة مذكوره ايله دانه سنى ابدا مسافهٔ
مجربه‌نك ضعفى اولان ٢٠٠ قولاج مسافه يه ايصال ايمكين

Humbara Cedveli, ilk sayfa

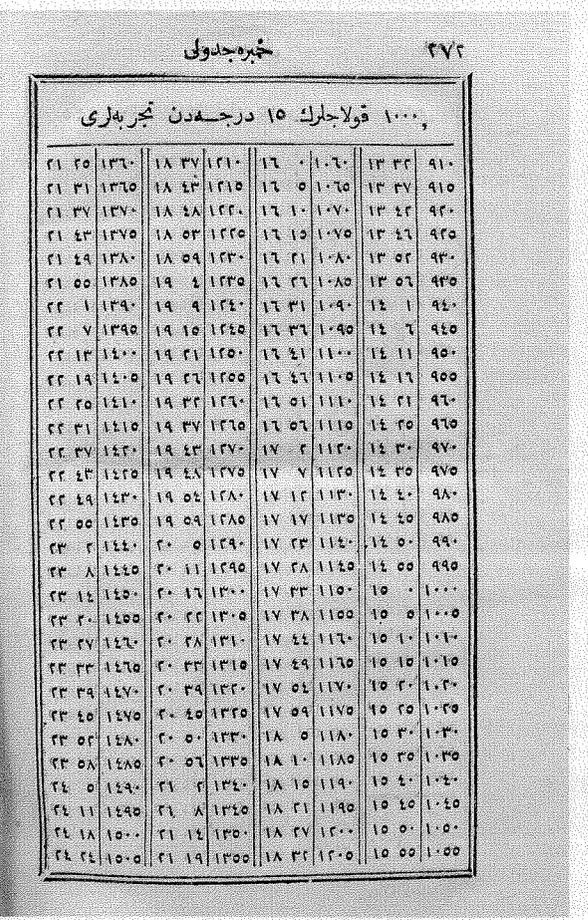

٢٧٢ خبره جدولى

١٠٠٠ قولاجلرك ١٥ درجه‌دن تجربه‌لرى

٩١٠	١٣ ٣٢	١٠٦٠	١٦ ٠	١٢١٠	١٨ ٣٧	١٣٦٠	٢١ ٢٥
٩١٥	١٣ ٣٧	١٠٦٥	١٦ ٥	١٢١٥	١٨ ٤٣	١٣٦٥	٢١ ٣١
٩٢٠	١٣ ٤٢	١٠٧٠	١٦ ١٠	١٢٢٠	١٨ ٤٨	١٣٧٠	٢١ ٣٧
٩٢٥	١٣ ٤٦	١٠٧٥	١٦ ١٥	١٢٢٥	١٨ ٥٣	١٣٧٥	٢١ ٤٣
٩٣٠	١٣ ٥٢	١٠٨٠	١٦ ٢١	١٢٣٠	١٨ ٥٩	١٣٨٠	٢١ ٤٩
٩٣٥	١٣ ٥٦	١٠٨٥	١٦ ٢٦	١٢٣٥	١٩ ٤	١٣٨٥	٢١ ٥٥
٩٤٠	١٤ ١	١٠٩٠	١٦ ٣١	١٢٤٠	١٩ ٩	١٣٩٠	٢٢ ١
٩٤٥	١٤ ٦	١٠٩٥	١٦ ٣٦	١٢٤٥	١٩ ١٥	١٣٩٥	٢٢ ٧
٩٥٠	١٤ ١١	١١٠٠	١٦ ٤١	١٢٥٠	١٩ ٢١	١٤٠٠	٢٢ ١٣
٩٥٥	١٤ ١٦	١١٠٥	١٦ ٤٦	١٢٥٥	١٩ ٢٦	١٤٠٥	٢٢ ١٩
٩٦٠	١٤ ٢١	١١١٠	١٦ ٥١	١٢٦٠	١٩ ٣٢	١٤١٠	٢٢ ٢٥
٩٦٥	١٤ ٢٥	١١١٥	١٦ ٥٦	١٢٦٥	١٩ ٣٧	١٤١٥	٢٢ ٣١
٩٧٠	١٤ ٣٠	١١٢٠	١٧ ٢	١٢٧٠	١٩ ٤٣	١٤٢٠	٢٢ ٣٧
٩٧٥	١٤ ٣٥	١١٢٥	١٧ ٧	١٢٧٥	١٩ ٤٨	١٤٢٥	٢٢ ٤٣
٩٨٠	١٤ ٤٠	١١٣٠	١٧ ١٢	١٢٨٠	١٩ ٥٤	١٤٣٠	٢٢ ٤٩
٩٨٥	١٤ ٤٥	١١٣٥	١٧ ١٧	١٢٨٥	١٩ ٥٩	١٤٣٥	٢٢ ٥٥
٩٩٠	١٤ ٥٠	١١٤٠	١٧ ٢٣	١٢٩٠	٢٠ ٥	١٤٤٠	٢٣ ٢
٩٩٥	١٤ ٥٥	١١٤٥	١٧ ٢٨	١٢٩٥	٢٠ ١١	١٤٤٥	٢٣ ٨
١٠٠٠	١٥ ٠	١١٥٠	١٧ ٣٣	١٣٠٠	٢٠ ١٦	١٤٥٠	٢٣ ١٤
١٠٠٥	١٥ ٥	١١٥٥	١٧ ٣٨	١٣٠٥	٢٠ ٢٢	١٤٥٥	٢٣ ٢٠
١٠١٠	١٥ ١٠	١١٦٠	١٧ ٤٤	١٣١٠	٢٠ ٢٨	١٤٦٠	٢٣ ٢٧
١٠١٥	١٥ ١٥	١١٦٥	١٧ ٤٩	١٣١٥	٢٠ ٣٣	١٤٦٥	٢٣ ٣٣
١٠٢٠	١٥ ٢٠	١١٧٠	١٧ ٥٤	١٣٢٠	٢٠ ٣٩	١٤٧٠	٢٣ ٣٩
١٠٢٥	١٥ ٢٥	١١٧٥	١٧ ٥٩	١٣٢٥	٢٠ ٤٥	١٤٧٥	٢٣ ٤٥
١٠٣٠	١٥ ٣٠	١١٨٠	١٨ ٥	١٣٣٠	٢٠ ٥٠	١٤٨٠	٢٣ ٥٢
١٠٣٥	١٥ ٣٥	١١٨٥	١٨ ١٠	١٣٣٥	٢٠ ٥٦	١٤٨٥	٢٣ ٥٨
١٠٤٠	١٥ ٤٠	١١٩٠	١٨ ١٥	١٣٤٠	٢١ ٢	١٤٩٠	٢٤ ٥
١٠٤٥	١٥ ٤٥	١١٩٥	١٨ ٢١	١٣٤٥	٢١ ٨	١٤٩٥	٢٤ ١١
١٠٥٠	١٥ ٥٠	١٢٠٠	١٨ ٢٧	١٣٥٠	٢١ ١٤	١٥٠٠	٢٤ ١٨
١٠٥٥	١٥ ٥٥	١٢٠٥	١٨ ٣٢	١٣٥٥	٢١ ١٩	١٥٠٥	٢٤ ٢٤

Humbara Cedveli, son sayfa

3- *Logaritma Cedveli.* Basım yeri ve tarihi belirtilmemiş, 271 sayfa.

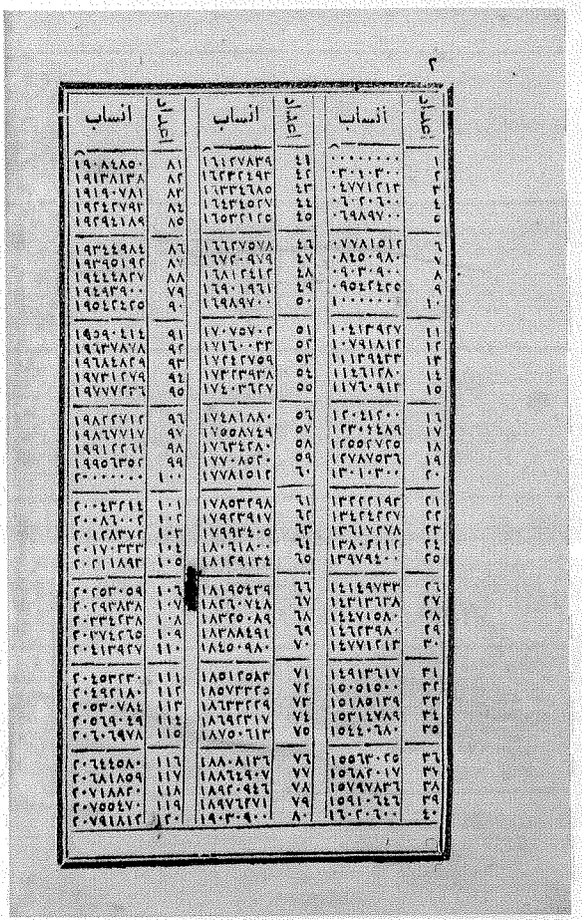

Logaritma Cedveli, ilk sayfa

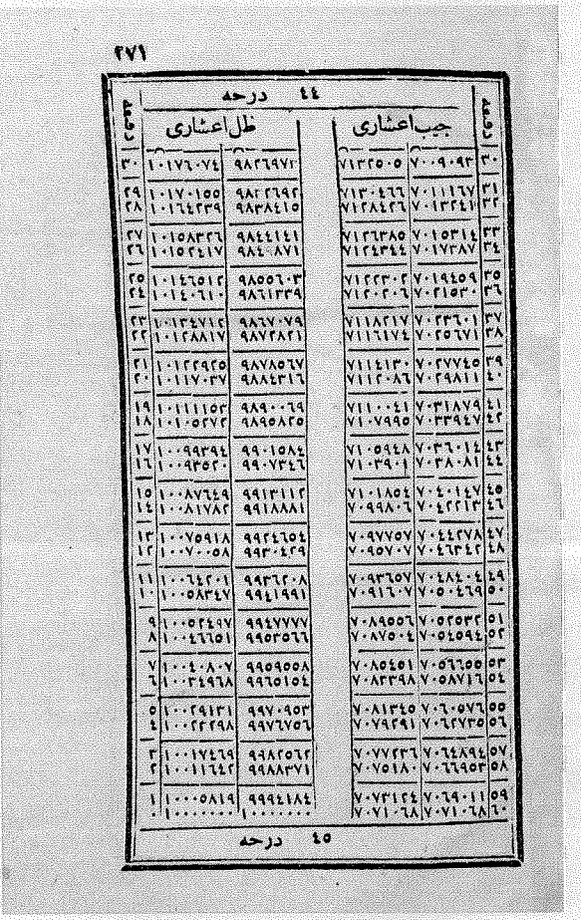

Logaritma Cedveli, son sayfa

4- *Tefâvüt-i 'Arz*. Basım yeri ve tarihi belirtilmemiş, 151 sayfa.

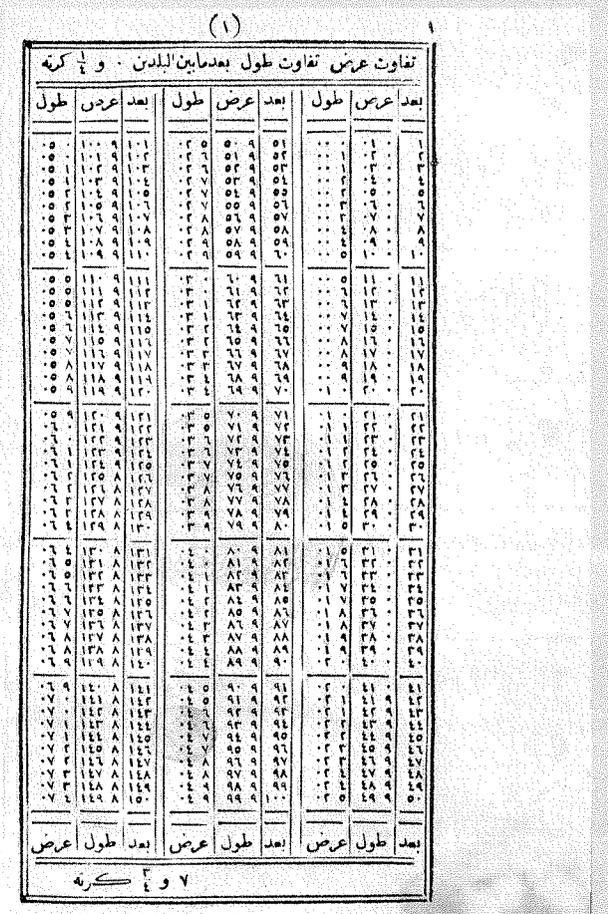

Tefâvüt-i 'Arz, ilk sayfa

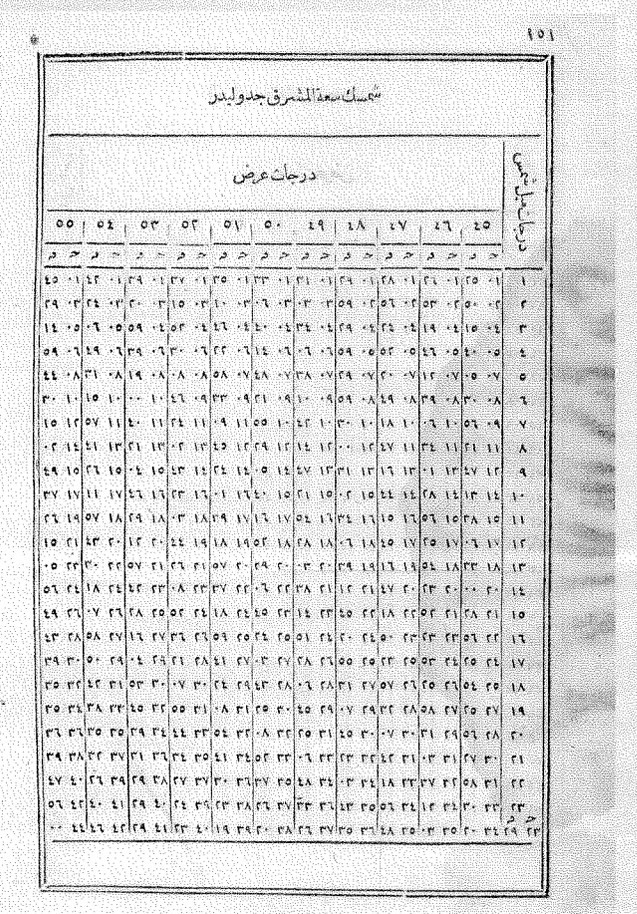

Tefâvüt-i 'Arz, son sayfa

5- JOHN BONNYCASTLE, *Usûl-i Hendese.* Çev: Hüseyin Rıfkı ve Selim. Basım yeri ve tarihi belirtilmemiş, 272 sayfa. 14 levha. Mihrabiyesiz farklı bir baskısı da vardır.

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد وسپاس بی نهایه * وشکر وثنای عدیم الغایه * اول خالق عالم العناصر والافلاك * تنزه ذاته عن مشابهة الاشکال والاشتراك جناب کبریا سنه تقدیم وادا * ونتیجهٔ صلوة وتحیات * وزکیهٔ سلام بی غایات * اول مبدأ اصول دین مبین * وبراهین مثبتهٔ اهل یقین * وخاتم الانبیاء وسید المرسلین * افندیمزه تهیوهٔ واسرا * وادعیهٔ لایقهٔ بی حساب * اول آل واصحاب مقدمة الانتساب * حضراتنه تأدی واهدا قلندقدنصکره (معلوم اوله که متانت بنیان وهدایت برهان ومطلوب نظریه بی بطریق القطع اثبات وبیان جهتیله اقوای علوم اولان فن هندسه یه معارف شریفه وعلم هیئت سما ومعرفهٔ مساحه ومقادیر عروض واطوال بلاد که فن جغرافیا ایله مسما در واکثر صنایع فن مرقومك اصولنه متوقف ومنوط اولمقدن ناشی حرف حربیه نك دخی بو رتبه نشو ونماسی وقلاع ومترس وسائر استحکاماتك بناسی وارد ویرلرینك رسم وتصویری ولغملر حفر واحداثی وخمبره لر انداختی وجسرلر وسفینه لر انشاسی والحاصل هنکام حیاتده وقوف واطلاعنه محتاج اولدیغمز اکثر اشیا

بوفن

Usûl-i Hendese, ilk sayfa

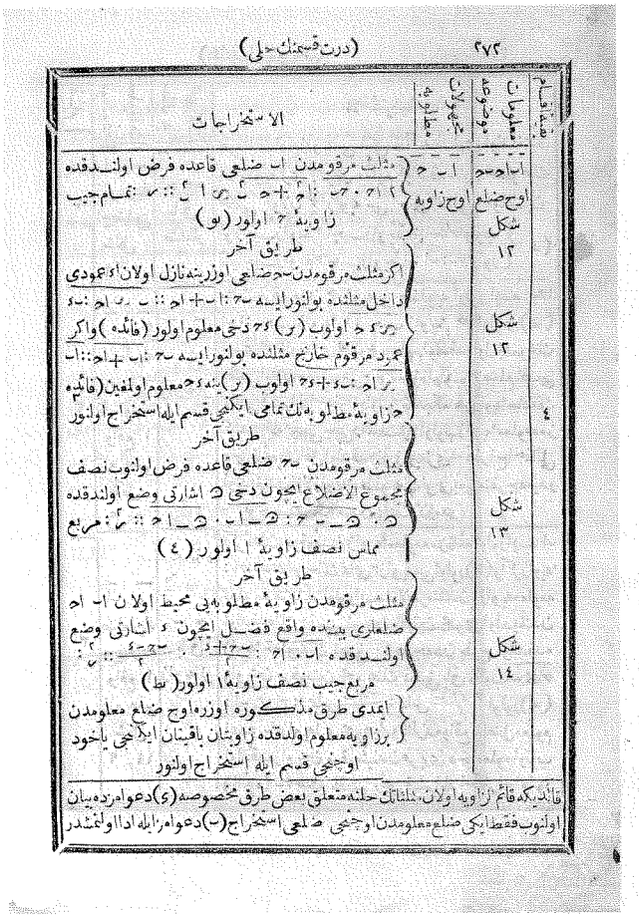

(درت قسمنك حلی) ٢٧٢

بقیه اقسام	معلومات موضوعه	مجهولات مطلوبه	الاستخراجات
	اب اج بج اوج ضلع	اب ج اوج زاویه	مثلث مرقومدن اب ضلعی قاعده فرض اولندقده ٢ اج . جب : اج² + جب² ∞ اب² :: ر : تمام جیب زاویهٔ ج اولور (بو)
	شکل ١٢		طریق آخر
	شکل ١٢		اکر مثلث مرقومدن بج ضلعی اوزرینه نازل اولان اد عمودی داخل مثلثده بولنور ایسه بج : اب + اج :: ب ∞ اج : بد ∞ د ج اولوب (ر) دج دخی معلوم اولور (فائده) واکر عمود مرقوم خارج مثلثده بولنور ایسه بج : اب + اج :: اب ∞ اج : بد + دج اولوب (ر) ینه دج معلوم اولمغین (فائده) ج زاویهٔ مطلوبه نك تمامی ایکنجی قسم ایله استخراج اولنور
٤			طریق آخر
	شکل ١٣		مثلث مرقومدن بج ضلعی قاعده فرض اولنوب نصف مجموع الاضلاع ایچون دخی ه اشارتی وضع اولندقده ه . ه ـ بج : ه ـ اب . ه ـ اج :: ر² : مربع مماس نصف زاویهٔ ا اولور (٤)
			طریق آخر
	شکل ١٤		مثلث مرقومدن زاویهٔ مطلوبه یی محیط اولان اب اج ضلعلری بیننده واقع فضل ایچون د اشارتی وضع اولندقده اب . اج : (بج + د)/٢ . (بج ـ د)/٢ :: ر² : مربع جیب نصف زاویهٔ ا اولور (ط)
			ایمدی طرق مذکوره اوزره اوج ضلع معلومدن برزاویه معلوم اولدقده زاویتان باقیتان ایکنجی یاخود اوچنجی قسم ایله استخراج اولنور

قائدیکه قائم الزاویه اولان مثلثاتك حلنه متعلق بعض طرق مخصوصه (ی) دعوامزده بیان اولنوب فقط ایکی ضلع معلومدن اوچنجی ضلعی استخراج (ب) دعوامز ایله ادا اولنمشدر

Usûl-i Hendese, son sayfa

Tuhfe-i Vehbî, ilk sayfa

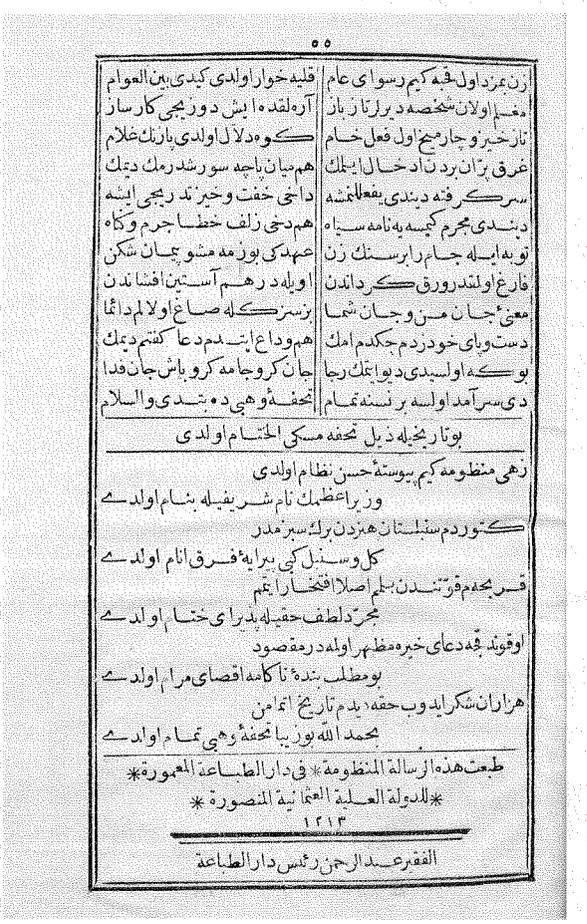

Tuhfe-i Vehbî, son sayfa

7- MAHMOUD RAYF, *Tableau des Nouveaux Reglemens de L'Empire Ottoman*. Imprimé dans la nouvelle Imprimerie du Génie. A Constantinople, 1798, 27 levha halinde 36 bakır baskı şekil ve resim. 200 adet basılmıştır.

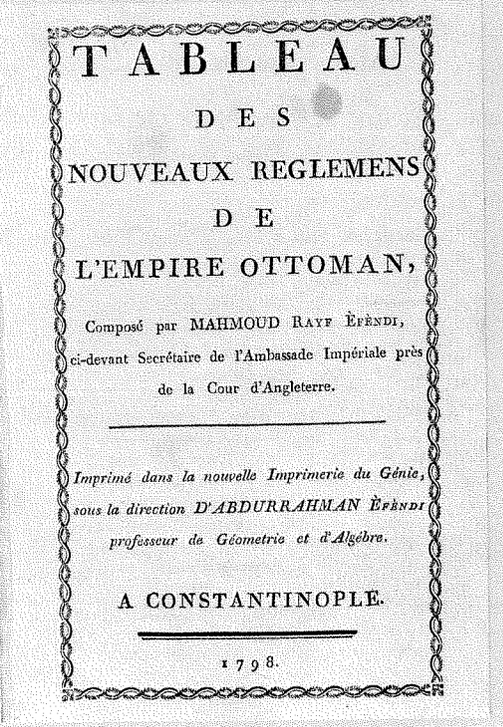

TABLEAU

DES

NOUVEAUX REGLEMENS

DE

L'EMPIRE OTTOMAN,

Composé par MAHMOUD RAYF ÈFÈNDI,
ci-devant Secrétaire de l'Ambassade Impériale près
de la Cour d'Angleterre.

Imprimé dans la nouvelle Imprimerie du Génie,
sous la direction D'ABDURRAHMAN ÈFÈNDI
professeur de Géometrie et d'Algébre.

A CONSTANTINOPLE.

1798.

Tableau des Nouveaux Reglemens de L'Empire Ottoman,
ilk sayfa

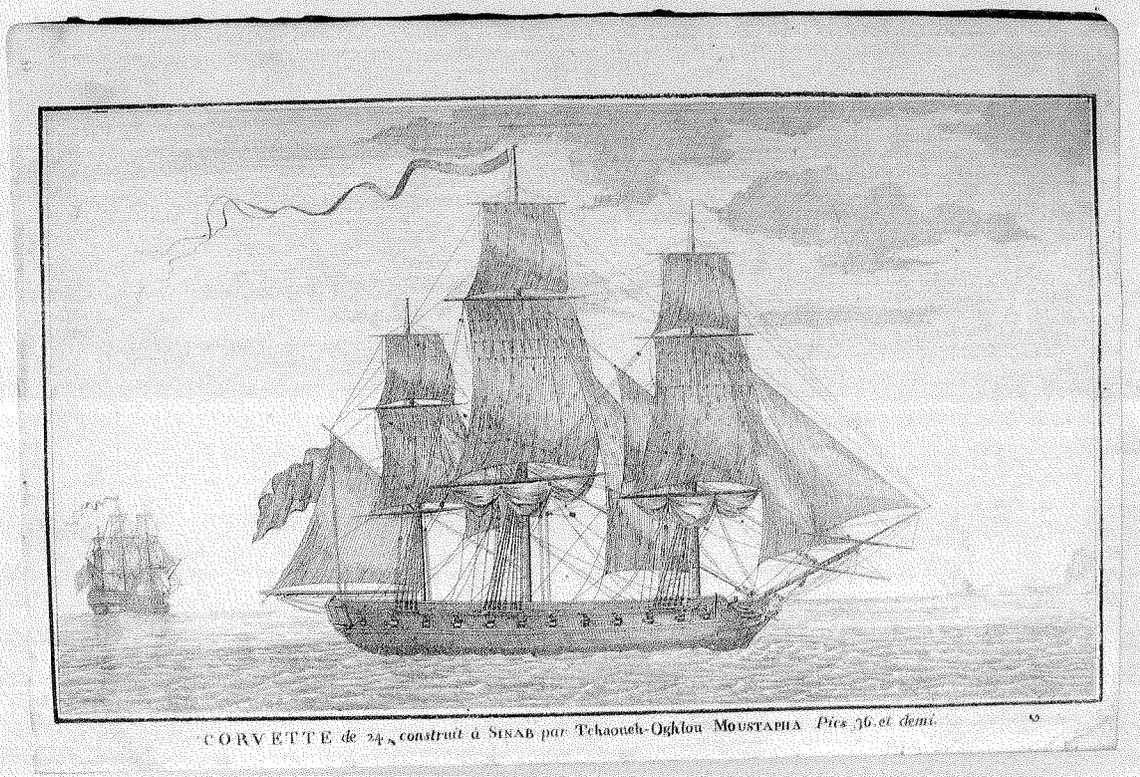

Tableau des Nouveaux Reglemens de L'Empire Ottoman

Tableau des Nouveaux Reglemens de L'Empire Ottoman, Mühendishane binası

8- HÜSEYİN B. HALEF TEBRİZÎ, *Tibyân-ı Nafi' der Tercüme-i Burhân-ı Katı'*. Çev: Mütercim Asım Efendi. İstanbul, 1214, 6 + 863 sayfa.

Tibyân-ı Nafi', ilk sayfa

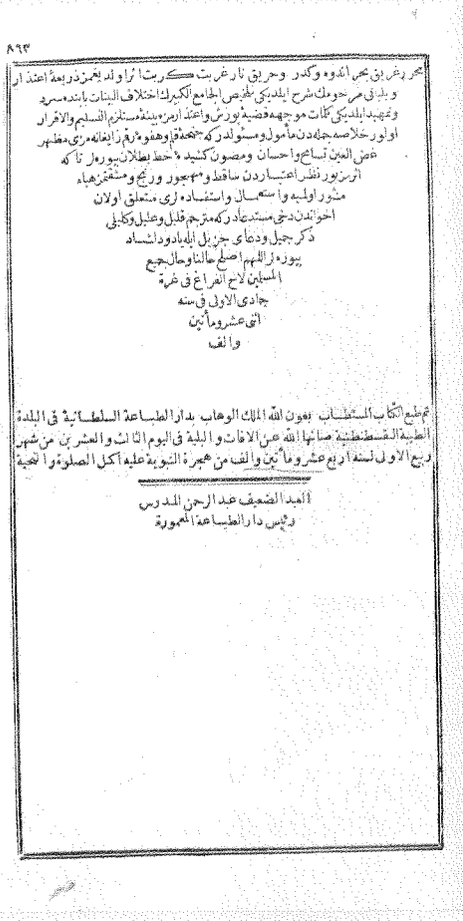

Tibyân-ı Nafi', son sayfa

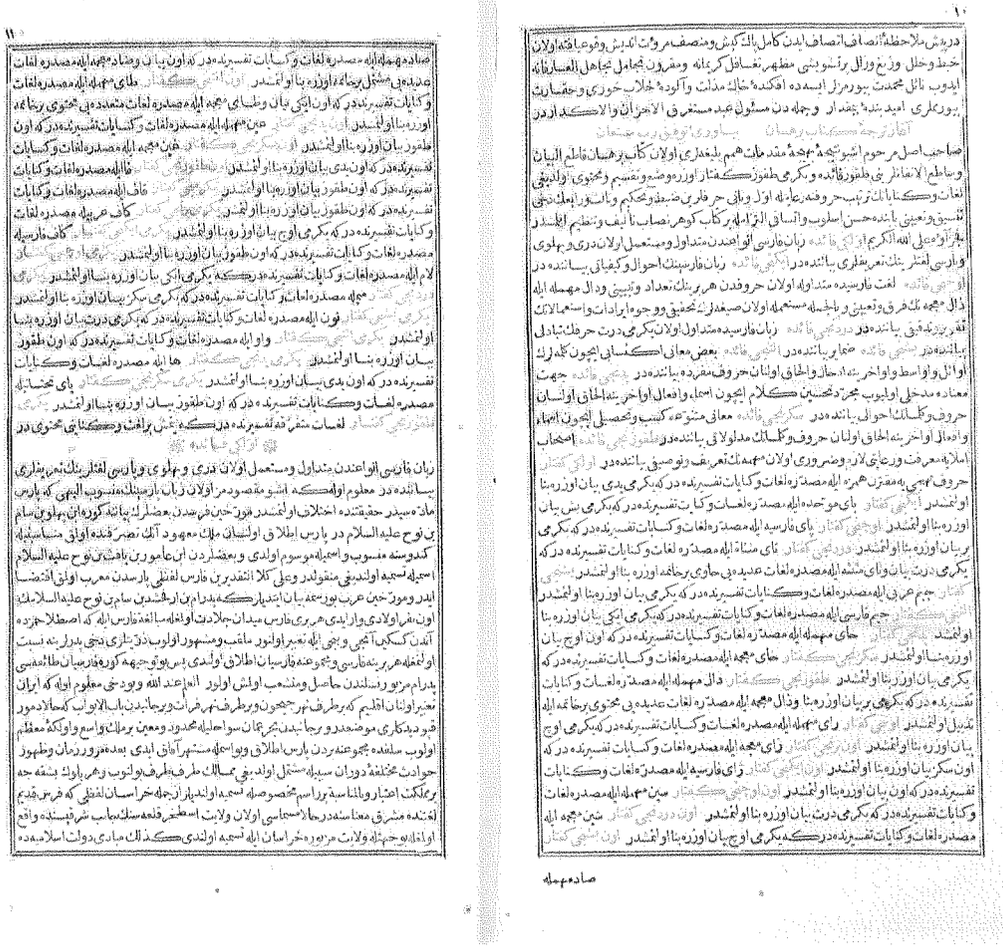

Tibyân-ı Nafî, ilk siyah-kırmızı baskı örneği

9- VEHBÎ SÜNBÜLZÂDE, *Tuhfe Şerhi*. Şerheden: Ahmed Hayati. İstanbul, 1215, 2 + 503 sayfa.

Tuhfe Şerhi, ilk sayfa

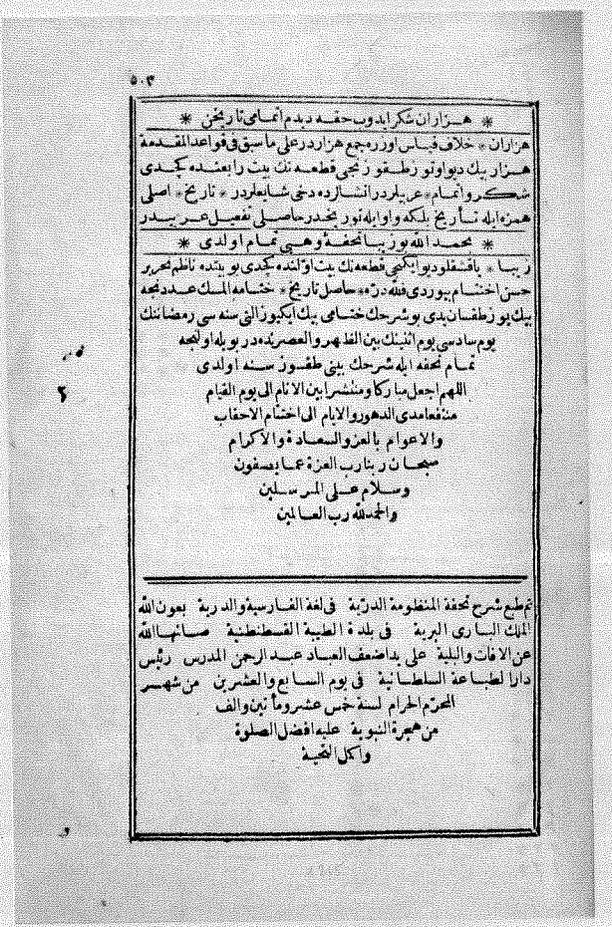

Tuhfe Şerhi, son sayfa

10- HÜSEYİN RIFKI TAMANÎ, *Telhisü'l-Eşkâl*. İstanbul, 1215, 60 sayfa + 7 levha.

Telhisü'l-Eşkâl, ilk sayfa

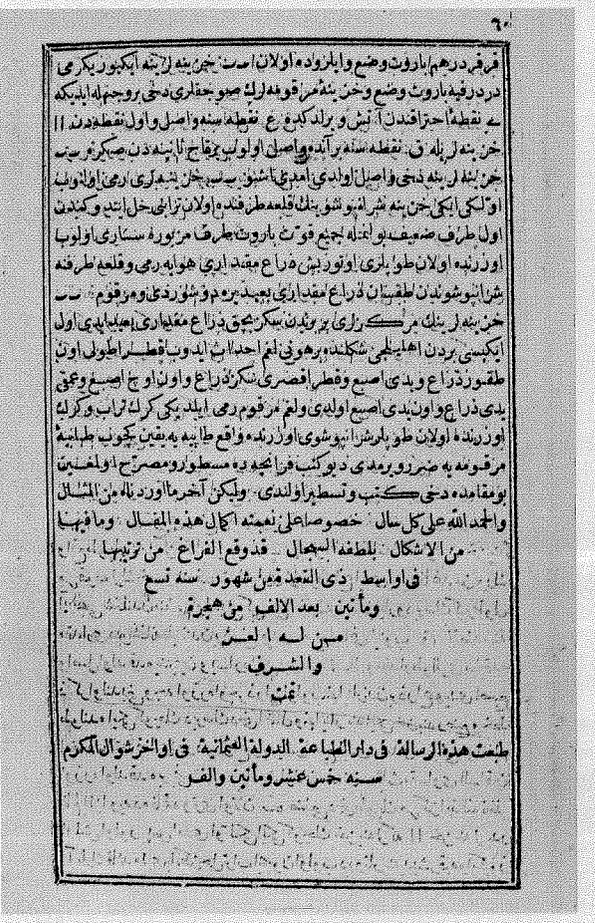

Telhisü'l-Eşkâl, son sayfa

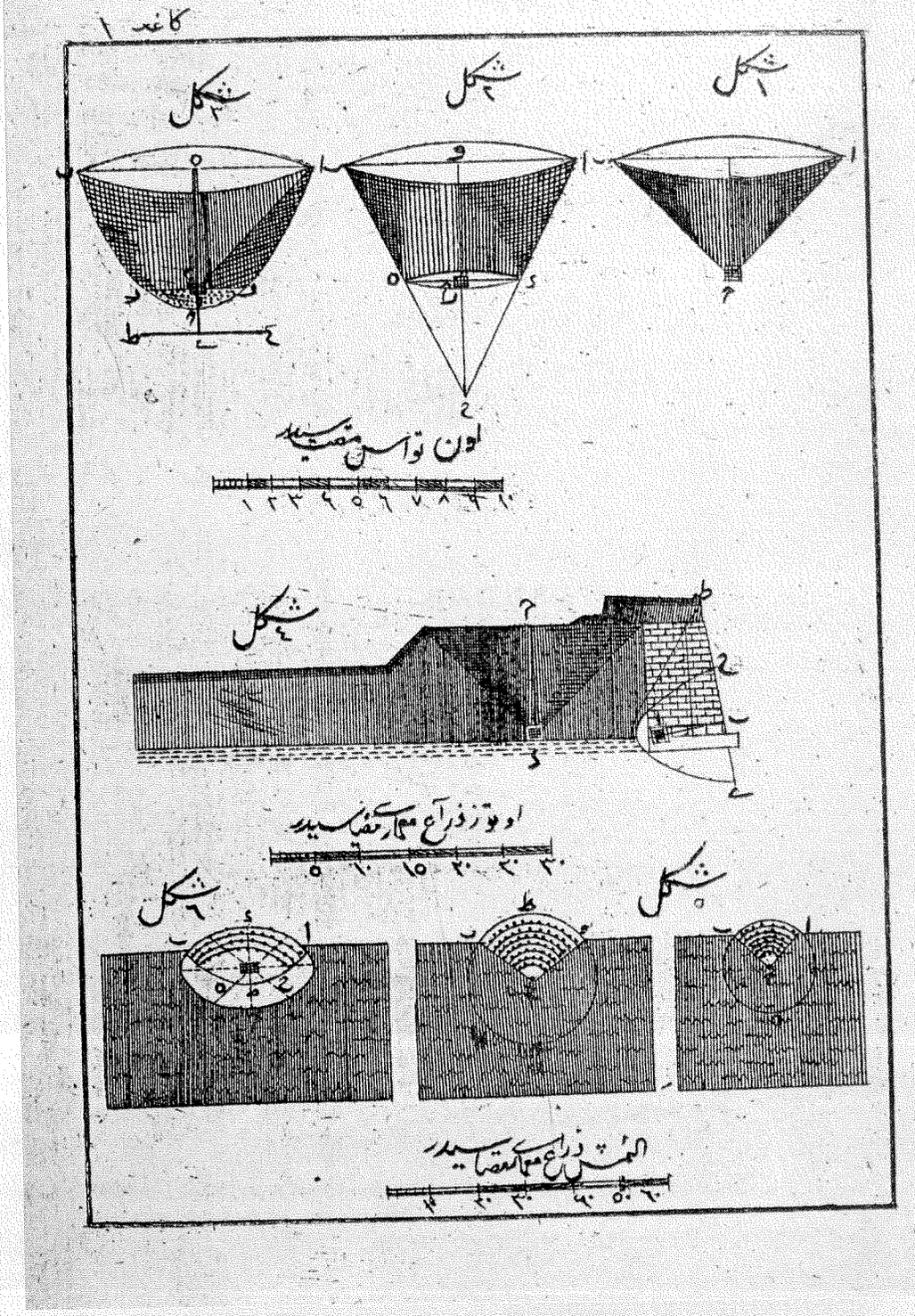

Telhîsü'l-Eşkâl

11- *Sübha-i Sıbyân*. İstanbul, 1216, 33 sayfa.

سبحهٔ صبیان

نام خدا ذکر ایده لم ابتدا — منزل مقصوده او در رهنما
نام خدا اولسه اساس کلام — آنکه بناء نوله اولسه تمام
نام خدا جان ودلی شاد ایدر — جمله لغات اهلی انی یاد ایدر
حمد وثنا منت وشکر وسپاس — لایق آن خالق جن واناس
اولکه بنی آدمه ویردی لسان — تا ایده لر شکر بنی ورد زبان
علمله حکمت ویروب ایتدی کرم — علم مالم یعلم بالقلم
نعمتنک سفره سی بر بسیط — حکمتنک قطره سی بحر محیط
قوللرینه رحمتی چوق پادشاه — جنته کوسترمک ایچون شاهراه
عالمه کوندردی رسول امین — هم اکا ایندردی کتاب مبین
خلقی بری قیلدی ضلالتدن اول — حق عیان ایلدی کوستردی یول
راه هدایتده سراج منیر — یوم قیامتده شفیع ونصیر
امتی حقنده دعاسی قبول — احمد ومحمود ومحمد رسول
صل علیه هو خیر الانام — رب وسلم باتم السلام
ثم علی الال واصحابه — المتحلین بآدابه
نجم هدایتدر آنک هر بری — مذهب حق اوزره ایدر رهبری
جمله سنک روحنه هر صبح وشام — واصل اوله حضرت حقدن سلام

سبب نظم کتاب

نام خدا چونکه سوزه ویردی تاب — ذکله ندر باعث نظم کتاب
علم لغت امر مهم اولمغین — حفظنی تسهیل ایچون اهل یقین

نظمله

Sübha-i Sıbyân, ilk sayfa

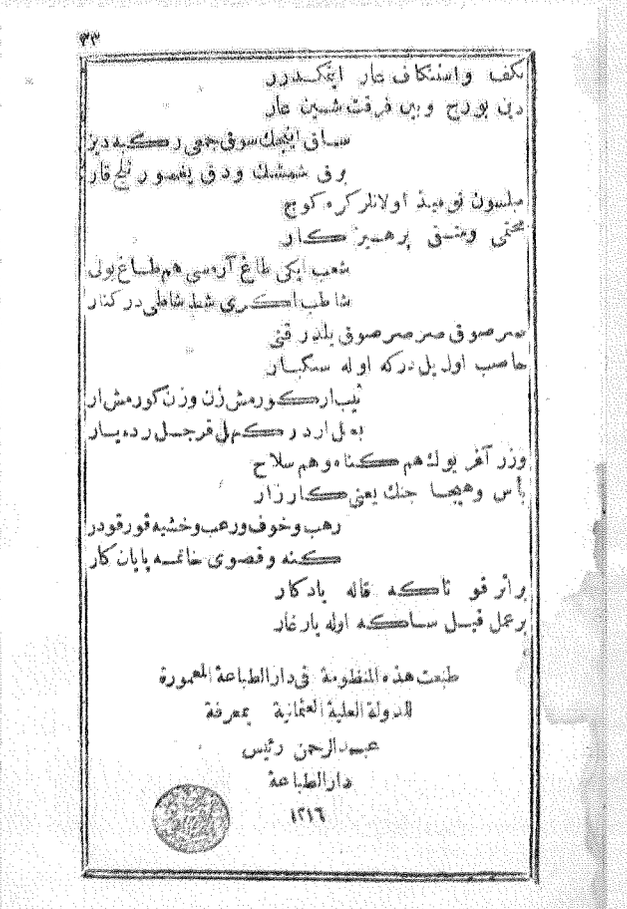

٣٣

بکف واستنکاف عار ایتمکدرر
دین بورج وبین فرقت شین عار
ساق اینجک سوق جمعی رکبه دیز
برق شمشک ودق یغمور ثلج قار
مبلسون نومید اولانلر کره کوچ
محتمی ومتقی پرهیزکار
شعب ایکی طاغ آره سی هم طاغ یولی
شاطب اکری شط شاطی در کنار
صرصوق صرصر صوق یلدر قنی
حاصب اول یل درکه اوله سنکبار
ثیب ارکورمش زن وزن کورمش ار
بعل ارد رکهل قرجل رده یار
وزر آغر یوک هم کناه وهم سلاح
بأس وهیجا جنک یعنی کارزار
رهب وخوف ورعب وخشیه قورقودر
کنه وقصوی خاتمه پایان کار
برأثر قو تاکه قاله یادکار
برعمل قیل ساکه اوله یار غار

طبعت هذه المنظومة فی دار الطباعة المعمورة
للدولة العلیة العثمانیة بمعرفة
عبد الرحمن رئیس
دار الطباعة
١٢١٦

Sübha-i Sıbyân, son sayfa

12- NASİREDDİN TUSÎ, *Kitâb-ı Tahrir-i Usûl-i Öklidis*. İstanbul, 1216, 218 sayfa. Arapça.

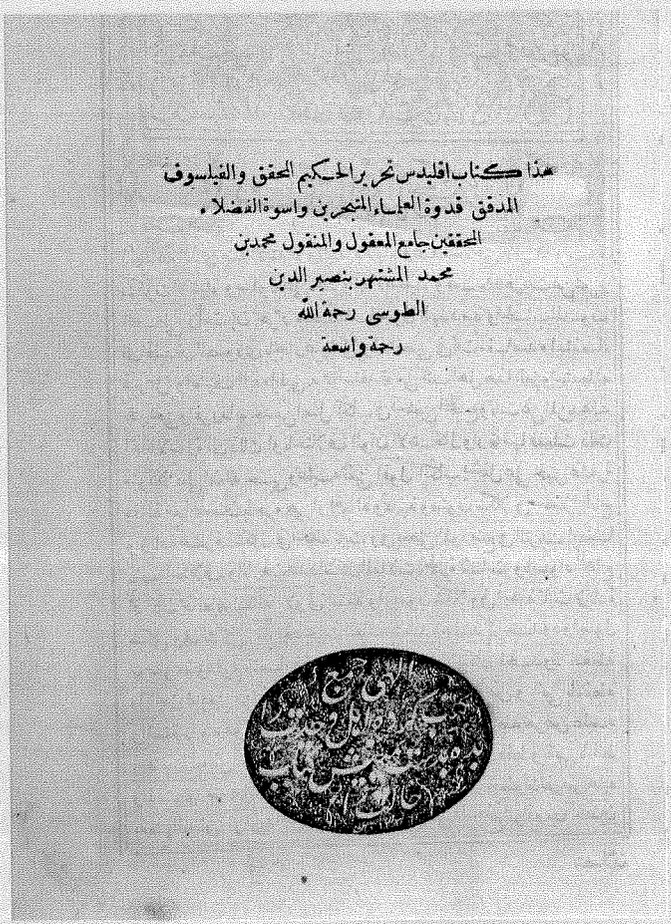

هذا كتاب اقليدس تحرير الحكيم المحقق والفيلسوف
المدقق قدوة العلماء المتبحرين واسوة الفضلاء
المحققين جامع المعقول والمنقول محمد بن
محمد المشتهر بنصير الدين
الطوسى رحمة الله
رحمة واسعة

Kitâb-ı Tahrir-i Usûl-i Öklidis, ilk sayfa

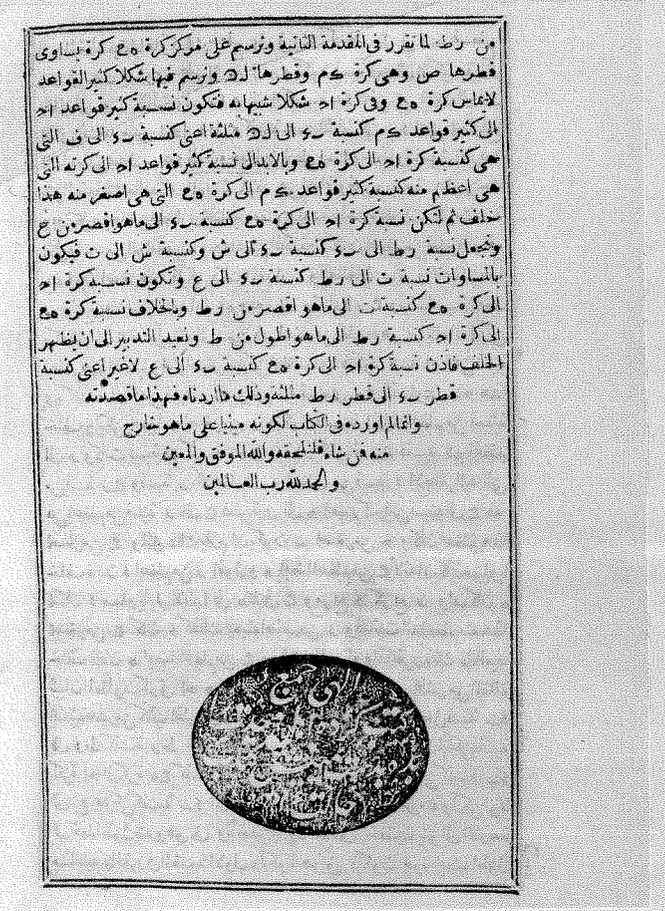

من رط لما تقرر فى المقدمة الثانية ونرسم على مركز كرة هح كرة يساوى
قطرها ص وهى كرة كم وقطرها لد ونرسم فيها شكلا كثير القواعد
لايماس كرة هح وفى كرة اح شكلا شبيها به فتكون نسبة كثير قواعد اح
الى كثير قواعد كم كنسبة ىد الى لد مثلثة اعنى كنسبة ىد الى ف التى
هى كنسبة كرة اح الى كرة هح وبالابدال نسبة كثير قواعد اح الى كرته التى
هى اعظم منه كنسبة كثير قواعد كم الى كرة هح التى هى اصغر منه هذا
خلف ثم لتكن نسبة كرة اح الى كرة هح كنسبة ىد الى ماهو اقصر من ع
ونجعل نسبة رط الى ىد كنسبة ىد الى ش وكنسبة ش الى ت فيكون
بالمساوات نسبة ت الى رط كنسبة ىد الى ع وتكون نسبة كرة اح
الى كرة هح كنسبة ت الى ماهو اقصر من رط وبالخلاف نسبة كرة هح
الى كرة اح كنسبة رط الى ماهو اطول من ط ونعيد التدبير الى ان يظهر
الخلف فاذن نسبة كرة اح الى كرة هح كنسبة ىد الى ع لاغير اعنى كنسبة
قطر ىد الى قطر رط مثلثة وذلك ما اردناه فهذا ما قصدته
وانما لم اورده فى الكتاب لكونه مبنيا على ماهو شارح
منه فمن شاء فلنلحقه والله الموفق والمعين
والحمد لله رب العالمين

Kitâb-ı Tahrir-i Usûl-i Öklidis, son sayfa

13- MEHMED ES'AD, *Lehçetü'l-Lügat.* İstanbul, 1216, 2 + 7 + 851 sayfa.

Lehçetü'l-Lügat, ilk sayfa

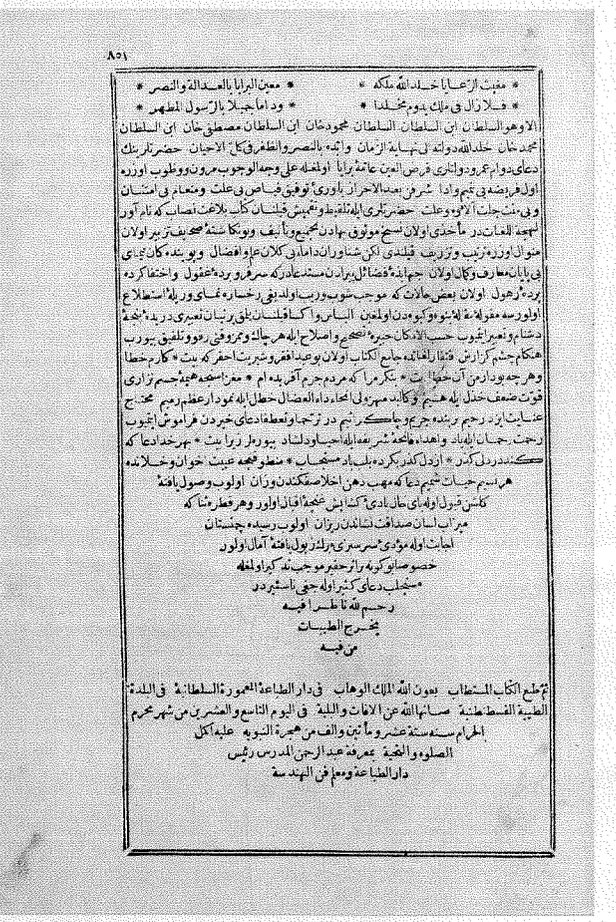

Lehçetü'l-Lügat, son sayfa

14- *Tarif de Douane.* Que les Négocians de Sa. Majesté L'Empereur de toutes les Russies doivent payer dans les Etats de la Sublime Porte sur les Marchandises d'importation et d'exportation. Traduit et mis en ordre Alphabetique par Antoine Fonton. Jeune de Langue au service de Sa Majesté Impériale. Constantinople: De l'Imprimerie Impériale, 1802, 53 sayfa.

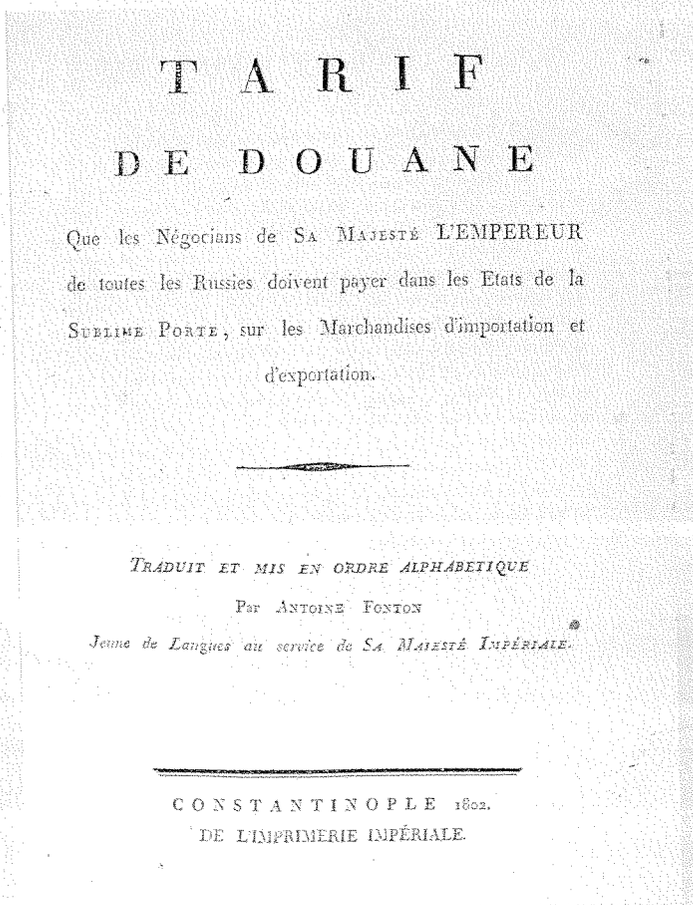

TARIF

DE DOUANE

Que les Négocians de SA MAJESTÉ L'EMPEREUR de toutes les Russies doivent payer dans les Etats de la SUBLIME PORTE, sur les Marchandises d'importation et d'exportation.

TRADUIT ET MIS EN ORDRE ALPHABETIQUE

Par ANTOINE FONTON

Jeune de Langues au service de SA MAJESTÉ IMPÉRIALE.

CONSTANTINOPLE 1802.

DE L'IMPRIMERIE IMPÉRIALE.

Tarif de Douane, ilk sayfa

15- EBU NASR İSMAİL B. HAMMAD EL-CEVHERÎ, *Tercüme-i Sihah-ı Cevherî (Vankulu Lügati).* Çev: Mehmed b. Mustafa el-Vanî, cilt I, İstanbul, 1217, 5 + 650 sayfa.

Vankulu Lügati, cilt I, ilk sayfa

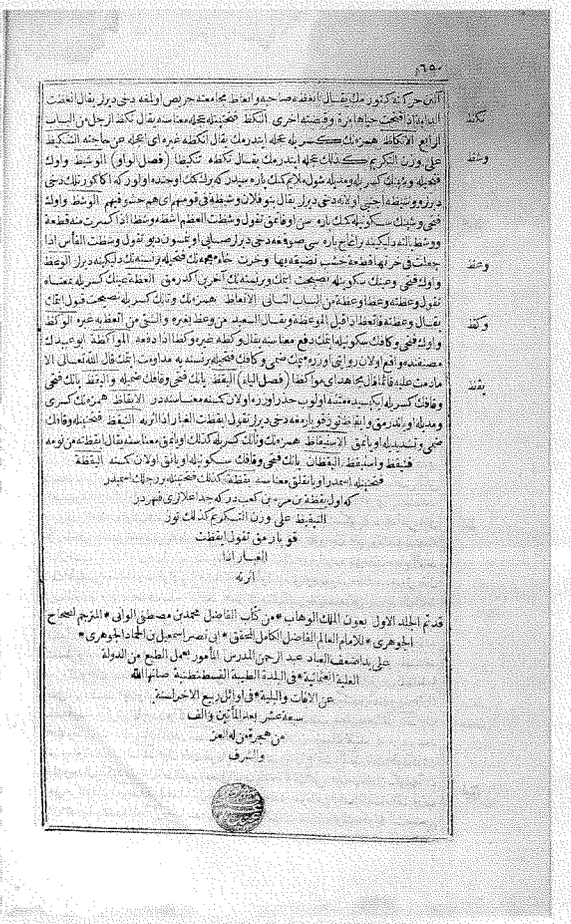

Vankulu Lügati, cilt I, son sayfa

16- HÜSEYİN RIFKI TAMANÎ, *İmtihânü'l-Mühendisîn.* İstanbul, 1217, 115 sayfa + 7 levha.

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد وسپاس بی پایان وشکر وثنای کافهٔ عالمیان جناب
کبریانك علو شاننه شایاندرکه برهان وحدانیتی
اشکال ملحدینی قاطعدر وصلوة وسلام فراوان اول ذات
سید الاکوان حضرتلرینه لایق بی کماندرکه نور روحانیتی
اشکال موحدینه ساطعدر وآل واصحاب کزیدهٔ کرامت
عنوان ومقتدا ومهتدای اهل ایمان حضراتنه جسباندرکه
کنز مخفیهٔ نبویه‌دن صدور ایدن اسرار غیبیهٔ الهیه‌یی امت
سائره‌سنه اخبارلری شایعدر وبعد معلوم اوله‌که لطائف
فن هندسه‌یه متعلق بعض مسائل مجهوله‌یی استخراج
برطبق قانون بر رساله‌ده وضع واندراج مرأت ضمیر فقیرانه‌مده
جلوه‌کر وصورتنما اولدیغی وجهله اصول هندسه‌یی قرأت
وتکمیل وفن مرقومده کمال ومهارت کسب وتحصیل ایدن
ذوات فطانت صفاته تشحیذ اذهان ایچون علی قدر
الطاقه سعی وفیر وبذل مقدرتده جهد کثیر ایده‌رك فوائد
عظیمه‌یی شامل ومنافع کثیره‌یی مشتمل اولمق ملاحظه‌سیله

اربابنه

İmtihânü'l-Mühendisîn, ilk sayfa

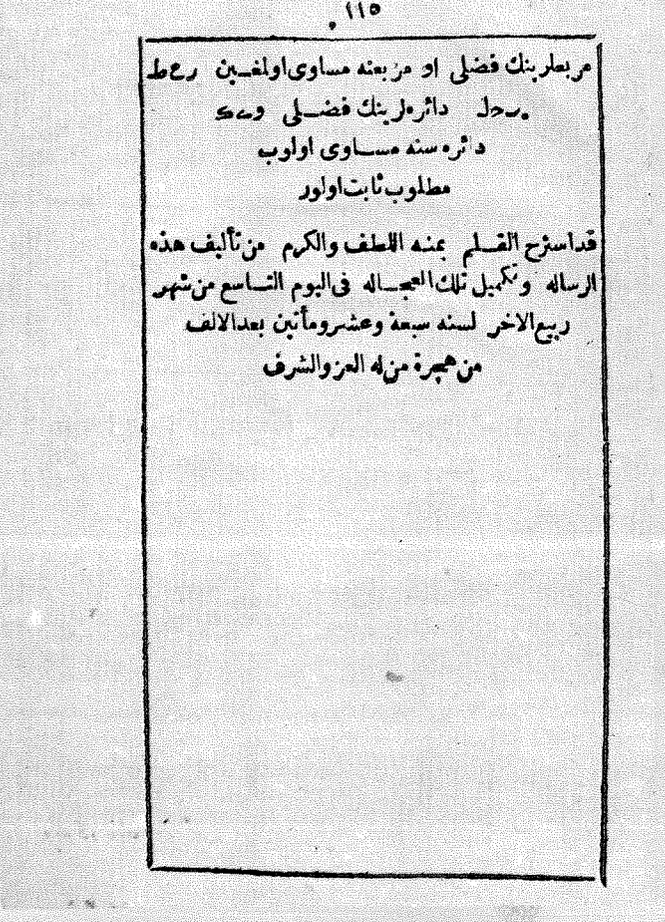

١١٥

مربعلرینك فضلی او مربعنه مساوی اولمغین رع ط
ب ح ل دائره‌لرینك فضلی و ی ك
دائره‌سنه مساوی اولوب
مطلوب ثابت اولور

قد استرح القلم بمنه اللطف والکرم من تألیف هذه
الرساله وتکمیل تلك العجاله فی الیوم التاسع من شهر
ربیع الاخر لسنه سبعة وعشر ومأتین بعد الالف
من هجرة من له العز والشرف

İmtihânü'l-Mühendisîn, son sayfa

ÜSKÜDAR MATBAASI

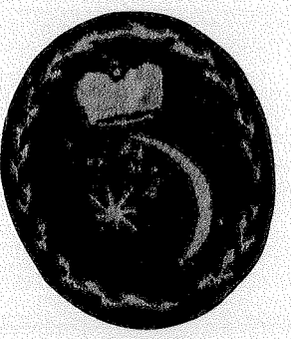

1- SEYYİD MUSTAFA, *Diatribe de l'Ingénieur Séid Moustapha sur l'Etat Actuel de l'Art Militaire du Génie et des Sciences.* A Constantinople: Dans la nouvelle Typographie de Scudar fondée par le Sultan Selim III. 1803, 33 sayfa.

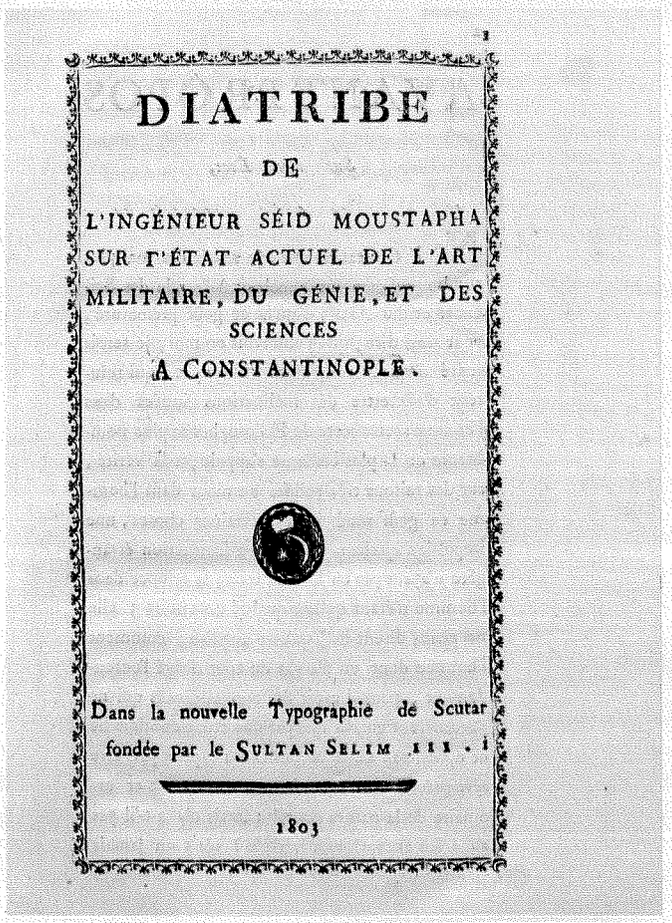

DIATRIBE

DE

L'INGÉNIEUR SÉID MOUSTAPHA

SUR L'ÉTAT ACTUEL DE L'ART

MILITAIRE, DU GÉNIE, ET DES

SCIENCES

A CONSTANTINOPLE.

Dans la nouvelle Typographie de Scutar

fondée par le SULTAN SELIM III.

1803

Diatribe de, ilk sayfa

2- MEHMED B. PİR ALİ BİRGİVÎ, *Risale-i Birgivî.* İstanbul, 1218, 86 sayfa.

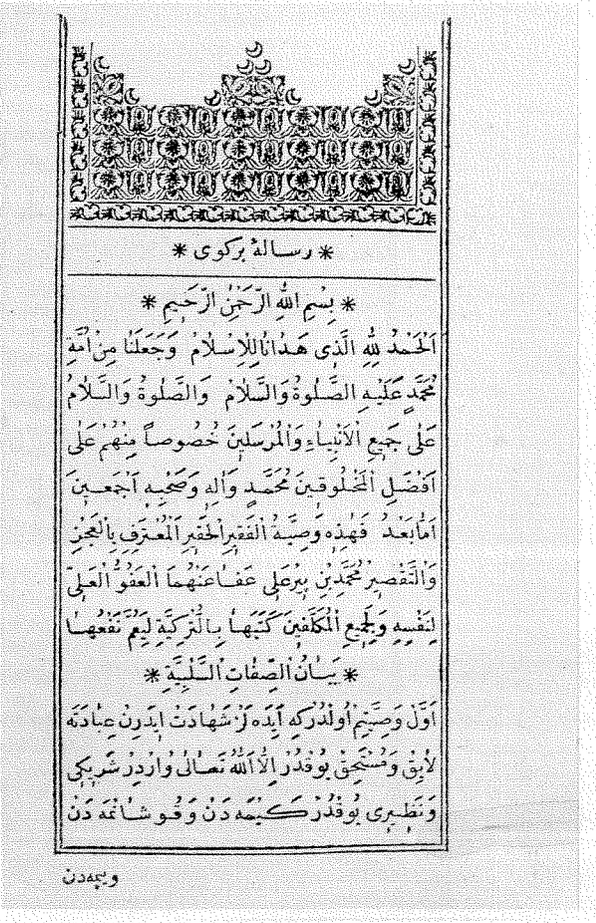

* رسالهٔ برکوی *

* بسم الله الرحمن الرحيم *

الحمد لله الذي هدانا للاسلام وجعلنا من امة
محمد عليه الصلوة والسلام والصلوة والسلام
على جميع الانبياء والمرسلين خصوصاً منهم على
افضل المخلوقين محمد واله وصحبه اجمعين
اما بعد فهذه وصية الفقير الحقير المعترف بالعجز
والتقصير محمد بن پير علي عفا عنهما العفو العلي
لنفسه ولجميع المكلفين كتبها بالتركية ليعم نفعها

* بيان الصفات السلبية *

اول وصيتم اولدركه ايده لر شهادت ايدرن عبادته
لايق ومستحق يوقدر الا الله تعالى واردر شريكي
ونظيري يوقدر كيمه دن وقوشانمه دن

ويمه دن

Risale-i Birgivî, ilk sayfa

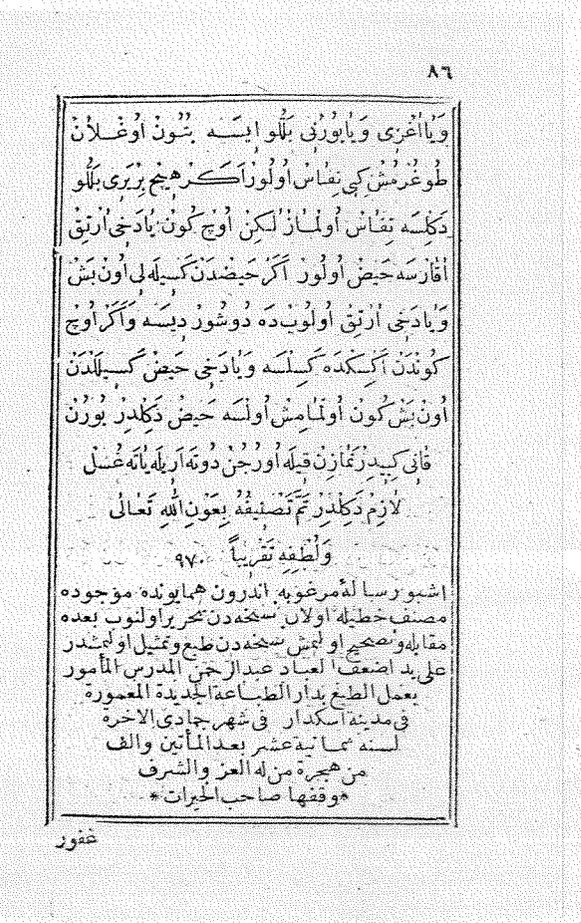

٨٦

ويا اغزي ويا يورني بللو ايسه بتون اوغلان
طوغرمش كبي نفاس اولور اكر هيچ بر بري بللو
دكلسه نفاس اولماز لكن اوچ كون يادخي ارتق
اقارسه حيض اولور اكر حيضدن كسيله لي اون بش
ويادخي ارتق اولوب ده دوشور ديسه واكر اوچ
كوندن اكسكده كسلسه ويادخي حيض كسيلدن
اون بش كون اولمامش اولسه حيض دكلدر يورن
قاني كبيدر نمازن قيله اورجن دوته اريله ياته غسل
لازم دكلدر تم تصنيفه بعون الله تعالى
ولطفه تقريباً ٩٧٠
اشبو رسالهٔ مرغوبه اندرون همايونده موجوده
مصنف خطيله اولان نسخه دن تحرير اولنوب بعده
مقابله وتصحيح اولنمش نسخه دن طبع وتمثيل اولنمشدر
على يد اضعف العباد عبد الرحمن المدرس المأمور
بعمل الطبع بدار الطباعة الجديدة المعمورة
في مدينة اسكدار في شهر جمادى الاخرة
لسنه ثمانية عشر بعد المأتين والف
من هجرة من له العز والشرف
وقفها صاحب الخيرات

غفور

Risale-i Birgivî, son sayfa

3- MAHMUD RAİF, *Ucaletü'l-Coğrafiyye, Cedid Atlas Tercümesi.* İstanbul, 1218, 1 + 79 sayfa, 26 bakır kalıp baskı harita. 50 adet basılmıştır.

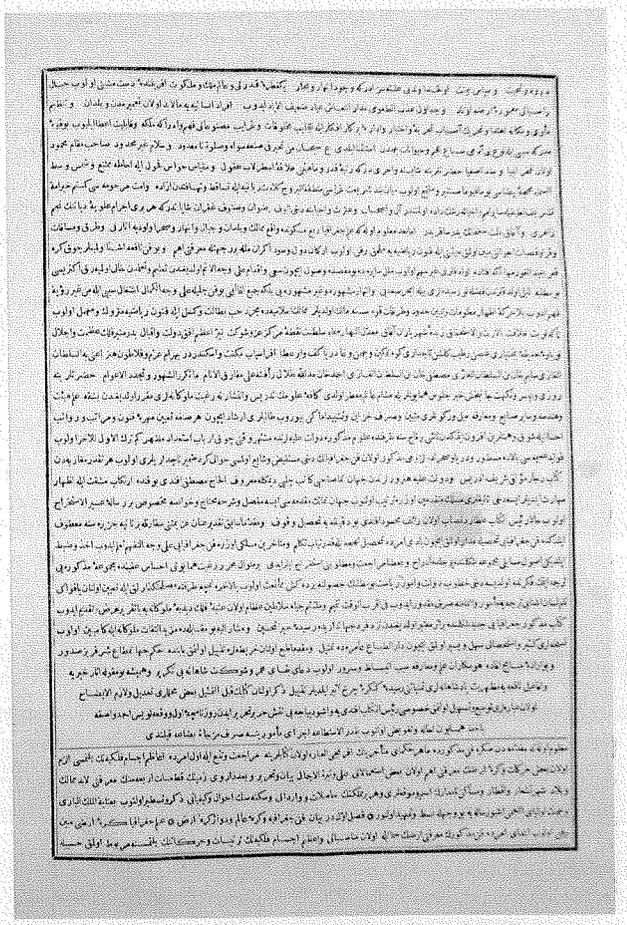

Ucaletü'l-Coğrafiyye, ilk sayfa

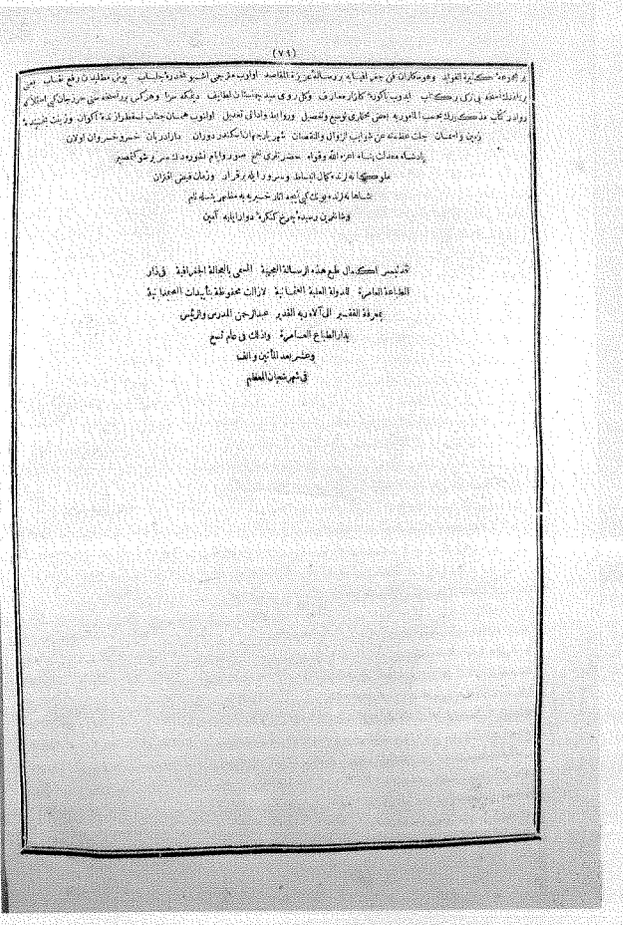

Ucaletü'l-Coğrafiyye, son sayfa

Cedid Atlas Tercümesi

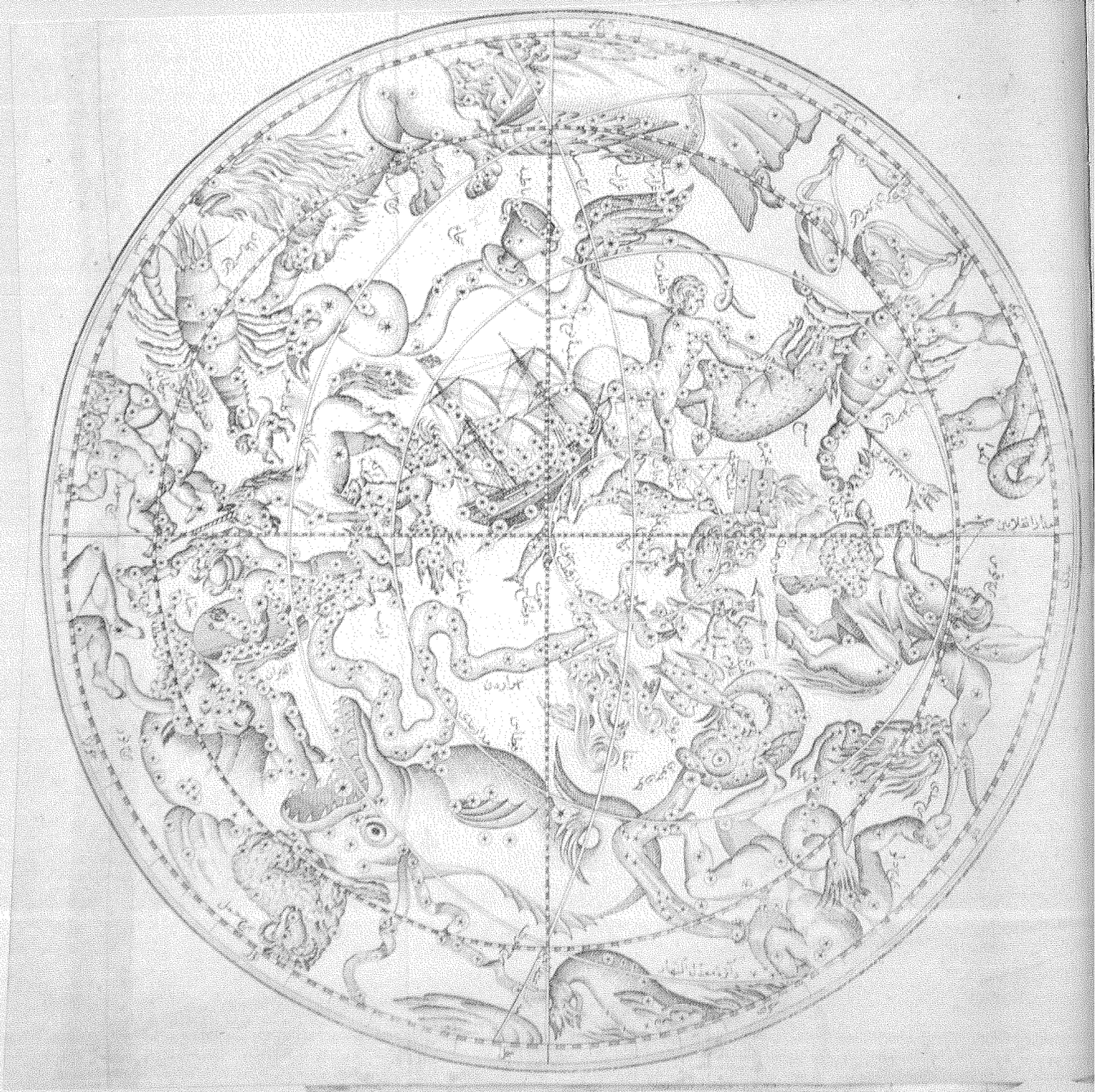

Ucaletü'l-Coğrafiyye

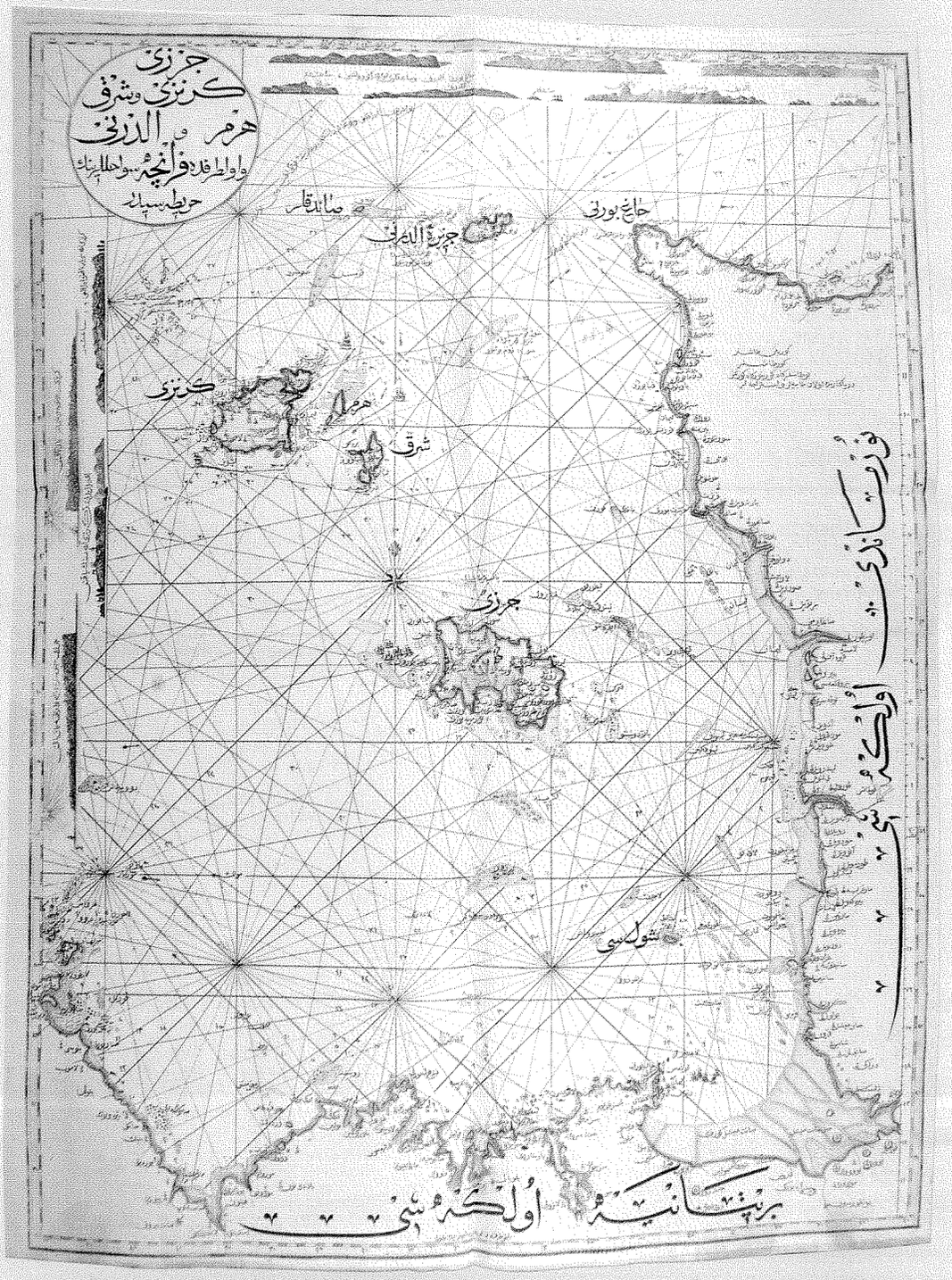

Ucaletü'l-Coğrafiyye

Ucaletü'l-Coğrafiyye

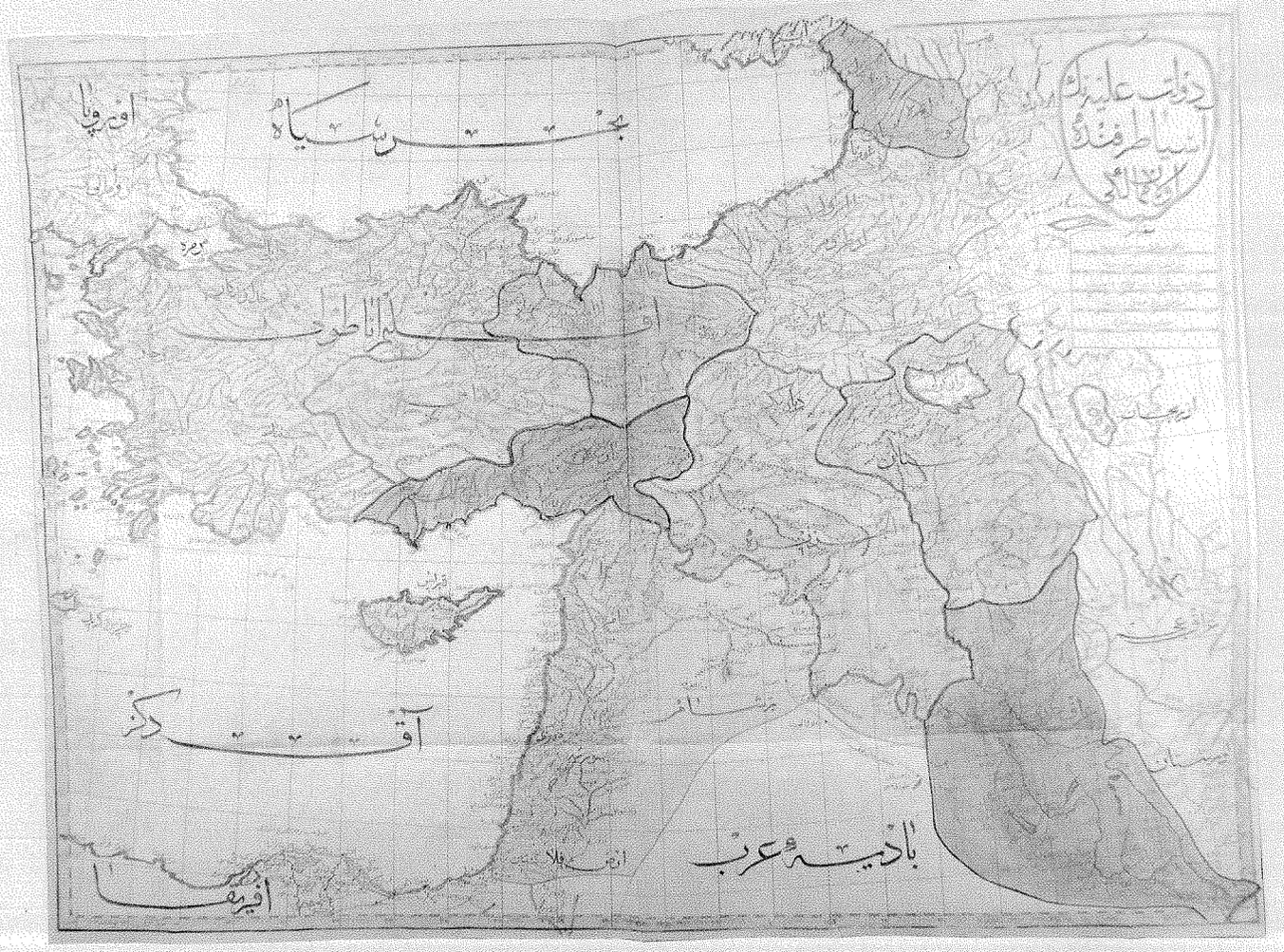

Ucaletü'l-Coğrafiyye

4- HÜSEYİN B. AHMED, ZEYNİZÂDE, *Mu'rib'i-i İzhârü'l-Esrar*. İstanbul, 1218, 326 sayfa. Arapça.

Mu'rib'i-i İzhârü'l-Esrar, ilk sayfa

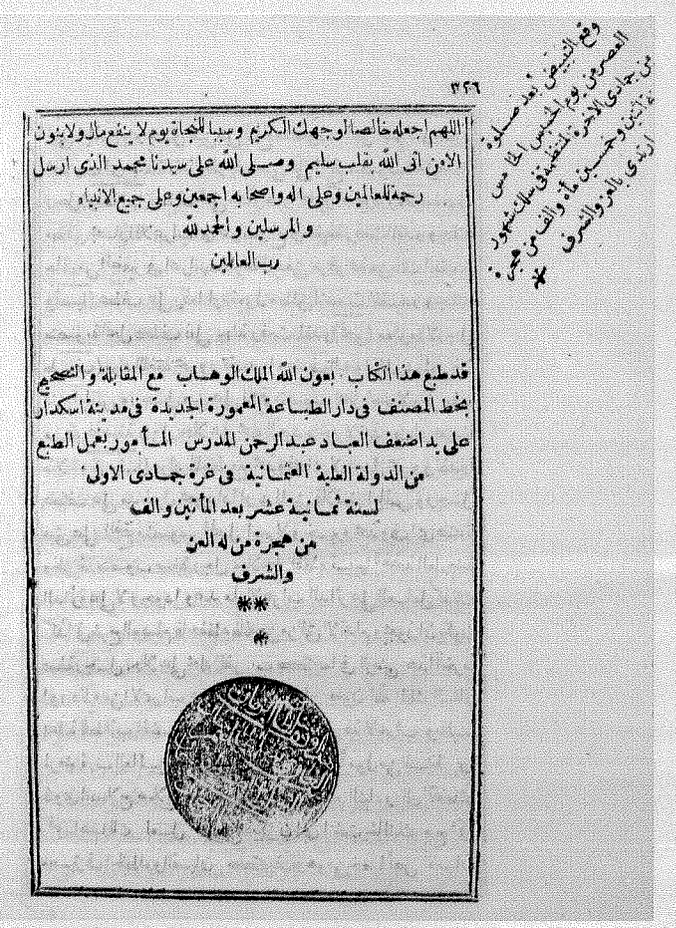

Mu'rib'i-i İzhârü'l-Esrar, son sayfa

5- *Şurûtü's-Selât.* İstanbul, 1219, 23 sayfa.

6- AHMED B. MEHMED EMİN, KADIZÂDE, *Cevhere-i Behiyye-i Ahmediyye fi Şerhi'l-Vasiyyeti'l-Muhamediyye.* İstanbul, 1219, 315 sayfa.

* هذه جوهرة بهية احمديه * في شرح الوصية المحمديه *

* بسم الله الرحمن الرحيم *

جميع حمدوثنا واجب الوجود وكامل الاحسان والجود اولان
الله تعالى به مخصوص صدر كه امت محمد به بي اصول دينيه وفروع
شرعيه ده سائرامم سالفه سابقه اوزرينه تفضيل ايلدي واهل
سنت وجماعتي مذهب حقه توفيق ايدوب زينت وضلالدن محفوظ
ايلدي وصلوات متواليه وتسليمات متتاليه اول افضل مخلوقات
ومفخر كائنات شمس فلك ثبوت ورسالت وفلك عالم سعادت
وسيادت خاتم انبياء ومرسلين وسيد اولين وآخرين محمد مصطفى
صلى الله تعالى عليه وسلم اوزرينه اولسونكه شمس دين متين
ونور شرع مبينله جله جهاندن ظلمات كفر وجهالتي محوايدوب
امتي احيا وتنوير ايلدي ودخي الى واصحابي اوزرينه اولسونكه
ملت محمديه وشريعت احمديه بي نقل وروايت ايلدبلر ودخي علماء
دين اوزرينه اولسونكه شريعت مطهره بي اهل اسلامه
تعليم ايتدبلر وبعد بو عبد فقير وحقير قاضي زاده اسلامبولي
احمد بن محمد امين رحمهما الله تعالى وبركه علماء ديندن اولان شيخ
تقي الدين محمد بن بير علي البركوي عليه رحمة الملك القوي تأليف
ايلديكي وصيت نامه ذاتنده بركزيده و رساله شريفه اولوب
اصول دينيه دن اكثر عقائد اهل سنى مشتمل وعلم اخلاقدن امهات
محاسن اخلاقي حاوي وفروع شرعيه دن بلسي اهم مهمات اولان

مسائل

Cevhere-i Behiyye-i Ahmediyye, ilk sayfa

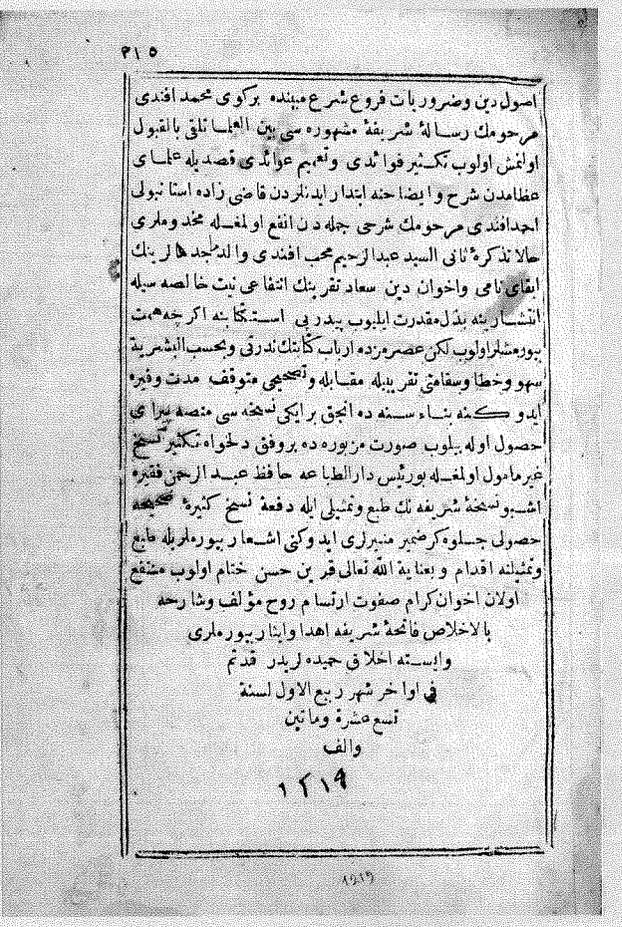

٢١٥

اصول دين وضروريات فروع شرع مبينده بركوي محمد افندي
مرحومك رسالهٔ شريفهٔ مشهوره سي بين العلما تلقي بالقبول
اولغش اولوب تكثير فوائدي وتعميم عوائدي قصديله علماي
عظامدن شرح وايضاحنه ابتدار ايدنلردن قاضي زاده استانبولي
احمد افندي مرحومك شرحي جمله دن انفع اولمغله محمد ومارى
حالا تذكرهٔ ثاني السيد عبد الرحيم محب افندي والد ماجدها لرينك
ابقاي نامي واخوان دين سعادتقرينك انتفاعي نيت خالصه سيله
انتشاريته بذل مقدرت ايلبوب پدري استكتابنه اكرچه همت
پورعشلراولوب لكن عصرمزده ارباب كتابتك ندرتي وبحسب البشرية
سهو وخطا وسقامتي تقريبيله مقابله وتصحيحي متوقف مدت وفيره
ايدوكمنه بناء سنه ده انجق برايكي نسخه سي منصه بيرامي
حصول اوله يلوب صورت مزبوره ده بروفق دلخواه تكثير نسخ
غير مأمول اولمغله بورئيس دارالطباعه حافظ عبد الرحمن فقيره
اشبو نسخهٔ شريفه نك طبع وتمثيلي ايله دفعهٔ نسخ كثيرهٔ صحيحه
حصولي جلوه كرضمير منيرلري ايدوكني اشعار پورملريله طابع
وتمثيلنه اقدام و بعنايهٔ الله تعالى قرين حسن ختام اولوب مشتمل
اولان اخوان كرام صفوت ارتسام روح مؤلف وشارحه
بالاخلاص فاتحهٔ شريفه اهدا وايتار پورملري
وابسته اخلاق حميده لريدر قدتم
في اواخر شهر ربيع الاول لسنة
تسع عشرة ومائتين
والف
١٢١٩

Cevhere-i Behiyye-i Ahmediyye, son sayfa

7- VEHBÎ, SÜNBÜLZÂDE, *Tuhfe-i Vehbî*. İstanbul, 1219, 65 sayfa.

Tuhfe-i Vehbî, ilk sayfa

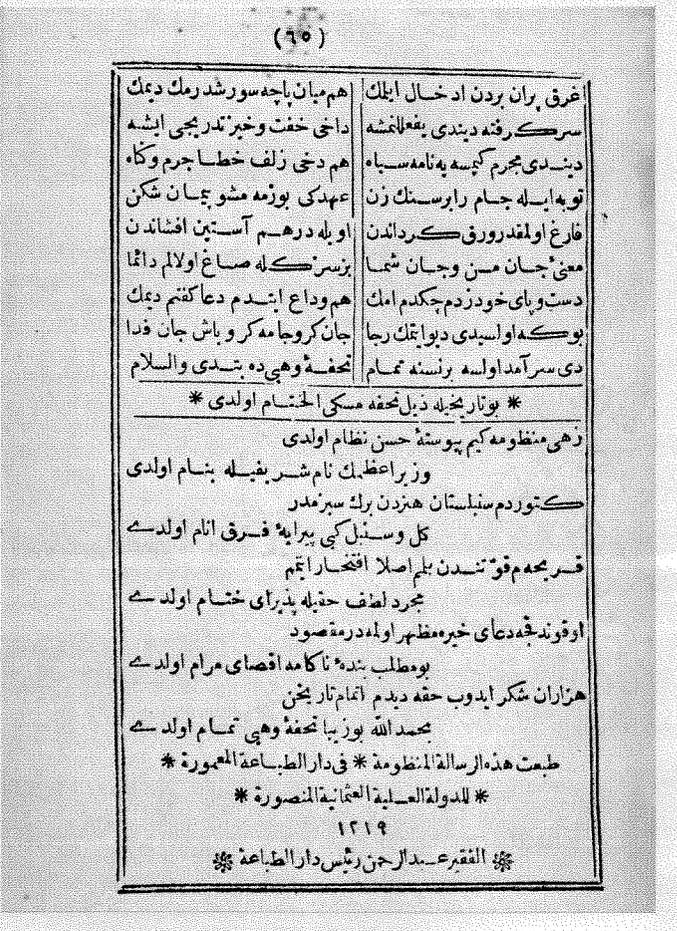

Tuhfe-i Vehbî, son sayfa

8- MUSTAFA B. HAMZA, ADALI, *Netêyi'cü'-Efkâr 'Alâ İzhârü'l-Esrâr.* İstanbul, 1219, 5 + 268 sayfa. Arapça.

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

الحمد لله الذى حمل الالفاظ قوالب المعانى * وفضلها على سائر الاصوات بنظم درر حروف المبانى * وشضله رفع الخطاء عن الامة عامة وشكوبته كان الافعال تامة * ولايسع ظروف الكنايات تعريف موصولات نعمائه * ولايتانى بالاشارة اظهار مضمرات الائه * والصلوة والسلام على من اوتى جوامع الكلم من بين المرسلين * محمد الذى اعرب عن حجج الدين للعالمين وعلى آله لجازمين العاملين برفوعات احكامه * والممتازين عن اهل الحفض بالاضافة الى منصوبات اعلامه * اللهم اجعل صدورنا مصادر صفات الكرام * واصرف جوارحنا عما منع فى الاسلام * وابدل معثرتك عما جنيناه غلطا * واجمعنا مع الموحدين لا القائلين شططا اما بعد فيقول العبد الفقير * الى لطف ربه القدير الشيخ مصطفى بن حمزه * اسكنهما الله بفضله فى الجنة * ان كتاب اظهار الاسرار * للفاضل صاحب الاعتبار بديع الفضل فى الاعصار * مارات مثله الابصار * خلف السلف الاخيار * وسند الخلف الاخبار * مولانا الشيخ محمد المحقق الحقانى * والنحرير الحبر المدقق الربانى * الشهير المعروف بالبركى * لفائز بالنوال الوفى * اسكنه الله فى جنة

مفتحة

قوالب المعانى باعتبار ان المعانى تؤخذ منها وتريد زيادتها وتنقص بنقصانها منه

فيه اشارة الى قوله عليه السلام رفع عن امتى الخطاء والنسيان اى حكمهما وفى ذكره تمثيل للاعتصام عنهما بالعيشى الاروى منه

عن بمعنى الصلة اوزائدة اذا كان اعرب بمعنى اظهر ومفعوله محذوف وعن بمعناه اذا كان اعرب بمعنى اذا له تقدير الكلام اذا له العباد عن حجج الدين منه اى جعل مغفرتك بدلا وعوضا عن خاطئنا وخطايانا منه

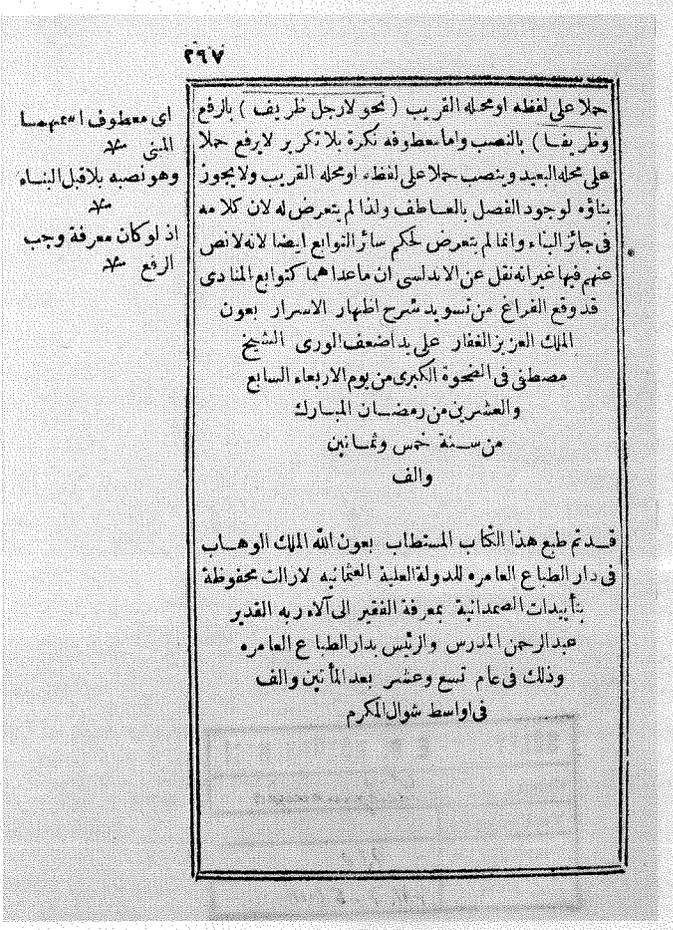

٢٦٧

حملا على لفظه اومحله القريب (نحو لارجل ظريف) بالرفع وظريفا) بالنصب واما معطوفه نكرة بلا تكرير لايرفع حملا على محله البعيد وينصب حملا على لفظه اومحله القريب ولايجوز بتاؤه لوجود الفصل بالعاطف ولذا لم يتعرض له لان كلامه فى جائز البناء وانما لم يتعرض لحكم سائر التوابع ايضا لانه لانص عنهم فيها غير انه نقل عن الاندلسى ان ماعداهما كتوابع المنادى قد وقع الفراغ من تسويد شرح اظهار الاسرار بعون الملك العزيز الغفار على يد اضعف الورى الشيخ مصطفى فى الفحوة الكبرى من يوم الاربعاء السابع والعشرين من رمضان المبارك من سنة خمس وثمانين والف

قدتم طبع هذا الكتاب المستطاب بعون الله الملك الوهاب فى دار الطباع العامره للدولة العلية العثمانيه لازالت محفوظة بتأييدات الصمدانية بمعرفة الفقير الى آلاء ربه القدير عبدالرحمن المدرس والرئيس بدار الطباع العامره وذلك فى عام تسع وعشر بعد المأتين والف فى اواسط شوال المكرم

اى معطوف اسمهما المبنى منه

وهو نصبه بلاقبل البناء منه

اذ لوكان معرفة وجب الرفع منه

Netêyi'cü'-Efkâr, ilk sayfa

Netêyi'cü'-Efkâr, son sayfa

9- AHMED VASIF, *Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakâyikü'l-Ahbâr (Vasıf Tarihi).* 2 cilt, İstanbul, 1219, 15 + 327 sayfa; 6 + 315 sayfa.

بسم الله الرحمن الرحيم

درود نامعدود وشكر متعاقب الورود معبود بالحق اولان واجب
الوجود حضرتلرينه سزادركه احوال امم ماضيه واطوار ملل
باليه‌يى محل عبرت اولى الابصار وسبب انتباه صنوف اخيار ايلبوب
ماضيدن حاله انتقال ايله سوالف اوضاع ناسه استدلال استعدادنى
افراد عباده اعطا واجزال ايله مجرب مجارى احوال روزكار
ودانندهٔ صروف قاصمة الظهور ادوار ايلدى واكمل صلوة
واجمل تحيات تحفهٔ روضهٔ اشرف موجودات قيلنوركه سير
بديع الاثرنه سلوك واقتفا باعث حصول فوز دوسرا ووسيلهٔ
تهذيب اخلاق وسجايا در وآل واصحاب وعترت واحبابنه اهداى
تفاريق رضا قيلنوركه جمله‌سى راهنماى جادهٔ صواب ويكه تاز
مضمار فصل الخطاب اولمشلردر اما بعد معلوم اوله كه قرآن
عظيم الشان واحاديث فخر دوجهاندن صكره فن جليل تاريخ الذواطيب
علوم واشرف واعز فنون اولوب شوسببله كه سير واثار
انبياى عظامى جامع وقصص اوليا وملوكى احتوا ايله مبين سوابق وقايع
اولديغندن غيرى نظم اذا ما طالع التاريخ شخص راى الدنيا وابصر
كل جيل مفهومى اوزره نظردن غايب نيجه حوادث ومناقب داخل
ظرف اطلاع وغرائب اخبار جوانب كوشه كير دهليز سماع اولوب
احوال سلفه علم اليقين درجه‌سنده وصول واطوار مخلوقات ارضين
وسماواته وقوف ايله اختبار واتعاض مقاصدى انجق بو فن عزيز المنال
سببى ايله حصول بولوب عقول قاصره اربابى عقل بالملكه مرتبه سنه

ايصال

Vasıf Tarihi, ilk sayfa

(٣١٥)

مدبران پركار امور صغير وكبير اولان ارباب راى وتدبير
اثار كسترانمدن التقاط جواهر معانى ايدرك هر برى عصرلرنده
علم مفرد كبى منادى وبالمقايسه فتح كليد مبهمات امور ايدرك
بين الاقران ممتاز ومستثنى اوله جغلرى كالشمس فى عنان السما
ظاهر وهويدادر حق عاجزانه مده هر بار ظهور ايدن عطاياى
شاهانه كه بردورده مورخان دول حقلرنده لوحه طراز سنوح اولمديغى
متحقق الثبوتدر ليل ونهار داعيهٔ شوقى تهييج وكالاى بى بهاى هنر
واستعدادمى ترويج ايدوب التمش التى تاريخندن ايكيوز اون يدى
تاريخنه كلنجه يعنى اللى برسنه‌دن برو دولت عليهٔ ابدى الاتصالده
وقوعيافته اولان حوادث يوميه وظهورات كونيه نسق واحد
اوزره چكيدهٔ قلم نادره رقم اولوب انشا الله تعالى بوندن صكره
نيجه سنين وسال اوپادشاه فرخنده فال واولشهنشاه سروشى
خصال حضرتلرينك شهنامهٔ ستايش ومديحه وزمان سعد
اقترانلرنده نمودار اولان اثار صريحه‌لرين فكرت صحيحه وصفوت
قريحه ايله نقش پرند تحرير ايتمك الطاف الهيه‌دن مستبعد دكلدر
همان جناب مسبب الاسباب تعالى ذاته عن الشك والارتياب
خديو زمان واسكندر دوران هوشنك هوش افراسياب جيوش
سلطان البرين والبحرين المشتهر بالعدل والاحسان فى الخافقين
خليفة الله فى ارضه لقايم بواجبه وفرضه حضرتلرينى الى اخر الادوار
سرير سلطنتلرنده برقرار ايدوب اعداى دولتلرينى قوهٔ قاهرهٔ الهيه‌سيله
مدمر ومقهور وزير سايهٔ حمايت عدالتلرنده اولان توانا وفقرا
ورعايا وبرايايى طول عمر وفزونى شوكتيله
مسرور ايده امين

كمل طبع هذا التاريخ الجديد والاثر المفيد المسمى بمحاسن الاثار
وحقايق الاخبار لاحمد واصف افندى المؤرخ فى الدولة العلية
العثمانية لازالت محفوفة بتأييدات الصمدانية بمعرفة الفقير
الى آلاء ربه القدير عبد الرحمن المدرس والرئيس بدار الطباع العامره
وذلك فى عام تسع وعشر بعد المأتين والف
فى شهر شعبان المعظم

Vasıf Tarihi, son sayfa

10- İSMAİL GELENBEVÎ, *Müsellesât Risâlesi*. İstanbul, 1220, 79 sayfa.

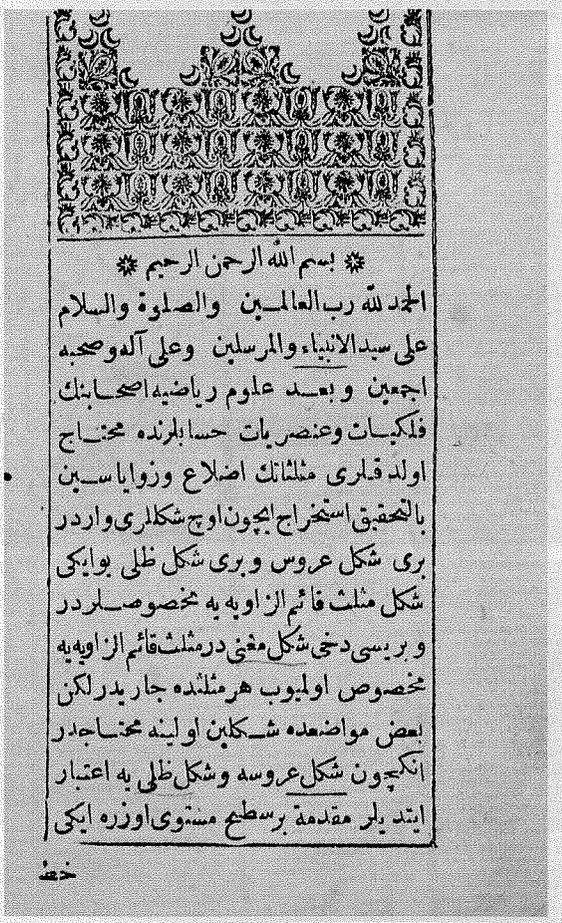

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام
على سيد الانبياء والمرسلين وعلى آله وصحبه
اجمعين و بعد علوم رياضيه اصحابنك
فلكيات وعنصريات حسابلرنده محتاج
اولدقلرى مثلثاتك اضلاع وزوايا سين
بالتحقيق استخراج ايچون اوچ شكللرى واردر
برى شكل عروس و برى شكل ظلى بوايكى
شكل مثلث قائم الزاويه يه مخصوصلردر
و بريسى دخى شكل مغنى درمثلث قائم الزاويه يه
مخصوص اولوب هرمثلثده جاريدر لكن
بعض مواضعده شكلين اولينه محتاجدر
انكچون شكل عروسه و شكل ظلى يه اعتبار
ايتدلر مقدمة برسطح مستوى اوزره ايكى

خط

Müsellesât Risâlesi, ilk sayfa

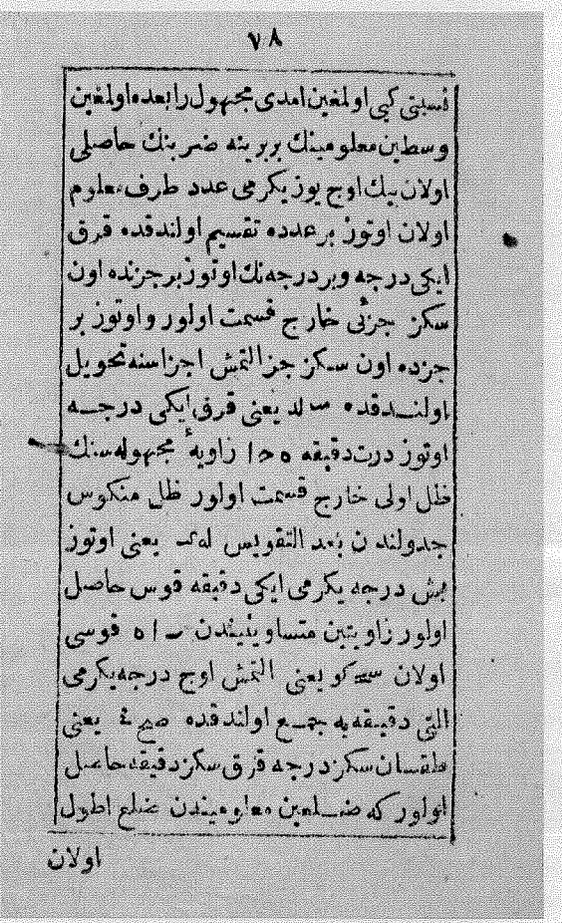

٧٨

نسبتى كبى اولمغين امدى مجهول رابعده اولمغين
وسطين معلومينك بربرينه ضربنك حاصلى
اولان بيك اوچ يوز يكرمى عدد طرف معلوم
اولان اوتوز بر عدده تقسيم اولندقده قرق
ايكى درجه وبردرجه نك اوتوز برجزنده اون
سكز جزئى خارج قسمت اولور واوتوز بر
جزده اون سكز جزالتمش اجزاسنه تحويل
اولندقده سلد يعنى قرق ايكى درجه
اوتوز درت دقيقه وحدا زاويه مجهوله سنك
ظل اولى خارج قسمت اولور ظل منكوس
جدولندن بعد التقويس لهب يعنى اوتوز
بش درجه يكرمى ايكى دقيقه قوس حاصل
اولور زاويتين متساويتيندن ساه قوسى
اولان سيكو يعنى التمش اوچ درجه يكرمى
البى دقيقه يه جمع اولندقده صبغ يعنى
طقسان سكز درجه قرق سكز دقيقه حاصل
اولور كه ضلعين معلوميندن ضلع اطول

اولان

Müsellesât Risâlesi, son sayfa

11- HÜSEYİN RIFKI, TAMANÎ, *Telhisü'l-Eşkâl.* İstanbul, 1220, 60 sayfa + 7 levha.

12- AHMED B. MEHMED EMİN, KADIZÂDE, *Ferâidü'l-Fevâid fî Beyâni'l- Akâ'id (Amentü Şerhi).* İstanbul, 1220, 298 sayfa.

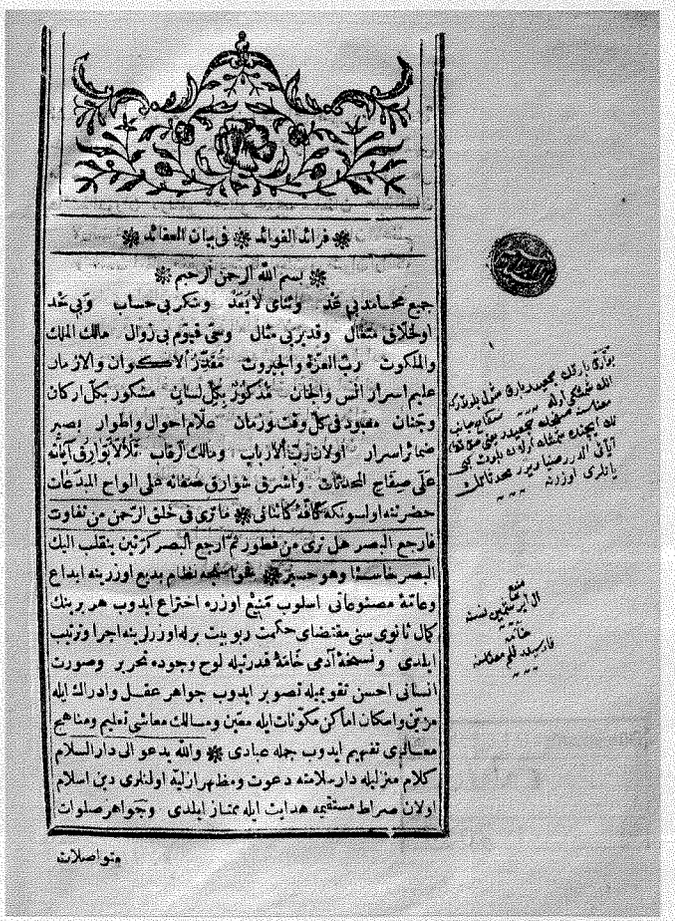

Ferâidü'l-Fevaîd, ilk sayfa

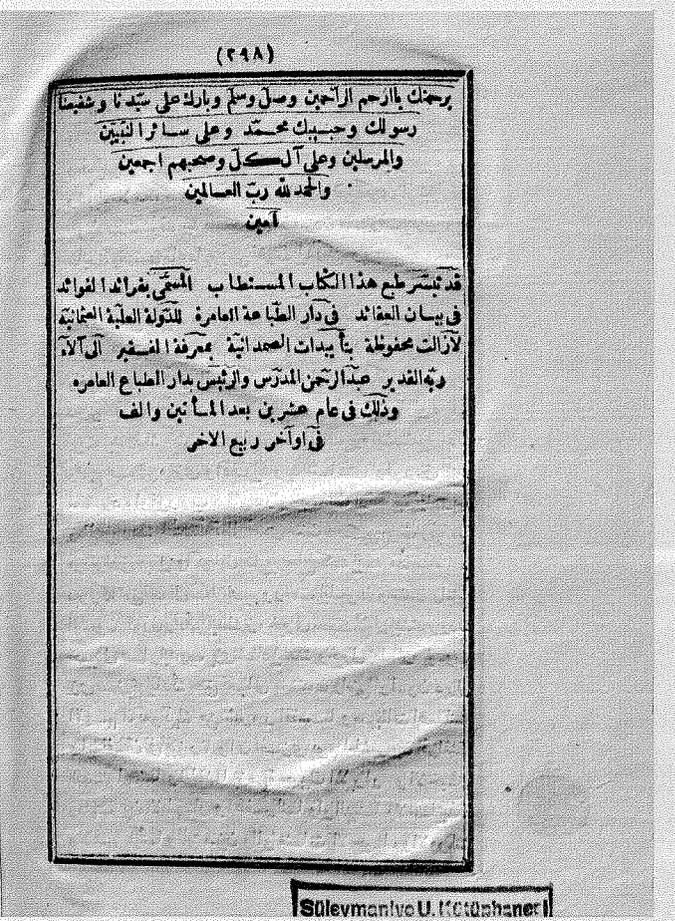

Ferâidü'l-Fevaîd, son sayfa

13- HÜSEYİN RIFKI, TAMANÎ, *Mecmû'atü'l-Mühendisîn.* İstanbul, 293 sayfa.

14- MEHMED B. PİR ALİ BİRGİVÎ, *Risâle-i Birgivî.* İstanbul, 1220, 99 sayfa.

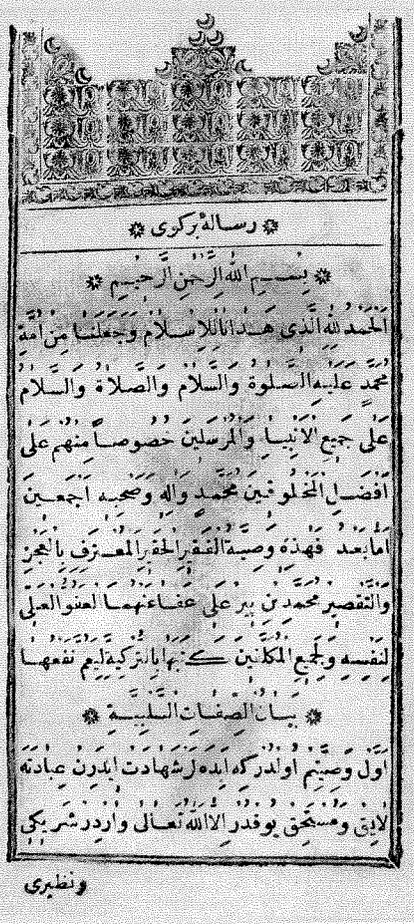

رسالهٔ برکوی

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي هدانا للاسلام وجعلنا من امة
محمد عليه الصلوة والسلام والصلاة والسلام
على جميع الانبيا والمرسلين خصوصا منهم على
افضل المخلوقين محمد واله وصحبه اجمعين
اما بعد فهذه وصية الفقير الحقير المعترف بالعجز
والتقصير محمد بن پير علي عفا عنهما العفو العلي
لنفسه ولجميع المكلفين كتبها بالتركية ليعم نفعها

بيان الصفات السلبية

اول وصيتم اولدركه ابده لر شهادت ايدرن عبادته
لايق ومستحق يوقدر الا الله تعالى واردر شريكي

ونظيري

Risale-i Birgivî, ilk sayfa

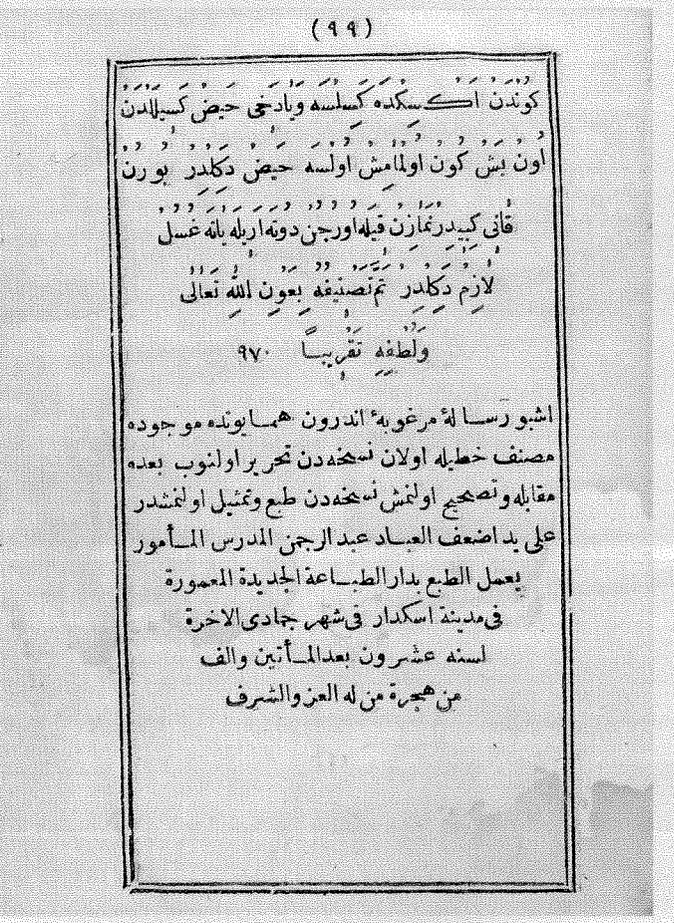

(٩٩)

كوندن اكسكده كسلسه ويادخي حيض كسيلدن
اون بش كون اولمامش اولسه حيض دكلدر بورن
قاني كبيدر نمازن قيله اورجن دوته اريله يانه غسل
لازم دكلدر تم تصنيفه بعون الله تعالى
ولطفه تقريبا ٩٧٠

اشبو رسالهٔ مرغوبهٔ اندرون همايونده موجوده
مصنف خطيله اولان نسخه دن تحرير اولنوب بعده
مقابله وتصحيح اولنمش نسخه دن طبع وتمثيل اولنمشدر
على يد اضعف العباد عبد الرحمن المدرس المأمور
بعمل الطبع بدار الطباعة الجديدة المعمورة
في مدينة اسكدار في شهر جمادى الاخرة
لسنه عشرون بعد المأتين والف
من هجرة من له العز والشرف

Risale-i Birgivî, son sayfa

15- VEHBÎ, SÜNBÜLZÂDE, *Nuhbe-i Vehbî*. İstanbul, 1220, 123 sayfa.

Nuhbe-i Vehbî, ilk sayfa

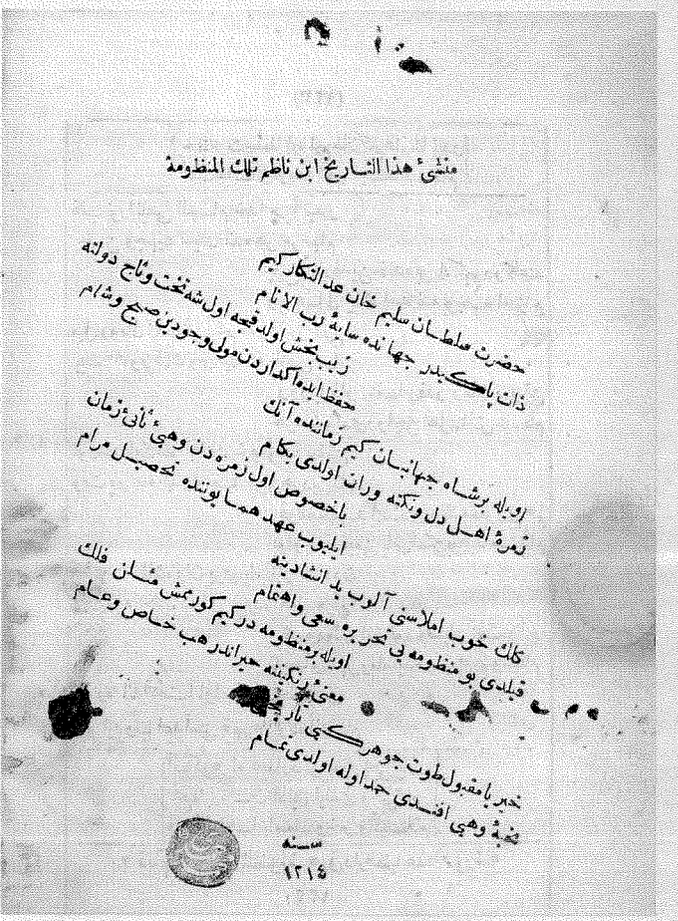

Nuhbe-i Vehbî, son sayfa

16- MUSTAFA B. İBRAHİM, *Tuhfetü'l-İhvân*. İstanbul, 1220, 88 sayfa. Arapça.

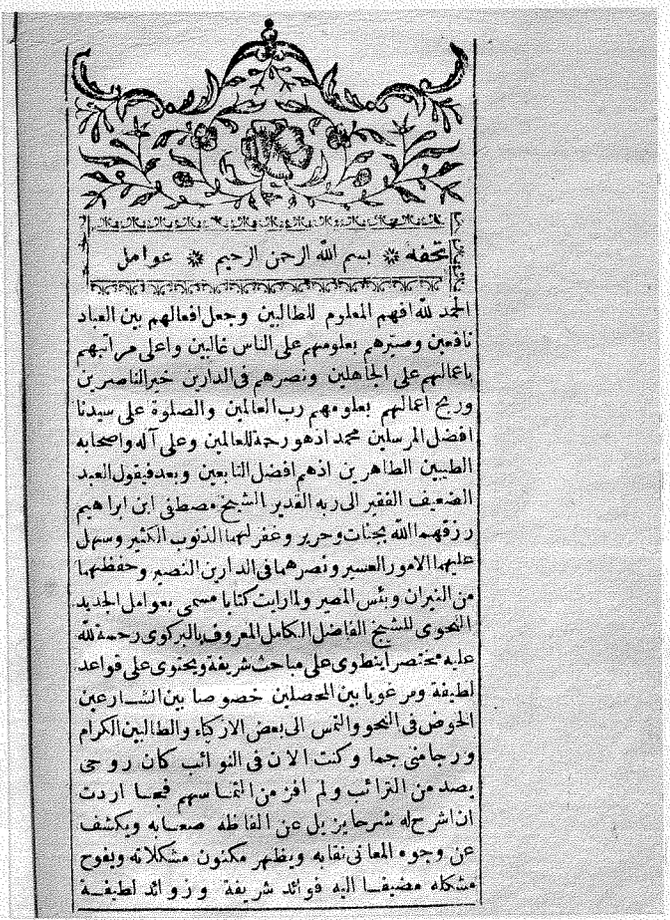

تحفه ❊ بسم الله الرحمن الرحيم ❊ عوامل

الحمد لله افهم المعلوم للطالبين وجعل افعالهم بين العباد
نافذين وسيرهم بعلومهم على الناس غالبين واعلى مراتبهم
باعمالهم على الجاهلين ونصرهم فى الدارين خير الناصرين
وربح اعمالهم بعلومهم رب العالمين والصلوة على سيدنا
افضل المرسلين محمد اذهو رحمة للعالمين وعلى آله واصحابه
الطيبين الطاهرين اذهم افضل التابعين وبعد فيقول العبد
الضعيف الفقير الى ربه القدير الشيخ مصطفى ابن ابراهيم
رزقهما الله بجنات وحرير وغفر لهما الذنوب الكثير وسهل
عليهما الامور العسير ونصرهما فى الدارين النصير وحفظهما
من النيران وبئس المصير ولما رايت كتابا مسمى بعوامل الجديد
النحوى للشيخ الفاضل الكامل المعروف بالبركوى رحمة الله
عليه مختصرا ينطوى على مباحث شريفة ويحتوى على قواعد
لطيفة ومرغوبا بين المحصلين خصوصا بين الشارعين
الخوض فى النحو والتمس الى بعض الاذكياء والطالبين الكرام
ورجا منى جما وكنت الان فى النوائب كان روحى
يصد من الترائب ولم افز من التماسهم فيما اردت
ان اشرحه شرحا بين بل عن الفاظه صعابه ويكشف
عن وجوه المعانى نقابه ويظهر مكنون مشكلاته ويفوح
مشكله مضيفا اليه فوائد شريفة وزوائد لطيفة

Tuhfetü'l-İhvân (birinci bölüm), ilk sayfa

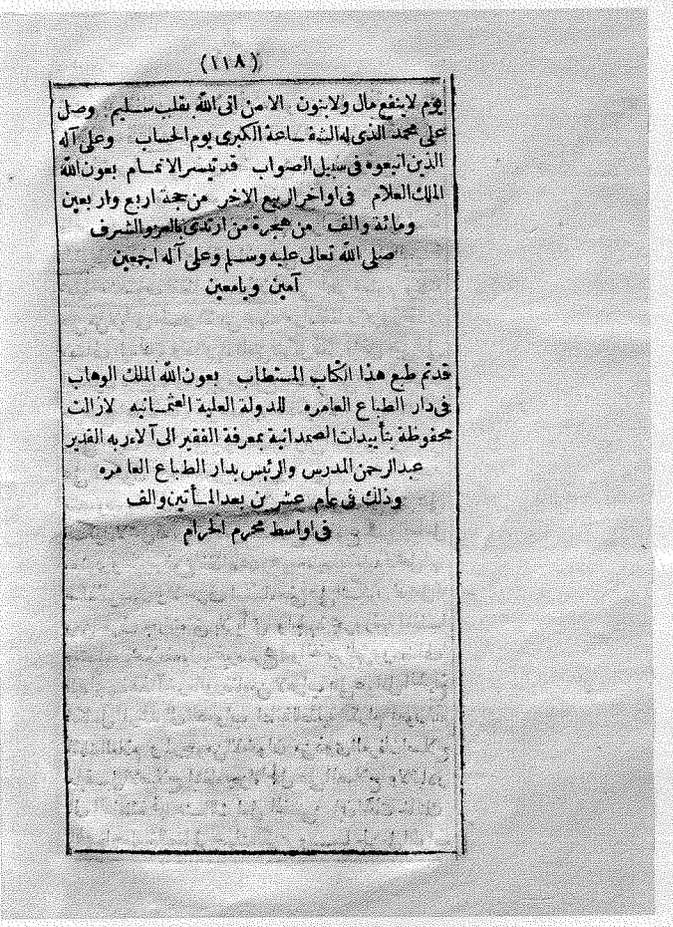

(١١٨)

يوم لا ينفع مال ولا بنون الا من اتى الله بقلب سليم. وصل
على محمد الذى له الشفاعة الكبرى يوم الحساب وعلى آله
الذين اتبعوه فى سبيل الصواب قد تيسر الاتمام بعون الله
الملك العلام فى اواخر الربيع الاخر من سنة اربع وار بعين
ومائة والف من هجرة من ارتدى بالعز والشرف
صلى الله تعالى عليه وسلم وعلى آله اجمعين
آمين ويا معين

قد تم طبع هذا الكتاب المستطاب بعون الله الملك الوهاب
فى دار الطباعة العامره للدولة العلية العثمانيه لازالت
محفوظة بتأييدات الصمدانية بمعرفة الفقير الى آلاء ربه القدير
عبد الرحمن المدرس والرئيس بدار الطباعة العامره
وذلك فى عام عشرين بعد المأتين والف
فى اواسط محرم الحرام

Tuhfetü'l-İhvân (ikinci bölüm), son sayfa

17- HÜSEYİN RIFKI, TAMANÎ, *İmtihânü'l-Mühendisîn.* İstanbul, 1220, 115 sayfa + 7 levha.

18- HÜSEYİN B. AHMED, ZEYNİZÂDE, *Ta'likâtü'l-Favâzıl 'Alâ İr'âbi'l-'Avâmil.* İstanbul, 1220, 118 sayfa.

Ta'likâtü'l-Favâzıl, ilk sayfa

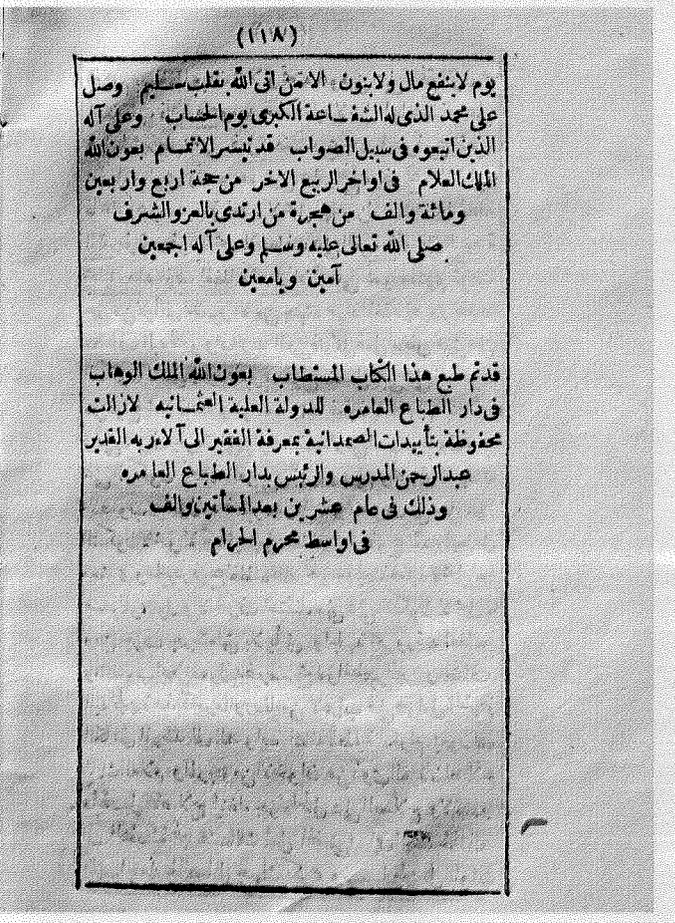

Ta'likâtü'l-Favâzıl, son sayfa

19- MEHMED HAFİD, AŞİR EFENDİZÂDE, *el-Dürerü'l-Müntehabâti'l-Mensûre fî Islâh-ı Galatâti'l-Meşhûre.* İstanbul, 1221, 8 + 15 + 4 + 534 sayfa.

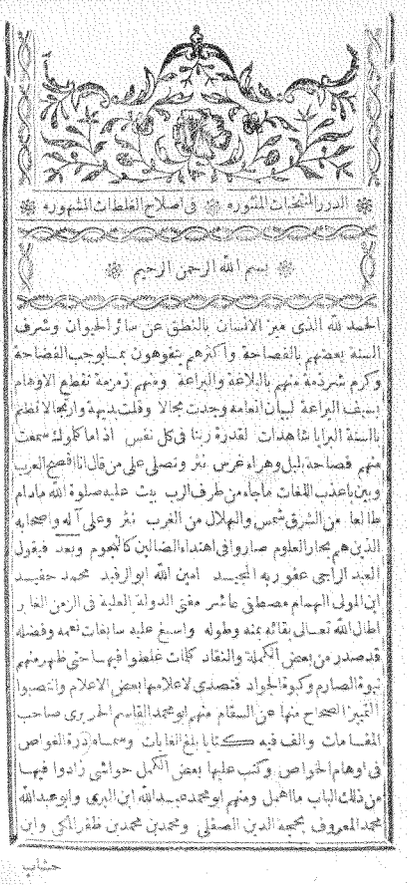

الدرر المنتخبات المنثوره في اصلاح الغلطات المشهوره

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي ميز الانسان بالنطق عن سائر الحيوان وشرف
السنة بعضهم بالفصاحة واكثرهم يتفوهون بما يوجب الفضاحة
وكرم شرذمة منهم بالبلاغة والبراعة ومنهم زمرة تقطع الاوهام
بسبب البراعة لبيان انعامه وجدت مجالا وقلت بديهة وارتجالا نظم
بالسنة البرايا شاهدات لقدرة ربنا في كل نفس اذا ما كررت سمعت
منهم فصاحة بليل وهراء غرس نثر ونصلي على من قال انا افصح العرب
وبين باعذب اللغات ما جاء من طرف الرب بيث عليه صلوة الله مادام
طالعا من الشرق شمس والهلال من الغرب نثر وعلى آله واصحابه
الذين هم بحار العلوم صاروا في اهتداء الصابين كالنجوم وبعد فيقول
العبد الراجي عفو ربه المجيد امين الله ابو الرشيد محمد حفيد
ابن المولى الهمام مصطفى عاشر مفتي الدولة العلية في الزمن الغابر
اطال الله تعالى بقائه بمنه وطوله واسبغ عليه سابغات نعمه وفضله
قد صدر من بعض الكملة والنقاد كلمات عطفوا فيها حتى ظهر منهم
هبوة الصارم وكبوة الجواد فتصدى لاعلامها بعض الاعلام وانتصبوا
للتمييز الصحاح منها عن السقام منهم ابو محمد القاسم الحريري صاحب
المقامات والف فيه كتابا بلغ الغايات وسماه درة الغواص
في اوهام الخواص وكتب عليها بعض الكمل حواشي زادوا فيها
من ذلك الباب ما اهمل ومنهم ابو محمد عبد الله ابن البري وابو عبد الله
محمد المعروف بجمال الدين الصقلي ومحمد بن محمد بن ظفر المكي وابن

حشايب

el-Dürerü'l-Müntehabâti'l-Mensûre, ilk sayfa

20- GELENBEVÎ İSMAİL, *Burhân Ale'l Haşiye.* İstanbul, 1221, 83 + 74 sayfa. Arapça.

1222 (1807) - Bu yılda basılmış bir kitaba rastlanmadı.

بسم الله الرحمن الرحيم

انواع محامد عالية بسطت مقدمة لمفتح الابواب واجناس
مدايح تالية ركبت موجهة لذلك الجناب المتنزه كنه ذاته
عن حدود مدارك الالباب المتقدس جل صفاته عن رسوم
النقض والنقص بلارتياب على ان عمم آلاء جلية غير
محصورة فى مداد الكتاب وخص الانسان بنعماء منشرة
سيما المنطق الفصيح فى كل باب فسبحان من ردت الافكار
والحسار عن غرايب ملكه وملكوته وارتدت الابصار
والبصائر اذ بدتها فى عجائب عظمته وجبروته واصناف
صلوات مرتبة بيد التبجيل والانتخاب محتوية على كليات
الاخلاص وافراد الاداب على من عرف حقايق الحق
ورفع موجبات الاحتجاب ومبرز حدود حدايقها بخواص
البيان وفصل الخطاب لمائه المتوسط بيننا وبين نتايج
ام الكتاب بقوانين عاصمة عن الخطأ فى طرق الصواب
وبراهين قاصمة لظهور مغالطات مصانع الخطباء وواصمة
لمشاغبات الشعراء ومجادلات الخلاء وعلى آله واصحابه

الذين

Burhân Ale'l Haşiye, ilk sayfa

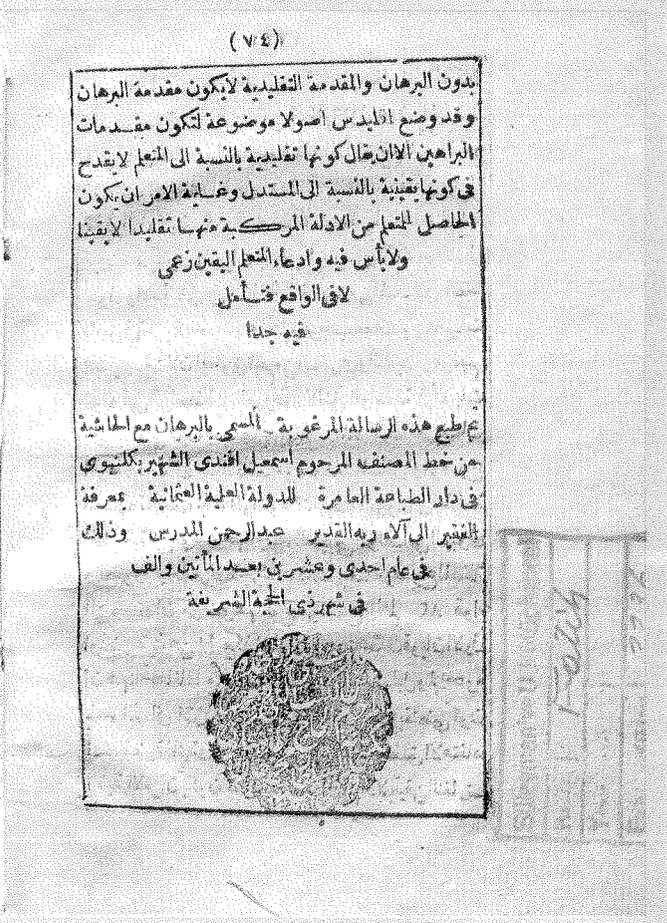

(٧٤)

بدون البرهان والمقدمة التقليدية لايكون مقدمة البرهان
وقد وضع اقليدس اصولا موضوعة لتكون مقدمات
البراهين الان بقال كونها تقليدية بالنسبة الى المتعلم لايقدح
فى كونها يقينية بالنسبة الى المستدل وغاية الامر ان يكون
الحاصل للمتعلم من الادلة المركبة منها تقليدا لا يقينا
ولابأس فيه وادعاء المتعلم اليقين زعمى
لافى الواقع فتأمل
فيه جدا

تم طبع هذه الرسالة المرغوبة المسمى بالبرهان مع الحاشية
من خط المصنفه المرحوم اسمعيل افندى الشهير بكلنبوى
فى دار الطباعة العامرة للدولة العلية العثمانية بمعرفة
الفقير الى آلاء ربه القدير عبد الرحمن المدرس وذلك
فى عام احدى وعشرين بعد المأتين والف
فى شهر ذى الحجة الشريفة

Burhân Ale'l Haşiye, son sayfa

21- AHMED B. MEHMED EMİN, KADIZÂDE, *Cevhere-i Behiyye-i Ahmediyye fî Şerhi'l-Muhammediye*, İstanbul, 1223, 2 + 340 sayfa.

22- AHMED B. MEHMED EMİN, KADIZÂDE, *Ferâidül'l-Fevâid fî Beyâni'l-Akâ'id (Amentü Şerhi)*. İstanbul, 1223, 321 sayfa.

23- VEHBÎ, SÜNBÜLZÂDE, *Tuhfe-i Vehbî*. İstanbul, 1223, 60 sayfa.

24- HÜSEYİN B. AHMED, ZEYNİZÂDE, *Fevâidü'ş-Şâfiye 'Alâ İ'râbi'l-Kâfiye*. İstanbul, 1223, 527 sayfa. Arapça.

هذه جوهرهٔ بهیه احمدیه * فی شرح الوصیة المحمدیه

بسم الله الرحمن الرحیم

جمیع حمد وثنا واجب الوجود وکامل الاحسان والجود اولان
الله تعالی به مخصوصدر که امت محمدیه یی اصول دینیه وفروع
شرعیه ده سائر امم سالفهٔ سابقه اوزرینه تفضیل ایلدی واهل
سنت وجماعتی مذهب حقه توفیق ایدوب زیغ وضلالدن محفوظ
ایلدی وصلوات متوالیه وتسلیمات متتالیه اول افضل مخلوقات
ومفخر کائنات شمس فلك نبوت ورسالت وفلك عالم سعادت
وسیادت خاتم انبیاء ومرسلین وسید اولین وآخرین محمد مصطفی
صلی الله تعالی علیه وسلم اوزرینه اولسونکه شمس دین متین
ونور شرع مبیناه جمله جهاندن ظلمات کفر وجهالتی محو ایدوب
امتنی احیا وتنویر ایلدی ودخی آل واصحابی اوزرینه اولسونکه
ملت محمدیه وشریعت احمدیه یی نقل وروایت ایلدیلر ودخی علماء
دین اوزرینه اولسونکه شریعت مطهره یی اهل اسلامه
تعلیم ایتدیلر وبعد بو عبد فقیر وحقیر قاضی زاده اسلامبولی
احمد بن محمد ابن رحمهما الله تعالی دیرکه علماء دیندن اولان شیخ
تقی الدین محمد بن پیر علی البرکوی علیه رحمة الملك القوی تألیف
ایلدیکی وصیت نامه ذاتنده برکزیده رساله شریفه اولوب

اصول

Cevhere-i Behiyye-i Ahmediyye, ilk sayfa

٣٤٠

اوصول دین وضروریات فروع شرع مبینده برکوی محمد افندی
مرحومك رساله شریفهٔ مشهوره سی بین العلما تلقی بالقبول اولنمش
اولوب تکثیر فوائدی وتعمیم عوائدی قصدیله علمای
عظامدن شرح وایضاحنه ابتدار ایدنلردن
قاضی زاده استانبولی احمد افندی
مرحومك شرحیدر

طبع هذه الرسالة المسماة بجوهرة الاحمدیه فی شرح وصیة المحمدیه
علی ید اضعف العباد میر السید حسین عفی عنه
تمت فی اواسط صفر الخیر سنه ثلث
وعشرین ومائتین
والف

Süleymaniye U. K.
Kısmı Darül Mesnevi
Yeni
Eski 109

Cevhere-i Behiyye-i Ahmediyye, son sayfa

25- *Sübha-i Sıbyân.* İstanbul, 1224, 33 sayfa.

26- İBN HÂCİB, *Kitâbül'l-Muharrem fî Hâşiyeti Camî.* İstanbul, 1224, 757 sayfa. Arapça.

27- HÜSEYİN B. AHMED ZEYNÎZÂDE, *Mu'ribül'l-İzhâr.* İstanbul, 1224, 385 sayfa. Arapça.

28- AHMED B. MEHMED EMİN, KADIZÂDE, *Cehere-i Behiyye-i Ahmediyye fî Şerhi'l-Vasiyeti'l-Muhamediyye.* İstanbul, 1225, 4 + 352 sayfa.

29- MUSTAFA B. İBRAHİM, *Tuhfetü'l-İhvân.* İstanbul, 1225, 4 + 352 sayfa. Arapça

30- ABDÜLHÂKİM B. ŞEMSEDDİN ES-SİYÂLKÛTİ, *Haşiyetü's Siyâlkûtî 'Ale'l-Mutavvel.* İstanbul, 1227, 663 sayfa. Arapça.

Haşiyetü's Siyâlkûtî, ilk sayfa

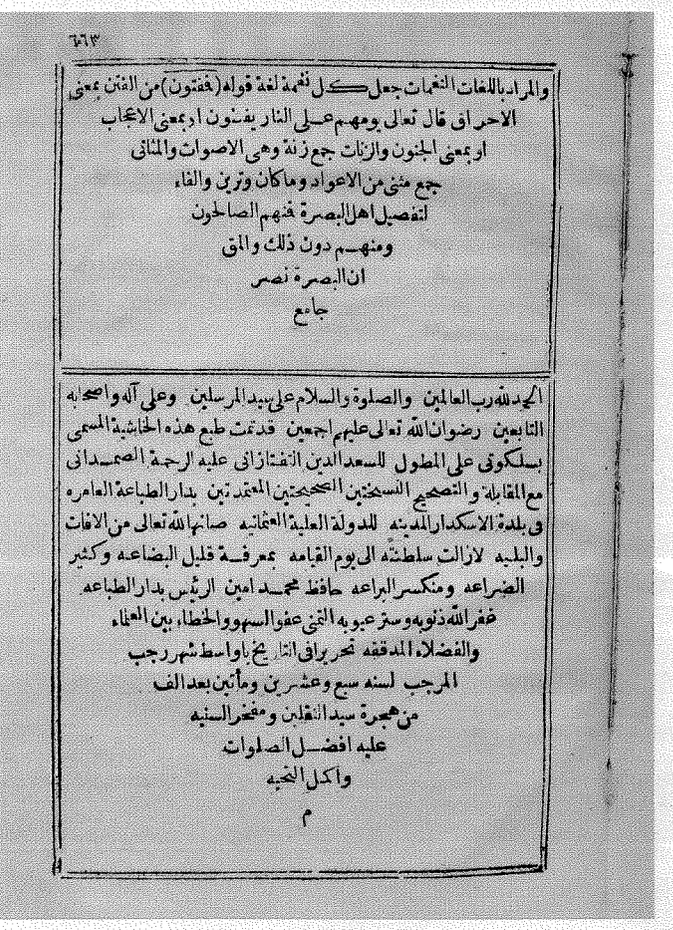

Haşiyetü's Siyâlkûtî, son sayfa

31- HÜSEYİN B. AHMED, ZEYNİZÂDE, *Mu'ribül-İzhar*. İstanbul, 1228, 362 sayfa. Arapça.

Mu'ribül-İzhar, ilk sayfa

Mu'ribül-İzhar, son sayfa

32- AHMED B. MEHMED EMİN, KADIZÂDE, *Cevhere-i Behiyye-i Ahmediyye fî Şehri'l Vasiyyeti'l-Muhamediyye*. İstanbul, 1229, 2 + 314 sayfa.

33- EBU TAHİR MUHAMMED B. YA'KUB FİRUZABADİ, *el Okyanusü'l-Basît fî Tercemeti'l-Kamûsi'l-Muhit*. Çev: Mütercim Asım Efendi. Cilt I, İstanbul, 1230, 2 + 4 + 35 + 943 sayfa.

el Okyanusü'l-Basît, cilt I, ilk sayfa

el Okyanusü'l-Basît, cilt I, son sayfa

34- EBU TAHİR MUHAMMED B. YA'KUB FİRUZABADİ, *el Okyanusü'l-Basît fî Tercemeti'l-Kamûsi'l-Muhit*. Çev: Mütercim Asım Efendi. Cilt II, İstanbul, 1231, 939 sayfa.

el Okyanusü'l-Basît, cilt II, ilk sayfa

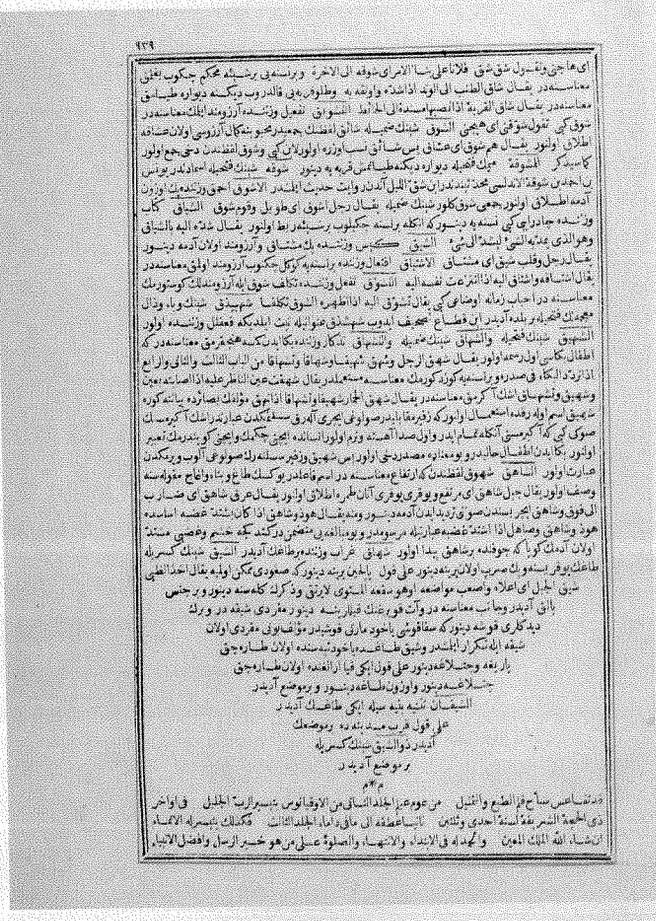

el Okyanusü'l-Basît, cilt II, son sayfa

35- HÜSEYİN B. AHMED, ZEYNİZÂDE, *Mu'rib-i Avâmil*. İstanbul, 1231, 79 + 102 sayfa. Arapça.

36- MEHMED EDİB B. MEHMED, *Nehcetü'l-Menâzil*. İstanbul, 1232, 256 + 14 sayfa. Arkasında Tertib-i Ecza var.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمدلله الذى امرنا بالحج والصلوة والسلام على سيدنا
محمد الذى بين فضيلة الحج وعلى آله واصحابه الذين
هم تبعوا باقامة الحج وبعد سنهٔ هجريهٔ سلطان الانبياء
والمرسلين رسول رب العالمين صاحب اليثرب والبطحاء
اعنى به حضرت خاتم الانبياء فخر عالم محمد المصطفى
عليه افضل الصلوة واكمل التحايادن بيكيوز طقسان
اوج سنه مرورنده حق سبحانه وتعالى جلت قدرته
حضرتلرينك ولله على الناس حج البيت من استطاع
اليه سبيلا ومن كفر فان الله غنى عن العالمين امر لازم
الاتباعنه امتثالا آستانه دن بو عبد قليل البضاعه
الحاج محمد اديب بن محمد درويش حج شريفه عزيمت
ايتمامله اثناء سفرده آستانه دن مكهٔ مكرمه يه وارنجه بينهماده
واقع مدائن وقصبات وشهر وقريه لرك مابين مسافه لرى

تمقدار

Nehcetü'l-Menâzil, ilk sayfa

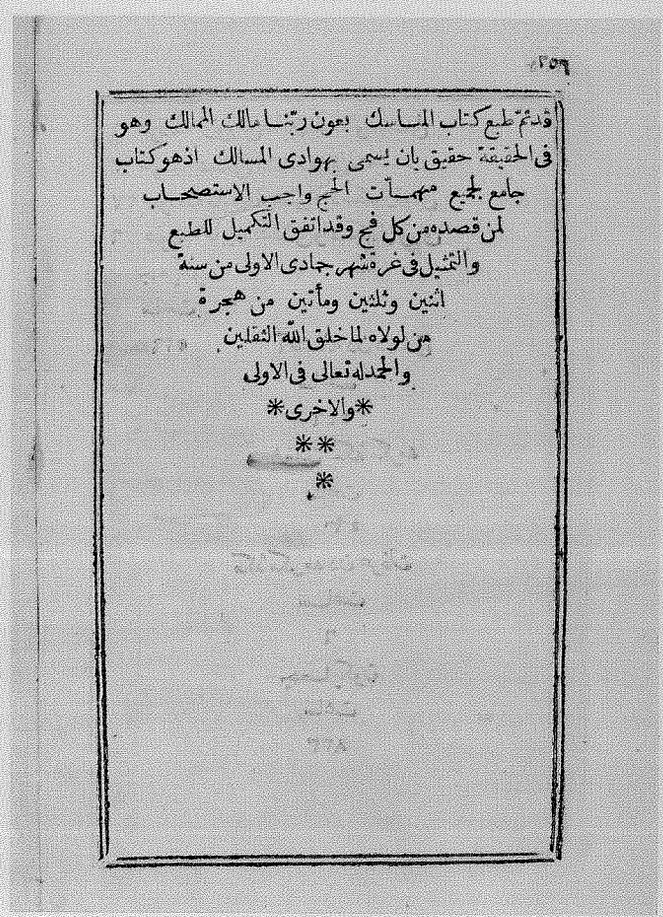

٢٥٦

قد تم طبع كتاب المناسك بعون ربنا مالك الممالك وهو
فى الحقيقة حقيق بان يسمى بهوادى المسالك اذهو كتاب
جامع لجميع مهمات الحج واجب الاستصحاب
لمن قصده من كل فج وقد اتفق التكميل للطبع
والتمثيل فى غرة شهر جمادى الاولى من سنة
اثنين وثلثين ومأتين من هجرة
من لولاه لما خلق الله الثقلين
والحمد لله تعالى فى الاولى
والاخرى

Nehcetü'l-Menâzil, son sayfa

37- MUSTAFA REŞİD VE MUSTAFA BEHCET, *Tertib-i Ecza*. İstanbul, 1232, 14 sayfa.

* ترتيب اجزا *

بعنايةالله تعالى اعزّه رجال دولت عليه‌دن دولتلو مصطفى
رشيد افندى حضرتلرى ايكيوز اوتوز بر سنه‌سنده اداى
فريضهٔ حج شريف نيت خالصه سيله عازم صوب حجاز
اولوب قدس شريفى زيارت بعده حرمين محترمين جانبنه سوق
جاذبهٔ شوق ومسارعت ايلريله آمد شدلرى هنكامنده
اثناى طريقده خصوصا درون باديه ده عوارض كونا كوندن
اكثر حجاج شكسته مزاج ومحتاج علاج اولوب انجق طبيب
حاذق وعليلك مزاجنه موافق تدبير وتيمار اولديغنه مبنى
نجه لرى سردادهٔ وادئ تلف وتبار وسائر لرى دخى ريح
وزحمت عظيمه يه كرفتار اولديغى افندئ مشارالهك منظور
ومعاينى اولدقده كندولرينك بالنفس استصحابيله استعمال
ايدوب وبالدفعات تجربهٔ كامله ايله مجرّب ومجاز ملرى اولان
ادويه ومعالجاتى دفتر كونه تحرير وكيفيت مذكوره بى باب عاليه

افاده

Tertib-i Ecza, ilk sayfa

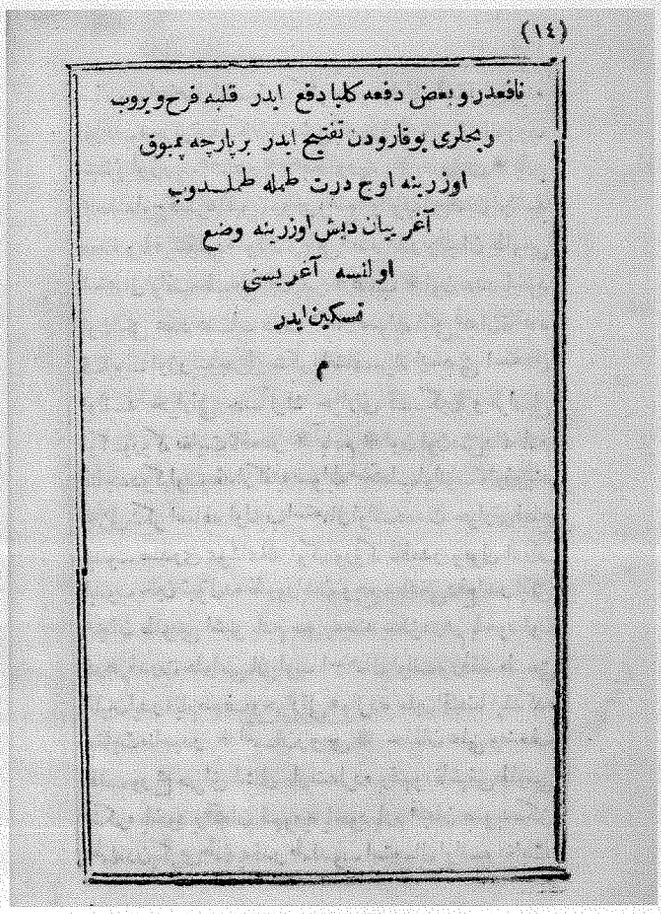

(١٤)

نافعدر وبعض دفعه كلبا دفع ايدر قلبه فرح وروب
وبجلرى بوقاروردن تفتيح ايدر برپارچه پمبوق
اوزرينه اوچ درت طبله طملدوب
آغريبان ديش اوزرينه وضع
اولنسه آغريسنى
تسكين ايدر

م

Tertib-i Ecza, son sayfa

38- VEHBİ- SÜNBÜLZÂDE, *Tuhfe-i Vehbî*. İstanbul, 1232, 65 sayfa.

39- AHMED B. MEHMED EMİN, KADIZÂDE, *Cevhere-i Behiyye-i Ahmediyye fî Şerhi'l-Vasiyyeti'l-Muhamediyye*. İstanbul, 1232, 2 + 288 sayfa.

40- AHMED B. MEHMED EMİN, KADIZÂDE, *Ferâidü'l-Fevâid fî Beyâni'l- Akâ'id (Amentü Şerhi)*. İstanbul, 1232, 2 + 278 sayfa.

41-EBU TAHİR MUHAMMED B. YA'KUB FİRUZABADİ, *el-Okyanusü'l-Basît fî Tercemeti'l-Kamûsi'l-Muhit*. Çev: Mütercim Asım Efendi. Cilt III, İstanbul, 1233, 973 sayfa.

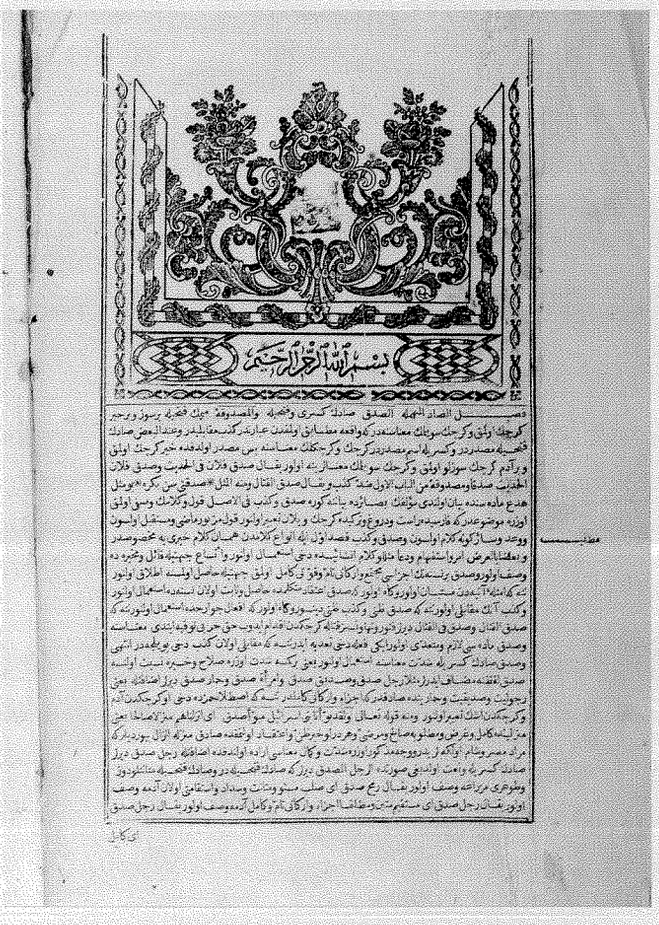

el Okyanusü'l-Basît, cilt III, ilk sayfa

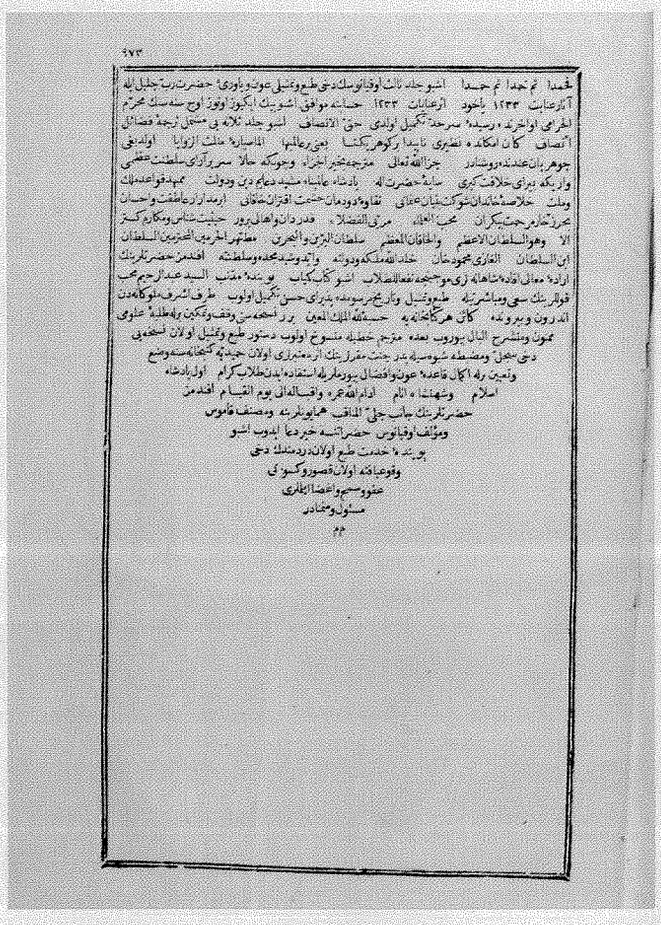

el Okyanusü'l-Basît, cilt III, son sayfa

42- *Sübha-i Sibyan.* İstanbul, 1233, 33 sayfa.

43- *Sarf Cümlesi* (Merâh-İzzi-Maksûd- Binâ-Emsile). İstanbul, 87 + 32 + 44 sayfa. Arapça.

44- HÜSEYİN B. AHMED ZEYNİZÂDE, *Fevâidü'ş-Şâfiye 'Alâ İ'râbi'l-Kâfiye.* İstanbul, 1233, 351 sayfa. Arapça.

45- İSMAİL GELENBEVÎ, *Haşiyetü'l Gelenbevî Ale'l Adûdiye.* İstanbul, 1233, 657 sayfa. Arapça.

46- HÜSEYİN B. AHMED ZEYNİZÂDE, *Fevâidü'ş-Şâfiye 'Alâ İ'râbi'l-Kâfiye.* İstanbul, 1233, 527 sayfa. Arapça.

47- HÜSEYİN B. AHMED ZEYNİZÂDE, *Ta'likâtü'l-Favâzıl 'Alâ İ'râbi'l-'Avâmil.* İstanbul, 1234, 96 sayfa. Arapça.

48- İSMAİL GELENBEVÎ, *Ta'likâtü'l-Gelenbevî 'Alâ Miri'l-Âdâb.* İstanbul, 1234, 609 sayfa. Arapça.

49- İSMAİL GELENBEVÎ, *Ta'likâtü'l-Gelenbevî 'Alâ Miri't- Teshîb.* İstanbul, 1234, 514 sayfa. Arapça.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذى وضع لكل شئ ميزانا قويما واوضح به الكامل عن الناقص قسطاسا مستقيما وشرف الانسان افاضة انوار تجليات الجلية عرفانا وافادة اسرارا لبطون وحقايق الظواهر شهودا وتبيانا بالهامهم جلايا الامور ليطلعوابها على الخبايا وارشادهم ببصائرهم الى الحق ليشاهدوه فى المرايا وميز بتقليم البيان بانظار فى مافى كنوز الضمائر وتمكينه من الغوص فى بحار الافكار الى كل لؤلؤ غائر واوجب على راكب سفن الاستدلال ان يرسوها على معدن معرفة الجلال وان يقفوا فى توحيد ذاته وصفاته بنى المثال وفى التنزيه عما يشين قدس ذاته بايات كل كان والصلوة والسلام على من قام باقسط الموازين وبالتى هى احسن جادل المجادلين وعلى طريق السواء هدى مانطق فيما جاء به عن الهوى ان هو الا وحى يوحى علمه شديد القوى وجعل على تهذيب مكارم الاخلاق وخلق باخلاق اخلاق وعلى آله وصحابته الذين دلوا على دقائق العلوم والحكم وسلوا سيوف العدل على من ظلم وبعد فيقول الفقير الى الله الغنى اسمعيل ابن الشيخ مصطفى بن الشيخ محمود الكلنبوى سترهم العفو بعفوه الجلى وجعلهم تحت لواء حبيبه الصفى لما وجب معرفة الحق فى كل آوان لاجل استكشاف كنوزها خلق الثقلان كانت انفسى مأرب اولى النهى بحيث تطلب الى الصين مل الى سدرة المنتهى ولكن غلب على شراعها

خواطع

Ta'likâtü'l-Gelenbevî, ilk sayfa

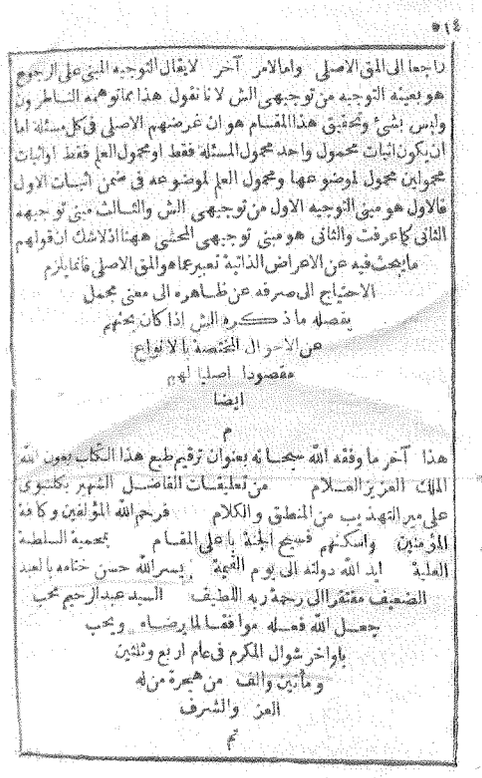

راجعا الى المق الاصلى واما الامر آخر لايقال التوجيه المبنى على الرجوع
هو بعينه التوجيه من توجيهى الش لا نا نقول هذا مما توهمه الناظرون
وليس بشئ وتحقيق هذا المقام هو ان غرضهم الاصلى فى كل مسئلة اما
ان يكون اثبات محمول واحد محمول المسئلة فقط او محمول العلم فقط او اثبات
محمولين محمول لموضوعها ومحمول العلم لموضوعه فى ضمن اثبات الاول
فالاول هو مبنى التوجيه الاول من توجيهى الش والثالث مبنى توجيهه
الثانى كما عرفت والثانى هو مبنى توجيهى المحشى ههنا اذلاشك ان قولهم
مايبحث فيه عن الاعراض الذاتية تعبير عما هو المق الاصلى فانما يلزم
الاحتياج الى صرفه عن ظاهره الى معنى محمل
يقصله ما ذكره الش اذا كان بحثهم
عن الاحوال المختصة بالانواع
مقصودا اصليا لهم
ايضا
تم
هذا آخر ما وفقه الله سبحانه بعنوان ترقيم طبع هذا الكتاب يعون الله
الملك العزيز العلام من تعليقات الفاضل الشهير بكلنبوى
على مير التهذيب من المنطق والكلام فرحم الله المؤلفين وكافة
المؤمنين واسكنهم فسيح الجنة يا على المقام بحرمة السلطة
العلية ايد الله دولته الى يوم القيمة بسم الله حسن ختامه يا لعبد
الضعيف مفتقر الى رحمة ربه اللطيف السيد عبد الرحيم نحب
جعل الله فعله موافقا لما يرضاه ويحب
باواخر شوال المكرم فى عام اربع وثلثين
ومأتين والف من هجرة من له
العز والشرف
تم

Ta'likâtü'l-Gelenbevî, son sayfa

50- *Sarf Cümlesi (Kâfiye-İzhâr-Avâmil).* İstanbul, 1234, 72 sayfa. Arapça.

51- ATAULLAH, ŞANİZÂDE, *Mir'âtü'l-Ebdân fî Teşrîh-i Azâi'l-İnsân.* İstanbul, 1235. 3 cilt (bir arada). 7 + 2 + 131 + 180 sayfa + 56 plan; 39 sayfa; 283 sayfa.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين الذى خلق البشر من الماء والطين وجعله اتم اعضاء من سائر المخلوقين ليصير
بعضهم بقبول فيوض معرفة كلين كما قال عز وجل فى كتابه المبين ولقد خلقنا الانسان من سلالة
من طين ثم جعلناه نطفة فى قرار مكين ثم خلقنا النطفة علقة فخلقنا العلقة مضغة فخلقنا المضغة
عظاما فكسونا العظام لحما فتبارك الله احسن الخالقين وصلوات الله وسلامه على اكمل جميع الرسل
وخاتم النبيين متمم علوم الاولين والاخرين شارح صدور الاولياء وواقف احوال قلوب العارفين واله
وصحبه المهديين اسئل الله بان يحشرنى فى زمرة هواجر افنانهم رضوان الله تعالى عليهم اجمعين اما بعد
حالا متوسد زر بالش سرير سلطنت وشهنشاهى رونق افزاى اورنك معدلت وكيتى پناهى افتاب
سپهر جلالت وشوكت آسمان كوكبهٔ عظمت وابهت مرجع سلاطين زمان ملاذ خواقين جهان
سلطان البرين وخاقان البحرين السلطان ابن السلطان السلطان الغازى محمود خان ابن السلطان
الغازى عبد الحميد خان خلد الله دولته وابد سلطنته الى انتهاء الزمان افندمز حضرتلرينك مبارك دركاه
سپهر اشتباهلرينه بوندن اقدم عرض وتقديم اولنان طب جديد عمليده مؤلف معيار الاطباء نام كتاب
صحت نصابك اكثر مفادنى فهم واستنباط معرفت فن تشريحه موقوف ومربوط وفن مزبور
انار قدماده هنوز مجمل اولمغين تفصيل وايضاحى بر ترجمهٔ جديده يه محتاج ومنوط اولمقدن ناشى بو بنده
دولت عليهٔ ابديه شانى زاده محمد عطاء الله القاضى بخواص العليه داعيلرى دخى براى تكميل
واجبهٔ بندكى مهرهٔ ارباب تشريحك انارندن جمع وخلاصه ايدرك اهم والزم اولان مسائلى وجه
لايقيله ترتيب وتنسيق واوقات فرصتده ترجمه سنه اهتمام عميق ايدوب خصوصا اختصار وافادهسى
بابنده كمال كوشش وتدقيق برله بيك ايكيوز اوتوز بر سنهٔ مباركه سنده دستيارى توفيق بارى ايله
قرين حسن ختام اولدقده مرآة الابدان فى تشريح اعضاء الانسان ايله مسما ونام نامى سلطان
سلاطين زمان واسم سامى شهنشاه كيتى ستان تاج ديباجهٔ ابتهاجى قلنمغله بتحقيق مقدم انار رؤساء
قدماء وفى نفس الامر فائق تشريحات شيخ ابو على سينا اولمشدر ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء

والله

Mir'âtü'l-Ebdân, ilk sayfa

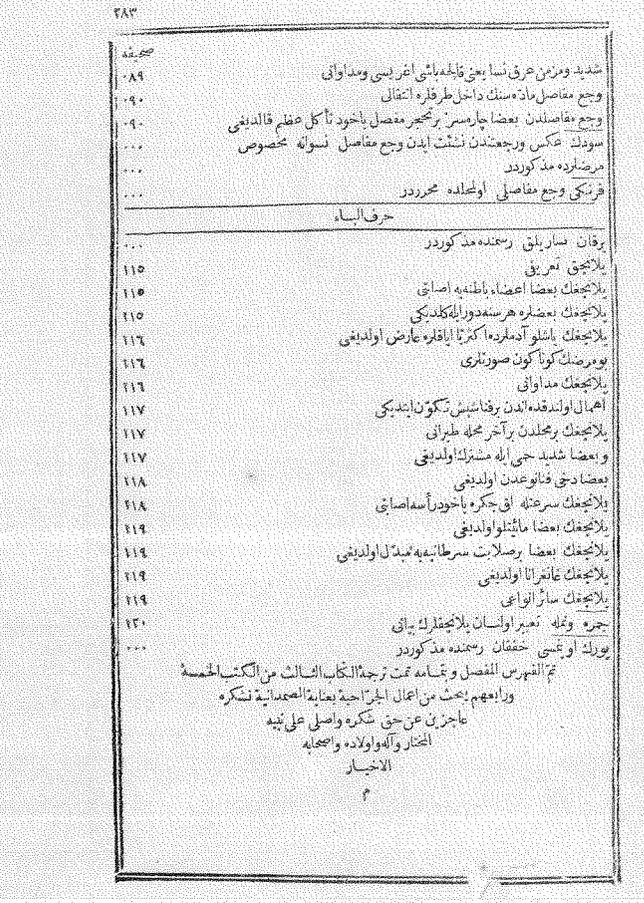

٢٨٣

صحيفه

شديد ومزمن عرق نسا يعنى قالچه باشى اغريسى ومداوانى ٠٨٩
وجع مفاصل مادهسنك داخل طرفلره انتقالى ٠٩٠
وجع مفاصلدن بعضا چارهسز بر تحجر مفصل ياخود تأكل عظم قالديغى ٠٩٠
سودك عكس ورجعتندن نشئت ايدن وجع مفاصل نسوانه مخصوص ...
مرضلرده مذكوردر ...
فرنكى وجع مفاصلى اولمحلده محرردر ...

حرف الباء

يرقان صاريلق رسمنده مذكوردر ...
يلانجق تعريفى ١١٥
يلانجغك بعضا اعضاء باطنهيه اصابتى ١١٥
يلانجغك بعضلره هرسنه دورايله كلديكى ١١٥
يلانجغك ياشلو آدملرده اكثريا اياقلره عارض اولديغى ١١٦
بو مرضك كوناكون صورتلرى ١١٦
يلانجغك مداوانى ١١٦
اهمال اولندقده اندن برقناشيش تكوّن ايتديكى ١١٧
يلانجغك برمحلدن برآخر محله طيرانى ١١٧
وبعضا شديد حمى ايله مشترك اولديغى ١١٧
بعضا دخى فنا نوعدن اولديغى ١١٨
يلانجغك سرعتله اق جكره ياخود رأسه اصابتى ١١٨
يلانجغك بعضا مائيتلو اولديغى ١١٩
يلانجغك بعضا برصلابت سرطانيهيه مبدّل اولديغى ١١٩
يلانجغك غانغرانا اولديغى ١١٩
يلانجغك سائر انواعى ١١٩
جمره ونمله تعبير اولنان يلانجقلرك بيانى ١٢٠
يورك اوينمسى خفقان رسمنده مذكوردر ...

تم الفهرس المفصل وبتمامه تمت ترجمة الكتاب الثالث من الكتب الخمسة
ورابعهم يبحث من اعمال الجراحية بعناية الصمدانية نشكره
عاجزين عن حق شكره واصلى على نبيه
المختار وآله واولاده واصحابه
الاخيار
م

Mir'âtü'l-Ebdân, son sayfa

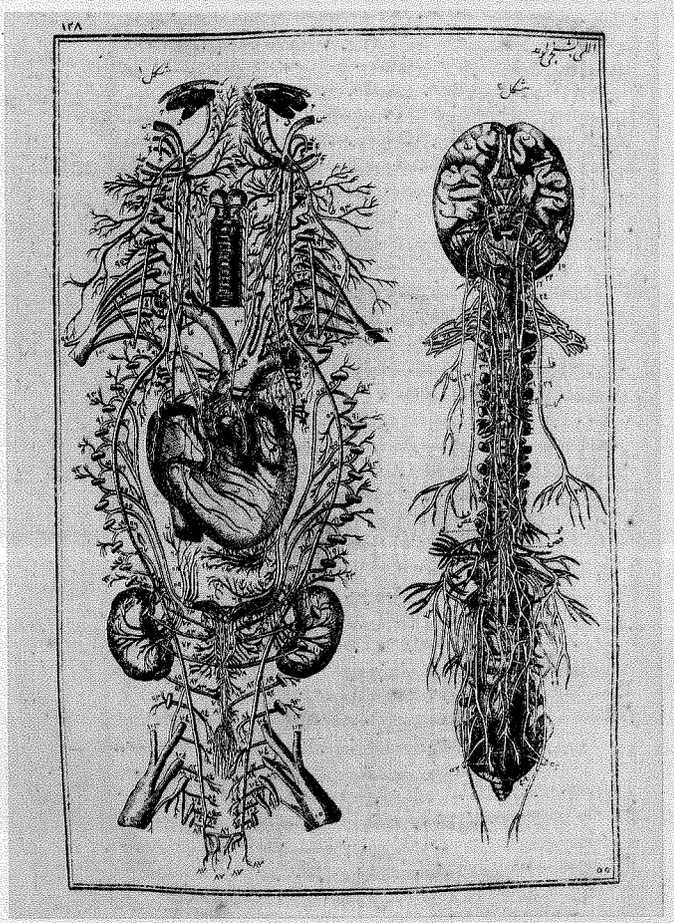

Mir'âtü'l-Ebdân, şekil

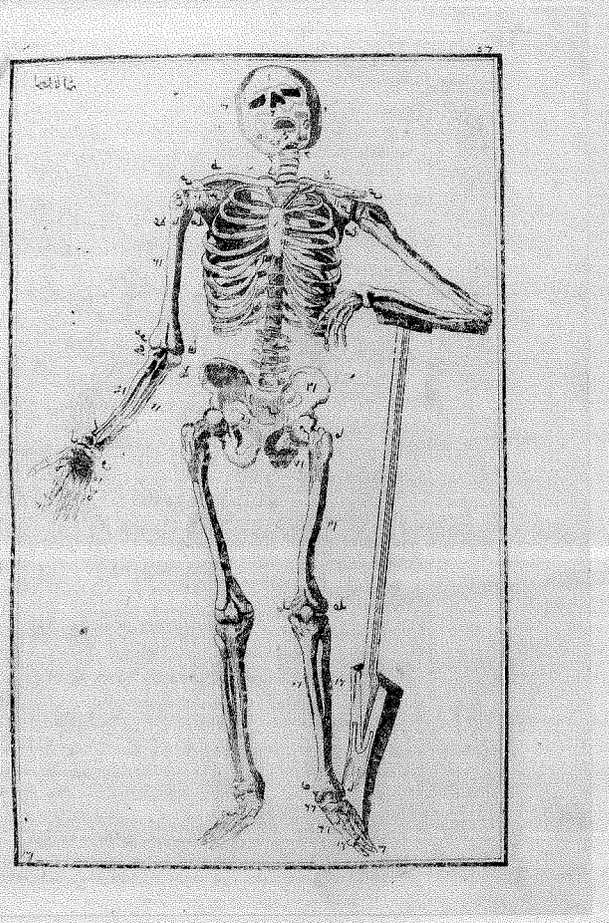

Mir'âtü'l-Ebdân, şekil

52- HÜSEYİN B. AHMED, ZEYNİZÂDE, *Fevâdü'ş-Şâfiye 'Alâ İ'râbi'l-Kâfiye.* İstanbul, 1235, 504 sayfa. Arapça.

53- ABDÜLHÂKİM B. ŞEMSEDDİN ES-SİYÂLKÛTÎ, *Ta'likât-ı Siyâlkûtî 'Ale'l Hâşiyeti il Molla Gıyasiye 'Alâ Şerhi'l-'Âka'idi'n-Nesefile.* İstanbul, 1235, 392 sayfa. Arapça.

54- ÖMER B. SALÎH FEYZÎ, TOKADÎ, *Ta'likât-ı Dürrü'n-Nacî 'Ale'l Metni-i Îsâgûcî.* İstanbul, 1235, 183 sayfa. Arapça.

55- FAHREDDİN ALİ B. HÜSEYİN, SAFÎ, *Reşehât-i Aynü'l Hayat.* Çev: Mehmed b. Mehmed el-Abbasî. İstanbul, 1236, 654 sayfa.

56- VEHBÎ SÜNBÜLZÂDE, *Tuhfe Şerhi.* Şerheden: Ahmed Hayati. İstanbul, 1237, 511 sayfa.

57- MEHMED ARİF, DÜRRÎZÂDE, *Neticetü'l-Fetâvâ ma' Nukûl.* İstanbul, 1237, 4 + 683 sayfa.

Neticetü'l-Fetâva, ilk sayfa

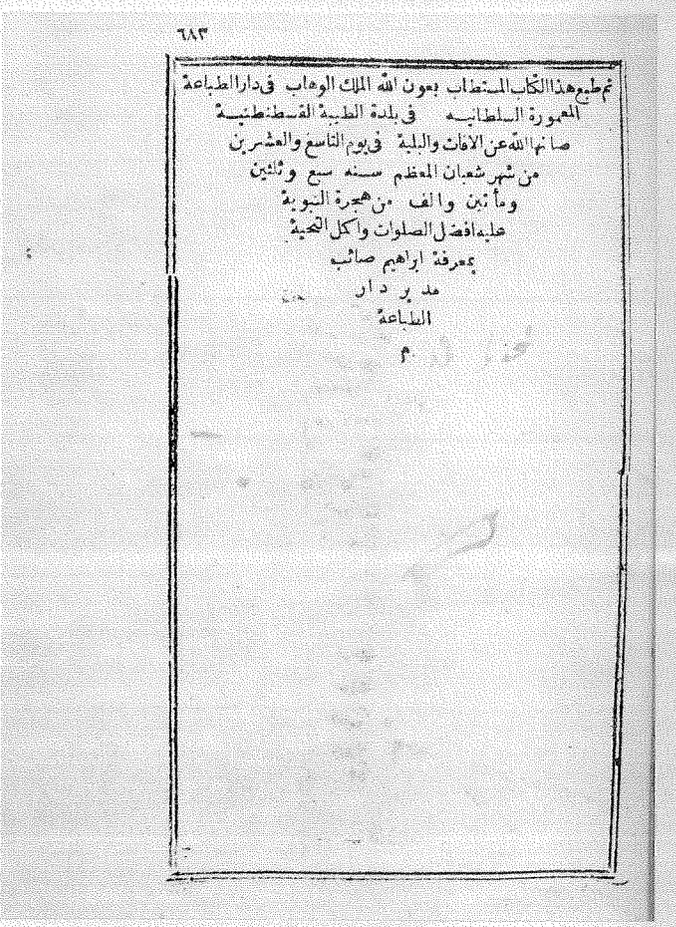

Neticetü'l-Fetâva, son sayfa

58- SEYYİD HÜSEYİN, MASDARİYECİZÂDE, *Teslis-i Zâviye*. İstanbul, 1238, 34 sayfa + 1 plan.

* * بسم الله الرحمن الرحيم * *

حمد وسپاس بی نهایه وشکر وثنای عدیم الغایه اول
خالق هستی وامکان تنزهت ذاته عن المشابهة والمشاکلة
والانقسام فی الاعیان اولان جناب کبریانك
شان عظمتنه واجب وشایاندرکه جمیع ممکناتی
عدمدن اظهار وسرّ احدیتنه دلیل اشکار
قلمشدر ونتیجهٔ صلوات تحیات بی حد وزکیهٔ سلام
طیبات لا یعد اول مرکز دائرهٔ معجزات ومحیط
کاملهٔ سطح نبوت مدینة العلوم الحکمیه ودفینة

الکلیه

Teslis-i Zâviye, ilk sayfa

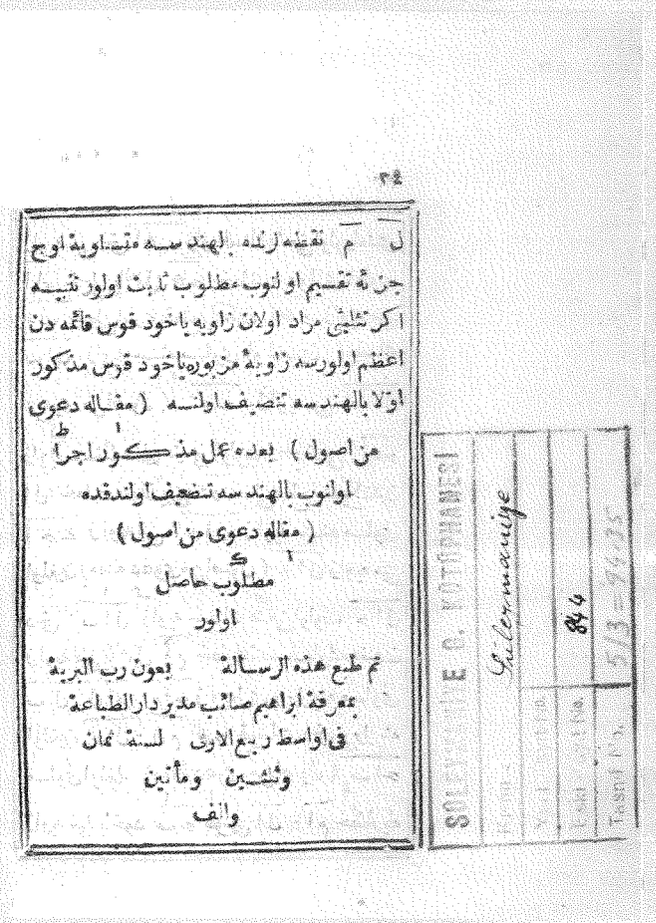

٣٤

ل م نقطه لرنده بالهندسه متساویه اوچ
جزئه تقسیم اولنوب مطلوب ثابت اولور تنبیه
اکر تثلیثی مراد اولان زاویه یاخود قوس قائمه دن
اعظم اولورسه زاویهٔ مزبوره یاخود قوس مذکور
اولا بالهندسه تنصیف اولنسه (مقاله دعوی
من اصول) بعده عمل مذکور اجرا
اولنوب بالهندسه تنصیف اولندقده
(مقاله دعوی من اصول)
مطلوب حاصل
اولور

تم طبع هذه الرسالة بعون رب البریة
بمعرفة ابراهیم صائب مدیر دار الطباعة
فی اواسط ربیع الاولی لسنة ثمان
وثلثین ومأتین
والف

SÜLEYMANİYE G. KÜTÜPHANESİ
Süleymaniye
844
Tasnif No. 513-94-25

Teslis-i Zâviye, son sayfa

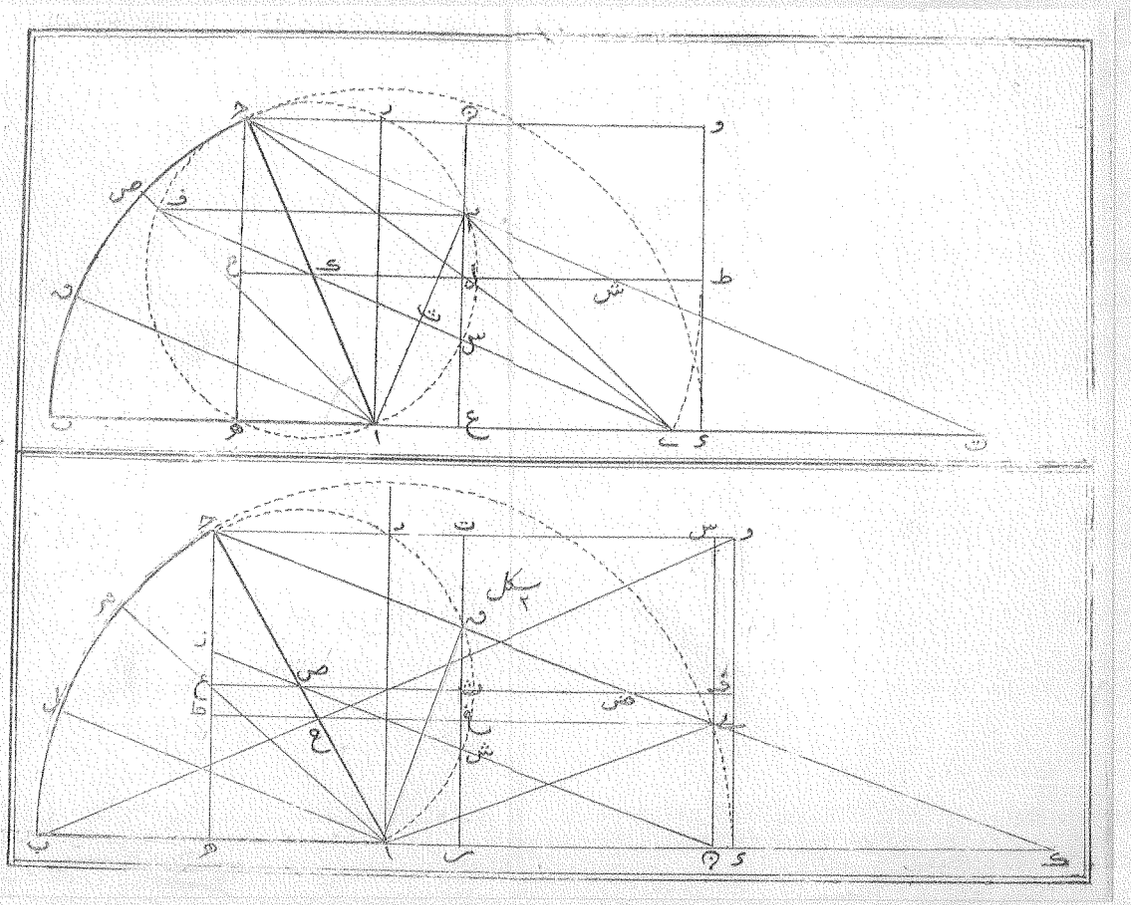

Teslis-i Zâviye, plan

59- VEHBÎ SÜNBÜLZÂDE, *Tuhfe-i Vehbî*. 1238, 65 sayfa.

60- ABDÜLHÂKAİM B. ŞEMSEDDİN ES- SİYÂLKÛTÎ, *Hâşiye 'Alâ Tahriri'l-Kavâ'idi'l-Mantıkiyye*. İstanbul, 1238 617 sayfa. Arapça.

ÜSKÜDAR MATBAASI'NIN BEYAZIT'A TAŞINMASI
7 Şa'ban 1239 (7 Nisan 1824)

61- ALİ KUŞÇU, *Mir'at-i Âlem*. Çev: Seyyid Ali Pîr. İstanbul, 1239, 130 sayfa + 4 plan.

62- İBRAHİM B. MUHAMMED EL-HALEBÎ, *Gunyetü'l-Mütemelli Şerh-i Münyetü'l-Musallî (Haleb-i Sağir)*. İstanbul, 1239, 2 + 278 sayfa. Arapça.

63- SEYYİD ŞERİF EL-CÜRCÂNÎ, *el-Mevâkıf fî 'Ilmi'l-Kelâm*. İstanbul, 1239, 635 sayfa. Arapça.

Mir'at-i Âlem, ilk sayfa

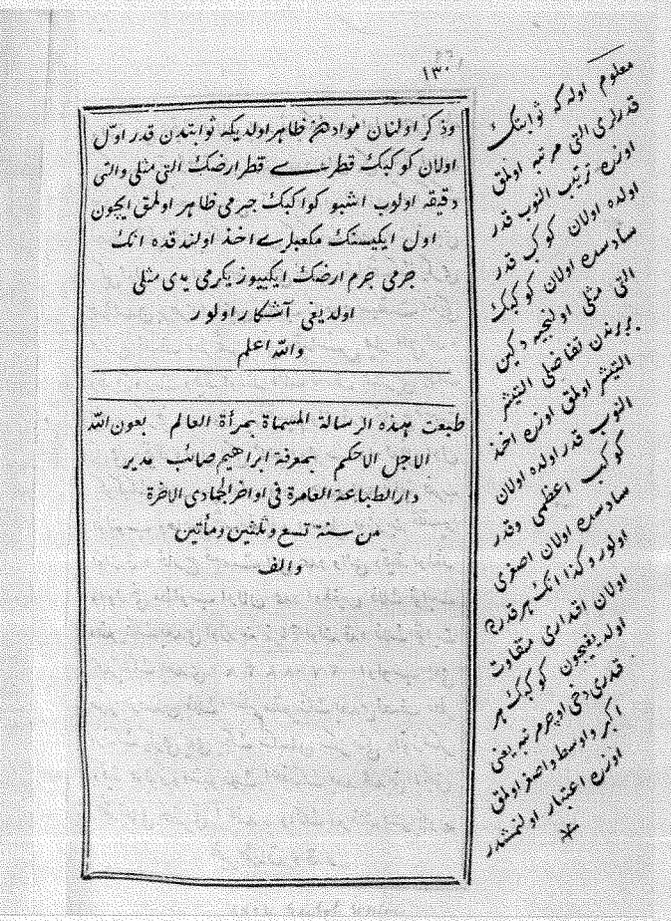

Mir'at-i Âlem, son sayfa

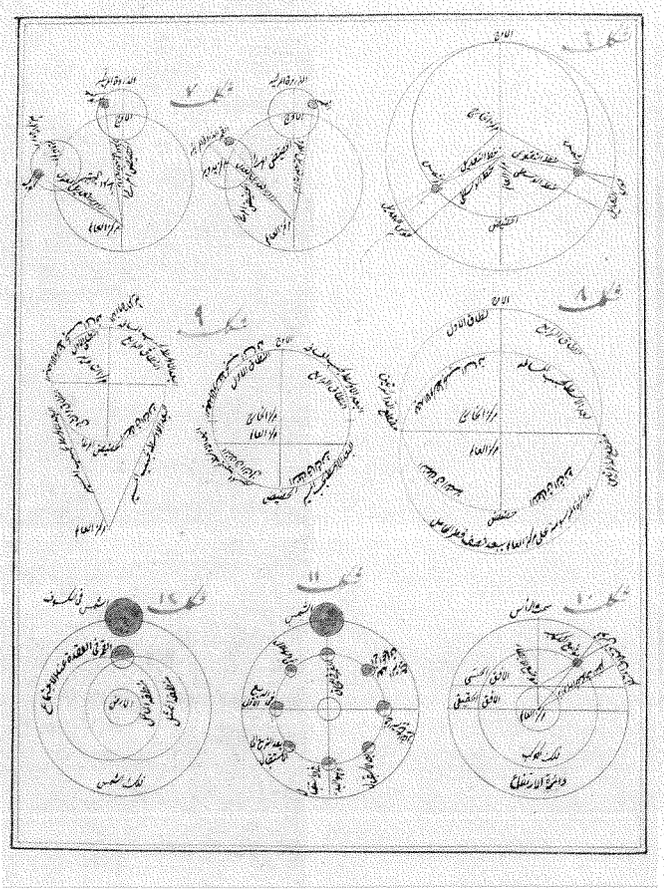

Mir'at-i Âlem, şekil

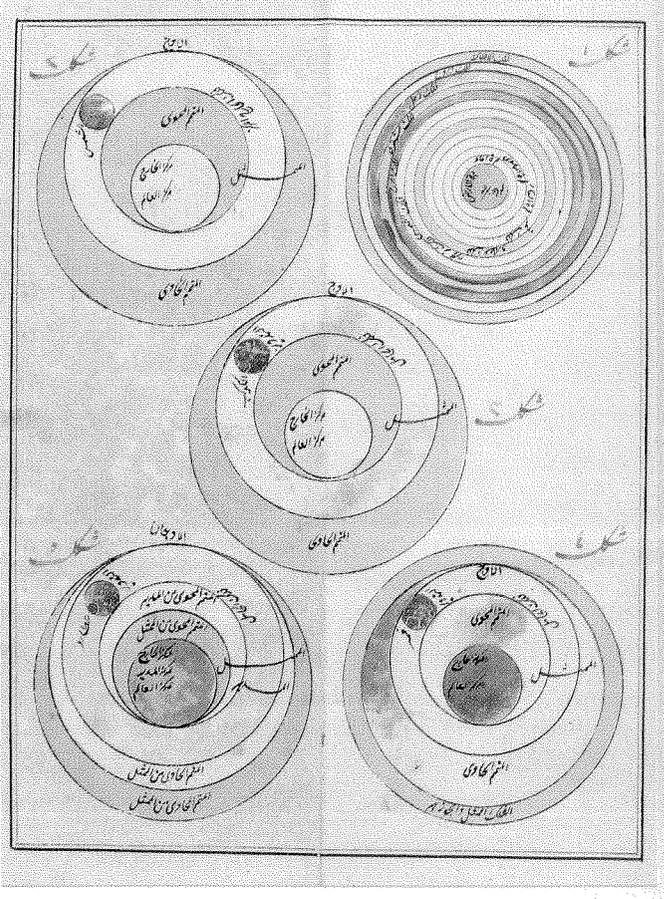

Mir'at-i Âlem, şekil

Hazırlayan: Turgut Kut, Fatma Türe
Grafik tasarım: ATCW
Grafik uygulama: Emel Eratlı
Fotoğraf: Aydın Çoşkun, Levent Rasan

Bu katalog Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi'nde açılan
Yazmadan Basmaya: Müteferrika, Mühendishane ve Üsküdar Sergisi nedeniyle
Ünal Ofset Matbaacılık Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.'de
1000 adet basılmıştır.

Mayıs 1996, İstanbul

9700255